[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

BIBLIOTHECA RHETORUM.

PRÆCEPTA, & EXEMPLA
COMPLECTENS,
QUÆ TAM AD
ORATORIAM
FACULTATEM,
QUAM
AD POETICAM
PERTINENT.
DISCIPULIS PARITER
AC
MAGISTRIS
PERUTILIS.

AUTHORE
P. GAB. FRANC. LEJAY,
E SOCIETATE JESU.

CUM FACULTATE SUPERIORUM

INGOLSTADII
Sumptibus Joan. Franc. Xav. Crätz Bibliopolæ
Academici, & Thomæ Summer
August. Vindel.
ANNO M. D. CC. XLIX.

FACULTAS
R.P. PROVINCIALIS.

Cùm D. Joan. Franc. Xav. Crätz, Bibliop. Academ. Ingolſtadienſis iteratò vulgare typis deſideret ex Bibliotheca Rhetorum P. Gabrielis Franciſci le Jay Soc. Noſtræ Sacerdotis Tomum primum, qui complectitur Præcepta, & exempla, tam ad Oratoriam Facultatem, quàm Poëticam pertinentia. Ego Rudolphus Burckhart S. J. per Germaniam Superiorem Præpoſitus Provincialis, poteſtate ad id mihi facta ab A. R. P. Noſtro Franciſco Retz, univerſæ Soc. Præpoſito Ge-

nerali, Eidem ad hanc tertiam duntaxat editíonem Facultatem impertio, ſimúlque communico Privilegium Cæſareum, quô aliis Bibliopolis, atque Typographis prohibetur, ne dictum librum citra conſenſum Superiorum recudere, vel intra fines S. R. Imperii, & hæreditarias S. C. M. Provincias inferre præſumant. In cujus rei fidem has Ei, manu propria ſubſcriptas, & conſuetô Officii mei Sigillô munitas dedi. Ingolſtadii 28. Februar. 1749.

(L. S.)

RUDOLPHUS BURCKHART. S. J.

OPERIS TOTIUS,

ET

PRIORIS MAXIME PARTIS

PRÆFATIO.

FUit hæc mihi ſemper vitæ ratio ab ineunte ætate ſuſcepta, meum ut omne tempus, &, ſi quid unquam viſum eſt in mea tenuitate vel facultatis, vel experientiæ, totum hoc Juventutis Studioſæ commodis transmitterem. Nam cùm me per tot annos inſtituendæ

 ei-

eidem, & ad bonas Artes, liberalésque Diſciplinas informandæ Divina Providentia præfecerit, non putavi, tam operoſam, difficilémque provinciam ritè obiri poſſe, niſi cogitationes omnes meæ, curæ, contentiones promovendo feliciter operi incumberent.

Nunc verò laborioſâ jam pridem defunctus palæſtrâ, & tranquillius tandem nactus otium, videbor fortaſſe quibusdam impreſſa relegere velle veſtigia, & reſumere Artem, quam abjeceram; qui non modò retractare labores priſtinos, ſed eosdem in apertam lucem committere non verear. Tamen quis neſciat hoc eſſe fatum veteris conſuetudinis, ut alterius naturæ vim habeat, quàm deponere penitùs non ſit minùs arduum, quàm prioris naturæ ſenſus, atque indolem oblivisci? Servire autem conſuetu-

dini

dini priſtinæ, hanc ſequi, in ea ſe amare plusculùm, nemo reprehendendum arbitretur, ſi quantum illecebrarum habet illa, tantum honoris ac gloriæ præſeferat.

Porrò ſupervacaneum ſit hìc perſequi operoſiùs, quibûs lenociniis humanitatis ſtudia devinciant animos; quàm ægrè divelli ſe ab iis patiantur, qui rerum iſtarum uſum aliquem habent, & iisdem deguſtandis aſſuevêre. *Nam cæteræ Diſciplinæ:* inquit Tullius pro Archia n. 16. *neque temporum ſunt, neque ætatum omnium, neque locorum. Hæc ſtudia adoleſcentiam alunt, ſenectutem oblectant, ſecundas res ornant, adverſis perfugium ac ſolatium præbent, delectant domi, non impediunt foris, pernoctant nobiscum, peregrinantur, ruſticantur.*

Quòd ſi culpandus nemo jure videbitur, qui annis etiam ſeneſcen-

tibûs elegantiores Literas impensiùs coluerit, vel ob id unum, quòd in excolendis reficitur animus, & honesta voluptate perfunditur; quantò minùs idipsum vertendum dedecori, si, quotquot politiorum Artium laude floruerunt, omnium ætatum linguis, ac scriptis commendationem meruêre. Atque ut abstineam ab amœnissimis illis ingeniis, quibus Literæ tanquam parentibus ac procreatoribus suum decus, ac pretium debent; quæ Literis vicissim constantem tot abhinc annis, & ad nos usque propagatam nominis sui celebritatem referunt acceptam, quo hodiéque censentur locô eruditionis amantes bonæ, qui tritam veterum cùm Oratorum, tum Poëtarum vestigiis viam ingressi, amœniores Musas invexerunt nostrum in Orbem, earundémque desiderium, & amorem feliciter promoverunt?

Nullus ergo mihi ſuccenſeat, ſi laudis ejusdem ſtudiô aliquem laborum meorum fructum cogitem decerpere, & nomen aliquod ab opella qualicumque noſtra inter percupidos liberalium Artium cultores promereri.

Quanquam abſit hoc à me, ut in recognoſcendis, vulgandisque noſtris Opuſculis, aliô me incendi ſtudiô patiar, quàm quô incendebar olim, dum illa primùm informarentur. Erudire liberales ad Artes Juventutem illam, quæ diſciplinam in noſtram traditur, imbuere eandem optimis præceptionibûs, quæ facilem aperiant aditum ad doctrinam capeſſendam, acuere Candidatorum ingenium, ſolertiámque variis Exercitationibûs, quæ dicendi facultatem, ſtylúmque perficiant; unum hunc laboris noſtri finem, unum hunc exi-

tum ſemper reſpexêre, qui votis noſtris quàm bellè hactenùs reſponderint; etſi non eſt meum confidentiùs dicere, faciunt tamen non pœnitendi fructus, quos olim percepiſſe ſe ex noſtra Diſciplina Viri jam omnium Ordinum primarii profitentur, ut impenſæ pro viribus operæ me non pigeat. Felix, ſi prodeſſe Studioſæ Juventuti etiamnum poſſim, & quod præſtare per me deinceps non eſt integrum, id ope Scriptorum vicaria videar aſſecutus.

Hanc conſilii mei rationem teſtabitur ipſa totius Operis Inſcriptio: BIBLIOTHECA RHETORUM, non tam ſpecioſum nomen ad magnificentiam, quàm plenum ſincera voluntate bene merendi de clariſſimo Rhetorum Ordine; in quem aggregatum me aliquando fuiſſe, non ſolùm honori ſemper duxi maximo, ſed cum eodem fo-

yere

vere arctissimam necessitudinem non alia re magis, quàm laborum eorumdem communione ambiam.

Quanquam hoc ipsum *Bibliothecæ* nomen, quod Operi nostro præfigimus, nemo incusandum putet, quòd ejusmodi appellatio illis vulgò Libris tribuitur, qui Scriptorum in quacunque Facultate indicem ac seriem, aut elucubratorum ab iisdem Operum Epitomen continent. Nihil equidem simile quidpiam *Bibliotheca* nostra suscipit, cùm nec ullam de priscis, aut novis Rhetoribus faciat mentionem, nec editas eorum elucubrationes attingat. Verùm cùm universam Rhetoricæ ipsius suppellectilem complectatur; adeóque homini Rhetori possit esse multorum Librorum instar, qui de rebus singulis ad Rhetoricam pertinentibus seorsum pertractârunt, quantò æquiùs *Bibliotheca*

Rhe-

Rhetorum debuit appellari? Rhetorem enimverò, quem informare aggredimur, non unius Eloquentiæ pr eceptionibûs imbutum esse oportet, sed paribûs ad Poësim præsidiis assurgat necesse est. Hic porrò quàm multiplex, quàm varia rerum seg s se offert, quarum documenta non deprehendas, nisi multis, diversisque sparsa voluminibûs. Ille ergo Liber, qui hæc omnia sparsim disjecta sic colligat, ac complectatur, ut amanti bonarum Artium homini sub uno quasi aspectu subjiciat, an *Bibliothecæ* nomen nullo jure suo sibi vindicet? Certè usus hic etiam apud omnes invaluit, ut, si qui reperiantur homines tam feliciter instructi Disciplinarum omnium cognitione, ut de re quaque sciscitantibus, ac requirentibus satisfacere abundè possint, *Bibliothecæ viventes* appellentur. Et erit, qui nobis inferat litem, quòd

Opus

Opus hoc qualecunque noſtrum, quod juvandis,imbuendisque omni præceptionum genere, ex quibus Rhetorica coaleſcit, Rhetoribus natum eſt totum, *Bibliothecam Rhetorum* inſcripſerimus?

Hac ego cogitatione defixus id unum ſtudui præter cætera, ut, quæ ſcripſi cúmque, hæc ad Juventutis indolem, captúmque accommodarem; neque tam novæ cujusdam, & inuſitatæ doctrinæ auctor, quàm veteris, & in medio poſitæ interpres, & explanator viderer. Hinc in Rhetorica illa, quam tradimus, & quæ primum in hoc priori rerum noſtrarum Volumine locum habet, multa putavi prætermittenda, quæ de Eloquentiæ commendatione, de præſidiis ad illam aſſequendam neceſſariis, de vario Eloquentiæ genere, de Oratoribus tam Græcis, quàm

La-

Latinis paſſim diſputantur. De quibus quoniam diſertiſſimè ſcripſerunt jam non pauci, eò lubentiùs indicta relinquimus, quòd iſta ad contemplationem ſolam pertineant, non ad Exercitationem, quæ in inſtituendis Eloquentiæ Candidatis potiſſimùm requiritur. Eſt enim hoc teneræ, & imbecillæ adhuc ætatis ingenium, ut in mera rerum conſideratione immorari non amet, neque documentorum pondus, ac faſtidium ferat, niſi quantum eisdem utendi neceſſitas exigit.

Et verò magna eſt in omnem partem vis, & utilitas Exercitationis, nec ulla re fortiùs, atque efficaciùs præcepta ipſa inculcantur animis, quàm ſi ad uſum frequentem revocentur. Atque ut in iis Artibus, quæ requirunt artificis manum, fruſtra cogitando, meditandóque

ſudaveris, niſi ad eas Artes exercendas ipſa manus accedat; ita nec ad capeſſendas liberales Diſciplinas multùm conferet imbuta mens multis præceptionibûs, niſi ad imitanda, quæ didicerit, opere complenda diligenter ſe accingat.

Nihil ergo facere ſe conſultiùs poſſe exiſtiment, qui gravem docendi provinciam obeunt, quàm ſi crebris Exercitationibûs extundant eorum ſolertiam, quos erudiendos ſuſcepêre; meminerintque veteris illius adagii, cui ipſa temporum diuturnitas fidem adſtruit: longum iter eſſe per præcepta, per exempla breviſſimum. Hanc mihi ipſam Juventutis etiamnum erudiendæ cupidiſſimus, ſequendam imprimis eſſe duxi rationem; ut in tradendis Præceptionibus Rhetoricis brevior, in Exercitationibus prolixior exiſterem; cujus conſilii levem, uti

con-

confido, fructum percipient Candidati Rhetores , neque ipsi fortè Magistri inficiandam penitùs utilitatem fuisse experientur.

Jam verò reddenda mihi ratio est, cur Ciceronem unum instituti Operis ducem secutus fuerim, neque alium quempiam tam è Græcis, quàm è Latinis Oratoribus proposuerim imitandum. Dicam primùm, consulere me inprimis voluisse brevitati, quàm multa cùm auctoritatum, tum exemplorum congeries non admittat. Non quòd eorum studium laudandum non putem, qui in adumbranda Eloquentiæ imagine varios totius Antiquitatis colores curiosiùs scrutati sunt. At quò diligentiùs id fecerunt multi; eò supervacaneum magìs visum est in Opusculo brevi, quod meditabar, eorum vestigiis

giis insistere, & alienos labores invadere potiùs, quàm imitari.

Deinde visus est mihi semper unus Tullius instar omnium, à quo germanæ, sinceræque Eloquentiæ specimen mutuari oporteret; cujus in studio tantò feliciùs processisse gratulari sibi quis possit, quantò propiùs ad Ciceronem accedat. Atque hîc mihi dicere liceat, quod sentio de Latinis Oratoribus, qui post Ciceronis tempora floruerunt, & Panegyricorum veterum Scriptores vulgò nuncupantur. Quos ego etsi minimè contemnendos puto, non tamen proponi ad imitandum ultrò velim studiosæ Juventuti, quæ ad veram Eloquentiæ laudem aspiret. Habeant illi per me licèt quædam Orationis lumina, quæ perstringant oculos,

& primo aſpectu pariant admirationem. Inveniantur apud eosdem multa ingeniosè excogitata, ornata copiosè, feliciter expreſſa. Sint illi ſolertes in adulando, in laudando magnifici. At quantula ſunt iſta ad ipſam Eloquentiam adiumenta, ſi Oratio jejuna ac debilis, ſi pingui rerum ſuccô deſtituta, ſi rationum momentis ac ponderibus vacua, & inanis omninò ſit? Si deprehendas nusquam vim illam ineluctabilem, quâ perſuadentur animi, & Oratoris ad arbitrium quamcunque in partem inclinantur.

His porrô præſidiis dominabatur olim in foro Tullius, & Judicum religionis, Senatúsque auctoritatem regebat: dominabatur in civitate, & populorum voluntates ita moderabatur, ut vel excitaret languentes, vel furen-

rentes, & effrœnatos compesceret. His armis Catilinam ex Urbe, sceleratósque conjurationis socios ejiciebat; his subsidiis furta Verris, ac latrocinia revincebat, Antonium rerum potientem, & summa potestate præditum perterrebat, amicorum gratiâ ferrum è Cæsaris manibus extorquebat, clientum controversias, causásque defendebat, afflictæ innocentiæ succurrebat, desertæ solitudini opitulabatur.

Tamen mirum est, quò processerit quorumdam hominum fastidium, ut robustam hanc, marémque Tullii Eloquentiam respuant, phaleratam, exilémque, quâ Plinius, cæterique ejusdem ævi Oratores floruerunt, unam deament, ac consectentur, plúsque in ea momenti ad ingenii, & facundiæ famam, quàm in ipsa

Romani Oratoris imitatione esse existiment. Quod malum quantô ingeniorum ac studiosæ præsertim Juventutis detrimentô serpat in vulgus, vel ex eo pronum est intelligere, quòd luminosum istud ac speciosum Eloquentiæ genus non modò fucum faciat rudibus, & inexpertis rerum bonarum, sed compendiosior etiam videatur ad commendationem via; quia non tam assidui atque improbi laboris partus excellens, quàm felix quidam ac repentinus ingenii fœtus esse soleat. Terret autem plurimos immensus labor, qui Tullianam ad Eloquentiam adspirantibus adhibendus est; & infinitæ rerum segeti, quam offert, metuendæ impares, malunt lubrícum minùs, expeditiúsque stadium cum certa, ùt sibi videntur, gloriâ decurrere, quàm in operoso, difficilique curriculo,

lo, cum dubia & ancipiti laudis expectatione se se exercere.

Alia ratio porrò est, propter quam in una Tullii imitatione immorandum duxi, Stylus scilicet Ciceronianus, & nativa ejusdem, gravis, ac numerosa imprimis Oratio, à qua optandum videretur, ut, qui Latinè scribunt, & in elaborandis Orationibus versantur, tantoperè non deflecterent.

Nescio enim, quô malô Eloquentiæ fatô fiat, ut, quæ jam pridem in Orationes Gallicas irrepsit lues, eadem contagione sua Latinas Orationes afflaverit. Placet hac ætate Oratoribus non paucis exile quoddam, ac jejunum scribendi genus; cujus tota laus antithetis, & acuminibûs continetur; quod tam numero, quàm majestate destitu-

tum nihil objiciat menti atque auribus, præter vacuam, & inanem verborum consonantiam, & putidam clausularum similiter desinentium affectationem.

In hoc etiam plerumque vitium incurrunt, qui sententiosum, & plenum acuminibûs Stylum sectantur, ut in Latino sermone Gallici Idiomatis indolem, formulásque retineant, neque tam Romanâ linguâ, quàm patriâ loqui videantur. Quibus ab incommodis nullum est certius præsidium, quàm si in assidua Ciceroniani Styli imitatione demoreris, neque alios promiscuè Oratores versandos, ac tenendos putes, donec ex longa, ac quotidiana Tullianæ Orationis consuetudine succum ipsum, colorémque Ciceronianum expresseris. Quæ cautio Tyronibus ac Candidatis

tan-

tantò diligentiùs adhibenda eſt, quò recentes adhuc animi primas opiniones faciliùs imbibunt, & ab iisdem ægriùs depurgantur. Eſt enim illorum ingenium non abſimile teſtis novis ac recentibus, quæ diu ſervant odorem, quô imbutæ primùm fuerint.

Hoc ipſum, quod præcipimus tantoperè, an ipſi videbimur aſſecuti feliciter, eorum judicium, & exiſtimatio ſit, qui Orationes noſtras lecturi ſunt. Id certè profiteri non dubitem, propoſitum mihi ſemper fuiſſe in ſcribendo Tullium imitari; doliturus, ut fatear, quod res eſt, ſi duce ſub alieno meruiſſe ſtipendia cenſeri poſſim.

Tamen ne quis præclariùs ſentiendum putet de noſtris Orationibus, quàm ſentimus ipſi, aut

illas proponi à nobis arbitretur; tanquam exemplar quoddam, cujus ad normam ac regulam exigi Oratio bona debeat. At quoniam *Bibliothecam Rhetorum* instruimus, prætermitti illud non oportuit, quod præcipuum eſt Rhetoricæ munus, & quò Rhethoricæ ipſius præcepta, atque Exercitationes unicè referuntur.

Duplex eſt autem hodiernæ Eloquentiæ genus: Sacrum aliud, quod argumentis ad DEI cultum, Religionémque pertinentibus continetur; aliud Profanum, quod res cæteras, quæ cadere in contentionem poſſunt, tractandas ſuſcipit. De utroque genere Orationes, ne quid deeſſet ad complementum noſtri Operis, inſtituendas duximus; confidentiùs fortè, quàm par erat, qui vix ullum apud Latinos Oratores à

San-

Sanctorum Patrum temporibus Eloquentiæ sacræ vestigium habeamus. Hic verò locus esset de Eloquentia cùm sacra, tum profana, & de vi utriusque, commodis, atque incommodis, aut etiam prærogativo jure disserendi; nisi hoc ipsum argumentum copiosè jam disputatum referret Oratio postremùm à nobis habita atque edita, cujus hæc Inscriptio legitur: *Utra utri præferenda sit, Eloquentia Sacra, an Profana?* Hanc consulat Lector curiosus, &, quid super ea controversia sentiendum sit, judicium ferat.

Quod spectat ad Eloquentiam profanam, hæc ad tria causarum genera vulgò revocantur: Primum Judicii, secundum Deliberationis, tertium Exornationis. Singulorum exempla abundè sufficiet Collectio Oratio-

num, quæ tam Panegyricis, quàm Forensibus Causis in utramque partem agitatis continentur. Hoc verò genus Exercitationis quanti sit ad germanam Eloquentiam præsidii; quantum habeat ad informandos studiosæ Juventutis animos pondus ac momentum, præfixa Declamationibus istis Præfatiuncula suo tempore, & locô declarabit.

Jam quia Rhetoris officium non solis Orationibûs informandis coërcetur, sed ad quamcunque se extendit scribendi rationem, operæ pretium fuit, præbere varias in scribendo leges, quas ipsa argumenti varietas induxit. Neque enim in exarandis Epistolis adhibendus Stylus idem, quem Orationis gravitas ac majestas postulat; neque Narratiuncularum, Fabellarúmque simplicitas gravio-

rem aut Orationis, aut Epiſtolæ Stylum admittit. Varietatem illam cùm Epiſtolæ, tum Fabellæ, quas Orationibus appoſuimus, Præfationes demonſtrabunt.

Denique is ſæpè Rhetori labor incumbit, ut Diſputationibus Philoſophicis, ac Theologicis aperiat aditum, eorum commendatione, quos honoris gratiâ oppugnandos habet; vel ipſe de Rhetore factus poſtmodùm Philoſophus, aut Theologus propugnandas à ſe Theſes, aliquâ adornare Præfatiunculâ meditetur. Sunt, qui Magiſtratum adituri, aut adepturi Magiſterii Lauream habilem, quâ pollent, Oratoris manum ad demerendos ſuffragantium animos adhibendam exiſtiment. Occurrunt occaſiones plurimæ, in quibus Viris quo-

cunque gradu primariis gratulari neceſſe ſit. Nos ad concluſionem prioris illius Voluminis præſcribemus leges Oratiuncularum iſtarum. Item & rerum fontes, unde illæ conflari commodè poſſint, tum & exempla omnis generis, ex quibus formam mutuari liceat, ex fundulo noſtro ſufficiemus.

BIBLIOTHECA
RHETORUM
PRÆCEPTA, & EXEMPLA COMPLECTENS,

QUÆ

AD ORATORIAM FACULTATEM

PERTINENT.

Discipulis pariter ac Magistris perutilis.

PARS PRIOR.

RHETORICA
AD TULLIANAM RATIONEM EXACTA.

PRÆFATIO BREVIS,

Et instituti Operis Designatio.

CUm ad bene, ornatéque dicendum tota, Tullio teste, nata sit Rhetorica, cujus Præceptiones ad Tullianam exactas tradituri sumus; supervacaneum putamus, pro brevitate instituti Operis, vel de illius natura, vel de necessariis ad eam assequendam cùm corporis, tum ingenii præsidiis disputare. Imò neque eum, quem vulgò tenent Eloquentiæ Magistri, sequemur ordinem, ut de Inventione primùm, deinde de Dispositione Partium, tum de Elocutione, ejusdémque Amplificatione, atque Ornatu tractemus. Nam cùm acuendus sit statim, & exercendus Candidatorum Rhetorum stylus, eam docenti viam duximus potiorem, quæ à facilioribus ad difficiliora progrederetur. Quare in Oratione, ad quam informandam, ornandámque Rhetorica potissimùm incumbit, spectabimus. Primò Elo-

Elocutionem, Secundò Amplificationem, Tertiò Ornatum, Quartò Argumenta, rationésque, quibus Oratio nititur. Denique Argumentationem, seu rationem, atque argumentorum dilatationem.

Primum præstabimus, cùm artem informandi Periodos cujuscunque generis trademus. Alterum, cùm easdem amplificandi modum docebimus. Tertium, quod Ornatu continetur, ex tractatione Troporum, ac Figurarum planum fiet. Quartum, quod Argumenta spectat, ex Locis tam intrinsecùs, quàm extrinsecùs petitis eruemus. Denique Argumentationis partes singulas, eásque dilatandi rationem, quod est in Rhetorica longè difficillimum, explanabimus. Quæ verò Partes Orationis varias, earúmque dispositionem attinent, nos propter brevitatem, cui consultum volumus, ex Auctoribus bene multis, qui de Rhetorica copiosiùs scripserunt, cognoscenda relinquemus.

Verùm quia nihil tam juvat ad defigendas animis Præceptiones ipsas, quàm si exempla ad easdem accommodata subjiciantur; non satis habebimus illustria quæque Ciceronis loca, quibûs Rhetoricæ præcepta designantur, aut describere, aut saltem diligenter indicare, seu explicatis Præceptionibus singulis unam & alteram Exercitationem adjiciemus, quæ eisdem utendi norma ac regula sit. Atque ut elucubrandæ Orationis artificium studiosam Juventutem ne fugiat, brevem argumenti, secundùm leges traditas, informandi synopsim præmittemus.

Quoniam autem nobis proposuimus, Ciceronem unum sequi ducem, & exactam ad Tullianas leges Rhetoricam promittimus, operæ pretium est, de ratione ipsa legendi, & imitandi Ciceronis pauca attexere. Quàm sunt enim qui Ciceronem evolvunt, multi; tam pauci, qui, quo pactò sit legendus, & imitandus, sciant.

Sunt,

Sunt, qui nihil ferè præter verba, & quosdam Elocutionis modos, quos vulgò Phrases vocant, annotent, ac bene multos ejusmodi, ubi sæpiùs ac veluti per vim in orationem intruserint, non possunt sibi temperare, quin egregiam Ciceronis imitationem sibi gratulentur. Atque hoc præsertim juvenile vitium est, & eorum, quæ primis Rhetoricæ elementis vacant.

Alii, atque doctiores id ferè unum observant, quod ipsi dictioni subest, & Elocutionis ornatu neglecto, sententiam duntaxat, sensusque verborum consectantur.

Alii denique nihil aliud student, quàm ut ex lectione Ciceroniana communes excerpant Locos, quos applicare deinde cuilibet argumento possint; quæ quidem exercitatio, licèt utilissima sit, nondum tamen assequitur imitandi Ciceronis artem, quæ tria potissimum complectitur.

Primum. Ut Orationis copulæ duntaxat, non autem ipsa verba, neque sensus, qui verbis subest, subripiantur. Quòd si tibi Periodus occurrerit, cujus Elocutio adeò sit opportuna, ut invenire ad rem tuam aptiorem non possis, eam poteris assumere, sed ea lege, ut alio, quàm posita est, ordine collocetur. Quod ut facias, alia tibi erit quærenda Periodus, cujus ad exemplum verba ipsa accommodentur. Atque hoc ipsum præstandum tibi est, quoties vel Sententiam Tullianam, vel Elocutionem aliquam Orationi tuæ applicare volueris.

Secundum. Ut minùs pateat, si quid in Periodo conficienda mutuatum è Cicerone fuerit. satis erit tibi proponere unam aliquam Ciceronianam Periodum, cujus particulas aliquas, quæ vinciendæ Orationi deserviunt, non omnes accipias.

Tertium, idque momenti non levis in eo positum, est, ut, si causam agas in genere Judiciali, hoc est

si accusandus, aut defendendus aliquis, Periodos, ac Figuras imiteris, quas in simili genere Causarum adhibuit Orator, potius quàm alias quascunque. Si quid in genere Deliberativo probandum suscipias, consulenda tibi erit Oratio pro Lege Manilia, quæ tota ad Deliberativum genus pertinet. Si causam agas in genere Exornativo, consules Orationem pro M. Marcello, quæ Caii Cæsaris, vel eam partem Orationis pro Lege Manilia, quæ Pompeii laudes complectitur.

Denique si placet in aliquem vehementiùs invehi, leges Orationes in Verrem, in M. Antonium, Pisonem, in Catilinam. Idque propterea moneo, quòd plerumque varia sint pro varietate causarum Orationis vincula, neque tam multa in accusando, quàm in defendendo, aut deliberando requirantur. Quamquam quædam sint magis comunes Orationis commissuræ, quæ in omni Causarum genere usurpantur.

Ut autem illa Ciceronis imitatio vitiosa non videatur, varianda est Oratio Figuris; quod ut præstes, proponenda tibi erit una aut altera Ciceronis Oratio, in qua diligenter observes varia Figurarum lumina, quibûs illustrare pariter propositam tibi Orationem possis.

LI-

LIBER PRIMUS.

De Elocutione Oratoria.

CAPUT PRIMUM.

De Periodo.

QUid eſt Elocutio Oratoria?

R. Eſt modus, ſeu ratio loquendi, ac ſcribendi Oratorum propria, quam Stylum vocant.

Quænam eſt Elocutio Oratoris propria?

R. Debet eſſe 1. Numeroſa, deinde ornata, denique accommodata rei, de qua dicitur. Fiat autem numeroſa per Periodos, ornata per Figuras, denique accommodata per rationes, & argumenta.

Quid eſt Periodus?

R. Periodus à Cicerone definitur in libro, qui *Orator* inſcribitur, n. 207. *Oratio in quodam quaſi orbe incluſa, procurrens, quoad inſiſtat in ſingulis perfectis, abſolutiſque ſententiis* Hoc enim ipſum eſt, quod Periodus ſonat, quæ vox eſt Græca Περίοδος, nihil aliud ſignificans, quàm ambitum quemdam atque circuitum: quia Periodus eſt comprehenſio verborum, totam ſententiam ab initio usque ad finem complectens.

Vox autem illa, & ſignificatio metaphorica eſt à Ludis Olympicis deducta, in quibus Quadrigæ à Carceribus ad Metam pergebant, eáque circumflectentes redibant deinde ad Carceres. Sic Periodus à priori ſententiæ parte, quæ *Protaſis* vocatur, ducitur ad partem ſententiæ poſteriorem, quæ appellatur *Apodoſis*.

Huic explicationi congruit Ariſtotelica Periodi Definitio. Dicit enim, Periodum eſſe Orationem,

quæ *initium habet, & finem ex se se, & eam magnitudinem interjectam. qua aspectabilis facilè sit.*

Quæres: quid sit *habere initium, & finem ex se se?*

℟. Initium illud vocatur ab Aristotele, post quod aliquid sequi sua spontè debet, quo semel posito, nihil ampliùs exquiritur. Neque enim Sententia quælibet habere initium, & finem dicenda est; licèt à quibusdam vocibus inchoetur, & per alias voces desinat. v. g. Si dixeris: Virtus multas habet, & magnas illecebras. In hac sententia nullum initium aut finis agnoscitur, quia nihil debet sequi, neque quidquam aliud ultrà exspectatur. Si verò dixeris: cùm virtus multas & magnas habeat illecebras; tunc suspensus erit sensus, & expectabitur alia sententia, quæ priori sententiæ, & præmissæ particulæ *Cùm* respondeat, absolvátque Periodum. v. g. Cùm virtus multas & magnas habeat illecebras, tum ab ea tam amanda, quàm consectanda quis temperare possit? Erit hæc vera ac germana Periodus, quæ habeat initium, & finem, & ad leges Aristotelicæ Definitionis exacta sit.

Quid significant voces illæ: *& Magnitudinem interjectam, qua aspectabilis facilè sit?*

℟. Designant spatium aliquod inter initium, finémque Periodi interjectam, justum illud quidem, ut & spiritum dicentis juvet, nec aurem audientis aut longiori ambitu obruat, aut breviori fallat.

Eodem penè recidit illa Phalerii definitio, qui dicit, Periodum esse continuationem quandam Membrorum ac Commatum, ita inter se aptè & rotundè connexorum, ut plenam sententiam, & conclusionem referant. Quare, secundùm ipsius mentem, Periodus simillima est fornicibus, in quibus lapides ita aptantur inter se, ac vinciuntur, ut se se omnes quodammodò fulciant, & compagem unam, quam efficiunt, ab omni parte sustentent.

Tam egregiis Periodi Definitionibus aliam adjicimus, si magnificam minùs, breviorem certè, & fortasse clariorem.

Igitur quid est Periodus?

R. Est Oratio habens sensum, & numerum perfectum.

Quot sunt partes Periodi?

R. Partes Periodi majores vocantur Cola, Κῶλα, seu Membra. Minores Commata, Κόμματα, seu Incisa.

Quid est Colum, seu Membrum?

R. Est Oratio habens sensum, & numerum, sed utrumque imperfectum.

Quid est Comma, seu incisum?

R. Est Oratio habens sensum perfectum, sed nullum numerum, nisi Periodus ex multis incisis confletur, quæ simul composita numerum efficiant: v.g. Nihil agis, nihil cogitas, nihil moliris, quod ego non videam, planéque sentiam.

Itaque Membrum cum Periodo convenit quidem, quòd Oratio sit habens aliquem sensum, ac numerum; disconvenit verò, quòd sensus ac numerus, qui in Periodo perfectus est & absolutus, in membro suspensus & imperfectus inveniatur. Incisum autem habet hoc commune cum Periodo, quòd perfectum sensum habeat; ut patet in illa Oratione: *Nihil agis:* differat enim ab eadem & à Membro pariter, quòd omni numerò propter Orationis brevitatem spolietur.

Sit in exemplum illa Ciceroniana Periodus pro Marcello. n. 19. quæ ex geminis membris coalescit. *Tantus est enim splendor in laude vera, tanta in magnitudine animi, & consilii dignitas:* (hæc Oratio, seu sententia prioris Membri rationem habet, in qua sensus est aliquis, ùt patet, & numerus, propter aptam vocum singularem dispositionem, sed imperfectus uter-

uterque, donec altera pars Periodi, seu Membrum quòd sequitur, advenerit) *ut hæc à virtute donata, cætera à fortuna commodata esse videantur.*

Ex dictis colliges, tria esse dicendi genera. Primò, Periodicè is dicit, qui ambitu finito Periodorum effert, explanátque sententiam. Ita Cicero de Provinciis Consularibus n. 1. *Si quis vestrûm expectat, quas sim provincias decreturus, consideret ipse secum, quinam mihi homines ex provinciis potissimùm detrahendi sint: non dubitabit, quid me sentire conveniat, cùm quid mihi sentire necesse sit, cogitârit.*

Secundò Membratim, cùm singulis Membris insistit Oratio, ùt in Pisonem. n. 56. *Audistis Philosophi vocem? Negavit se triumphi cupidum unquam fuisse. Cùm extinguebas Senatum, vendebas auctoritatem hujus ordinis, addicebas Tribuno plebis Consulatum tuum Rempublicam evertebas, prodebas caput, & salutem meam una mercede provinciæ; si triumphum non cupiebas, cujus tandem rei te cupiditate arsisse defendes?*

Tertiò Incisim, cùm Oratio incisis constat, ùt in Pisonem ibidem. *O scelus! ô pestis! ô labes!*

Et post reditum in Senatu. n. 13. *Cum hoc homine, an cum stipite, Æthiope, si in foro constitisses, an crederes interesse? sine sensu, sine sapore, elinguem, tardum, inhumanum, neglectum, Cappadocem, modò abreptum de grege venalium diceres. Idem domi quàm libidinosus! quàm impurus! quàm intemperans!*

Interdum Membra incisis miscentur; ùt pro Archia. n. 16. *Hæc studia adolescentiam alunt, senectutem oblectant, secundas res ornant, adversis perfugium ac solatium præbent. Delectant domi, non impediunt foris pernoctant nobiscum, peregrinantur, rusticantur.*

Primum genus in usu est præsertim in Exordiis, & in rebus gravioribus. Posteriora duo adhibentur, cùm Orator arguit, & increpat aliquem.

CA-

CAPUT II.

De Divisione Periodorum.

PRo numero, & varietate Membrorum multiplex est, ac varia Periodus. Alia enim, ùt quidam volunt, unius membri est, quæ dicitur à Græcis Μονόκωλος, à voce μόνος solus, & altera voce κῶλον Membrum. Alia bimembris, sive δίκωλος. Alia trium membrorum, sive τρίκωλος. Alia quatuor membrorum, sive τετράκωλος.

Exemplum illud esto Periodi bimembris lib. 1. de Oratore. n. 31. *Quid tam est admirabile, quàm ex infinita multitudine existere unum* (1. Membrum) *qui id, quod omnibus naturâ sit datum, vel solus, vel cum paucis face re possit?* (2. Membrum.)

Exemplum Periodi trimembris habes pro Cœlio. n. 28. *Datur enim concessu omnium huic aliquis ludus ætati,* (1. Membrum) *& ipsa natura profundit adolescentiæ cupiditates:* (2. Membrum) *quæ si ita erumpunt, ut nullius vitam labefactent, nullius domum evertant, faciles, & tolerabiles haberi solent.* (3. Membrum.)

Exemplum Periodi quadrimembris sufficiet exordium pro Milone. *Etsi vereor, Judices, ut turpe sit, pro fortissimo viro dicere incipientem timere;* (1. Membrum) *minimèque deceat, cùm T. Annius Milo ipse magis de Reip. salute, quàm de sua perturbetur, me ad ejus causam parem animi magnitudinem afferre non posse:* (2. Membrum) *tamen hæc novi judicii forma terret oculos,* (3. Membrum) *qui quocunque inciderint, veterem consuetudinem fori, & pristinum morem judiciorum minimè vident.* (4. Membrum.)

Quæ verò Periodus quatuor membris admodùm similibus, & ejusdem ferè magnitudinis constat, vocatur *Quadrata;* eadem quæ valde numerosa sit,

Rotunda dicitur. Erit in exemplum Periodi hujuſcemodi exordium pro Rabirio perduelli. *Etſi, Quirites, non eſt mea conſuetudinis, initiô dicendi rationem dicere, qua de cauſa quemque defendam;* (1. Membrum) *propterea quòd cum omnibus civibus in eorum periculis ſemper ſatis juſtam mihi cauſam neceſſitudinis eſſe duxi:* (2 Membrum) *tamen in hac defenſione capitis, famæ, fortunarum omnium C. Rabirii proponenda ratio videtur eſſe officii mei.* (3. Membrum) *propterea quòd, quæ juſtiſſima mihi cauſa ad hunc defendendum eſſe viſa eſt, eadem vobis ad abſolvendum debet videri.* (4. Membrum) Ejuſdem naturæ eſt 1. Periodus de Provinciis Conſul. jam laudata.

Quæ verò Periodus ſic inter ſe diſpoſita membra numerat, ut eodem manente ſenſu, & Orationis concinnitate pars prior Periodi, quæ *Protaſis* dicitur, collocari poſſit locò poſterioris, quæ appellatur *Apodoſis*, & poſtrema membra fiant prima, vocatur *Decuſſata* a vocabulo *Decuſſis*; cujus figuram exhibet numerus major denarii Romani: quæ figura ſic eſt diſpoſita, ut, ſi eam invertas, & partem imam ponas locô ſummæ, maneat tamen eadem figura & nota Numeri Denarii X. Talis eſt illa Periodus, quæ initiô Orationis pro Cæcinna legitur: *Si quantum in agro, locíſque deſertis audacia poteſt tantum in foro atque in judiciis impudentia valeret;* (Protaſis) *non minùs in cauſa cederet Cæcinna Sex. Æbutii impudentiæ, quàm tum in vi facienda ceſſit audaciæ.* (Apodoſis)

Nam ſi *Protaſin* poſtponas *Apodoſi*, ſeu duo priora membra poſteriorum locô colloces, & duo poſteriora viciſſim priorum locum occupent, manebit idem ſenſus, qui priùs. v. g.

Non minùs in cauſa cederet Cæcinna Sex. Æbutii impudentiæ, quàm tum in vi facienda ceſſit audaciæ: ſi, quantum in agro, locíſque deſertis audacia po-

po-

poteſt, tantum in foro, atque in judiciis impudentia valeret.

Quod diximus ſuperiùs, ambitum Periodicum ſimilem eſſe Quadrigis procurrentibus à Carceribus ad Metas, & à Metis ad Carceres recurrentibus; tantò veriùs eſt, quòd Periodus, cujuſcunque generis illa ſit, ex duabus tantum partibus componatur; quarum prior, quæ *Protaſis* dicitur, itûs; poſterior, quæ vocatur *Apodoſis*, reditûs rationem habeat.

Has porro partes geminas facilè deprehendere eſt in bimembri Periodo cujus membrum prius *Protaſim*, poſterius *Apodoſim* conſtituit. Idem in quadrimembri, ubi duo priora Membra ad *Protaſim*, duo poſteriora ad *Apodoſim* pertinent. At in trimembri Periodo, quæ tribus membris conſtat: Quæres I. *Protaſíne Apodoſi*, an *Apodoſis* debeat eſſe productior *Protaſi*; ſive an duo Membra *Protaſis* complecti debeat, *Apodoſis* unum; an contrà geminum in *Apodoſi*, unum in *Protaſi* magis conveniat membrum contineri?

R. Nullam dari poſſe certam ſuper ea re regulam, cùm apud Ciceronem in trimembri Periodo nunc *Protaſis Apodoſi*, modò *Apodoſis Protaſi* inveniatur productior; at conſulendum eſſe judicium aurium, quô nihil eſt in hac arte ſagacius.

Quæres 2. Quomodò diſcernere quis poteſt in Periodo trimembri, quot membra ſibi *Protaſis*, quot *Apodoſis* vindicet?

R. Attendendum eſſe præſertim ad ſecundum Periodi membrum, quod, ſi vinculô aut particulâ conjunctum aliquâ cum primo membro inveniatur; tunc duo priora membra ſpectabunt ad *Protaſim*; ſin ab eo penitus ſolutum ſit, tunc duo poſteriora membra pertinebunt ad *Apodoſim*. Hoc planum fiet ex ſequentibus exemplis.

Primum petitur ab illa Periodo trimembri, quæ legitur pro Archia. n. 14. *Nisi multorum præceptis, multísque literis mihi ab Adolescentia suasissem, nihil esse in vita magnoperè expetendum, nisi laudem, atque honestatem;* (1. Membrum) *in ea autem persequenda omnes cruciatus corporis, omnia pericula mortis, atque exilii parvi esse ducenda:* (2. Membrum) (Protasis) *numquam me pro salute vestra in tot ac tantas dimicationes, atque in hos profligatorum hominum quotidianos impetus objecissem* (3. Membrum) Apodosis.

Hîc pronum est observare particulam *autem* in 2. Membro positam, habere vim connectendi secundum membrum cum primo, adeóque duo priora membra ad *Protasim* referri.

Secùs accidit in exemplo sequenti, quod ab Oratione pro Quintio n. 26. depromptum est: ubi secundum Membrum, quia nullo vinculô connectitur cum primo, censeri debet ad *Apodosin* pertinere.

Etenim si veritate amicitia, fide societas, pietate propinquitas colitur; 1. Membrum (Protasis) *necesse est iste, qui amicum, socium, affinem famâ, & fortunis spoliare conatus est:* (2. Membrum) *vanum se, & perfidiosum, & impium esse fateatur.* (3. Membrum. Apodosis.)

Antequàm progrediamur ulteriùs, operæ pretium est, illustriores omnis generis è Cicerone Periodos aliquot proferre, quarum ad normam atque imitationem aliæ Periodi, pro ratione propositi nobis consilii, exigantur.

CA-

CAPUT III.

Periodi ad Ciceronis imitationem exactæ.

BIMEMBRES CICERONIANÆ PERIODI.

De claris Oratoribus n. 7.

SENTENTIA CICERONIANA.

Nunquam plus valet boni civis auctoritas, & oratio, quàm belli tempore.

SI fuit in Republica tempus ullum, cùm extorquere arma posset è manibus iratorum civium boni civis auctoritas & oratio, tum profectò fuit, cùm patrocinium pacis exclusum est, aut errore hominum, aut timore.

IMITATIO.

SENTENTIA.

Nunquam virtus probatur meliùs, quàm in adversis.

SI est in vita tempus ullum, cùm probari possit viri fortis magnanimitas atque constantia, tum profectò est, cùm fortunæ reflantis æstum experitur, aut inimicorum injuriâ, aut amicorum infidelitate.

ALIA SENTENTIA.

Nullum est tempus aptius ad induendam virtutem, quàm Adolescentia.

Si est in vita tempûs ullum, cùm institui facilè possunt ad virtutem hominum animi, tum profectò est, cùm ætas flexibilis, ac cerea moderatoris manum non abnuit, aut pravitate cordis, aut morum corruptelâ.

CICE-

CICERONIANA SENTENTIA.

Liber 1. de Oratore. n. 31.

Nihil eſt tam admirabile, quàm virum aliquem infinitæ multitudini dominari poſſe.

Quid eſt tam admirabile, quàm ex infinita multitudine hominum exiſtere unum, qui, quod omnibus naturâ ſit datum, vel ſolus, vel cum paucis facere poſſit?

IMITATIO.

SENTENTIA.

Nihil laudabilius in Principe victore, quàm animum ad pacem adjungere.

Quid tam dignum eſt aut præſentium, aut futurorum temporum præconio, quàm in medio victoriæ curſu, quæ naturâ ſuperba eſt, atque inſolens, exiſtere virum Principem, qui propriæ laudis contemptor animum ad pacem ultrò, ac volens adjungat.

ALIA SENTENTIA.

Nihil admirabilius in Eloquentia, quàm vis, quæ pollet ad flectendos animos.

Quid tam eſt admirabile inter cæteras Eloquentiæ dotes, quàm exiſtere vim illam, quæ, quod rerum omnium longè difficillimum eſt, hominum animos regere, & quamcunque in partem flectere poſſit?

CICE-

CICERONIANA SENTENTIA.

Pro Archia Poëta n. 1.

Archias Ciceroni auctor est ad perdiſcendas Artes liberales.

Quoad longiſſimè poteſt mens mea reſpicere ſpatium præteriti temporis, & pueritiæ memoriam recordari ultimam, inde usque repetens; hunc video mihi Principem & ad ſuſcipiendam, & ad ingrediendam rationem bonorum ſtudiorum extitiſſe.

IMITATIO.

SENTENTIA.

Cicero Artis Rhetoricæ Princeps fuit.

Quàm curiosè quis velit perſcrutari ſcripta Oratorum omnium, qui per ſingulas ætates floruerunt, vel ab ipſius naſcentis Eloquentiæ temporibus inde usque repetens, Ciceronem intelliget, & in tradendis Rhetoricæ præceptis, & in iisdem exercendis Principem extitiſſe.

ALIA SENTENTIA.

Senſit Europa, nullo hoſtium robore, aut multitudine opprimi Galliam poſſe.

Quàm pertinaciter tot abhinc annis in Galliæ ruinam, atque exitium Europa tota conjuraverit, copiarum, ſuarum robore ac numero confiſa; ſenſit tandem aliquando, tutiſſimum illam ſemper contra vim ac multitudinem in virtute ſua præſidium habuiſſe.

IMI-

CICERONIANA SENTENTIA.

Pro Lege Manilia. n. 1.

Plùs Ciceronem deterruit initi ab adolescentia consilii ratio, ne in Senatu diceret; quàm ipsa dicendi gloria, & opportunitas illexit.

Quanquam mihi semper frequens conspectus vester multò jucundissimus; hic autem locus ad agendum amplissimus, ad dicendum ornatissimus est visus, Quirites; tamen hoc aditu laudis, qui semper optimo cuique maximè patuit, non mea me voluntas, sed meæ vitæ rationes ab ineunte ætate susceptæ prohibuerunt.

IMITATIO.

SENTENTIA.

Non tam valere debet apud Virum Principem vincendi cupido, quàm amor Pacis.

Quamquam plenum illecebris victorias nomen ex se se, hæc autem commendatio fortissimis quibusque jucundissima, ipsóque capitis periculô redimenda videri solet; tamen in tanta vincendi opportunitate, quanta Viro Principi offerri possit, plus apud eum rationes pacis, quàm victoriæ cupido debent valere.

ALIA SENTENTIA.

Rerum à Ludovico Magno gestarum amplitudo plus Oratorem deterret, quàm ubertas invitat.

Quanquam præconem esse rerum à Ludovico Magno domi forisque gestarum longè honorificentissimum, hoc autem argumenti genus factorum ubertate optatissimum, victoriarum magnitudine præstantissimum videri potest; tamen in tanta dicendi

cendi copia ac varietate, in qua nemini oratio defuerit, plus ipsa operis dignitas, & amplitudo prudentem Oratorem deterrere, quàm copiosa dicendi seges invitare debet.

CICERONIANA SENTENTIA.

Pro Marcello. n. 19.

Laus vera unius virtutis merces est.

Tantus est splendor in laude vera, tanta in magnitudine animi, & consilii dignitas, ut hæc à virtute donata, cætera à fortuna commodata esse videantur.

IMITATIO.

SENTENTIA.

Unius Beatitudinis necessarius amor est.

Tantas habet ex se Beatitudo suavitates, atque illecebras, tantam cum ipsa hominum indole necessitudinem, ut cæteris quidem rebus facilè carere, ac ab illa consectanda temperare non posse videantur.

ALIA SENTENTIA.

Conscientiam malam nemo non execrari, bonam spectari nemo non debet.

Tanta est inculpatæ mentis suavitas, tam graves conscientiæ malæ stimuli, ut hanc execrari penitus, illam expetere votis omnibûs nemo non debeat.

CICERONIANA SENTENTIA.

Pro Rabirio Perduelli. n. 3.

Consulis officium cum officio Civium collatum.

Si est boni Consulis, cùm cuncta auxilia Reip. labefacta-

factari, convellique viderit, ferre opem patriæ, consulere saluti, fortunisque communibus, implorare Civium fidem, suam salutem posteriorem saluti communi ducere; est etiam bonorum & fortium Civium, quales vos omnibus Reip. temporibus extitistis, includere omnes seditionum vias, munire præsidia Reip. summum Consulibus imperium, summum in Senatu Consilium putare.

IMITATIO.
SENTENTIA.
Parentis officium cum officio Liberorum comparatum.

Si est boni Parentis, cùm Liberos feliciter susceperit, informare statim ipsos ad virtutem, sufficere iisdem quotidiana rectè factorum incitamenta, liberalem educationem, vitâ ipsâ, quam dedit, antiquiorem ducere: bonorum quoque Liberorum est, cùm talem nacti fuerint Parentem, dociles afferre ad institutionem animos, insistere bonorum exemplis, vitam bene moralem quibuscunque fortunis anteferre.

ALIA SENTENTIA.
Viri prudentis est, res adversas prævidere; fortis, cùm advenerint, patienter ferre.

Sicut viri prudentis est, cùm fortunam secundam habet, varios rerum eventus providere, declinare, si potest, casus ingratissimos, & contra mala diligenter se munire; ita viri fortis est, cum quid adversum evenerit, sortem alteram tanquam multò antè prævisam excipere, gravissimas ærumnas ferre patienter, & inter acerbissimas rerum humanarum tempestates fortunam meliorem exspectare.

BIMEMBRES PERIODI.

CICERONIANA SENTENTIA.

Pro Archia Poëta. n. 14.

Devovi caput meum multis periculis amore laudis, & honeſtatis.

Niſi multorum præceptis, multisque literis mihi ab adoleſcentia ſuaſiſſem, nihil eſſe in vita magnoperè expetendum, niſi laudem atque honeſtatem; in ea autem perſequenda omnes cruciatus corporis, omnia pericula mortis, atque exilii parvi eſſe ducenda; nunquam me pro ſalute veſtra in tot ac tantas dimicationes, atque in hos profligatorum hominum quotidianos impetus abjeciſſem.

IMITATIO.

SENTENTIA.

Peccant plerumque homines rerum æternarum inconſiderantiâ.

Niſi in media rerum cœleſtium luce miſeri mortales plerumque cæcutirent, negligeréntque cogitare, dum peccant, brevem fœdæ voluptatis uſuram pœnarum æternitate eſſe aliquando redimendam; nunquam ſe vitiorum illecebris aut vinci, aut demulceri paterentur.

ALIA SENTENTIA.

Ludovicus Magnus multa victoriarum monumenta ſtudiô pacis devovit.

Niſi fatigatis jam diu longiore bello populis amicum pacis munus totis ambiri animis Ludovicus Magnus intellexiſſet, ſuorumque utilitates, atque commoda ſua ipſius gloriâ duxiſſet antiquiora; nunquam profectò tot victoriarum ſuarum, & rerum bellè ſuendarum monumenta ſtudio pacis devoviſſet.

CICERONIANA SENTENTIA.

Pro M. Cœlio. n. 28.

Tolerantur in Juventute cupiditates quædam, si modum non excedant.

Detur concessu omnium huic aliquis ludus ætati, & ipsa natura profundit adolescentiæ cupiditates, quæ, si ita erumpunt, ut nullius vitam labefactent, nullius domum evertant, faciles, ac tolerabiles haberi solent.

IMITATIO.

SENTENTIA.

Incultus animus nullam spem facit bonæ frugis.

Eget assidua, diligentique culturâ hominis cujusvis animus, & ab ipsa statim adolescentia, mala quædam cupiditatum semina profunduntur, quæ nisi resecentur quamprimùm, ac penitus evellantur, vix ullam bonæ frugis patiuntur expectationem superesse.

ALIA SENTENTIA.

Singulis Ætatibûs laudabiles Oratores extiterunt.

Non est tam rarus, quàm videtur ipse Tullius profiteri, Oratorum numerus; & Ætates singulæ tulerunt Viros ubertate atque elegantiâ dicendi eximios; qui si tales fortè non fuerunt, ut summum Artis illius apicem adepti videantur, laudem certè aliquam, eámque non vulgarem meruêre,

CICERONIANA SENTENTIA.

Pro Quintio n. 26.

Vanus ille, perfidiosus, impius, qui amicum, socium, affinem spoliare conatus est.

Si veritate amicitia, fide societas, pietate propinquitas

tas colitur, necesse est, iste, qui amicum, socium, affinem famâ in fortunis spoliare conatus est, vanum se, & perfidiosum esse fateatur.

IMITATIO.

SENTENTIA.

Dignus omnium amore & benevolentiâ, qui propriam gloriam communi utilitati devovit.

Si contemptu gloriæ vera laus, amore benevolentia, beneficentia gratus animus comparatur, necesse est ille, qui propriam gloriam, studia, opes communibus populorum votis & commodis devovit, laudem ab omnibus, benevolentiam, & animi grati monimentum ferat.

ALIA SENTENTIA.

Qui contempto labore sectatur otium, is aut ignarum se, aut fovendæ doctrinæ parùm cupidum profitetur.

Si doctrina comparatur labore, fovetur studiô, diligentiâ promovetur; necesse esse, ut, qui vel perpetuo vixit in otio, vel prioris diligentiæ pertæsus totum se inertiæ permisit, is aut nullam doctrinæ partem unquam adeptus, aut illius tuendæ, atque excolendæ parùm cupidus esse videatur.

CICERONIANA SENTENTIA.

Pro Domo sua. n. 1.

Sapienter institutum à Romani Imperii Moderatoribus, ut Pontifices & Religioni, & Reip. regendæ præessent.

Cùm multa divinitùs, Pontifices, à Majoribus nostris inventa atque instituta sunt, tum nihil præclarius, quàm quòd vos eosdem & religionibus Deorum immortalium,

& summæ Reip. præesse voluerunt, ut amplissimi & clarissimi Cives, Remp. bene gerendo, Religiones sapienter interpretando, Remp conservarent.

IMITATIO.

SENTENTIA.

Sapienter constituta sunt virtuti præmia, & supplicia sceleri.

Cùm multa in omni Republica laudabiliter inventa, felicitérque instituta sunt, tum nihil præclarius, quàm quod virtuti præmia, supplicia sceleri proponerentur: ut boni mercedis expectatione, mali pœnarum metu in officio continerentur.

ALIA SENTENTIA.

Prudenter provisum est in Romana Rep. ut in largiendis honoribus, non tam nobilitatis, quàm virtutis ratio haberetur.

Cùm ad tuendam Imperii Rom. dignitatem plenæ singulari prudentiâ leges à Reipub. Moderatoribus constitutæ sunt, tum illa certè præstantissima, quòd in largiendis honoribus non tam generis, quàm virtutis haberetur ratio, ut nobiles viri repulsæ metu, ignobiles gloriæ desideriô ad magna quæque accenderentur.

QUADRIMEMBRES PERIODI.

CICERONIANA SENTENTIA.

Pro Milone. n. 1.

Timet Cicero dicere pro Milone, vel dum turpe est, pro ipso dicentem timere.

Etsi vereor, Judices, ne turpe sit pro fortissimo viro dicere incipientem timere, minimèque deceat, cùm T. Annius Milo ipse magis de Reip. salute, quàm de sua perturbetur, me ad ejus causam parem animi magnitudinem

dinem afferre non posse: tamen hac novi judicii forma terret oculos, qui quocunque inciderint, veterem consuetudinem Fori, & pristinum morem Judiciorum non vident.

IMITATIO.

SENTENTIA.

Præcepta Rhetoricæ quantumvis difficilia neminem eloquentiæ Candidatum debent deterrere.

Etsi multa sint in Eloquentiæ studio, quæ primo aditu difficultatis nonnihil præ se ferant, ipsáque adeò præceptorum multiplicitas, atque varietas totidem velut loca sentibus aspera Rhetoricæ Candidatis videri solent; tamen hæc eadem, qualiacunque sunt, documenta neminem dicendi cupidum debent deterrere, quæ labore, usu, atque exercitatione molliuntur.

ALIA SENTENTIA.

Tempus res omnium pretiosissima incautis, atque otiantibus deperditur.

Etsi pretiosissimum quoddam est particula quæcunque temporis; nihílque se offert rerum omnium, cujus jactura resarciri minùs ac reparari possit: tamen vel ipsum totius vitæ tempus plerisque hominum deperditur incautis atque otiantibus, qui vel ignorare temporis pretium, vel non illud, ùt par est, videntur satis æstimare.

SENTENTIA CICERONIANA.

Actione 2. in Verrem. n. 5.

Fallere Verres potuisset, si quàm est audax, tam esset obscurus in agendo.

Si quàm audax est ad conandum Verres, tam esset ob-

ſcurus in agendo & fortaſſe aliqua in re nos aliquando fefelliſſet; verùm hoc adhuc percommodè cad t, quòd cum incredibili ejus audacia ſingularis ſtultitia conjuncta ſit.

IMITATIO.

SENTENTIA.

Non eſt metuendus hoſtis humani generis, quia non eſt tam potens, quàm eſt attentus ad noſtram perniciem.

Si quàm eſt ad perniciem noſtram attentus, tameſſet ad perficienda conſilia potens hoſtis humani generis, perpetuum certè ſanctiſſimis quibusque Viris metum incuteret; verum hoc percommodè, & magno noſtrûm omnium ſolatiô cadit, quòd infinita ipſius invidia cum incredibili imbecillitate conjuncta ſit.

ALIA SENTENTIA.

Stultorum natio ſi tacere poſſet, aliquam ferret ſapientiæ laudem.

Si quàm inepta eſt ad loquendum quidpiam feliciter, tam eſſet ſolers ad tacendum ſtultorum hominum natio: aliquam fortaſſe ſapientiæ laudem habere poſſet; verùm miſerabili ipſorum fatô ùt plurimùm contingit, quòd ad incredibilem ipſorum ineptiam inſanabilis prurigo garriendi quidlibet accedat.

CICERONIANA SENTENTIA.

Pro Rabirio Perduelli. n. 1.

Reddit rationem Cicero præter conſuetudinem, cur defendat Rabirium.

Etſi, Quirites, non eſt meæ conſuetudinis initiô dicendi rationem reddere, qua de cauſa quemque defendam; propterea quod omnibus Civibus in eorum periculis ſatis

satis justam mihi causam necessitudinis esse duxi: tamen in hac defensione capitis, famæ, fortunarum omnium Caii Rabirii proponenda ratio videtur officii mei; proptereà quòd, quæ justissima causa ad hunc defendendum esse visa est, eadem vobis ad absolvendum debet videri.

IMITATIO.

SENTENTIA.

Res adversæ ferendæ sunt æquô animô, vel si durum illud est.

Etsi difficilioris quibusdam operæ est, æquam semper in humanis rebus servare mentem; proptereà quòd multa plerumque, ùt vivitur, contra spem atque expectationem evenire solent; tamen vel ad ipsas rerum asperitates leniendas habenda est moderatio, proptereà quòd, dum feruntur iniquiùs, fiunt ad ferendum graviores.

ALIA SENTENTIA.

Vel inter gravissima studiorum fastidia Adolescentes solatio non carent.

Etsi in comparandis liberalibus disciplinis multa Juvenum animi experiri fastidia solent, proptereà quòd rerum istarum cognitio longum assiduúmque laborem exigit; tamen vel ipsas inter gravissimas studiorum molestias, suavissimô recreari solatiô debent; proptereà quòd improbo tandem labore difficillima quæque superantur.

PERIODUS QUADRATA, ET ROTUNDA

CICERONIANA SENTENTIA.

De Provinciis Consul. n. 1.

Facilè quis intelliget, quas sit Provincias Cicero decreturus, si cogitârit, quinam homines ex Provincia detrahendi sint.

Si quis vestrûm expectat, quas sim Provincias decreturus consideret ipse secum, qui mihi homines ex Provinciis potissimùm detrahendi sint; non dubitabit, quid me sentire conveniat, cùm quid me sentire necesse sit, considerârit.

SENTENTIA.

Intelligere quis potest ex sua in pauperes humanitate, quam olim humanitatis partem apud Christum habiturus sit.

Si quis scire voluerit, quam olim apud Christum mortalium omnium Judicem gratiam sit habiturus, cogitet ille secum, quam ipse gratiæ partem pauperibus, & egenis impendere soleat; tunc facilè intelliget, qualem in supremo judicio Christum experturus sit, cum in egenos & pauperes qualis existat ipse, cogitârit.

ALIA SENTENTIA.

Non pigebit quempiam hujus vitæ labores ferre, qui remunerandos illos æterna mercede cogitârit.

Si quis laborum asperitate, quibûs consita dicitur vitæ felicis semita, ab eadem insistenda deterretur, reputet ille secum, quantum bonorum amplitudinem amatoribus suis possidendam Deus destinârit; tunc leves existimabit laboris cujuscunque mole-

molestias, cùm mercedis æternæ pretium, qua remunerabuntur illæ, consideràrit.

PERIODUS DECUSSATA.

CICERONIANA SENTENTIA.

Pro Cæcinna. n. 1.

Potuisset A. Cæcinna tam cedere in Foro Sex. Æbutii impudentiæ, quàm in agro cessaret audaciæ.

Si quantum in agro locísque desertis audacia potest, tantum in Foro, atque in judiciis impudentia valeret, non minùs in causa cederet A. Cæcinn. Sex. Æbutii impudentiæ, quàm tum in vi facienda cessit audaciæ.

IMITATIO.

SENTENTIA.

Potuit Alexander parem moderationis, & fortitudinis laudem ferre.

Si quandam in expugnandis hostibus fortitudinem Alexander magnus præ se tulit, tantam in privatæ vitæ consuetudine moderationem animi exhibuisset; non minùs Principibus viris ad exemplum proponeretur ejus moderatio, quàm ad imitandum proponi solet ejus fortitudo.

ALIA SENTENTIA.

Potuit Catilina tam prudentiâ suâ, quàm auctoritate vincere Ciceronem.

Si quanta valuit ad conciliandos animos auctoritate Catilina, tantâ ad dissimulandas molitiones nefarias prudentiâ valuisset, non minùs in avertenda Reip. ruina Tullius cessisset civis exitiosi prudentiæ, quàm in ejusdem pernicie machinanda cesserat auctoritati.

CAPUT IV.

De Venustate Periodi.

IN quo posita est venustas Periodi?

℞. In tribus præcipuè rebus, in Numero, in Verbis, in Clausulis.

Quid est Numerus?

℞. Numerus secundùm Aristotelem est Rhythmus quidam exquisitus, non canorus, qualis est in poëmatis ac versibus, sed ita dissimulatus ac latens, ut sentiatur tamen, ac jucundo fine concludatur.

Definitur aliter à Cicerone: Oratio constans partibus sonoris aurium judicio rectè, & æqualiter fluentibus. Quod spectat verò Numerum in Oratione adhibendum, hæc monet Tullius in Oratore ad Brutum. n. 195. *Neque numerosa esse, ùt poëma, neque extra numerum, ùt sermo vulgi est, debet Oratio. Alterum nimis est vinctum, ut de industria factum appareat; alterum nimis dissolutum, ut pervagatum, & vulgare videatur.*

Quid spectandum in Verbis?

℞. Hæ sunt in verbis quærendæ virtutes. 1. Vis; ut si *Parricidam* dixeris pro nefario homine, *sacrilegum* pro fure. 2. Majestas; ùt *immensitas locorum*, pro magnitudine. 3. Splendor; ùt *immensa camporum declivitates*, pro declivi aliquo loco 4. Vehementia; ùt *temporum procella*, pro calamitatibus. 5. Epitheta, & verba ficta ad contumeliam; ùt gurges bonorum; Furia patriæ, fax, tempestas, Reipub. pestis. *Non enim nos color iste servilis, non pilosa gena, non dentes putidi deceperunt.* In Pisonem.

Quæ cavenda sunt vitia in Verbis?

℞. 2. Consonantium asperior commissura; ùt Xerxis exercitus. 2. Syllabarum earundem repetitio; ùt: hunc timorem, moremque perpetuò retinuit,

nuit. 3. Crebra ejusdem vocis repetitio. 4. Similiter cadentia. 5. Plura monosyllaba. 6. Verba longiora, nisi hoc postulet Orationis tarditas. 7. Inepta verborum trajectio.

Quid observandum in Clausulis?

℞. 1. Supervacaneum est dicere de pedibus, qui vel initio, vel in medio Periodi usurpantur; hæc enim usus, & lectio melius docebunt. 2. Quod spectat ad finem: Periodus verbô elegantiùs, quàm nomine clauditur. 3. Ejusmodi clausulis inserviunt vulgò sequentes pedes. Primus est, geminus Trochæus apud Ciceronem usitatissimus. v. g. *Consulatus*, *continebit*, *consequenter*. Secundus, geminus Spondeus; ùt *infringendam*. Tertius, Tribrachys, & Spondeus, ùt *prohibuerunt*. Quartus est Dactylus, maximè si præcesserit Jambus, ùt *perhorresceret*.

CAPUT V.

De arte informandæ Periodi, &, Membra, seu partes Periodi alias cum aliis connectendi.

IN quo consistit artificium Periodi?

℞. In usu & dispositione Particularum, per quas Periodi sensus suspenditur, & absolvitur. Nam particula quæque initiô Periodi, sive Protasi præposita, relativa est, & dicit ordinem ad aliam particulam, Apodosi præfigendam; quæ, nisi advenerit, perfectus, & completus esse sensus non potest. Unde diceres, particulas illas esse in Periodo, quod sunt in ædificiis interruptis prominentes, & fallentes lapides, qui videntur alios expectare, quibus inserantur, & quibuscum unum opus perfectum, & absolutum efficiant.

Quænam sunt illæ Particulæ?

℞. Multiplicis generis recensentur. Aliæ enim comparationem instituunt, v. g. *Tantum*, *quantum*, *talis*,

talis, qualis; eò major, quò; quemadmodùm, sic. Aliæ distributivæ sunt, serviúntque enumerationi partium; v. g. *sive aut, vel, neque*, bis aut ter repetita; *Primum, deinde postremò, cùm, tum.* Aliæ vocantur conditionales, v. g. *Si, siquidem, nisi.* Aliæ agentes, v. g. *Non solùm, sed etiam, tam, adeò ut.* Aliæ causales, v. g. *Quoniam, quandoquidem, cùm.* Aliæ pugnantes, v. g. *Etsi, quamvis, tamen.* Aliæ relativæ, v. g. *Qui, quæ, quod, is, ea, id.* Hæ particulæ connectendis Periodi membris, seu partibus deserviunt.

Quomodò Particularum illarum ope informari Periodus potest?

℟. 1. Quærenda tibi sententia aliqua, quam extendas in Periodum. v. g. *Nihil in vita amico utilius.* 2. Vel rationem subjungens propositæ sententiæ, vel dilatabit tantùm vocem illam, *utile*, hoc vel alio modò: *nihil tam natura aptum, tam conveniens ad vitæ societatem, & consuetudinem.* 3. Propositâ particulâ causali *Cùm*, ut suspensus sensus esse possit, ita bimembrem Periodum efficies: Cùm nihil est tam aptum naturæ, tam conveniens ad vitæ societatem atque consuetudinem, quàm amici benevolentia; (1. Membrum) tum cordatus homo quisquis erit, illam rebus omnibus humanis anteponendam judicabit. (2. Membrum.)

Sin subjungere statim propositæ sententiæ rationem volueris, istam v. g. quis *amicus secundas res lætiores facit, adversas leviores*, Sic Periodum bimembrem efformabis: Cùm nihil est ad secundas res lætiores, & adversas leviores faciendas tam potens, quàm amici benevolentia; tum cordatus homo quisquis erit, illam rebus omnibus humanis facilè anteponendam judicabit.

Jam de Bimembri ut Trimembrem facias, dilatabis *Protasim* in duo membra, & beneficiô particu-

læ

læ *Ut*, posterius membrum junges cum priori, hoc modô. Cum ea est veri sincerique amici natura, atque indoles, (1. Membrum) ut res secundas lætiores, adversas leviores efficiat: (2. Membrum. *Protasis.*) quis tot inter ac tantas hujus vitæ varietates sine amici benevolentia vivere se posse arbitretur? (3. Membrum) *Apodosis*.

Denique ut Periodus, quæ Trimembris est, fiat Quadrimembris, dilatanda *Apodosis* est per particulas comparativas, *tam*, *ut*, vel *tantum*, *quantum* v. g. Erítne aliquis tam parùm amicus sui, tam parùm cupidus tranquilitatis ac pacis, ut tot inter ac tantas hujus vitæ varietates sine amici benevolentia vivere se posse arbitretur, vel: Quantò difficilioris operæ videtur, æquam rebus in arduis pariter ac bonis servare mentem, tantò dulcior amicus ac jucundior censendus est.

Observabis ex dictis, geminam esse sententiæ in Periodum conformandæ rationem. Aliam per solam dilatationem propositæ sententiæ. Ita Cicero Oratione 2. in Verrem sententiam illam: *Accidit tandem, quòd optabamus*: sola dilatatione sic in Periodum Trimembrem fundit. *Quod erat optandum maximè Judices:* (1. Membrum.) *& quod unum ad invidiam vestri Ordinis, infamiámque judiciorum sedandam maximè pertinebat*, (2. Membrum. *Protasis*) *id non humano consilio, sed propè divinitùs datum, atque oblatum vobis summo Reipublicæ tempore videtur.* (3. Membrum. *Apodosis.*) Ubi patet, totam Periodum nihil esse aliud, quàm meram brevioris hujus sententiæ dilatationem, *Accidit tandem, quod optabamus.*

Alia ratio est conformandæ sententiæ in Periodum, nimirum cùm sententiæ aliqua ratio subiicitur. Sit in exemplum ista sententia: *Caput meum objeci multis periculis.* Cui Cicero pro Archia. n. 14. hanc rationem adiicit, *quia nihil non ferendum*

esse duxi pro consectanda laude, atque honestate; & sic Periodum Trimembrem informat: *Nisi multorum præceptis, multísque literis mihi ab adolescentia suasissem, nihil esse in vita magnoperè expetendum, nisi laudem atque honestatem*; (1. Membrum) *in ea autem persequenda omnes cruciatus corporis, omnia pericula mortis, atque exilii parvi esse ducenda*; (2. Membrum. *Protasis*) *nunquam me pro salute vestra in tot ac tantas dimicationes, atque in hos profligatorum hominum quotidianos impetus objecissem*, (3. Membrum) *Apodosis*.

Quoties autem propositæ Sententiæ ratio subjicitur, hæc plerumque collocatur in *Protasi*, Sententia verò ipsa in *Apodosi*.

Id porro ut planius fiat, laudatam modò Sententiam cum subjecta ratione, scilicet, *nihil in vita amico utilius, quia latiores facit res secundas, adversas leviores*, operæ pretium est in varias omnis generis Periodos ad imitationem Ciceronianam informare; ex quibus hoc etiam commodum exurget, ut quo pacto singulæ Particulæ adhiberi debeant, uno quasi intuitu liceat observare. Ipsas verò Ciceronis Periodos non hîc describimus, quia jam descriptæ sunt in Capite tertio. Satis erit Orationes, & Numerum, ubi leguntur, indicare.

PERIODI BIMEMBRES.

Pro Archia. n. 1. Per Particulas Relativas
Quod, Id.

Quod in secundis rebus dulcissimum, in adversis multò optatissimum est, id in amici veri, sincerique benevolentia invenitur.

Pro Lege Manilia. n. 1. Per Particulas pugnantes
Quanquam, Tamen.

Quanquam difficultatibus plurimis vita mortalis obnoxia, in bonis autem, & in arduis rebus rara æquabilitas animi videri potest; hic tamen omnibus in-

incommodis non certum modò in amici benevolentia remedium, sed etiam suavissimum vitæ solatium offertur.

Lib. 1. de Oratore. n. 31. Per Particulas Relativas Is, Qui.

Quid est tam expetendum in vita, quàm in secundis pariter & adversis rebus habere eum, qui has leviores, illas jucundiores efficiat?

PERIODI TRIMEMBRES.

Pro Domo sua ad Pontifices. n. 1. Per Particulas Distributivas Cùm, Tum.

Cùm ad leniendas mortalis vitæ molestias multa nobis præsidia non desunt, tam certè nullum eo majus, quod in amici sinceri fidelisque benevolentia proponitur, qui res secundas lætiores, adversas leviores efficit.

2. *Orat. in Verrem. n. 1. Per Particulas Relativas* Id, Quod.

Quod erat ad suavissimum hujus vitæ solatium expetendum maximè, & quod ad ferendam æquô animô sortis utriusque conditionem inprimis juvare poterat: id nobis in jucundissima veri sincerique amici consuetudine, singulari divinæ Providentiæ beneficiô oblatum, datúmque gratulamur.

Pro Archia n. 14. Per Particulam Conditionalem Nisi.

Nisi tot inter, támque varias, quibus vita hominum obnoxia est, miserias dulcissimum in amicis solatium haberetur, in iisque præsentissimum adversùs utriusque sortis incommoda remedium occurreret; quem demum, quantumvis cupidus vitæ videretur, longioris ævi non pigeret?

Pro Cœlio. n. 28. Per Particulas augentes Tam, Ut.

Datur vel inter gravissimas vitæ hujus ærumnas suavissimum in amicis solatium: & illi tam lætas blan-

blandientis fortunæ vices, tam ferendos reflantis ejusdem casus reddere solent, ut sin minus jucunda ex omni parte vita, tolerabilis saltem videri possit.

Pro Quintio n. 26. Per Particulam Conditionalem Si, & *Relativas* Is, Qui.

Si res asperas mitiores, lætas jucundiores, vitam totam æquiorem verus ac fidelis amicus facit, necesse est profectò, ut, qui in tanta hujus vitæ varietate de comparanda amici benevolentia curandum sibi non arbitratur, is neque in adversis solatium, neque in prosperis jucunditatem, neque in omni vitæ parte tranquillitatem habere velit.

PERIODI QUADRIMEMBRES.

Pro Milone n. 1. *Per Particulas Pugnantes* Etsi, Tamen.

Etsi difficilioris operæ videtur, æquam in varia fortis utriusque conditione mentem retinere; multósque reperire est, cùm iniquioris fortunæ telis restitissent, ejusdem illecebris fuisse superatos; tamen certissimum adversùs difficultates ejusmodi subsidium semper invenias in amico fideli, qui & patientiam in adversis, & in prosperis moderationem suadere possit.

De Provinciis Consularibus n. 1 Per Particulam Conditionalem Si, *& Distributivas.* Cùm, Tum.

Si quis nôsse velit, quàm necessaria sit inter tantas hujus vitæ varietates fidelis amici societas, consideret ille secum, quantum in utraque sorte juvare amicus possit; tum certè non dubitabit, quantam in amico parando debeat operam ponere, cùm sine tali præsidio vix ferendam æquabiliter cùm prosperæ, tum adversæ fortunæ conditionem esse intellexerit.

PERIODUS DECUSSATA.

Pro Cæcinna n. 1. Per Particulas Conditionales Si, *& Comparativas* Tantùm, Quantum, Non minùs, Quàm.

Si quantum ad mitigandas, molliendásque res adversas amicus poteſt, tantum ad temperandas ab insolenta lætitia res ſecundas valet; non minùs quærendus eſt amicus in proſperis ad ſervandam moderationem, quàm in adverſis comparari ſolet ad retinendam patientiam.

Quæ ſequuntur in idem argumentum Periodi, etſi ad Tullianam imitationem exactæ omnino non ſint, tamen docebunt uſum aliarum Particularum.

Per Particulas Comparativas Quàm, Tam.

Quàm ſuave eſt in adverſa ſorte ſolatium, in proſpera lætitiam experiri; tam ſedulò fidelis ſinceríque amici benevolentia videtur eſſe comparanda.

Per Particulam Diſtributivam Sive, *repetitam.*

Sive blandientem ſuaviter, votiſque aſpirantem omnibus ſortem experiâre; ſive ſævientem immiſericorditer, & reflantem perpetuò fortunam feras; in utraque vitæ conditione tam diſpari, ſtudio tamen pari, paríque diligentiâ fidelis amici conſuetudo conquirenda eſt.

Per Particulas Augentes Tam, Ut.

Tot ac tanta ex dulci fidelis amici commercio, tam in proſperis, quàm in adverſis oriri commoda ſolent; ut ſine paratiſſimo ſemper hujuſcemodi præſidio amara prorſus, & acerba vita videri poſſit.

Per Particulas Comparativas Quemadmodùm, ſic.

Quemadmodùm ventis tam æquam, quàm ſiniſtram in partem ſpirantibus, peritiſſimi moderatoris prudentiâ navigium eget; ſic ſecundis pariter

atque adversis in rebus veri sincerique amici commercio humana vita carere non potest.

Aliud statuamus exemplum in illa sententia, quæ rationem adjunctam habet. *Difficile est assentationibus aures occludere; quia homines vulgò se amant.* Illa poterit in Periodos pariter informari ad Ciceronis imitationem.

PERIODI BIMEMBRES.

Lib. 1. de Orat. n. 31. Per Particulas Relativas.

Quid esset tam novum, támque insolens, quàm in tanta amantium plus æquo sui hominum multitudine reperire unum aliquem, qui, quod cæteri tantoperè ambiunt, nullum prædicationi laudum suarum locum esse patiatur?

Pro Archia n. 1. Per easdem Particulas.

Qui maturè perpenderit, quàm sit amans sui indoles hominum, per omnes ætatis flexus, & varias vitæ conditiones volvens oculos; is mirari desinet, plerosque & meritò rerum suarum præconiô, & putidis etiam assentationibûs nonnunquam delectari.

Pro Lege Manilia. n. 1. Per Particulas Pugnantes Quanquam, Tamen.

Quanquam plenos fucô, atque fallaciâ adulatorum laudes & illas non tam ad veritatem, quàm ad voluptatem instructas esse nemo non sentit; tamen, ne declinentur eorum illecebræ, non solers modò istorum hominum industria, sed etiam multò magìs insitus unicuique suimetipsius amor prohibere solet.

PERIODI TRIMEMBRES.

Pro Archia. n. 14. Per Particulam Conditionalem Nisi.

Nisi erudita semper ad omne blanditiarum genus

esset

esset adulatorum natio, & ad mulcendum eum, qui singulis hominum innatus est, amorem finget se totam, atque accommodaret, non tam operosum videretur ab eorum insidiis declinare.

Oratione 2. in Verrem. n. 1. Per Particulas Relativas Id, Quòd.

Quod est ad conciliandos animos potentissimum, & quod ad pertentandum suaviter eum, quô se quisque prosequitur, amorem plurimùm posse videtur; hoc adulantum natio solertissima non apertè quidem, sed etiam & per cuniculos solet adhibere.

Pro Domo sua ad Pontifices. n. 1. Per Particulas Distributivas Cùm, Tum.

Cùm res est plane difficilis, assentatorum vocibus aures occludere, tum certè tantò id operosum magis, quòd illi mollibus illecebris amantem sui plus æquo hominum indolem demulcere solent; ut, qui ab amando se se non possunt, neque ab excipiendis ultrò adulationibus valeant temperare.

Pro Cælio. n. 28. Per Particulas Augentes Sic, Ut.

Magnam habent homines ad amandos se se propensionem, & solers adulantum genus sic insitum unicuique sui ipsius amorem palpare novit, ut assentationibus aures occludere, singulare quoddam modesti ac temperantis viri specimen videri soleat.

Pro Quintio. n. 26. Per Particulam Conditionalem Si, *& Relativas*, Is, Qui.

Si condita mollibus illecebris, & ad unicujusque sensum voluntatémque comparata solet esse omnis adulatio, necesse est profectò, ut, qui laudis est amans plus æquo, & permulceri sensus suos lubentiùs patitur, is ab audientis adulatorum vocibus temperare sibi non possit.

PERIODI QUADRIMEMBRES.

Pro Milone n. 1. Per Particulas Pugnantes Etsi, Tamen.

Etsi nemo penè est qui nesciat, adultorum gentem totam esse ad fallendum, decipiendúmque compositam, nihilque contingere solet viro liberali ingratum magis, quam illud; tamen molles blandientium illecebræ vel ipsos permulcent sapientissimorum hominum animos, qui contra tam amabiles insidias vix, ac ne vix quidem tueri se possunt.

De Provinciis Consularibus. n. 1. Per Particulam Conditionalem Si.

Si quis fortè mirabitur, unde tam ægrè homines, quotquot sunt, assentationibus aures occludant, attendat ille secum, quàm pauci ab amandis semetipsis valeant temperare; tunc facilè intelliget, quàm ultro sibi, quisquis est, adulari patiatur, cùm adulantum nationem totam esse ad mulcendum amorem proprium comparatum, perspexerit.

PERIODUS DECUSSATA.

Pro Cæcinna. n. 1. Per Particulam Conditionalem Si, *& Particulas Comparativas* Tam, Quàm, Non minùs, Quàm.

Si quàm est amans sui hominum indoles, tam est comparata ad mulcendum amorem illum omnis adulatio; non minùs quis potest ab excipiendis ultrò assentationibus temperare, quàm ab amando semetipso potest idem abstinere.

Per Particulas Comparativas Quemadmodùm, sic.

Quemadmodùm Mare Siculum olim navigantibus singularis cujusdam prudentiæ fuit, insidiosis Sirenum cantibus aures occludere; sic in hac vitæ consuetudine, quæ adulantum multitudine infesta est, eorum

rum lenociniis non permulceri perfecta, consummatáque sapientia est.

Si cui fortè prolixiores fuisse videbimur in exemplis proferendis: ignoscat tamen rem illam apertiorem facere volentibus, quam præceptionum omnium, quæ traduntur in Rhetorica, longè difficillimam Candidati experiuntur, cùm ad usum, atque exercitationem revocanda est.

CAPUT VI.

De ratione Periodos alias cum aliis connectendi.

EGimus de Particulis, quibus membra cum membris vinciuntur, & ipsa Periodi conformatio constat; nunc agendum de vinculis, quibus Periodi ipsæ, aliæ cum aliis connectuntur, sive de variis Orationis nexibus. Quæres ergo:

Quænam sunt particulæ, per quas Periodi cum Periodis conjunguntur?

R. Hæ præsertim adhibentur: ***atque ego quidem, & verò, at enim, quæ cùm ita sint, itaque, nam cùm, ac primò quidem, enim verò, neque verò, quin etiam, igitur, ergo quid quòd, adde quòd, accedit & illud***, & aliæ multæ, quas usus frequens, ac lectio docebunt.

Atque ut præceptum istud exemplorum appositione non careat; proponenda sunt ad imitationem quædam Ciceronis exordia, quæ tota ferè Periodis constant, in quibus licebit observare, quinam nexus vinciendæ Orationi inserviant. Porro ad majorem cognoscendæ Artis facilitatem, non describemus modò Ciceronis locum, cujus ad normam exigenda imitatio fit, sed brevem ejusdem Synopsim præfigemus.

CICERONIANUM EXORDIUM,

Pro Rabirio Perduelli.

SYNOPSIS CICERONIANA.

Cicero Judices adhortatur ad absolvendum Rabirium.

1. *REddit rationem Cicero, cur Rabirium defendat, licèt non soleat illud facere.* Periodus Quadrimembris.

2. *Dicit Cicero, cùm suâ in Rabirium benevolentiâ, tum salute Reipubl. impelli se ad suscipiendam ipsius defensionem.* Periodus Bimembris.

3. *Dicit Cicero, sicut est Consulis succurrere Reip. periclitanti; ita Civium est Consulem in eo præstando adjuvare.* Periodus Bimembris.

4. *Dicit Cicero. In me labor, in Senatu debet esse studium in defendendo Rabirio.* Periodus Bimembris.

ORATIO.

Etsi, Quirites, non est meæ consuetudinis rationem reddere, qua de causa quemque defendam, propterea quod cum omnibus civibus in eorum periculis semper satis justam mihi causam necessitudinis esse duxi? tamen in hac defensione capitis, famæ, fortunarum omnium C. Rabirii, proponenda ratio videtur esse officii mei; propterea quod, quæ justissima mihi causa ad hunc defendendum visa est, eadem vobis ad absolvendum debet videri.

Nam me cùm amicitiæ vetustas, tum hominis dignitas, tum ratio humanitatis, tum mea vitæ perpetua consuetudo ad C. Rabirium defendendum est adhortata; tum verò, ut id studiosissimè facerem, salus Reipublicæ, Consulare officium, Consulatus denique ipse, mihi unà

unà vobiscum cum ſalute Reipublicæ commendatus, coëgit....

Quamobrem ſi eſt boni Conſulis, cùm cuncta Reip. auxilia labefactari, convellíque viderit ferre opem patriæ, ſuccurrere ſaluti, fortunísque communibus, implorare civium fidem, ſuam ſalutem poſteriorem ſalute omnium ducere; eſt etiam bonorum & fortium civium, quales vos omnibus Reip. temporibus extitiſtis, intercludere omnes ſeditionum vias, munire præſidia Reip. ſummum in Conſulibus imperium, ſummum in Senatu conſilium putare....

Quamobrem labor in hoc defendendo præcipuè meus eſt, ſtudium verò conſervandi hominis commune mihi vobiſcum eſſe debebit.

IMITATIO.

Blanca Ludovico Filio Gallici Imperii habenas moderandas tradit.

SYNOPSIS IMITATIONIS.

Blanca filium adhortatur ad moderandum ritè Imperium.

1. BLanca Filium ſuum admonet, etſi non videtur ille egere præceptionibus.

2. Dicet Blanca: cùm multa ſolent obcæcare viros Principes, tum requiri multas virtutes ad declinandum hoc incommodum.

3. Dicet Blanca: ſicut exhibuiſti adoleſcens virtutes hujus ætatis proprias; ita Rex conſtitutus debes præ te ferre virtutes regias.

4. Dicet Blanca: tibi glorioſum erit Regio muneri ſatisfeciſſe, mihi non indecorum te inſtituiſſe.

ORATIO.

Etsi, fili charissime, novi satis, non egere te maternis præceptionibus ad peragenda diligenter, quæ sunt officii tui; propterea quòd innata virtutis æmulatione, quiquid est cum laude conjunctum, ultro consectaris; tamen in hoc rerum flexu, quo moderandus magni imperii habenas suscipis, te præmonendum putavi, propterea quòd, quantò sublimior est locus ille, quem capessis, tantò periculosior debet videri.

Nam cùm dignitatis Regiæ majestas, populorum admiratio, deliciarum illecebræ, rerum omnium copia viros Principes in hoc sortis apice constitutos occæcare plerumque solent; tum, ut declinare tam graves scopulos valeant, animus de se modestè sentiens, continentia singularis, comis humanitas, egregius rerum humanarum contemptus requiruntur.

Quamobrem si tuarum esse partium æstimâsti, dum sub disciplina matris adolesceres, ingenuum morum candorem, docilitatem mentis, pietatem in Parentes exhibere; mox, cùm evectus ad solium fueris, virtutes regias, fidem incorruptam, humanitatem in tuos, æquitatem in omnes debes præ te ferre.

Ita gloriosum erit tibi muneri Regio, populorum votis, Parentis expectationi satisfecisse; mihi verò non erit indecorum, vitam tibi, institutionem bonam, Regnum ipsum impertivisse.

EXORDIUM CICERONIANUM.

Pro Lege Manilia.

SYNOPSIS CICERONIANA.

1. D*icit Cicero, deterritum se fuisse ab agendis Reip. causis, non voluntate sua, sed susceptis vitæ rationibus.* Period. Bimembr.

2. *Dicit*

2. *Dicit Cicero, cùm sit tenuitatis suæ conscius, & noverit, nihil nisi perfectum afferri oportere, maluisse se aliis rebus vacare.* Period. Trimembr.

3. *Dicit Cicero, non de futuro, qui agant in Senatu, futurúmque, ut ipse cum aliqua amicorum utilitate, & gloria pergat in instituto vivendi more.* Period. Bimembr.

4. *Dicit Cicero, ex collato sibi Prætoris munere se intellexisse, quas sibi Populus Rom. quas aliis partes injungere.* Period. Trimembr.

ORATIO.

Quanquam mihi semper frequens conspectus vester multò jucundissimus, hic autem locus ad agendum amplissimus, ad dicendum ornatissimus est visus. Quirites; tamen hoc aditu laudis, qui semper optimo cuique maximè patuit, non mea me voluntas, sed meæ vitæ rationes ab ineunte ætate susceptæ prohibuerunt.

Nam cùm anteà per ætatem nondum hujus auctoritatem loci contingere auderem; statuerímque, nihil huc, nisi perfectum ingeniô, elaboratum industriâ afferri oportere; omne meum tempus amicorum temporibus transmittendum putavi.

Ita neque hic locus vacuus unquam ab iis, qui vestram causam defenderunt; & meus labor in amicorum periculis castè integréque versatus, ex vestro judicio fructum est amplissimum consecutus.

Nam cùm propter dilationem Comitiorum ter Prætor primus cunctis Centuriis renuntiatus sum, facilè intellexi, Quirites, & quid de me judicaretis, & quid aliis faciendum præscriberetis.

IMITATIO.

Negat Cicero, audiendum esse de Pace Antonium.

SYNOPSIS IMITATIONIS.

1. DIcet Cicero, deterreri se ab accipienda pace, quam offert Antonius, non amore belli, sed Reipublicæ gloriâ & salute.

2. Dicet Cicero, cùm noverit, quid sit è Reipubl. commodo, & prævideat pacem Reip. turpem & damnosam fore, illam esse bello postponendam.

3. Dicet Cicero non defuturos, qui bellum feliciter conficiant, futurúmque, partam meliori fatô pacem sibi omnes aliquando gratulentur.

4. Dicet Cicero, cùm naturâ suâ cupidus rixarum Antonius pacem peteret, diffidere eum viribus suis, & à virtute Populi Romani sibi metuere.

ORATIO.

Quanquam suavissimum semper Pacis nomen, hanc autem saluberrimam huic Urbi, Populo Romano longè optatissimam esse duxi, P.C. tamen ad reiiciendam hodie, quam obtulit Pacem Antonius, non me intempestiva quædam cupido belli, sed Reip. gloria cum ejusdem utilitate conjuncta permovit.

Nam cùm longâ temporum experientiâ didicerim, quid ad Reip. commoda maximè pertineat, intelligámque, oblatas ab Antonio conditiones Pacis turpes ac perniciosas fore, illam gravissimo quocunque bello magis metuendam esse, non dubitem profiteri.

Ita neque deerunt in hac Civitate clarissimi, fortissimíque Cives, qui bellum istud optatâ postmodùm victoriâ perficiant, & partam meliori fatô tranquillitatem licebit nobis aliquando gratulari.

Nam

Nam cùm turbarum amans, rixarúmque cupidus Antonius animum tandem ad pacem adjecerit, facilè potestis intelligere, Quirites, & quàm parùm rebus confidat suis, & quantum à vestra virtute sibi metuendum arbitretur.

CICERONIANUM EXORDIUM.

Oratione secunda in Verrem.

SYNOPSIS CICERONIANA.

1. *Dicit Cicero, accidisse illud, quod erat optandum maximè Reip. & ipsius plurimum intererat.* Period. Trimembr.

2. *Dicit, inveterâsse opinionem illam, hominem divitem non posse condemnari.* Period. Trimembr.

3. *Dicit, in tanto discrimine adductum esse Verrem in judicium.* Period. Bimembr.

4. *Dicit, se Auctorem huic causæ accessisse, ut Senatûs existimationi consuleret.* Period. Trimembr.

ORATIO.

Quod erat optandum maximè, Judices, & quod unum ad invidiam vestri Ordinis, infamiámque Judiciorum sedandam maximè pertinebat, id non humano consilio, sed propè divinitus datum, atque oblatum vobis summo Reipub. tempore videtur.

Inveteravit enim jam opinio perniciosa Reip. vobisque periculosa, quæ non modò Romæ, sed & apud exteras Nationes omnium sermone percrebuit, his judiciis, quæ nunc sint, pecuniosum hominem, quamvis sit nocens, neminem posse damnari.

Nunc in ipso discrimine Ordinis, judiciorúmque vestrorum, cùm sint parati, qui concionibus, & legibus

hanc

hanc invidiam Senatûs inflammare conentur, reus in judicium adductus est C. Verres, homo vitâ atque factis omnium jam opinione damnatus, pecuniæ magnitudine, suâ & spe, ac prædicatione absolutus.

Huic & ego causæ, Judices, cum summa voluntate, & expectatione Populi Rom. Actor accessi non ut invidiam augerem Ordinis, *sed ut infamiæ communi succurrerem.*

IMITATIO.

Juditha redux ad Bethulienses amputato Holophernis capite.

SYNOPSIS IMITATIONIS.

1. DIcet Juditha, perfectum illud esse, quod neque tentare, neque sperare licebat.

2. Dicit, sic interclusos fuisse omnes aditus Holophernis exercitu, ut arcere malum non valeret.

3. Dicit, in magno omnium metu Imperiô, & vitâ spoliatum fuisse Holophernem.

4. Dicit, exhibere se spectandum Holophernis caput, ut gratias DEO populus referat.

ORATIO.

Quod neque humanis viribus tentari posse videbatur, neque in miserrimis rerum nostrarum angustiis sperare fas erat, Cives amantissimi; id hodie non armorum vi, aut militum numerô, sed imbelli fœminæ unius manu perfectum absolutúmque putatote.

Imminebant enim nostris mœnibus cùm robore, tum multitudine ipsa metuendæ Holophernis copiæ, quæ non regionem modò totam, sed interclusos omnes aditus sic obsidebant, ut vel ruinam Urbis, vel præsens Civium canitibus arcere malum non liceret.

Nunc

Nunc in tanta omnium trepidatione, cùm ad perficiendum deteſtabile conſilium ſuperbus hoſtis accederet, debitas temeritati ſuæ pœnas dedit Imperio pariter, ac vitâ ſpoliatus.

Hujus ergo caput hac ipſa reciſum à cervicibus manu ſpectandum vobis exhibeo, Cives amantiſſimi, non ut inſultetis triſtibus hominis impii reliquiis, ſed ut ampliſſimas, ùt par eſt, omnipotenti DEO gratias referatis.

Ad abſolutionem hujus Articuli ſubjicimus Oratiunculam ex quatuor Periodis conflatam, quæ referant imitatione Ciceronianas Periodos ex variis Orationibus depromptas.

CREUSA AD ÆNEAM,

Cùm incensâ Troiâ ad propulſandum commune excidium ſe ſè armis accingeret,

SYNOPSIS.

Exord. DIcet Creuſa, addere ſe moram unà cùm filio feſtinanti Æneæ ad ſervandam Trojam, licèt intelligat, quantum in ipſo præſidium communis ſalus habeat.

Propoſitio. Neminem fore, apud quem ipſa, ejusque filius patrocinium inveniat, ſi fortuna pergat adverſari.

Confirmatio. Dicet, non ſibi minùs animi fore ad procurandam patriæ ſalutem, quam ipſe præ ſe ferret; ſi, quantam movet fiduciam ipſius magnanimitas, tantam præſens rerum ſtatus expectationem ſuſcitaret.

Complexio. Dicet, ſi fuit olim fortis Civis patriam tueri quocunque periculo, cùm ſpes affulgeret aliqua, jam eſſe boni parentis & conjugis, domum tueri.

ORA-

ORATIO.

Pro Milone n. 1. Etsi vereor, &c. *Period. Quadr.*

Etsi satis intelligo, Conjux amantissime, quàm certum ad hanc usque diem præsidium in te communis salus habuerit, neminémque video præter Æneam, qui præsentius ruenti patriæ afferre remedium possit; patere tamen, ut festinanti tibi ad servandam Trojam moras adjiciant mœrens uxor, & infortunatus filius; qui vitam, fortunásque suas tui unius in salute collocatas habent.

Pro Lege Manil. n. 1. Nam cùm anteà &c, *Period. Trim.*

Nam si fatorum vis inimica nobis, uti fecit hactenus, pergat adversari; téque spem gentis unicam, & afflictæ domûs solatium eripiat, apud quem demum in supremo rerum nostrarum discrimine opem, patrociniumque inveniemus?

Pro Cæcinna. n. 1. Si quantum in agro &c. *Period. Quadr. Decussata.*

Equidem si quantam nobis affert animi tui magnanimitas fiduciam, tantam hodiernus rerum status fortunæ melioris moveret exspectationem: non minus ego te ad propulsandum miseræ urbis excidium adhortarer, quàm ab eadem frustrà defendenda conor deterrere.

Pro Rabirio Perd. n. 3. Quamobrem, si est boni Consulis &c. *Period. Bimembr.*

Verùm si fuit olim fortissimi Civis, cùm spes avertendæ ruinæ aliqua superesset, opitulari laboranti patriæ, nullam vereri discriminis aleam, suam suorúmque salutem communi salute posteriorem ducere; nunc fidi conjugis, & optimi parentis est, cùm

jam

jam incensa Troja spem omnem ejusdem servanda ademisse videatur, tutari tristes miseræ gentis reliquias, arcere ferrum, & faces à suis penatibus, totumque se ad præstandos conjugem, & filium incolumes reservare.

LIBER SECUNDUS.

De Amplificatione Periodi.

QUoniam Liber ille secundus pertinet adhuc totus ad conformandam Elocutionem, quæ cùm delectu ac compositione verborum, tum sententiarum gravitate maximè constat; non hîc attingimus istud Amplificationis genus, quæ ex argumentorum varietate, rebúsque cæteris ad faciendam fidem accommodatis nata orationi ipsi dilatandæ inservit. Sed spectamus solam Periodorum amplificationem, aut potiùs Sententiarum ipsarum dilatationem, ex quibus Periodi conficiuntur. Nam cùm Sententia plerumque sit brevior, quàm ut ex ea Periodus informari commodè possit, hîc breviter exponemus, quibûs modis dilatari illa debeat.

CAPUT PRIMUM.

Quibus præcipuè modis fiat Periodorum Amplificatio.

HIc spectari potest vel Membrorum Periodi, vel Periodi ipsiusmet Amplificatio.

Quomodò fit Amplificatio Membrorum Periodi?

℞. Fit illa vulgò adjectione Synonymarum vocum, nominum adjectivorum, vel sententiæ alicujus, quæ sit præcedentis ratio, aut explicatio.

Quot

Quot sunt amplificandæ Periodi rationes?

℞. Quatuor præcipuè modis amplificari Periodus potest. 1. Per Definitionem. 2. Per Enumerationem partium. 3. Per Interpretationem. 4. Per Auxesim, seu incrementum.

Primò igitur amplificabitur Periodus per Definitionem, quæ propositæ rei naturam explicat; vel per interpretationem singularem vocum subjectæ Orationis, & sententiæ. Exemplum istud esto. Sit Periodus conficienda ex hac brevi sententia: Rhetoricam oportet perdiscere. Rhetoricæ definitionem afferes; Nempe est Ars benedicendi; deinde explicabis, quid sit perdiscere Rhetoricam; nimirum legendo, scribendo, & audiendo illi operam dare; mox per Definitionem ita Periodum conficies.

Ars illa nobilissima, cujus est tradere præcepta benè ornatéque dicendi, non tantum est assiduè legenda in summorum Rhetorum monumentis, aut à Doctore perito audienda, sed etiam crebra scriptione, & frequenti exercitatione perdiscenda.

Ita Tullius Oratione pro Milone n. 90. qui cùm vocem illam *Curiam* amplificandam haberet, ita dilatat per varias Curiæ definitiones: *Vidimus templum sanctitatis, amplitudinis, mentis, consilii publici, caput urbis; aram sociorum, portum omnium gentium, sedem ab universo Populo Romano concessam uni Ordini inflammari, exscindi, funestari.*

Sic in Pisonem. n. 43. Postquàm naufragium, exilium, mortem, & cætera fortunæ tela negavit supplicii locô esse ducenda; delapsus ad Pisonis, Gabiniique scelera, definit, quid sit propriè supplicium; contendítque, ipsorum furorem atque audaciam vera esse supplicia, quæ Deus ab illis exigat. *Quæ est igitur pœna? quod supplicium? Id meâ sententiâ quod accidere nemini potest, nisi nocenti: Suscepta fraus impedita*

dita & oppressa mens conscientiâ, bonorum omnium odium, nota inusta à Senatu, missio dignitatis.

Secundo per Enumerationem partium. Quando ejusdem rei, & Sententiæ partes variæ recensentur. Ita Cicero pro Milone n. 20. cùm per Ironiam hoc tantùm haberet dicendum: Omnes lugent Clodium; ita vocem illam *Omnes* dilatat per Enumerationem partium. *P. Clodii mortem æquô animô ferre nemo potest: luget Senatus, mæret Equester Ordo, tota Civitas confecta seniô est, squalent Municipia, afflictantur Coloniæ, agri denique ipsi tam beneficum, tam salutarem, tam mansuetum Civem desiderant.*

Sic in Pisonem. n. 96. ostendit, illum fuisse omnium sententiis damnatum: & vocem illam *omnes* ita dilatat per Enumerationem: *Omnes memoriam Consulatûs tui, mores facta, &c. detestantur. Legati, qui unâ fuêre, alienati: Tribuni militum, inimici, Centuriones, &, si qui ex tanto exercitu milites reliqui existunt, non dimissi abs te, sed dissipati, te oderunt, tibi pestem exoptant, execrantur, &c.*

Et Orat. post reditum in Senatu, brevem hanc sententiam: *mihi omnia bona reddidistis*, ita per Enumerationem amplificat, n. 1. *Mihi fratrem optatissimum, me fratri amantissimo, Liberis nostris Parentes, nobis Liberos, dignitatem, ordinem, fortunas, amplissimam Remp. patriam, quâ nihil potest esse charius, denique nosmetipsos nobis reddidistis.*

Tertius amplificandæ Periodi modus per interpretationem, sive Synonymiam, & verborum idem penè significantium congeriem; cùm id, quod semel uno verbo dictum est, idem aliis verbis ejusdem significationis, sed cum majore Emphasi dicitur. Nam cavendum inprimis in hac Synonymia, ut postremæ voces augeant priorum significationem. Ita Cicero Orat. post reditum in Senatu brevem hanc sententiam: *Vestra in me beneficia explicari di-*

cendo non possunt, per Interpretationem dilatat. n. 1. *Quæ tanta potest existere ubertas ingenii, quæ tanta dicendi copia, quod tam divinum atque incredibile genus Orationis, quô quisquam possit vestra in nos universa promerita non dicam complecti orando, sed percensere numerando?*

Et Philippicâ 2. n. 68. Sententiam illam brevem: *Tu Pompeii domum ingredi ausus es;* quâ increpat Antonium, ita amplificat: *Tu ingredi domum illam ausus es? tu illud sanctissimum limen intrare? tu illarum ædium Diis Penatibus os importunissimum ostendere? &c.*

Quartus amplificandæ Periodi modus per Auxesim, seu Incrementum, cum per gradus crescit Oratio, & ad summum pervenit. Ita Orat. in Verrem. 3 n. 8. scelera Verris per Incrementum amplificat: *Non enim furem, sed ereptorem, non adulterum, sed expugnatorem pudicitiæ; non sacrilegum sed hostem sacrorum, religionúmque? non sicarium, sed crudelem carnificem Civium, sociorúmque in vestrum judicium adduximus.*

Et pro Roscio Amer. n. 12. *Eò prorumpere hominum cupiditatem, & scelus & audaciam, ut non modò clam, sed etiam hoc in Foro, ante Tribunal tuum M. Fanni, ante pedes vestros, Judices, inter ipsa subsellia cædes futuræ sint.*

Et Philip. 2. Antonii violentiam per Incrementum sic amplificat. n. 63. *Tantum vini in Hippiæ nuptiis exhauseras, ut tibi necesse esset in conspectu Populi Romani vomere postridie. O rem non modò visu fœdam, sed etiam auditu! Si inter cœnam, in immanibus illis tuis poculis, hoc tibi accidisset, quis non turpe duceret; in cœtu verò Populi Rom. negotium publicum gerens, Magister Equitum, cui ructare turpe esset, is vomens frustis esculentis, vinum redolentibus gremium suum, & totum Tribunal implevit.*

EXER-

EXERCITATIO.

Divi Ambrosii Mediolanensis Episcopi ad Theodosium Imperatorem Oratio, cùm is post peractam Thessalonicæ cædem Templum ingredi voluisset.

SYNOPSIS.

Exord. PEr Apostrophen petet à Theodosio, quò pergat, & vocem illam, *pergat*, amplificabit per Interpretationem. Tune sanctissimum illud limen ingredi audeas? quam sententiam ad exemplum Ciceronis Philip. 2. n. 68. pariter dilatabit subjiciendo voces synonymas, quæ idem significent, cum majore Emphasi.

Propositio. Jubebit ipsum procul recedere sacris ab ædibus, nisi velit Templum Domini novo scelere polluere; & vocem illam, *Templum*, per definitiones varias amplificabit, ad exemplum Ciceronis pro Milone. n. 90. ubi Curiam per definitiones varias amplificat.

Veniet ad Confutationem, quæ cædis causam elevabit. At enim occisus Tribunus: violata Principis Majestas? &c. An debuit culpa illa tot Civium sanguine expiari? quid illi commiserant? & vocem *illi*, amplificabit per Enumerationem ad Ciceronis exemplum, qui pro Milone n. 20. vocem, *Omnes*, amplificat.

Conclusio. Per Incrementum ad exemplum Ciceronis Actione 2. in Verrem. n. 8. Et tui te non pudet? sed insolescis, sed &c. Ah! resipisce, &c.

ORATIO.

Quò pergis, Theodosi? quò tendis? quid mihi superbus incessus ille? quid fluctuantes oculi? quid cædem spirans ac sanguinem vultus minatur? Tu civium tuorum adhuc stillans cruore sanctissimum istud limen ingredi? tu verendos penetrare aditus? tu me-

metuendum inhabitantis ibi Divini Numinis aspe-ctum subire non pertimescas?

Procul hinc secede sanctis ab ædibus: non capiunt tanti flagitii reum tam religiosa penetralia; castissimus hic sanctissimorum virorum cœtus parricidas non admittit; nisi fortè novâ amens iracundiâ, novo inflammatus furore augustissimum supremæ Majestatis tabernaculum, domicilium sanctitatis, pietatis asylum, afflictæ innocentiæ perfugium, locum sacris mysteriis consecratum, cædi & sanguini per summum nefas destinâsti.

Hanc igitur expectationem fecerant initia moderatissimi Principatûs? Hanc te sævitiam sapere docuit illa Religio, quam ejurato falsorum Numinum cultu suscepisti? tam cruenti mores, tam barbari Christianum Imperatorem decebant? At enim violata Principis Majestas? non est reveritus populus Ministrum Imperatoris? occisus turbas inter ac tumultus plebis militum Tribunus? Esto: an debuit paucorum scelus tot Civium sanguine expiari? an æquum fuit innocentes luere Perduellium pœnas? Nam quid commiserant tot expertes purique seditionis viri, quos occidisti? quid fecerant tot nobiles matronæ, quas immisericorditer interemisti? quod eluebant scelus tot pudicæ virgines, quas militum furori pariter ac libidini permisisti? Quid peccaverant tot pueri, tot infantes, quos è parentum complexibus, quos matrum ab ubere tortor ac parricida abstraxisti? Denique quid habebant cum seditiosis quibusdam commune tot religiosi Sacerdotes, quibus ad sacra Templorum penetralia confugientibus, & aras amplexantibus non pepercisti?

Et tui te non pudet? & factum non doles? & admissi parricidii veniam supplex non petis? & juratum tibi, téque ad vindictam accingentem DEUM non placas? sed insolescis, sed superbo tumidus fastu tri-

triumphas, ſed etiam intra ſacratos receſſus admitti poſtulas? Ah! reſipiſce potiùs, ſi ſapis, & devotum non brevibus modò vitæ hujus ærumnis, ſed ſempiternis etiam ſuppliciis caput providè quamprimùm ut ſubtrahas.

ALIA EXERCITATIO.

Moyſis ad Iſraëlitas Oratio, cùm illi longioris viæ laboribûs deterriti reditum in Ægyptum cogitarent.

SYNOPSIS.

Exord. QUæret ab Iſraëlitis, quid cogitent, quid meditentur? &c. quod amplificabit per Interpretationem.

Propoſitio. Petet, quid tantum ipſis placeat in Ægypto? & per Definitiones varias dicet, quid ſit Ægyptus? ærumnarum domicilium, &c.

Confirmatio, Petetur 1. ab iis ærumnis, quas paſſi ſunt in Ægypto, quæ per Enumerationem amplificabuntur. 2. Ab illa Terra, quam ſe daturum illis Deus promiſerat; & Terra illa deſignabitur variis Definitionibûs.

Complexio. Per Auxeſim. Quo igitur vos appellabo nomine? an dementes, &c.

ORATIO.

Quid agitis, Iſraëlitæ miſeri? quò vos cæcitas immanis agit oblitos veſtri, Deíque? Excutite torporem veſtrum, & quæ veſtris mentibus tenebras offundit, caliginem depellite: quid enim in Ægypto quæritis? quid conſectamini? quid vobis tantum ſapit in hoc triſtiſſimo laborum, ærumnarum, luctûs, lacrymarum domicilio? Quid infelix exilium placet? quid perpetuæ ſervitutis habitaculum juvat libertati deſtinatos? Itáne verò tam citò obliti eſtis do

lores vestros, nihil ut vobis injecerit infelicis illius soli, quod miserè deperitis fastidium? non labores, quos exantlâstis? non procellæ, quas pertulistis? non pericula, quæ subiistis? non calamitates, non miseriæ, non Ægyptiorum odia, non furor, non verbera, & cætera malorum agmina, quibus jactati, conflictati, profligati estis, insanabile, quô flagratis, infortunatæ regionis desiderium extinguere potuerunt?

An ergo vestris excidit animis, Israëlitæ, fortunatæ illius terræ memoria, quam supremus rerum omnium arbiter, DEUS ille, quem colitis, fideli populo destinavit? nihil vos movet beata illa quietis, pacis, gaudii, lætitiæque mansio? nihil sapit tutissimus post tot exhaustas tempestates, & placidissimus, qui vos expectat, portus? non placet felix illa patria, quam fœcundissima rerum omnium ubertate fluentem ac manantem esse didicistis?

Nam quo vos appellabo nomine, si spreto tam felicis ævi domicilio, infelix malorum omnium receptaculum pergitis furiosè consectari? an dementes? an vestri, rerúmque vestrarum oblitos? an potiùs vitæ ac salutis hostes infensissimos, penè dixerim, vestri ipsorum crudeles parricidas?

ALIA EXERCITATIO.

Marci Atillii Reguli ad Carthaginenses Oratio, cùm infecta re, quam ipse dissuaserat, Carthaginem reversus esset.

SYNOPSIS.

Exord. Dicet, non timuisse se reverti Carthaginem infecta re, quamvis non ignoraret, quàm gravia sibi parata essent supplicia.

Propositio. Per Interpretationem dicet, non negare se, aut dissimulare, fuisse se unum auctorem, ne fœdus ullum Romani cum Carthaginensibus sancirent.

Con-

Confirmatio. Dicet, eò propendisse omnium animos, ut remitterentur Carthaginem, qui Romanorum in vinculis tenebantur. Et vocem illam *Omnes* per Enumerationem amplificabit. Addet, nulla re potuisse se inflecti, ut communibus votis responderet; quod Enumeratione pariter dilatabit.

Concludet, permittendo se Carthaginensium furori. Hortabitur etiam, ut nocentem plectant; suppliciis, morte, afficiant; quod Interpretatione, & Incremento amplificabit.

ORATIO,

Etsi, Viri Carthaginenses, minimè ignorabam, quàm grave capiti meo exitium accerserem, nisi permutandos utrinque Captivos esse, quod volebatis omnes, Romanis persuasissem; tamen infecta re non modò revertor ad vos obligatæ fidei memor, sed neque vereor etiam tam insolentis consilii unum me auctorem profiteri.

Sic est: non ego veni in hunc locum Carthaginenses, ut, quod est à me factum laudabiliter, aut inficiari, aut dissimulare, aut excusare velim.

Unus omnium obstiti, prohibui, vetui, ne tam indignum Romana gente vobiscum fœdus sanciretur. Ego labantes jam & inclinantes ultro pudendam in pacem animos confirmavi: fecit mea unius Oratio, ne turpissima nostra nomini labes, ex tam iniquis conditionibus, æternùm adhæresceret.

Nam, si nescitis, vidi, cùm universa penè civitas, paucorum hominum studiosa magis, quàm gloriæ suæ memor, dedi sibi postularet, quos habetis vestris in vinculis, parata vicissim, quos captivos fecisset, Carthaginem remittere: vidi, & videre puduit in eandem ire sententiam, quod erat apud nos maximè sanctum atque integrum, partem Nobilitatis longè maximam, clarissimos Reip. nostræ Ordines, Senatum ipsum molli nescio quo commiserationis sensu misera-

biliter inflexum assentiri votis communibus, & exiturum in patriæ dedecus, & ruinam decretum pacis ac fœderis meditari. Reclamatum est à me viriliter, pugnavi in omnes, vici, persuasi. Non me tot matronarum orbitas, aut conjuges, aut liberos requirentium, non desolatæ multitudinis obsecrationes, non urbis totius comploratio, non familiæ meæ dolor ac luctus, non parata mihi reduci supplicia, & cruentum quodlibet mortis genus commoverunt.

Agite ergo, Carthaginenses, irritum per me fœdus meo sanguine compensate. Sum reus; in me unum manus ac furores vertite. Multate sontem, macerate, perdite. Tentate in Regulum novum aliquod supplicii genus. Jam præcepi mecum antè, quidquid durum est atque asperum; non vincetis expectationem: neque aut mori timidum, aut quacunque mortis imagine pavescentem invenietis.

CAPUT II.

Quibus verbis constare debeat Amplificatio.

QUænam præcipuè verba vim habent Amplificandi?

℞. Hæc præsertim recenset Tullius librô Partitionum Oratoriarum, n. 53. Sic enim ait: *Est igitur Amplificatio gravior quædam affirmatio quæ motu animorum conciliet dicendo fidem. Ea & verborum genere conficitur, & rerum. Verba ponenda sunt, quæ vim habent illustrandi, nec ab usu sint abhorrentia, Gravia, Plena, Sonantia, Juncta, Cognominata, Facta, non vulgata, Superlata, imprimisque translata nec in singulis verbis, sed in continentibus, Soluta, quæ dicuntur, sine conjunctione, ut plura videantur. Augeat etiam Relata verba, Iterata, Duplicata, & ea quæ ascendunt gradatim ab humilioribus verbis ad superiora, omninóque semper quasi naturalis, & non explanata oratio, sed gravibus referta verbis, ad augendum accommodatior.*

De

De singulis operæ pretium est pauca dicere, & singula illustribûs exemplis commendare.

Primò. Verba debent esse *Illustria*, ita tamen, ut ab omnibus intelligantur, nec abhorreant à sensu communi. Illustris est ea Ciceronis exclamatio pro Blanco n. 99. *O acerbam mihi memoriam temporis illius ac loci, cùm hic in me incidit, complexus est, conspersitque lacrymis, nec loqui præ mærore potuit! ô rem cùm auditu crudelem, tum visu nefariam! ô reliquos omnes dies noctésque eas, quibus iste à me non recedens, Thessalonicam me, in Quæstoriúmque perduxit!*

Sic pro Milone. n. 33. *Tu P. Clodii cruentum cadaver ejecisti, tu spoliatum imaginibus, exequiis, pompâ, laudatione, infelicissimis lignis semiustulatum nocturnis canibus dilaniandum reliquisti.*

Secundò. Debent esse *Gravia*, hoc est plena sententiarum, & majestatis. Ita Cicero pro Milone. n. 97. *Ex omnibus præmiis virtutis, si esset habenda ratio præmiorum, amplissimum esse præmium, gloriam esse hanc unam, quæ brevitatem vitæ posteritatis memoriâ consolaretur; quæ efficeret, ut absentes adessemus, mortui viveremus: hanc denique esse, cujus gradibus etiam homines in cœlum videantur ascendere.*

Porrò verba illa graviora sunt, quæ majorem vim bonitatis ostendunt, ùt charitas, & pietas, quàm amor, & benevolentia. Hinc Cicero L. 1. Epist. 9. *Perjucunda mihi fuerunt litteræ tuæ, quibus intellexi, te perspicere meam in te pietatem; quid enim dicam benevolentiam, cùm illud ipsum sanctissimum, & gravissimum nomen pietatis levius mihi meritis erga* me *tuis esse videtur?*

Graviora sunt pariter, quæ majorem vitiositatis vim præ se ferunt; ùt latro, prædo, raptor, quàm fur; carnifex, quàm sicarius; parricida, quàm homicida; impius ac nefarius, quàm improbus; profligator, quàm malus. Ita & quæ majorem nocendi vim habent;

bent; ùt vulnerare & ferire, quàm percutere; exterminare, quàm ejicere; trucidare, quàm occidere, &c.

Tertiò debent esse *Plena*, qualia sunt illa pro Milone. n. 98. *De me semper Populus Rom. semper omnes gentes loquentur, nulla unquam obmutescet vetustas.*

Quartò debent esse *Sonantia*. Talia sunt illæ, quæ leguntur in Miloniana n. 87. *Polluerat stuprô sanctissimas Religiones; Senatûs gravissima Decreta perfregerat; pecuniâ se palam à Judicibus redemerat; vexarat in Tribunatu Senatum; omnium Ordinum consensu pro salute Reip. gesta resciderat; me patriâ expulerat; bona diripuerat, &c.*

Et pro Plancio n. 102. *Huc exurge tamen, quæso, retinebo & complectar; nec me solùm deprecatorem fortunarum tuarum, sed comitem sociúmque profitebor.*

Quintò. Debent esse *Cognominata*, hoc est ejusdem penè significationis, ùt pro Milone n. 101. *Hæc tanta virtus ex urbe expelletur, exterminabitur, ejicietur!*

Et pro Plancio n. 101. *Quid me aspectas? quid mea promissa repetis? quid meam fidem imploras?*

Sextò. Vim habent amplificandi verba *Juncta*, quæ non simplicia, sed composita sunt, ùt perhorrescere, excruciare, contrucidare, &c.

Septimò. Augent Orationem *Facta* verba; quæ Orator ipse fingit, ut acrius, & vehementius dicat. Ita Cicero scribens ad Appium Libro 3. Famil. Epist. 7. dicit: *Nullam Appietatem, nullam Lentulitatem valere plùs, quàm ornamenta virtutis.* Sic malus Poëta per contemptum Poëtaster nuncupari potest.

Octavò. *Non vulgata*, quæ supra vulgarem dicendi morem efferuntur, ne humilis videatur Oratio. ùt pro Milone. n. 85. *Vos Albani tumuli atque Luci, vos inquam, imploro, atque obtestor! vósque Albanæ Aræ Sacrorum Populi Rom. sociæ & æquales, quas ille præceps amentiâ cæsis prostratísque sanctissimis Lucis, substructionum insanis molibus oppresserat.*

Hæc

Hæc aliquando ſubſtituuntur vulgaribus, & ex collatione videntur ampliora. Exemplum dabit hic locus ex Verrina 3. n. 9 *Non enim furem, ſed ereptorem; non adulterum, ſed expugnatorem pudicitiæ, non ſacrilegum, ſed hoſtem ſacrorum, religionúmque, non ſicarium, ſed crudeliſſimum carnificem Civium ſociorúmque in judicium veſtrum adduximus.*

Nonò. *Superlata* dicuntur, quæ veritatem excedunt, & dicunt plus, quàm revera eſt, ùt pro Mil. n. 105. *O terram illam beatam, quæ hunc virum exceperit! hanc ingratam, ſi ejecerit! miſeram, ſi amiſerit!* Idem pro Archia n. 19. *Saxa, & ſolitudines voce reſpondent, beſtiæ ſæpè immanes cantu flectuntur, atque conſiſtunt.*

Et pro Marcello n. 8. *Domuiſti gentes immanitate barbaras, multitudine innumerabiles, locis infinitas, omni copiarum genere abundantes.*

Et pro Lege Manil. n. 28. de Pompejo loquens. *Qui extremâ pueritiâ miles fuit ſummi Imperatoris: ineunte adoleſcentia maximi ipſe exercitûs Imperator, qui ſæpiùs cùm hoſte confiixit, quàm quiſquam cum inimico concertavit, plura bella geſſit, quàm cæteri legerunt; plures Provincias confecit, quàm alii concupiérunt.*

Decimò. Multùm valent cùm ad illuſtrandam, tum ad augendam Orationem *Tranſlata* verba, qualia ſunt illa, lumen Orationis, ſplendor generis, concionum procellæ, Orationis fulmina, incenſus irâ, inflammatus cupiditate, error lapſus, &c. Pro Mil. n. 5. *Equidem cæteras tempeſtates ac procellas in illis duntaxat fluctibus concionum ſemper putavi Miloni eſſe ſubeundas.*

Ibid. n. 35. *Quid enim odiſſet Clodium Milo, ſegetem ac materiam ſuæ gloriæ, præter hoc civile odium, quo omnes improbos odimus.*

Monet autem Tullius, adhibendam eſſe *Disjunctionem;* quod fit, cùm unumquodque membrum ſuum

verbum habet ac sensum. Talis est locus ille supra jam laudatus pro Mil. n. 87. *Me patriâ expulerat, bona diripuerat, domum incenderat, liberos, conjugem meam vexaverat, Cnejo Pompejo nefarium bellum indixerat.*

Fit etiam Disjunctio singulis in verbis, ùt pro Mil. n. 103. *Quodnam concepi tantum scelus, aut quod in me tantum facinus admisi, cùm illa indicia communis exitii, indagavi, patefeci, protuli, extinxi?*

Et pro Domo sua. n. 106. *Jus igitur statuetis esse uniuscujusque vestrûm sedes, aras, focos, Deos Penates subjectos libidini Tribunitiæ?*

Maximam quoque, si Tullio credimus, vim habent amplificandi *Relata verba, Duplicata, Iterata,* & quæ ascendunt ab humilioribus ad grandiora.

Quod spectat ad *Relata* verba, illa tribûs modis possunt intelligi. 1. Cùm paria paribus referuntur, ùt pro Mil. n. 10. *Est enim hæc non scripta, sed nata lex; quam non didicimus, accepimus, legimus; verùm ex natura ipsa arripuimus, hausimus, expressimus; ad quam non docti, sed facti, non instituti, sed imbuti sumus, &c.*

2. Cùm contraria contrariis nectuntur, ùt pro Sextio. n. 138. *Sed mihi omnis oratio est cum virtute, non cum desidia; cum dignitate, non cum voluptate; cum ratione, non cum amentia; cum iis, qui se patriæ, qui suis Civibus, qui laudi, qui gloriæ, non qui somno & conviviis, & delectatione natos se arbitrantur.* Pro Marc. n. 7.

3. Cùm ad unum verbum multi casus per *Adjectionem* referuntur, ùt pro Cluentio, n. 12. *Ita flagrare cœpit amentiâ, sic inflammata ferri libidine, ut eam non pudor, non pudicitia, non pietas, non macula familiæ, non hominum fama, non filii dolor, non filiæ mœror à cupiditate revocaret.*

Ite-

Iterata dicuntur ea, quæ sæpiùs initiò Membrorum, vel Incisorum repetuntur; ùt pro Milon. n. 94. *Ubi nunc Senatus est, quem secuti sumus; ubi Equites Romani illi, inquit, tui? ubi studia Municipiorum?* 2. Phil. n. 19. pro Lege Manil. n. 30.

Duplicata verba sunt ea, quæ geminantur, ùt pro Mil. n. 91. *Excitate, excitate eum, si potestis, ab inferis.*

Plurimùm valent quoque ea verba ad augendum, quæ ab humilioribus ad grandiora perveniunt. Ita pro Mil. n. 103. *Utinam Dii immortales fecissent (pace tua, patria, dixerim; metuo enim, ne sceleratè dicam in te, quod pro Milone dicam piè) ut P. Clodius non modò viveret, sed etiam Prætor, Consul, Dictator esset, antequàm hoc spectaculum viderem.*

Et Verrina 7. n. 169. *Facinus est vinciri Civem Rom. scelus verberari, propè parricidium necari, quid dicam in crucem tollere?*

Denique consectanda est in verbis consonantia, Cicerone teste. Hinc Superlativa meliùs ponuntur pro absolutis. Pro Lege Manil. n. 1. *Quanquam mihi semper frequens conspectus vester multò jucundissimus, hic autem locus ad agendum amplissimus, ad dicendum ornatissimus est visus.* Et pro Flacco. n. 1. *Cùm in maximis periculis hujus urbis atque Imperii, gravissimo atque acerbissimo Reip. casu, socio atque adjutore consiliorum, periculorúmque meorum L. Flacco cædem à vobis conjugibus, liberis vestris, vastitatem à templis, delubris, urbe, Italia depellebam,* &c.

Pluralia pro singularibus; ùt pro Balbo. n. 1. *Si auctoritates patronorum in judiciis valerent, ab amplissimis viris L. Cornelii causa defensa est; si usus à peritissimis, si ingenia ab eloquentissimis, si studia ab amicissimis, & cùm beneficiis cum L. Cornelio, tum maximè familiaritate conjunctis,*

Ver-

Verbalia pro absolutis consonantiora sunt, ùt dominatrix animi cupiditas, pro Domina vitæ: *Philosophia, Dux virtutis, indagatrix: expultrixque vitiorum, & Artium procreatrix.* lib. 5. Tuscul. Quæst. n. 5.

EXERCITATIO.

Luctus Jacobi, cùm tinctam Josephi sui, ùt ferebatur, sanguine tunicam aspexisset.

Per Verba Illustria, Gravia, Plena, Sonantia, Cognominata, Juncta, Facta, non Vulgata, Superlata.

SYNOPSIS.

1. ORdietur à triplici Exclamatione verbis illustribûs expressa, quâ suum, & Josephi fatum deplorabit.

2. Dicet, nihil fore deinceps, quod acerbi funeris memoriam consoletur. Per verba Gravia.

3. Per verba Plena, observaturam semper animo cruentæ cædis imaginem.

4. Per verba Sonantia queretur, quòd adfuerit nemo vel in solitudine, qui rabiem ferarum compesceret.

5. Filios increpabit per Cognominata verba, quòd Fratri opem non tulerint.

6. Per verba Juncta dicet, præsentire eos debuisse Josephi fatum, nisi prohibuisset ipsos malus in fratrem livor.

7. Per non Vulgata semetipse incusabit, qui per deserta loca filium pergere solum permiserit.

8. Denique per verba Superlata, dicet, futurum fuisse, ut ipse feris valentior, earum ferociam repressisset.

ORA-

ORATIO.

(*Illuſtria pro Planc.* 99.) O acerbum miſero parenti nuncium, quod refers, cùm tunicam hanc mihi laceram miſerabiliter, & cruentam obiicis! ô luctuoſum deplorandúmque Joſephi fatum! ô reliquos mihi, quibús vivere ulterius dabitur, dies flebiles, & amaros!

(*Gravia pro Mil.* 97.) Nam quid mihi deinceps contingat in hoc ærumnoſæ vitæ curriculo, quod acerbiſſimi illius funeris memoriam poſſit conſolari?

(*Plena pro Mil.* 98.) Obſervabitur ſemper ante oculos cruenta illius cædis imago triſtiſſima, & gravibus ſtimulis uſque confixus animus miſero luctu contabeſcet.

(*Sonantia pro Mil.* 87.) Ergóne vel deſertas inter ſolitudines nullus adfuerit, qui ferarum immanium impetum arceret? ſævitiam ac rabiem comprimeret? ſe ſe deſtitutæ innocentiæ patronum, defenſorémque profiteretur?

(*Cognominata pro Mil.* 101.) Et vos, Fratres infidi, ac perduelles, non adfuiſtis? non tuliſtis opem? fratrem veſtrum è cruentis belluarum faucibus non eripuiſtis, non defendiſtis, non ſervâſtis?

(*Juncta*) Præſentire debuiſſet veſtra pietas tam luctuoſum miſeri Joſephi fatum, & periculi magnitudinem antevertere. Erat hic locus conteſtandæ apud omnes veſtræ in fratrem charitatis, niſi mala vos æmulatio, & degener livor continuiſſent.

(*Non vulgata pro Mil.* 85.) Sed quid Filios accuſas tuos, infelix parens? Tuam ipſius ſocordiam argue, & expertem humanitatis omnis animum accuſa. Nam cur Joſephum tuum per ſaxa invia & inhoſpita, per vaſtas deſertáſque nemorum ſolitudines, per metuenda ferarum ſpelæa ſolum, incomitatúmque permittebas.

(*Superlata pro Mil.* 105. *Pro Archia* 19.) Ah! ſi puero fidelis comes adfuiſſes, ſi te viæ ſocium ad-

junxisses; filium ab omni periculo tutum & incolumem præstitisses. Tu leonum ferocitatem perdomuisses, tigrium asperitatem mitigâsses, contra vim atque impetum amor ipse fortior ac valentior insolitum robur, & arma vinci nescia suffecisset.

ALIA EXERCITATIO.

Insectatio Neronis, cùm Britannicum sub amicitiæ specie ad epulas invitatum venenô interfecisset.

SYNOPSIS.

1. Triplici exclamatione illustribûs verbis expressa Neronis facinus insectabitur.

2. Per verba Gravia Britannicum consolabitur gratissima posteritatis recordatione.

3. Per verba Plena, & Sonantia petet à Nerone, num potuerit morientis Britannici vultus sustinere?

4. Per verba Juncta dicet, perhorruisse ipsos sceleris administros.

5. Per verba Facta fingenda esse nova vocabula, ad sævitiam Neronis designandam.

6. Quæret à Nerone per verba Cognominata, qua fuerit injuriâ provocatus, antequàm scelus istud perageret?

7. Per non vulgata eundem exagitabit, quod non habuerit satis Britannico eripere Imperium, nisi in ejus vitam grassaretur.

8. Denique per Superlata, non esse Neronem amandandum ad feras, ne easdem faciat consortiô suo crudeliores.

ORATIO.

(*Verba Illustria*) O ferale, luctuosúmque Populo Romano spectaculum! Britannicus geniales inter epulas

las crudelissimô fatô sublatus! ô funestam bonis omnibus, acerbámque hodiernæ diei memoriam! ô facinus nullo posteritatis odiô, nulla execratione satis detestandum!

Tamen ne doleas tantùm, Juvenis fortissime; (*Gravia,*) nec præcisum tibi ab immani parricida brevis, fragilisque vitæ curriculum acerbius desideres. Non extinxit Nero perfidus unà cum corpore, gratissimam rerum à te gestarum recordationem; & dum sævissimi Imperatoris immanitatem omnis ætas execrabitur, nulla de tuis laudibus unquam conticescet.

(*Plena, & Sonantia*) Tune verò, mortalium omnium crudelissime, sustinuisse irretortis oculis tristissimam tui sceleris imaginem? Inspexisti sine horrore quodam ac fremitu squalidos ac liventes vultus, extinctos flagitiô tuo fratris oculos, revolutum inter mensas incruentum cadaver, flebilem, & amaram omnium comploratione m!

(*Juncta*) At perhorruerunt ad tam immane spectaculum detestabiles tui furoris administri; ipsi feralis aulæ parietes visi sunt contremiscere, & ad novum parricidii genus commoveri.

(*Facta*) Crudelis! sed quid ego te crudelem dico, quasi vox sit aliqua, quæ parricidii tui atrocitatem adumbrare possit? fingenda sunt nova vocabula, quæ criminis novitati respondeant. Non jam crudelis Nero, sed crudelitas ipsa Neronis nomine vocabitur, ut tuo deinceps nomine nuncupata, majorem animis terrorem incutiat.

(*Cognominata*) Sed age! quâ lacessitus injuriâ, qua provocatus contumeliâ, quo Britannici flagitiô stimulatus ad committendum tale parricidium te comparâsti? cùm barbarum illud consilium concepisti, an eras apud te satis? an fueras sceleris gravitatem meditatus? an Juvenis innocentissimi dignitatem, merita, & propinquam tibi cum eo affinitatem expenderas?

(Non vulgata) Parùm igitur erat, quòd debitum Britannico solium malis Agrippinæ matris artibus eripueras? quòd ipsius bona, fortunas, munera sustuleras, nisi in ipsius vitam immedicabili veneno grassareris?

(Superlata) O scelus! ô impietas! & adhuc peractô tali flagitiô conspectum hominum sustines? I, pete recessus nemorum, inter saxa, cautésque asperas cum immanibus feris immorare. Quanquam & illud cave, ne commiseris. Tu contage crudelitatis immaniores feras, tu rupes præsentiâ tuâ duriores efficeres; qui immanitate feras, rupes duritie superâsti.

EXERCITATIO.

Extollatur Prudentia Ciceronis, qui cessit in exilium, ut Rempublicam in discrimen adduceret.

Per Translata verba, Dissoluta, Relata, Iterata, Duplicata, & Gradationem.

SYNOPSIS.

Exord. Dicet, non potuisse temperare vel in privato, communíque luctu ab extollenda Ciceronis ultrò cedentis prudentia.

2, Per Translata verba dicet, magnæ fuisse prudentiæ, cedere tempestati, & se privato potiùs, quàm publico naufragio exponere.

3. Describet per Disjuncta, seu Dissoluta verba luctum totius civitatis, abeunte Cicerone.

4. Dicet per Relata verba, pugnandum fuisse Ciceroni, non cum ratione, sed cum amentia, &c.

5. Per Iterata verba, vidisse Ciceronem, si pugnaret cum Clodio, periculis infinitis Remp. esse exponendam.

6. Per Duplicata verba, appellabit Ciceronis prudentiæ testes Senatores. Vos, vos, &c.

Deni-

7. Denique dicet, Ciceronis prudentiâ servatam urbem, Remp. Italiam, idque per Gradationem.

ORATIO.

Quamvis, Marce Tulli, multò satiùs arbitrarer cum civitate universa dolori meo indulgere, quàm inutili, nec conveniente huic tempori præconiò abeuntem prosequi; tamen vel in hac ipsa, in quam te ultro conjecisti, fuga singularem prudentiam demonstrâsti, ut ad eam prædicandam, ùt par est, publicam interpellare tantisper complorationem non pertimescam.

(Translata verba pro Mil. n. 5.) Quantæ enim verò prudentiæ fuit, cùm perturbatam causâ tuâ variis animorum æstibus civitatem cerneres, ita cessisse non invitum tempestatibus ac procellis, ut adires ipse quidem naufragii periculum, Rempublicam verò totam tranquillo in portu collocares?

(Disjuncta, seu dissoluta pro Mil. n. 87. Pro Domo n. 106.) Nam quis meminisse possit sine lacrymis tristissimam illius diei imaginem, cùm te deposcente ad pœnas nefaria P. Clodii conjuratione, lugeret Senatus, mœreret Equester Ordo, boni omnes affli&arentur, tota Civitas proprii corporis oppositu imminentem capiti tuo perniciem, ferrum, faces, arma, gladios depellere conaretur?

(Relata pro Mil. n. 10. Sex. n. 138. Marc. n. 7.) Tamen, quoniam pugnandum tibi erat, Marce Tulli, non cum ratione, sed cum amentia, non cum æquitate, sed cum furore, non cum homine, sed cum pecude; putâsti esse prudentiæ tuæ illud subire pugnæ genus, in qua si vicisses, sine gloria vicisses; vinci autem non posses, quin summum nomini tuo dedecus, fatalem ipsi Reip. ruinam accerseres.

(Iterata 2. Phil. n. 19. pro Lege Manilia n. 30.) Videbas enimvero pro singulari mentis tuæ perspicacia, quantis Remp. periculis objiceres, si furenti

Clodio molem opponere aggredereris. Videbas, eversis legibûs, nullum fore consiliis tuis, aut etiam divinæ facundiæ locum; videbas sublatâ Magistratuum auctoritate nullum in Foro præsidium, nullam in æquissimis Judicibus spem esse positam; videbas exulante justitia, dominante ubique libidine, nullum afflictæ innocentiæ contra scelus, atque audaciam patrocinium superesse.

(*Duplicata 7. Verrina. n.* 161. *Cat.* 1. 4.) Quod igitur neque vis, neque facundia perfecisset, hoc tu prudentiâ tuâ consecutus es, Marce Tulli, ut communibus malis mederêre. Vos, vos appello, clarissima Reipublicæ Lumina, vos amplissimi hujus Ordinis Principes, vos sapientissimi rerum nostrarum Moderatores, qui cedentem ultrò tempori Ciceronem palàm extulistis. (*Per Gradationem pro Mil. n.* 103. 7. *Ver. n.* 169.) An erit quisquam vestrûm, qui profiteri dubitet, singulari ipsius prudentiâ factum esse, ut ferrô, facibúsque ereptam hanc urbem, Rempublicam ab excidio communi, Italiam totam à suprema vastatione, universum denique Imperium ab imminenti ruina conservatum, contra spem omnem, expectationémque nostram, videremus.

ALIA EXERCITATIO.

Marco Tullio Ciceroni post suum in urbem Romam reditum, Oratio Gratulatoria per laudata modò verba.

SYNOPSIS.

Exord. Dicet, Remp. voluisse in publico gaudio singulare aliquod lætitiæ suæ testimonium Ciceroni dare.

2. Dicet, longè dissimilem esse faciem Civitatis ab ea, quæ fuerat, cùm Cicero ex urbe cederet. Per Translata verba.

3. Per

3. Per Relata explicabit, ut moeror mutatus fuerit in gaudium; & per Dissoluta, lætitiam ad omnes pertinuisse.

4. Per Iterata, non excidisse memoriam beneficiorum, quæ Cicero contulerat in Remp. Cùm, &c.

5. Per Duplicata Ciceronem invitabit, ut excipiat plausus totius Civitatis.

6. Denique per Gradationem explicabit Ciceronis merita in Remp.

ORATIO.

Etsi sincerus gestientis undique Populi Rom. plausus, & læta omnium Ordinum acclamatio satis significant, quantum universa Civitas ex tuo in hanc urbem reditu gaudium perceperit, Marce Tulli, tamen suæ erga te propensissimæ voluntati nunquam se Respublica nostra fecisse satis existimet, nisi hôc publico lætitiæ suæ testimoniô redeuntem prosequatur.

Proh! Dii immortales, Marce Tulli, quàm mutata Civitatis hujus facies, ex quo suavissimo conspectu tuo unumquemque nostrûm recreâsti! Quàm dissimilis hodiernæ lucis festivitas ab eo tristissimi illius diei apparatu, *(Translata)* cùm perturbatis seditionum fluctibus cedendum esse ratus, ne Remp. certissimo naufragii periculo exponeres, te te immanissimis sævientis belluæ furoribus subtraxisti!

(Relata, Dissoluta.) An non enim verò sentis ipse M. Tulli, quantam in omnibus & singulis conversionem animorum adventus tuus effecerit? Non intelligis per temetipsum, ut mœrorem gaudium, risus lacrymas, festivas gratulantium voces tristissimos planctus exceperint Ad quem porro tam singularis lætitiæ pars non pervenit? Lugebat Senatus abeuntem, jam redeunti gratulatur. Mœrebat Equester Ordo, qui te maxi-

mum decus suum atque ornamentum deperderet; nunc, te recepto ac hospite, plaudit, ac triumphat. Afflictabantur omnes boni, dum se patrono suo ac defensore destitutos cernerent; exultant hodie, cum restitutum te sibi fuisse gloriantur. Tota Civitas confecta luctu atque senio salutis vindicem, ac libertatis suæ assertorem requirebat; nunc erecta tandem, & recreata novum sibi à te præsidium adpromittit.

(Iterata) Neque enim excidit gratissima tuorum erga Civitatem hanc meritorum memoria, cùm perniciosa in Remp. consilia detegeres; cùm nefarios sceleratorum civium impetus reprimeres; cùm pro salute publica gravissimis periculis caput opponeres; cùm urbem hanc ab incendio, scelere, ferro, servitute erigeres.

(Duplicata.) Excipe ergo, Marce Tulli, excipe dignas prudentiâ, dignas pietate, dignas constantiâ triumphantis in causa tua civitatis universæ gratulationes. *(Gradatio)* Nam si multum tibi debet, quòd illam facundiæ tuæ laude ornaveras; si multò plura, quòd eandem tam prudenter administraveras; si plurimum, quòd consiliô, atque vigilantiâ multas ab ea calamitates depuleras; quantum debere tibi dicenda est, quam ab exitio funestissimo salvam, & incolumem præstitisti?

CAPUT III.

Quibus è Locis eruenda sit Amplificatio.

HActenus de Verbis egimus, ex quibus Amplificatio constat: reliquum ut de rebus, seu de Locis, ex quibus eruitur Amplificatio, dicamus. Nam illa, etsi ex omnibus Locis tum insitis seu intrinsecùs petitis, tum assumptis seu extrinsecùs accersitis haberi potest, de quibus dicemus posteà; tamen ex his præcipuè decem Locis repetitur.

Pri-

Primus est à *Definitionibus conglobatis*, seu à congerie Definitionum, per quas rei cujuslibet explicatio, quæ aut naturam ipsius, aut partes, vel causas, & effecta, vel officia, & adjuncta continet, vel propriis vocibûs, vel translatis designatur. Ita Cicero pro Lege Manil. n. 36. definit Imperatorem ab iis virtutibus, quæ in eo adesse debent, & quas deinde in Cn. Pompejo reperiri demonstrat. *Est hac divina, atque incredibilis virtus Imperatoris: quid catera, quas paulò antè comemorare cœperam, quanta & quàm multa sunt? Non enim solùm bellandi virtus in summo atque perfecto Imperatore quarenda est, sed multa sunt artes eximia hujus administra, comitésque virtutis. Ac primùm quantâ innocentiâ debent esse Imperatores, quanta deinde in omnibus rebus temperantiâ? quanta fide, quanta felicitate; quanto ingenio, quanta humanitate! qua breviter, quales in Cn. Pompejo, consideremus.*

Sic in Oratione post reditum ad Quirites, per varias Definitiones enumerat magnitudinem beneficiorum, quæ à Populo Rom. acceperat n. 5. *Quorsum igitur hac disputatio? quorsum? ut intelligere possitis, neminem unquam tantâ eloquentiâ fuisse, neque tam divino atque incredibili genere dicendi, qui vestrorum magnitudinem, multitudinémque beneficiorum, qua in me fratrémque meum, liberósque nostros contulistis, non modò augere, aut ornare oratione, sed enumerare, aut consequi possit. A parentibus, id quod necesse erat, parvus sum procreatus, à vobis natus sum Consularis; illi mihi fratrem incognitum, qualis futurus esset, dederunt; vos spectatum, & incredibili pietate cognitum reddidistis. Remp. illis accepi temporibûs eam, qua penè amissa est, à vobis eam recuperavi, quam aliquando omnes unius operâ servatam judicârunt. Dii immortales mihi liberos dederunt, vos reddidistis. Multa prætereà à Diis immortalibus optata consecuti sumus; nisi voluntas vestra fuisset, omnibus divinis muneribus caruisse-*

mus. Vestros denique honores, quos eramus gradatim assecuti, nunc à vobis universos habemus; ut quantum ante à parentibus, quantum Diis immortalibus, quantum vobismetipsis, tantum hoc tempore universo cuncto Populo Rom. debeamus.

Et pro Cæcinna. n. 77. & 78. probat, Aquilium esse virum probum à prudentia, humanitate, fide, justitia.

Et 2. Oratione in Rullum n. 8. aut se Rempub, afflictissimam recepisse, quam discribens, per omnes calamitatis circumstantias definit.

Ibidem n. 97. Avaritiam, & ambitionem Rulli damnat per Definitiones conglobatas.

Secundus locus à *Frequentatione Consequentium*, cùm proferuntur bona seu mala, quæ oriri possunt ex aliqua re. Hunc locum tractat Cicero pro Muræna, n. 58. *Sed quid tandem fiet, si hæc elapsa de manibus nostris in eum annum, qui consequitur, redundârint? Unus erit Consul, & is non in administrando bello, sed in sufficiendo Collega occupatus. Hunc jam qui impedituri sint, parati sunt. Illa pestis immanis, importuna Catilinæ prorumpet quà poterit, & jam Populo Romano minatur: in agros suburbanos repentè advolabit: versabitur in castris furor, in Curia timor, in Foro conjuratio, in campo exercitus, in agris vastitas: omni autem in sede ac loco ferrum, flammámque metuemus. Quæ jam diu comparantur, eadem ista omnia, & ornata suis præsidiis erit Resp. facilè & Magistrorum consiliis, & privatorum diligentiâ opprimentur.*

Et Catil. 4. n. 11. *Videor enim mihi hanc urbem videre, lucem orbis terrarum, atque arcem omnium gentium subitò uno incendio concidentem: certo animô sepultam patriam, miseros atque insepultos acervos civium. Versatur mihi ante oculos aspectus Cethegi, & furor in vestra cæde bacchantis.*

Tertius à *Contrariis*, in quo contraria multa congeruntur. Pro Muræna n. 87. *Ibit in exilium miser?*

Quo?

Quo? Ad Orientísne partes, in quibus annos multos legatus fuit, & exercitus duxit, & magnas res gessit? At habet magnum dolorem, unde cum honore decesserit, eâdem cum ignominia reverti. An se in contrariam terrarum partem abdet; ut Gallia Transalpina, quæ nuper summo cum Imperio libentissimè viderat, eundem lugentem, mœrentem, exulem videat? In ea porro provincia, quô animô C. Murænam, fratrem suum aspiciet? qui hujus dolor? qui illius mœror erit? quæ utriusque lamentatio? Quanta autem perturbatio fortunæ atque sermonis, quòd, quibus in locis paucis ante diebus factum esse Consulem Murænam nuntii litteræque celebrâssent, & unde hospites, atque amici gratulatum Romam concurrerint, repentè eò accedat ipse nuntius calamitatis suæ.

Sic pro Milone n. 99. Judicum benevolentiam sibi conciliat commemoratione sui in illos amoris, & memoris animi, quibus irasci non possit ob vulnus acceptum. *Nec verò si mihi eripueris, reliqua est illa tamen ad consolandum querela, ut his irasci non possim, à quibus tantum vulnus accepero; non enim inimici mei te mihi eripient, sed amicissimi; non malè aliquando de me meriti, sed semper optimè. Nullum unquam, Judices, mihi tantum dolorem inuretis (etsi quis potest esse tantus?) sed ne hunc quidem ipsum, ut obliviscar, quanti me semper feceritis.*

Et pro Cœlio. n. 78. probat Tullius à Contrariorum conflictione, Cœlium nunquam Reip. defuturum; & comparatione inter illum & Clodium, qui non ita pridem absolutus fuerat, institutâ, Judices ab ejusdem damnatione deterret.

Quartus locus est à *Dissimilitudine*, in quo multa dissimilia adhibentur, ùt 2. Catil. n. 24. ubi probat Cicero à Dissimilibus, non esse metuendos Catilinæ socios. *O bellum magnoperè pertimescendum, cùm hanc sis habiturus Catilina scortatorum cohortem*

prætoriam! Instruite nunc, Quirites, contra has tam præclaras Catilinæ copias vestra præsidia, vestrósque exercitus, & primum gladiatori illi confecto ac saucio Consules, Imperatorésque vestros opponite. Deinde contra illam naufragorum ejectam, & debilitatam manum, florem totius Italiæ, ac robur educite. Jam verò urbes Coloniarum, ac Municipiorum respondebunt Catilinæ tumulis sylvestribus. Neque verò cæteras copias, ornamenta, præsidia vestra cum illius latronis inopia, atque egestate debeo conferre.

Et Verrina 6. n. 115. *Conferte hanc pacem cum illo bello. hujus Prætoris adventum cum illius Imperatoris victoria; hujus cohortem impurum cum illius exercitu invicto; hujus libidines cum illius continentia; ab illo qui cepit, conditas; ab hoc qui constitutas accepit, captas dicetis Syracusas.*

Et ibidem n. 31. *Sic habetote, plures esse à Syracusanis istius adventu Deos, quàm victoriâ Marcelli homines desideratos.*

Quintus locus à *Repugnantibus*. Pro Milone, n. 103. *Nam qui possum putare me restitutum esse, si distrahar ab iis, per quos restitutus sum?* Et n. 104. *Hiccine vir patriæ natus, usquam, nisi in patria morietur? aut si fortè pro patria; hujus vos animi monumenta retinebitis: corporis in Italia nullum sepulchrum esse patiemini? hunc suâ quisquam sententiâ ex urbe expellet, quem omnes urbes expulsum à vobis ad se vocabunt?* ubi probat à contentione Repugnantium: Milonem in Italia retinendum esse.

Et pro Comœdo. n. 18. probat Saturium pugnantia loqui. *Quid tu, Saturi, qui contra hunc venis*

venis, existimas aliter? Nónne, quotiescunque in causâ in hujus viri nomen incidisti, toties hunc & virum bonum esse dixisti & honoris causâ appellasti, quod nemo nisi aut honestissimo, aut amicissimo facere consuevit? Et ibid. n. 19. *Quâ in re mihi ridiculè es visus esse inconstans, qui eundem & læderes, & laudares; & virum optimum, & hominem improbissimum esse diceres. Eundem tu & honoris causâ appellabas, & virum primarium esse dicebas, & socium fraudâsse arguebas. Sed, ùt opinor, laudem veritati tribuebas, crimen gratiæ concedebas. De hoc, ùt existimabas, prædicabas: Cherea arbitratu causam agebas.*

Et pro Mil. n. 41. *Quem igitur cum omnium gratiâ noluit, hunc voluit cum aliorum querela? Quem jure, quem loco, quem tempore, quem impunè non est ausus, hunc injuriâ, iniquo loco, alieno tempore, periculo capitis non dubitavit occidere?*

Et pro Cœlio n. 47. probat à Repugnantibus, Cœlium non potuisse fractum deliciis atque voluptatibus videri, qui Eloquentiam professus fuisset. *An hic, si se se isti vitæ dedisset, Consularem hominem admodùm adolescens in judicium vocavisset? Hic, si laborem fugeret, si obstrictus voluptatibûs teneretur, in hac acie quotidie versaretur? appeteret inimicitias, in judicium vocaret, subiret periculum capitis, ipso inspectante Populo Rom. tot menses aut de salute, aut de gloria dimicaret?*

Sextus *à Causis* ducitur, quando vel excusatur aliquis, vel vituperatur, à variis Causis, propter quas videtur aut excusandus, aut vituperandus. Ita Cicero pro Sextio à n. 46. ad n. 50. causas affert, propter

ter quas sibi depugnandum, aut etiam moriendum pro salute publica non censuerit; sed maluerit exilium subire. Locus hic totus diligenter legendus, in quo etiam reddit rationes, propter quas multis venisset in odium, & ad mortem deposceretur.

Et pro Milone n. 73. probat à Causis, cur Clodius cæsus jure videri possit, etiamsi insidiator non fuisset, qui tanta impunitate per omnia facinora diripiendis civium bonis, faciendis cædibus, admittendis quibusque flagitiis grassatus esset: sic, ut gloriari Milo posset cæde Clodii, & palàm dicere: *Occidi, occidi...... Eum, cujus supplicio Senatus solemnes sæpè religiones expiandas censuit: eum, quem cum sorore germana nefarium stuprum fecisse Luc. Lucullus juratus, se, quæstionibus adhibitis, dixit comperisse; eum, qui civem, quem Senatus, quem Populus, quem omnes gentes nobis ac vitæ civium conservatorem judicabant, servorum armis exterminavit; eum, qui regna dedit, ademit orbem terrarum, quibuscum voluit, partitus est; eum, qui pluribus cædibus in foro factis, singulari virtute & gloriâ civem, domum vi & armis compulit; eum, cui nihil unquam nefas fuit in facinore, nec in libidine; eum, qui ædem Nympharum incendit, ut memoriam publicæ recensionis tabulis publicis impressam extingueret.*

Ibidem multis rationibus Milonem vindicat ab insidiarum suspicione: & cædis odium in Clodium rejicit à congerie Causarum; quia Clodius erat scelestus, quia Milonem oderat, quia honores ambiebat, quia sperabat impunitatem, à n. 24.

Ita pro Lege Manilia à n. 20. ad 27. probat, bellum esse difficile ac periculosum à Causis; scilicet, quia concurrunt ad illud Reges poten-

tentiſſimi, quia renovant agitatæ rationes, ſuſcipiunt gentes integræ, novus Imperator bello præficitur.

Septimus Locus ab *Effectis* petitur, ſive eventis, quorum multitudo in laude admirationem parit, in vituperio ciet indignationem. Ita Cicero in Libro de Senectute n. 40. miſerabiles effectus voluptatis enumerat ad amplificandos maturæ ætatis fructus, quæ habet, unde peſſimos æſtuantis ac libidinibus perditæ ætatis motus reprimat, ac coërceat: *Nullam capitaliorem peſtem, quàm corporis voluptatem dicebat à natura datam hominibus, cujus voluptatis avidæ libidines, temerè, & effrænatè ad potandum incitarentur, Hinc patriæ proditiones, hinc Rerump. everſiones, hinc cum hoſtibus clandeſtina conſilia naſci dicebat; nullum denique ſcelus, nullum facinus magnum eſſe, ad quod ſuſcipiendum non libido voluptatis impelleret. Stupra verò, & adulteria, & omne tale flagitium nullis aliis illecebris excitari, niſi voluptate. Cùmque homini ſive natura, ſive DEUS nihil mente præſtabilius dediſſet, huic divino muneri ac dono nihil eſſe tam inimicum, quàm voluptatem.*

Et Verrina 3. n. 78. Verris libidines ab Effectis amplificat: *Tantæne tuæ, Verres, libidines erunt, ut eas capere, ac ſuſtinere non Provinciæ Populi Rom. non nationes externæ poſſint? Tunc quod videris, quod audieris, quod concupieris, quod cogitâris, quod niſi ad nutum tuum præſtò fuerit, niſi libidini tuæ, cupiditatíque patuerit, immittentur homines? expugnabuntur domus? civitates non modò pacatæ, verùm etiam ſociorum atque amicorum ad vim, atque ad arma confugient, ut ab ſe, à liberis ſuis legati Populi Rom. ſcelus, atque libidinem propulſare poſſint?*

Philippicâ 14. n. 8. crudele bellum Antonii pestem, vastitatem, cruciatum, tormenta omnibus denuntiatis pariter ab Effectis amplificat. *Bellum inexpiabile infert quatuor Consulibus unus omnium latronum teterrimus: gerit idem bellum cum Senatu Populoque Rom. Omnibus, quanquam ruit ipse suis cladibus, pestem, vastitatem, cruciatum, tormenta denuntiat. Dolabellæ ferum & immane facinus, quod nulla Barbaria posset ignoscere, id Deorum consiliô factum esse testatur, &c. ... Refugit animus, eáque formidat dicere, quæ L. Antonius in Parmensium liberis, & conjugibus effecerit, &c.*

Sic & à rebus gestis Pompejum laudat pro Lege Manil. n. 61. *Quid tam novum, quàm adolescentulum privatum exercitum difficili Reip. tempore conficere? confecit. Huic praeesse? profuit. Rem optimè ductu suo gerere? gessit. Quid tam præter consuetudinem, quàm homini praadolescenti, cujus à Senatorio gradu ætas longè abesset, Imperium atque exercitum dari; Siciliam permitti, atque Africam, bellúmque in ea administrandum? Fuit in his Provinciis singulari innocentiâ, gravitate, virtute, &c.*

Octavus Locus petitur à *Similitudine*. Ita Cicero pro Archia n. 19. probat eos, apud quos loquitur, moveri debere orantis Archiæ precibûs; quandóquidem ipsa saxa Poëtarum voce movebantur: *Saxa & solitudines voce respondent, bestiæ sæpè immanes cantu flectuntur; nos instituti rebûs optimis Poëtarum voce non moveamur?*

Et pro Roscio Americo n. 131. Syllam cum Jove comparat, & à Simili probat, ignoscendum Syllæ, si quid animadvertere non potuerit in tanta rerum cum multitudine tum magnitudine, quas administrandas haberet; quandoquidem nec ipsi imputabatur

batur Jovi, si quando imbres ac tempestates urbibus, atque hominibus nocerent.

Et 1. Catilinariâ n. 3. probat à Simili non esse ferendum Catilinam. *An verò vir amplissimus Pub. Scipio Pontifex maximus T. Gracchum, mediocriter labefactantem statum Reip. privatum interfecit? Catilinam verò orbem terræ cæde, atque incendiis vastare cupientem nos Consules perferemus? Nam illa nimis antiqua prætereo, quòd Q. Servilius Hala Sp. Melium nobis rebus studentem sua manu occidit. Fuit, fuit ista quondam in hac Rep. virtus, ut viri fortes acrioribus suppliciis civem perniciosum, quàm acerbissimum hostem coërcerent. Habemus Senatûs consultum in te, Catilina, vehemens & grave: non deest Reip. consilium, neque auctoritas hujus Ordinis, nos, nos, dico apertè Consules desumus.*

Nonus locus ab *Exemplis*, quibus nihil solet esse efficacius ad movendum. Observandum est tamen, ea non esse in Amplificatione enucleatiùs explicanda; nam Amplificatio minores circumstantias non patitur, nec admittit quidquam, nisi magnum sit illud vel usu, vel naturâ. Hæc porrò quoties adhibet Tullius in Amplificatione, quasi punctis quibusdam ac stimulis utitur ad urgendum.

Sic pro Archia. n. 19. quem admittendum in civitatem esse contendebat, affert congeriem exemplorum petitam à multis civitatibus, quæ Homerum, vel mortuum, suum esse defendebant, æmulatione quâdam dignitatis, quam in Poëtis esse positam arbitrarentur. *Homerum Colophonii civem esse dicunt suum; Chii suum esse vindicant; Salamini repetunt, Smyrnæi verò suum esse confirmant, itaque etiam delubrum ejus in oppido dedicaverunt; permulti alii prætereà pugnant inter se, atque contendunt; Ergo illi alienum, quia Poëta fuit, post mortem etiam expetunt; nos hunc*

vi-

vivum, & qui voluntate, & legibus noster est, repudiabimus?

Et in laudata paulò antè Catilin. 1. n. 3. multis exemplis probat, non esse ferendum Catilinam apertum hostem, & Senatûs Consultô jam damnatum: dignumque esse illum suppliciis, quæ ab aliis multò minùs nocentibus repetita fuerunt.

Et pro Milone n. 16. & sequentibus probat multorum exemplis Livii, Drusi, Pub. Africani, Pompeii, de quorum morte, etsi de Rep. benè meriti fuissent, nulla habita fuerat quæstio, multò minùs de Clodii nece decerni debuisse. Idem argumentum tractat n. 7. ubi confutat præjudicia, quæ contra Milonem jactabantur; scilicet in Rep. bonis legibûs instituta, plectendum esse morte, qui hominem occisum à se fateretur, exemplis utriusque Grachi, ac Saturnini, qui jure cæsi habebantur.

Decimus Locus petitur à *fictis personis*, & Prosopopœia nuncupatur; quâ fit, ut homines, vel belluæ, vel etiam res inanimatæ loquentes inducantur. Frequentissimus toto Cicerone iste locus, de quo suo tempore dicemus fusiùs in Libro, qui de Figuris inscribitur. Sic pro Mil. n. 93. ita Milonem loquentem inducit: *Me quidem, Judices, examinant, & interimunt hæ voces Milonis, quas audio assiduè, & quibus intersunt quotidie. Valeant, inquit, valeant, cives mei, sint incolumes, sint florentes, sint beati. Stet hæc urbs præclara, mihíque patria charissima: quoquo modô merita de me erit: tranquilla Rep. Cives mei (quoniam mihi cum illis non licet) sine me ipsi, sed per me tamen perfruantur. Ego cedam, atque abibo. Si mihi Rep. bonâ frui non licuerit, ac carebo malâ; & quamprimùm tetigero bene moratam & liberam civitatem, in ea conquiescam.*

Et 1. Catil. n. 27. Ita Patriam loquentem facit: *Etenim si mecum Patria, quæ mihi vitâ charior est, si cuncta Italia, si omnis Resp. loquatur, Marce Tulli, quid agis?*

egis! Túne eum, quem hostem esse comperistis quem Ducem belli futurum vides; quem expectari Imperatorem in castra hostium sentis; auctorem sceleris, Principem conjurationis, evocatorem servorum, & civium perditorum exire patieris; ut abs te non emissus ex urbe, sed immissus in urbem esse videatur? Nónne hunc in vincula duci, non ad mortem rapi, non summô suppliciô mactari imperabis? quid tandem impedit te? Mósne Majorum? At persæpè etiam privati in hac Rep. perniciosos cives morte mulctârunt. An leges, quæ de Civium Rom. supplicio rogatæ sunt? At nunquam in hac urbe ii, qui à Republ. defecerunt, civium jura tenuerunt. An invidiam posteritatis times? Præclaram verò Populo Rom. refers gratiam, qui te, hominem per te cognitum, nulla commendatione Majorum, tam maturè ad summum Imperium per omnes honorum gradus extulit, si propter invidiam, aut alicujus periculi metum, salutem civium tuorum negligis, &c.

De his decem Locis, atque aliis tam insitis, quàm assumptis, ex quibus Amplificatio petitur, quoniam singillatim acturi sumus in quarto Libro, supersedemus in præsentia suas singulis accomodare pro instituti nostri ratione Exercitationes. Satis habebimus unicam hîc apponere, quæ ad præceptiones, & regulas in hoc Articulo traditas exacta sit.

EXERCITATIO.

Christiani apud Neronem Perduellionis accusati ab homine Ethnico defenduntur.

A Definitione, à Frequentatione Consequentium, à Contrariis, à Dissimili, à Repugnantibus, à Causis, ab Effectis, à Simili, ab Exemplis, à Prosopopœia.

SYNOPSIS.

Exord. Dicet, non afferre se Christianorum querelas, qui detinentur in vinculis, ad propulsandam illatam Perduellionis accusationem; ne eorum defensio minus ponderis habeat in propria causa, sed accedere se hominem Ethnicum, Christianæ gentis Patronum. Tractabitur Exordium per Prosopopœiam, & per Causas; inducentur enim loquentes Christiani, & criminationis illatæ causas à se amolientes.

Propositio. Dicet homo Ethnicus, non potuisse sibi temperare, quin eorum defensor accederet, quorum innocentiam noverat.

Confirmatio. Petetur à Repugnantibus, è quibus ostendet, alienos esse à Perduellionis crimine. Et 1. quidem à Religione, quam Christiani profitentur; quam definiet per Effectus, nimirum per leges & instituta, quibûs constat tota, quæ contrariè pugnant cum illo crimine, cujus rei accusantur. Illa præcipit suis sectatoribus obsequium, amorem, reverentiam suos in Principes. 2. A Dissimili; illi scelerata moveant suos in Principes arma, qui, &c. 3. Ostendet Repugnantiam cum Christianorum moribus, qui dociles semper visi sunt, qui laudem pro contumelia, amorem pro odio, &c. solent rependere, tractabitur etiam hic locus à Contrariis. 4. Id confirmabit à Simili, revocando Christianorum memoriam, qui pro defensione suæ Religionis tam sæpè, tam multi mortem subiêrunt. 5. A Testimoniis: appellabit omnium fidem, si auctores aut participes turbarum, tumultûs, aut seditionis argui Christiani possint. Neronem ipsum testem appellabit. 6. Repugnat, ut Christiani sine armis, sine opibus, sine Ducibus quidquam ejusmodi moliti sint.

Concludet. Dehortando ab inferenda Christianis contumelia, vel pœna; & à Frequentatione Consequen-

ſequentium demonſtrabit, quid metuendum habeat, ſi Chriſtianos innocentes pergat ulteriùs perſequi.

ORATIO.

Non adduco tuum ad Tribunal, Princeps æquiſſime, unum aliquem infortunatis illis ex hominibus, quos in vinculis habes, & cruentæ morti deſtinas; ſuam ut ſociorúmque ſuorum peroret cauſam, & injuſtam toti Chriſtianorum genti accuſationis labem depellat. Conqueruntur illi ſuis ex ergaſtulis, tuámque teſtantes æquitatem flebiliter clamant: (*Proſopopœia*) Inſontes nos ſumus, accuſamur perperàm, & nihil meriti unquam, malè per ſummum nefas damnamur. Nam quis eſt tam injuſtæ criminationis artifex? aut quibûs vel argumentis, vel teſtibûs illa revincitur! (*A Cauſis.*) An egimus quidquam, quod Perduellionis ſuſpicionem moveat? an fuit noſtris in moribus, & vivendi conſuetudine ſceleris vel umbra, quæ facere ſuſpectam fidem poſſit? Tam juſta Chriſtianorum expoſtulatio, etſi valere poteſt apud æquiſſimum Principem, ad propulſandum iniquæ accuſationis probrum, tamen ab iis profecta, quos utilitatis propriæ, & propenſæ in ſuos voluntatis ratio exſtimulat, minus habere ponderis fortè videatur. (*A Diſſimili.*) Atqui ſtudio contrariarum partium, & alienus ſemper à peregrinis novæ ſectæ opinionibus vixerit, is non aliis, quàm ſolius æquitatis rationibûs impulſus ad dicendum pro Chriſtiana gente debet videri.

Liceat igitur mihi pauca dicere Chriſtianorum in gratiam, quos probè cùm intelligam expertes eſſe prorſus illius criminis, cujus in invidiam vocantur, non potui mihi temperare, quin innocentiæ patronus ac defenſor accederem, & illatam contra fas omne Perduellionis calumniam amolirer.

(*A Repugnantibus.*) Ac primum quidem, quàm alienum Perduellionis crimen cenſeri debuit ab iis, qui

Christiani nuncupantur, & Christum Religionis suæ Principem atque auctorem colunt? Nam quid ille commendat inprimis, ac præcipit suis sectatoribus? quibus institutis ac legibûs nititur Religio tota, quam tradidit, & communem omnibus pioque cultu servandam edixit? Nihil hæc occultum continet, nihil per ambages, aut cum fuco loquitur. Palàm est, & in ipsis Christianorum expressum moribus, *(A definitione per Effecta,)* quodcunque profitetur, ac prædicat. At illa, si nescis, fidelem ac nativam suis in Principibus DEI præpotentis imaginem agnoscit; singularem iisdem cultum ac reverentiam, sincerum amorem, devotissimum obsequium jubet exhiberi; pro iis tuendis quodlibet adiri periculum, sanguinem ac vitam profundi imperat. An ergo nefaria legitimum in Principem consilia meditentur, quibus ipsa Religio præcipit, moderatores suos sinceris animorum studiis demereri?

(A Dissimili.) Illi, illi scelerata moveant in Imperatores arma, quos Religio nulla retinet, quos una sollicitat ambitio, incendit avaritia, regnandi libido per omne flagitium rapit, ac præcipitat: qui nullas leges agnoscunt, nullam dominationem reverentur, cùm violari jus potest impunè, neque ulla sceleris pœna nocentes expectat. At, qui expressam suis in Imperatoribus sui ipsorum DEI similitudinem venerantur, qui eosdem proprio capitis periculô, totiúsque effusione sanguinis, nisi Religionem suam abnegent, debent tueri; qui fortunas, dignitates, vitam nullo ponunt in loco; illi Neronis in caput, in salutem conjurent? Non cedit gentem in istam tam detestabile facinus, neque Christianorum instituta sceleris hujus vel umbram patiuntur.

(A Simili.) Nam quid simile auditum unquam de ipsis est? qui nefarias molitiones, turbas, seditiones, tumultus exprobret? quam habuisse partem

in

in variis civium nostrorum, totiúsque Italiæ motibus arguuntur? Exurgant illi, quotquot sunt Christiani nominis accusatores, & in ipsorum moribus, vivendíque consuetudine quid reprehendant, quod habere affinitatem cum Perduellione videri possit. Nam quis eos Perduelles putes, (*A Contrariis*) aut ad inferendam injuriam comparatos, qui laudem pro contumelia, pro odio amorem, beneficia pro suppliciis, preces & vota pro cruenta morte rependunt? (*Ab Exemplis.*) Patere, Princeps æquissime, ut cùm ea, quam debeo Imperatori meo, reverentia, ad tuum ipsius testimonium appellem; nôsti enim verò, & tuis ipse usurpasti oculis, quàm dociles illi animos moderatoribus suis afferant, quàm patientes in laboribus, quàm constantes in cruciatibus perferendis, quàm parùm cupidi retinendæ vitæ, quoties Religionis causa postulat, aut patriæ salus, Imperatorúmque jussa reposcunt.

Sed quid ego diutiùs immoror in ea confutanda calumnia, quæ nullis nixa fundamentis ruit ex sese, ac subvertitur? (*A Repugnantibus.*) Sit ita sanè, uti accusatores imperiti clamitant: hoc informare animo tam detestabile consilium Christiani potuerint, habuerint illi conjurandi in patriam, & in Imperatorem ipsum voluntatem; quibus tandem rationibûs meditatum scelus exequerentur? quas illi copias, quos exercitus, quas facultates habent? Quibûs se tueantur armis, quibus Ducibûs in aciem prodeant, quas urbes ad defensionem, quæ propugnacula nobis ostentet Christianorum paucitas ex plebeculæ quisquiliis, ac colluvie ferme congregata?

Ah! cave, Princeps æquissime, (*A Consequentibus.*) ne, si gentem innoxiam persequ eris ulteriùs, præter commune odium nihil quidquam reportes; & dum populi, tuæque securitati videris allaborare, non apud Romanos modò, sed etiam apud uni-

universum orbem crudelitatis, ac sævitiæ famam incurras.

LIBER TERTIUS.

De Figuris, seu de Elocutionis dignitate.

VErtitur totum Artis Oratoriæ momentum in hoc Libro, qui de Figuris inscribitur. Cùm enim Artis Oratoriæ, seu potiùs Rhetoricæ sit finis aptè ornatéque dicere ad persuadendum; nulla ratione perveniri securiùs potest ad propositum exitum, quàm scientiâ & artificiô Figurarum, aliorúmque Orationis ornamentorum, in quibus tota dicendi vis ac majestas posita est.

Figura porro apud Rhetores nihil est aliud, quàm Orationis ornatus, seu Sermonis conformatio à communi ratione dicendi remota; in quo differt à Tropo, qui Orationis ornatus est, per quem sensus alicujus verbi, aut sententiæ proprius ad alium sensum deducitur.

Igitur Elocutionis ornamentum, ac dignitas in Tropis, & Figuris versatur, & consistit, & quemadmodùm sunt Figuræ quædam verborum, quædam Sententiarum, ita Tropi alii verborum, alii sententiarum nuncupantur.

CAPUT PRIMUM.

De Tropis, ac de iis primùm, qui in uno verbo positi sunt.

QUid est Tropus?

℞. Est verbi, vel Orationis à propria significatione, ad aliam cum alia virtute ac dignitate Translatio.

latio. Hoc ipsa vox indicat. Tropus enim dicitur à verbo τρέπω, id est, converto, sive immuto.

Quot sunt in uno verbo Troporum genera?

R. Septem vulgò recensentur. Metaphora, Synecdoche, Metonymia, Catachresis, Antonomasia, Onomatopœia, Metalepsis.

Quid est Metaphora?

R. Est Translatio verbi à propria significatione ad aliam cum aliqua similitudine. Verbi gratiâ, cùm quis dicitur incensus irâ, inflammatus cupiditate, lapsus errore: sic & dicitur lumen Orationis, generis claritas, gloriæ seges, concionum procellæ, virtutum concentus: quæ omnia similitudinem habent aliquam cum iis rebus, à quibus denominantur.

Quis esse debet usus Metaphoræ?

R. Cavendum esse, ne sit frequentior, ne inverecundus, ne apud Oratores tam audax, quàm apud Poëtas, ne Metaphora producatur nova, quæ auctorem bonum non habeat.

Quid est Synecdoche?

R. Est Tropus, in quo totum pro parte, vel pars pro toto sumitur; vel ex antecedentibus consequentia intelliguntur. Ita totum pro parte sumpsit Virgilius, cùm dicit: *fontémque ignémque ferebant.* Hoc est, aquam è fonte, carbones ex igne decerptos. Partem pro toto, cùm pro navi puppim usurpat. Consequentia verò ex antecedentibus intelliguntur, ut si quis dicat: *jam boves ab agricolis reducuntur domum*, pro, nox adest.

Quid est Metonymia?

R. Est Tropus, qui causam per effecta, vel effecta per causam, vel id quod continet, pro eo quod continetur, vel rem è signo declarat, verbi gratiâ: *Dona laborata Cereris*, pro, frumentum in panem redactum, est exemplum Metonymiæ, quæ per

causam effecta designat; quia Ceres inventrix frumenti dicitur. *Scelus, & sacrilegium deprehensum est*, id est sceleftus, & sacrilegus. Hic causa per Effecta declaratur: id verò quod continet pro eo, quod continetur, ùt *lectitare Platonem*, pro lectitare Platonis opera. Denique signum pro re significata sumitur, ut si quis bellum per *arma*, pacem per *togam* indicet.

Quid est Catachresis?

℞. Est Tropus, qui verbo simili aut propinquo, pro certo ac proprio utitur: v. g cùm *Parricidam*, appellamus eum, qui matrem interfecit: quod ipsa vox Catachresis innuit, significat enim abusum quemdam.

Quid est Antonomasia, sive Pronominatio?

℞. Est Tropus, qui pro nomine ipso, aliquid æquivalens nomini, aut etiam significantius substituit; ùt cùm dicitur: *Eversor Carthaginis*, pro Scipione, *Asiæ domitor*, pro Alexandro, *Prætor*, pro Cicerone.

Quid est Onomatopœia?

℞. Est fictio vocis ad rem significatam nativâ aliqua sui soni similitudine accedentis, ùt *mugitus*, *boatus*, *sibilus*, & similia.

Quid est Metalepsis, sive Transsumptio?

℞. Tropus, quô ex alio ad aliud veluti per gradus ascenditur, ùt cùm dixit Virgilius: *Post aliquot mea regna videns mirabor aristas*, id est, post aliquot annos; nam ex aristis spicas, ex segetibus æstates, & ex æstatibus annos intelligimus.

CA-

CAPUT II.

De Tropis, qui in Oratione, hoc eſt, in pluribus verbis fiunt.

QUot ſunt Tropi in Oratione, ſive in pluribus verbis?

℟. Quatuor. Allegoria, Periphraſis, Hyperbole, quibus addi poteſt Ironia.

Quid eſt Allegoria, ſive Inverſio?

℟. Eſt Tropus, quô aliud verbis, aliud ſenſu oſtenditur, ut pro Milone n. 5. *Equidem cæteras tempeſtates ac procellas in illis duntaxat fluctibus concionum ſemper putavi Miloni eſſe ſubeundas.* Ubi per tempeſtates ac procellas, ſignificat perturbationes ac tumultus, quibus Milo obnoxius fuerat.

Habes alia Allegoriæ exempla apud Ciceronem pro Marcello n. 4. in Piſonem. n. 20. pro Muræna n. 35. Illuſtris eſt etiam illa Allegoria, quâ Horatius Rempublicam nova bella molientem, ſub navis nomine, cui deſunt omnia ad felicem navigationem, compellat, & ab hujuſmodi conſilio deterret. Lib. 1. Ode 14. *O Navis, referent in mare te novi fluctus, &c.*

Hæc porro Allegoria omnium eſt præſtantiſſima, quæ ſimilitudinis, & translationis gratiâ permixta eſt. Talis eſt illa, quæ legitur n. laudato. 38. pro Muræna: *Quod fretum, quem Euripum tot motus, tàmque varias habere putatis fluctuum agitationes, quantas perturbationes, & quantos æſtus habet ratio Comitiorum? Dies intermiſſus unus, aut nox interpoſita ſæpè perturbat omnia; & totam opinionem parva nonnunquam commutat aura rumoris.* Ubi vides Comitia per ſimilitudinem Freto, & Euripo comparari: dici perturbationes, & æſtus de Comitiorum ſtrepitu ac negotiis per Allegoriam; & rationem pro modo ex ratione adhibito

translatitiè uſurpari. Item pro Sextio n. 20. Allegoria inſignis.

Obſervandum autem eſt in Allegoria, ut, quo genere cœperis translationem, eodem finias. Quis enim non improbet initium à tempeſtate ſumptum, ruinâ, vel incendio concludi?

Quid eſt Periphraſis, ſeu Circumlocutio?

R. Eſt Tropus, quô pluribûs verbîs dicitur, quod poteſt paucioribûs exprimi: ut ſit ratio plenior, & ſignificantior.

Quid eſt Hyperbaton, ſeu Transgreſſio?

R. Eſt Tropus, quô in perpetua Orationis ſerie ordo verborum cum decore perturbatur, *ùt mecum*, pro cum me, *quibus de rebus*, pro de quibus rebus.

Quid eſt Hyperbole?

R. Eſt Tropus, qui rem auget, vel minuit ſupra, vel infra veritatem; ſupra veritatem quidem, ùt pro Marcello n. 4. *Nullius tantum eſt flumen ingenii, nulla dicendi, aut ſcribendi tanta vis, tantáque copia, quæ non dicam exornare, ſed enarrare, C. Cæſar, res tuas geſtas poſſit.* Ibid n. 11. *Vereor, ut hoc, quod dicam, non perinde intelligi auditu poſſit, atque ego ipſe cogitans ſentio. Ipſam victoriam viciſſe videris, cùm ea ipſa, quæ illa erat adepta, victis remiſiſti.* Alia ſunt ejusdem Tropi exempla illuſtria pro Lege Manilia n. 28. Philipp. 2. n. 67. n. 144.

Exemplum verò Hyperboles, quæ rem minuat infra veritatem, habes pro Roſcio Com. n. 20. ubi facetè jocatur in Fannium Cheream: *Oro, atque obſecro vos, qui nôſtis, vitam inter ſe utriusque conferte; qui non nôſtis, faciem utriusque conſiderate: Nónne ipſum caput, & ſupercilia illa penitùs abraſa olere malitiam, & clamitare calliditatem videntur? Nónne ab imis unguibus usque ad verticem ſummum, ex fraude, fallaciis, mendaciis conſtare totus videtur, qui idcirco capite, & ſuperciliis ſemper eſt raſus, ne ullum quidem pilum*

pilum viri habere videatur? item in Piſonem n. 55. pro Flacco n. 41.

Quid eſt Ironia?

R. Eſt Tropus, qui aliter Illuſio vocatur, & ſenſum indicat contrarium iis verbis, ex quibus conflatur, ùt ſi quis diceret: *ô pium, & mitem ac gratum animum!* de eo, qui hominem in ſe beneficum trucidâſſet.

Frequens eſt Cicero in Ironia, præſertim ſi jocari in aliquem mordaciùs voluerit.

Sic Verr. 6. n. 86. *Erat hyems ſumma, tempeſtas perfrigida, imber maximus, cùm iſte imperat lictoribus, ut Soſipatrum de porticu, in qua ſedebat, præcipitem in forum dejiciant. Vix erat hoc etiam imperatum, cùm illum ſpoliatum ſtipatúmque lictoribûs videres. Omnes ideò putabant, ut miſer atque innocens virgis cæderetur; fefellit hæc homines opinio; virgis iſte cæderet ſine cauſâ ſocium Populi Rom. atque amicum? non uſque eò eſt improbus, non omnia in eo uno ſunt vitia: nunquam fuit crudelis: leniter hominem, clementérque accepit.* Quo in exemplo ſimulatio tota fit in ſingulis verbis à ſua ſignificatione in contrariam mutatis. Nam narrat poſteà Cicero, quàm cruentum in morem Soſipatrum illum Verres cruciâſſet.

Et pro Rabirio Perd. n. 13. T. Labienum irridet ironicè, quòd popularem ſe eſſe dixiſſet: *Nam quæ hæc tua, quæ te clementem popularémque delectant. I, Lictor, colliga manus; quæ non modò hujus libertatis, manſuetudiníſque non ſunt, ſed ne Romuli quidem, aut Numæ Pompilii, ſed Tarquinii ſuperbiſſimi atque crudeliſſimi Regis iſta ſunt cruciatûs carmina; quæ tu homo lenis ac popularis libentiſſimè commemoras, caput obnubito, arbori infelici ſuſpendito.*

Item Cat. 2. n. 24. pro Lig. n. 1. in Piſonem n. 56. pro Mil. n. 20.

Obſervandum autem, Ironiam facilè intelligi vel ex modo, quô pronunciatur, qui irriſionem ſonat,

nat vel ex perſona, aut rei natura, verbis, quæ profe runtur, contrariâ.

EXERCITATIO.

In puriſſimos Beatæ Virginis Conceptus.

Per Allegoriam, Hyperbolem, & Ironiam.

SYNOPSIS.

1. Socios invitabit ad celebrandos Sanctiſſimæ Virginis ortus puriſſimos. Laudemus enimverò &c. Gratulemur Parenti amantiſſimæ, &c. Adjunget definitiones aliquas allegoricas, eáſdemque Virgini honorificas.

2. Per Hyperbolem dicet, neminem eſſe, non hominem, non cœleſtem Genium, non aliam quamlibet creaturam, quæ perfectiones animæ illius vel in ortu primo explicare poſſit. Solius eſſe DEI Patris, qui Mariam in Filiam, Filii, qui in Parentem, Spiritûs Sancti, qui in Sponſam elegit, enarrare dotes illas, &c.

3. Per Ironiam junctam cum Allegoria quæret à Dæmone, cur otiaretur; cùm feliciſſima illa anima corpori conjuncta eſt. Quin tu Sidus illud obſcurabas, &c.

4. Per aliam Ironiam extollat lenitatem, ac comitatem Dæmonis, qui non tantùm Virgini pepercerit, ſed ultrò etiam paſſus fuerit caput ſuum ab eadem conteri.

5. Concludet gratulando ſibi & ſociis, qui talem Parentem nacti ſint.

ORATIO.

Laudamus enimverò, ô ſocii, fortunatiſſimam illam poſt homines natos Virginem, quæ ſingulari omnipotentis DEI beneficiô communis experti ma-

maculæ pulcherrima tota, tota puriſſima exoritur. Gratulemur Parenti amantiſſimæ, quæ DEUM aliquando nobis fratrem eſt editura. Recolamus horam illam, quâ hæc anima è præpotentis DEI manibus, tanquam opus numeris omnibûs & partibûs abſolutum, tanquam cœleſtis potentiæ, ac ſapientiæ ſpecimen prodiit. Hodie primùm Sidus illud emicat, cujus ſplendidiſſimâ luce orbis terrarum univerſus aliquando colluſtrabitur: *(Allegoria)* hoc illud lilium eſt, cujus puriſſimum candorem nullus unquam nævus inquinavit; hoc illud ſpeculum eſt, cujus nitorem tartarei ſerpentis halitus peſtifer nunquam infecit, inquinavit, afflavit.

Quanquam quis ex nobis aſſequi dicendo poſſit dotes illas incontaminatæ Virginis, quæ omni commendatione major eſt? *(Hyperbole.)* Quis, non hominum dico, ſed beatarum etiam mentium explicet, quot, & quantis ornata virtutibûs in hoc primo vitæ limine refulſerit? ô Tu, ſumme rerum omnium Moderator DEUS, qui illam tibi dilectiſſimam in Filiam adoptaveras: Tu æqualis in omnibus Patri Fili Unigenite, qui reliquas inter Fœminas aſſumpſeras illam in Matrem: Tu, Divine Spiritus, qui in Sponſam tibi chariſſimam Mariam elegeras: dicite, quàm ſingulari perfectionum omnium comitatu deſtinatum vobis habitaculum adornâſtis?

Tu verò quid agebas intereà, humani generis hoſtis infenſiſſime? quid ceſſabas? quid otiabare? Adeóne reſederant iræ veteres, & inſatiabilis animi tui furor quieverat? *(Ironia, Allegoria,)* Quin tu Sidus illud luciḍiſſimum, cùm ſtatim exortum eſt, ſpiſsâ noctis illius, quam incolis, caligine obſcurabas? quin glaciem illam nitidiſſimam infecto pollutioris halitu maculabas? Quin fontem illum limpidiſſimum venenata impuriſſimi pectoris peſte infi-

cie-

ciebas? Quin in hortum illum amœnissimum omni florum genere fragrantem, ac redolentem pro tua subtilitate irrepebas? quin speciosissimum illum florem, pretiosissimum naturæ partum medias inter sentes ac spinas enatum atro pollice demetebas?

Sed quid in te pristini furoris vestigia requirimus? Admiremur potius indolem ad omnem humanitatem comparatam; extollamus comitatem incredibilem; (*Ironia.*) lenitatem nullo unquam elogiô satis prædicandam! Parùm est, quòd vel ad primum Virginis intactæ conspectum trepidaveris; quòd sacratissimos ipsius ortus veneratus fueris, quòd ab inferenda animæ ipsius labe temperaveris; nisi calcari te totum ab eadem Virgine, nisi conteri caput tuum, agni instar mitissimi, impunè permisisses. O patientiam admirabilem! ô incredibilem modestiam! ô raram in hoste tam jurato mansuetudinem!

Gratulemur igitur nobis tam felicibûs natam auspiciis Parentem optimam; celebremus ortus ipsius purissimos, & primigeniæ labis expertes; & nulla vox, nulla lingua ab ipsius laudibus unquam conticescat.

ALIA EXERCITATIO.

Defenditur Adolescens accusatus in Areopago, quòd Cothurnicis oculos effodisset.

Per Ironiam, & Hyperbolem.

SYNOPSIS.

EXordium, & Propositio. Dicet Ironicè, & Hyperbolicè, novum crimen illatum fuisse Adolescenti, qui accusetur, quòd aviculæ oculos effodisset.

Deinde Ironicam præ se feret solicitudinem, incertus unde repetat Adolescentis miseri defensionem,

nem; nam crimen patet; ipſa volucris æquitatem Judicum implorat, &c.

3. Refutabit Ironicè, quod adverſarius dixerat, non tam petendam eſſe accuſationis gravitatem ex ipſo facto, quàm ex malitia, quam facinus illud argueret; deſignari ſcilicet patranda olim ab eo Adoleſcente graviſſima quæque flagitia. 1. Extollet iitem Accuſatoris animum, qui commiſſum in avicula piaculum ipſum excuſet. 2. Exagitabit eundem, quaſi vidiſſet intimos Adoleſcentis ſenſus, ut malitiam, quam exprobrat, deprehenderet. 3. Per aliam Ironiam illudet adverſario, qui certum de rebus olim eventuris ferre judicium videatur.

4. Concluſiö Ironica. Dicit, nihil eſſe relictum Clienti ſuo, niſi ut miſericordiam Judicum imploret, qui omnium voce, ſi quid accuſatori creditur, ſit condemnatus.

ORATIO.

Novum crimen, Judices, & ante hunc diem inauditum, *(Ironia, & Hyperbole,)* quod nulla legum ſeveritas, nulla atrocitas ſuppliciorum, nullum ſatis grave mortis genus eluat unquam, aut expiet. Adverſarius meus, homo religioſus mirum in modum, ac perſpicax ad vos detulit: Adoleſcentem minimè malum oculos aviculæ ludendo effodiſſe.

Quid agam, Judices, quò me vertam? *(Ironia.)* res patet: negare factum nequeo? habetis confitentem reum: perdidit oculos nullo ſuo ſcelere infelix volucris, & veſtram omnium æquitatem implorat; vindicem manum repetit, dignum tanto parricidio ſupplicium efflagitat.

Quanquam, fallor, levis vel iſta culpa videri poſſit, inquit Adverſarius, niſi perverſitatem animi non ferendam in Adoleſcente argueret: niſi perpetrandis olim flagitiis majoribus viam ſterneret. O mutatam bene Accuſatoris indolem! ô placidum ultrà,

quàm

quàm ſperare fas erat, & mitem animum! Confide tandem, infelix Adoleſcens, & dubiis in rebus noli ſpem abjicere. *(Ironia)* Ecce cauſam agit tuam, qui te acrius accuſabat; & quem Adverſarium ſenſeras, jam patronum experiris. Quod feciſti cunque, leve eſt, ſi quid accuſatori creditur, nec meretur pœnam. At te cordis tui perverſitas quolibet ſuppliciô dignum efficit, nec ducere ulteriùs vitam patitur. Morieris ergo, miſerrime Juvenis; nam quis tutari te poſſit, aut vim accuſationis ejusmodi deinceps elevet?

Vidit enimverò, quaſi oculis cerneret, animi tui naturam atque indolem Accuſator perſpicax, penetravit pro ſua ſagacitate abditos quosque pectoris tui receſſus, & implicatiſſimos ſinus reſolvit. Tu malus eo judice atque arbitro, licèt nihil unquam edideris, unde quis ſuſpicari id poſſit. Fruſtra traducta tibi feliciter ad hunc usque diem adoleſcentia eſt: nihil eſt, quòd probatam omnibus ſuavitatem indoles, morum continentiam, in tota vitæ conſuetudine amabilitatem prætendas. Non te juvat, quòd gratus parentibus, charus amicis, dilectus æqualibus habearis. Vincit conſtans de te totius urbis judicium nova & inſolens hominis unius opinio, qui cæteris oculatior vidit in te mala quædam improbitatis ſemina, quæ nemo hactenus deprehenderat.

Neque vero oculatus ille tantùm, ſed & peritus Augur, quod aliquando futurum eſt, certò præcipit: habet hoc ſingulare Superûm munus, ut, quæ cæteris mortalium latent, unus noverit, atque intelligat. Jam objectas menti, & quaſi præſentes oculis intuetur cædes, rapinas, populationes, parricidia, aliáque id genus, ab Adoleſcente miſero committenda olim flagitia, & multò antè ſontis capite plectenda arbitratur.

Quid

Quid igitur superest, nisi ut crimen ejusmodi cùm excusari non possit, vestram misericordiam obtester, & quem Accusatoris voce, tanquam vestris omnium sententiis damnatum intelligo, in eundem partem vestræ bonitatis aliquam derivare pertentem.

CAPUT III.

De Figuris.

Quid est Figura?

R. Est conformatio quædam sermonis remota à communi, & primùm se offerente dicendi ratione.

Quotuplex est Figura?

R. Duplex: altera Verborum, altera Sententiarum.

Quid est Figura Verborum?

R. Est ornatus quidam in verbis ipsis positus, nimirum in eorum ordine, iteratione, & aliis id genus.

ARTICULUS PRIMUS.

De Figuris Verborum, quæ Repetitione constant.

Quid est Repetitio, seu Anaphora?

R. Est Figura, qua ab una, eadêmque voce Oratio sæpiùs inchoatur. ût: *Nihil agis, nihil moliris, nihil cogitas, quod ego non videam, planéque sentiam.* Pro Quintio n. 82. *Quid hæc amentia, quid hæc festinatio, quid hæc maturitas tanta significat? Non vim? non scelus? non latrocinium? non denique omnia potiùs, quàm jus, quàm officium, quàm pudorem?* Ibid. n. 51. & 52.

Vide & n. 21. Divinatione in Verrem. Pro Roscio Amerino n. 13. Pro Lege Manilia 40. 2. in Rullum n. 9. 1. Catilinariâ n. 1. Philippicâ 2. n. 19. Pro Milone 94. & 100.

Quid est Conversio, sive Epiphora?

R. Est Figura repetitioni contraria, quâ Oratio in eadem voce sæpè finitur. Sit exemplum illud Ciceronis Orat. in Vatinium n. 37. *Atque illud etiam audire à te cupio; quare, cùm ego legem ex Senatûs Consulto de ambitu tulerim, sine vi tulerim, salvis auspiciis tulerim, salva lege Ælia, & Fusia tulerim: ut eam esse legem non putes.*

Item & illud Philippicâ 2. n. 55. *Doletis tres exercitus Populi Romani interfectos? Interfecit Antonius; desideratis clarissimos Cives? eos quoque vobis eripuit Antonius; auctoritas hujus Ordinis afflicta est? afflixit Antonius.*

Quid est Complexio, seu Symploce?

R. Est Figura Repetitione, simul & Conversione constans; ita ut ab eadem voce inchoëtur Oratio, & eâdem sæpiùs finiatur. Celebre est illud exemplum Lib. 4. Auctoris ad Herennium n. 18. *Qui sunt, qui fœdera ruperunt? Carthaginenses. Qui sunt, qui crudele bellum in Italia gesserunt? Carthaginenses. Qui sunt, qui Italiam deformaverunt? Carthaginenses. Qui sunt, qui sibi postulant ignosci? Carthaginenses.* Ex Oratione pro Milone n. 59. *Sed quæstiones urgent Milonem, quæ sunt habitæ nunc in atrio Libertatis. Quibusnam de servis rogas? de P. Clodii. Quis eos postulavit? Appius. Quis produxit? Appius. Unde? ab Appio.*

Quid est Traductio?

R. Est Figura, quæ facit, ut cùm idem verbum crebriùs ponatur, non modò non offendat animum, sed etiam concinniorem Orationem reddat. Lib. 4. ad Herennium n. 19. *Qui nihil habet in vita jucundius vitâ, is cum virtute non potest vitam colere.*

Ibid. *Eum tu hominem appellas, qui si fuisset homo, nunquam hominis vitam tam crudeliter petiisset. At erat inimicus. Ergo inimicum sic ulcisci voluit, ut ipse sibi reperiretur inimicus.*

Ibid.

Ibid. *Divitias sine divitum esse: tu verò virtutem prefer divitiis; nam si voles divitias cum virtute comparare, vix satis idonea tibi divitia videbuntur, qua virtutis pedissequa sint.*

Ex eodem genere Exornationis est, cùm idem verbum in diversa significatione ponitur. Ibid. n. 19. *Cur eam rem tam studiosè curas, qua multas tibi dabit curas?*

Item. *Amari jucundum est, si curetur, ne quid insit amari.*

Quid est Conduplicatio?

R. Est Figura, quâ idem verbum geminatur, ùt Catilinariâ. 1. n. 4. *Vivis, & vivis, non ad deponendam, sed confirmandum audaciam?*

Interdum verba repetuntur in fine sententiæ, quæ posita fuerant initiò. Pro Sextio n 6. *Ademit Albino soceri nomen mors filia; sed charitatem illius, necessitudinem, & benevolentiam non ademit.*

Item pro Marcello n. 17. *Vidimus tuam victoriam praliorum exitu terminatam: gladium vaginâ in urbe vacuum non vidimus.*

Idem pro Milone n. 95. Philippicâ 2. n. 88.

Quid est Gradatio, seu Incrementum, sive Climax?

R. Est Figura, in qua Oratio per certos Gradus ad aliquid summum, & ultimum veluti ascendit, aut ad aliquid infimum descendit. Ita pro Roscio Amerino n. 75. *In Urbe luxuries creatur, ex luxuria existat avaritia necesse est; ex avaritia erumpat audacia, inde omnia scelera, ac maleficia gignuntur.*

Et pro Quinto n. 95. *Miserum est exturbari fortunis omnibus, miserius est injuriâ: acerbum est ab aliquo circumveniri, acerbius à propinquo: calamitosum est bonis everti, calamitosius cum dedecore: funestum est jugulari à forti & honesto viro, funestius ab eo, cujus vox in praconio quastum prastitit. Indignum est à pari vinci, indignius ab inferiore atque humiliore. Luctuosum est*

tradi alteri cum bonis, luctuosius inimico : horribile est causam capitis dicere, horribilius priore loco dicere.
Et Verrinâ 7. n. 75. n. 169. Pro Milone n. 61. Pro Archia n. 4. Pro Sextio n. 32.

Quid est in Figuris istis præcipuè cavendum?

R. 1. Ne sæpiùs adhibeantur. 2. Ne assumantur illæ, quæ frequentiori usu viluerunt. 3 Ne per vim intrudantur. Hinc Quintilianus Lib. 9. cap. 3. notat, Figuras illas, etsi non parùm venustatis habent, quia tamen affecta tam artem & apertam nimis continent, rariùs usurpari à magnis Scriptoribus, nec ferè nisi res ipsa successionem habeat, & certos gradus, cujus rei hoc profert exemplum : *Africano*, inquit, *virtutem industria, virtus gloriam gloria æmulos comparavit.*

EXERCITATIO

Defenditur Diogenes, qui media luce hominem Athenis quæreret accensa face.

Per Repetitionem, Conversionem, & Complexionem.

SYNOPSIS.

Exord. DIcet, plenum sapientiâ fuisse facinus illud Diogenis, quod ineptum plurimis, ac ridiculum visum est.

Propositio. Dicet, vel in populosa civitate paucos extitisse, qui nuncupari verè homines possent.

Confirmatio. 1. Per Repetitionem dicet, non meruisse illos appellari homines, qui ambitioni, qui avaritiæ, qui voluptatibus unicè servirent, & unius curandi corporis soliciti animam negligerent.

2. Solos illos esse homines, qui rationem ducem sequerentur. Quod tractabit per Complexionem. Age, quid facit hominem? Ratio, &c.

Con-

Contentio. Per Converſionem. Da mihi aliquem, qui nihil agat, nihil loquatur, nihil meditetur, niſi ex præſcripto rationis, & illum hominem reputabit Diogenes.

Conclusio. O ſi reviviſceret Diogenes, an multos in hac ampla civitate homines inveniret?

ORATIO.

Etſi viſa eſt illa plurimis ridicula Philoſophi inſanientis oſtentatio, quòd Athenis ipſa luce meridiana accenſam facem circumferens hominem Diogenes quæreret; tamen qui cauſas facti illius, rationésque ſcrutari penitiùs voluerit, is ſummam in eo conſilio ſapientiam cogetur admirari.

Enimverò quot putatis vel in ampla illa ac populoſa civitate extitiſſe, quos homines eſſe verè diceres, & tam honorifica appellatione meritò nuncupandos arbitrareris?

An erant homines illi, talésve merebantur appellari, quibus nunquam erat ſatis, quod habebant, ſed cumulandis quotidie novis opibus inhiarent? *(Repetitio)* An erant homines illi, qui inani gloriolæ cujusdam accenſi fumô, nihil præter fragiles titulos, & ambitioſi honorum inſignia quærerent, ac venarentur? An erant homines illi, qui mollibus ineſcati deliciarum illecebris voluptatem unam in pretio ponerent? An erant homines illi, qui in curanda,fovendaque cuticula, & in iis, quæ ad corpus pertinent, vigiles & attenti, unius animæ bona, decorem, ornatumque negligerent? Denique an homines erant illi, qui fraudibus, inſidiis, cædibus ſe ſe mutuò peterent, & ad ſuam ipſi ruinam, exitiúmque incumberent?

(Conduplicatio.) Age, te ipſum compello, age, qui Diogenem accuſas, & in ipſum, tanquam parum ſanæ mentis hominem inſurgis; Dic mihi, quæſo,

 quid

quid facit hominem, aut eo dignum reddit nomine? Opinor, Ratio, *(Complexio.)* Quid tantum ipsi pretium, tantam supra res omnes creatas excellentiæ prærogativam arrogat? Ratio. Quid eum discernit à belluis, mutísque pecoribus segregat? Ratio. Quid inter homines ipsos tantam affert vim discriminis, ut alii habeantur in pretio, alii contempti jaceant? Ratio. Et tu homines appellabis, aut etiam efferes insolentiùs, quorum in moribus vix ullum rationis vestigium agnoscas? qui rationem bene monentem, & ad saniora inflectentem audire non sustineant? qui pravis cupiditatibus obsequi, quàm rectæ rationi obtemperare malint?

Da, da mihi quempiam, qui meditetur nihil, nisi quod rationi sit consentaneum, *(Conversio)* & illum reputabit hominem Diogenes. Cedò aliquem, qui nihil loquatur, nisi quod ratio ipsa dictitat, & illum ultro voléns que fatebitur hominem Diogenes. Prodeat unus aliquis è tanta multitudine, qui nihil agendum sibi putet, nisi quod ad rectæ rationis normam ac regulam fuerit exactum; nec dubitabit illum agnoscere hominem, atque ùt talem venerari Diogenes.

O si revivisceret hodie sapientissimus ille Philosophus, & civitatem istam, tam amplam, tam confertam lustraret circumcursans: credis, tot inter homines, qui non modò gloriosum istud nomen usurpant, sed quidpiam sibi præter vulgarem hominum sortem arrogant insolentiùs, credis inveniendos ab eo plurimos, quos homines appellaret?

ALIA

ALIA EXERCITATIO.

In Brutum Cæsaris Interfectorem.

Per Repetitionem, Converſionem, Complexionem, & Gradationem.

SYNOPSIS.

1. DIcet, mirum eſſe, quòd Brutus ad occidendum Cæſarem adduci potuerit.

2. Per Repetitionem, nihil erat ergo, Brute, quod à tanto ſcelere te averteret, ad imitationem Ciceronis. Cat. 1. n. 21.

3. Per Converſionem dicet, Brutum fuiſſe cauſam malorum omnium, quæ Cæſaris necem conſecuta ſunt.

4. Per Complexionem tamen, quod mirum eſt, Brutus ſibi ignoſci poſtulat, & affectat nomen Liberatoris patriæ.

Concluſio. Per Gradationem. Quis ergo Brutum non ſceleratum modò, ſed &c. appellet? Nam ſi facinus eſt, Civem Romanum interficere, ſcelus, innocentem trucidare, &c.

ORATIO.

Quanquam ea eſt ſceleris omnis funeſta quædam, & nunquam penè evitanda conditio, ut eos, qui flagitioſum quidpiam meditantur, cœcos ſtatim efficiat; mirum eſt tamen, eò cæcitatis atque dementiæ venire Brutum potuiſſe, ut Cæſarem inaudito hactenùs novo crudelitatis genere interficeret.

At unde tanta animi ferocitas? Unde in humano pectore tam implacabilis furor exarſit? *(Repetitio.)* Ergo nihil erat, ô Brute, nihil quod te ab immani facinore revocaret? Nihil loci ſanctitas, nihil majeſtas Principis, nihil oris vultúsque dignitas, nihil be-

beneficiorum memoria, nihil paternæ cujusdam benevolentiæ vis, nihil orbitas Reipublicæ, & in tanti viri fato jam jam interituræ commiseratio moverunt?

Nam quem alium, Patres conscripti, malorum illorum, quæ jam patimur, auctorem, nisi M. Brutum appellabimus? *(Conversio.)* Doletis extinctas Cæsaris victoriâ civilis belli faces fuisse denuò suscitatas? Suscitavit M. Brutus. Desideratis expulsam urbe, nostrísque finibús tranquillitatem ac pacem? Expulit M. Brutus. Expostulatis sublatas armorum licentiâ leges, violatam Senatûs auctoritatem, libertatem Reipublicæ gravissimo vulnere sauciatam? Sustulit, violavit, sauciavit M. Brutus.

(Complexio.) Et tamen post tot ac tanta scelera in uno commissa flagitia, quis facti conscientiâ superbit? M. Brutus. Quis amissam libertatem in pristinum decus restituisse gloriatur? M. Brutus. Quis miseris ac perditis civibus insultat? M. Brutus.

Quis ergo, M. Brute, non sceleratum te solùm, sed impium: neque impium modò, sed etiam parricidam? *(Gradatio.)* neque parricidam tantùm, sed etiam totius Reipublicæ interfectorem non appellet? Nam si facinus est, Romanum Civem etiam nefarium occidere; scelus, innocentem trucidare; parricidium, optimum Principem de medio tollere; quid dicemus, Patrem Patriæ, totiúsque Romani columen, ac præsidium sustulisse?

ARTICULUS II.

De Verborum Figuris, quæ constant Similitudine.

Quot sunt Figuræ Verborum, quæ constant Similitudine?

R. Quatuor. Compar, sive Isocolon, Similiter Cadens, Similiter Desinens, Annominatio.

Quid est Compar, seu Isocolon?

R.

R. Eſt Figura, in qua ponuntur Membra, ſive Commata ſimillimæ magnitudinis, v. g. Pro Lege Manilia. n. 35. *Tantum bellum, tam diuturnum, tam longè latéque diſperſum Cn. Pompejus exeunte hyeme apparavit, ineunte vere ſuſcepit, extrema æſtate confecit.*

Sic & pro Silla n. 14. *Multùm hæc vox deberet valere ejus hominis, qui Conſul inſidias Reipublicæ conſiliô inveſtigâſſet, veritate aperuiſſet, magnitudine animi vindicâſſet.*

Item in Vat. n. 5. Philippicâ 5. n. 44.

Quid eſt Similiter Cadens, ſive Homœoptoton?

R. Eſt Figura, quâ iidem caſus ſæpè in fine Commatis, aut ſententiæ ponuntur. v. g. pro Roſcio Amerino n. 27. *Quid tam commune, quàm ſpiritus vivis, terra mortuis, mare fluctuantibus, litus ejectis?* Ubi vides tria nomina in dandi caſu poſita.

Item pro Marcello n. 5. *Soleo ſæpè ante oculos ponere, idémque libenter crebris uſurpare ſermonibûs, omnes noſtrorum Imperatorum, omnes exterarum gentium, potentiſſimorúmque populorum, omnes clariſſimorum Regum res geſtas, cum tuis, nec contentionum magnitudine, nec numero præliorum, nec varietate regionum, nec celeritate conficiendi, nec diſſimilitudine bellorum poſſe conferri.*

Item pro Cæcinna n. 1.

Quid eſt Similiter Deſinens?

R. Eſt Figura, quâ duæ, vel plures ſententiæ, ſeu Orationis membra ſimili terminationis modô finiuntur. Cicero pro Lege Manil. n. 48. *Itaque non ſum prædicaturus, quantas res ille domi, militiæque, terrâ maríque, quantâque felicitate geſſerit; ut ejus voluntatibus non modò cives ſemper aſſenſerint, ſocii obtemperârint, hoſtes obedierint, ſed etiam venti, tempeſtatéſque obſecundârint.*

Et Verrinâ 3. n. 9. *Quis hoc non proſpicit, præclarè nobiſcum actum iri, ſi Populus Romanus iſtius unius*

suppliciô contentus erit, ac non sic statuerit, non illum majus in se scelus concepisse, cùm fana spoliârit, cùm tot homines innocentes necârit, cùm cives Romanos morte, cruciatu, affecerit, cùm prædonum duces acceptâ pecuniâ dimiserit, quàm eos, si qui istum tot, tantis, tam nefariis sceleribus coopertum jurati sententiâ suâ liberârint.

Et pro Milone. n. 85.

Quid est Paronomasia, sive Annominatio?

R. Est similitudo verborum in sententia dissimili, ùt Philippicâ 3. n. 21. *En, cur Magister ejus ex Oratore Arator factus est?*

Et de Haruspicum responsis n. 6. *Non modò vincere, sed vincire oporteret.*

Alia habes exempla Catil. 1. n. 93. Pro Rabirio Persio n. 72. in Verrem. n. 5.

EXERCITATIO.

Augustissimum JESU Nomen celebratur,

Per Paronomasiam, Isocolon, Similiter Cadens, & Similiter Desinens.

SYNOPSIS.

1. ELevabit, ac deprimet Imperatorum illorum vanitatem, & ambitionem, qui non tam à beneficiis, quàm à maleficiis sibi nomen quæsierunt. Idque tractabit per Paronomasiam.

2. Hoc ipsum probabit exemplô Romanorum, quorum alius Achaicus, alius Macedonicus, alius Asiaticus ob expugnatam Achaiam, Macedoniam, Asiam appellati sunt; (idque tractabit per Similiter Cadens; & aliorum, qui nomen habuêre, quòd eversionem, depopulationem, vastationem intulissent.

3. Dicet, Nomen JEsu nihil præ se ferre præter bonitatem, beneficentiam, salutem, felicitatem, idque tractabit per Isocolon.

4. Id

4. Id confirmabit recenſendo mirabiles effectus, qui ex Nomine JESU oriuntur. In cœlo DEUM placat, miſericordiam conciliat, &c. In terris morbos pellit, vetuſtatem tollit, &c. In Inferis hoſtem humani generis coërcet, &c. Id porro tractabitur per Similiter Deſinens.

Concluſio. Quid ergo tam dulci ac benefico Nomine nobis debet eſſe charum, & acceptum magis?

ORATIO.

(Paronomaſia.) Valeant enimverò, valeant ambitioſum hominum genus, qui non tam à rebus geſtis, quàm à perditis ac profligatis, non tam à beneficiis, quam à maleficiis nominari ſe volunt! quibus cæſi exercitus, deletæ civitates, direptæ Provinciæ, extinctæque gentes ac nationes nomen imponunt; quos feritatis potiùs atque injuriæ, quàm fortitudinis, & munificentiæ monumenta nominant.

Eſt ſcilicet, qui, quòd evertiſſet Græciam, ſit ex eo appellatus Achaicus (*Similiter Cadens.*) eſt, qui devictâ Macedoniä magnam cladem genti Macedonum cùm attulliſſet, dictus eſt Macedonicus: eſt, qui à Senatu Populóque Romano, quòd partem orbis tertiam vaſtaſſet bellô, ac perdidiſſet, vocatus ſit Aſiaticus: eſt, qui eversâ ferrô armisque Numidiâ, ſit nuncupatus Numidicus.

Nam quid ſexcentos appellem alios aliis nominatos vocabulis, *(Similiter Cadens.)* quia urbibus exciſionem, agris inflammationem, Provinciis everſionem, populis deſolationem, publicis ac ſacris locis populationem intuliſſent; non in venia danda, aut in gratia miſerorum, & innocentium ineunda probatum, ac liberalem animum demonſtràſſent.

At JESU Nomen ambitioſis illis nominibus quàm diſſimile eſt! Quid enim aliud, niſi meram ſine cujusquam damno præ ſe fert benefaciendi voluntatem? (*Iſocolon*) Quid aliud loquitur, niſi commu-

nem

nem sine ulla exceptione salutem? quid aliud clamat? nisi perpetuam, id est immortalis animi felicitatem. Externum, idemque non mediocre bonum tribuere alteri, liberalitas est; vitam dare multò plus aliquid, quàm magnificentia; diutissimè propagare vitam, & ipsam vitæ immortalitatem conferre, quo id tandem, nisi nomine, optime JESU, tu appellabimus? Fruere igitur tanto Nomine, sine ullius invidia, quod tu tibi sine ullius injuria asciviſti; retine cum omnium gratulatione, quod ad omnium salutem accepisti; maxima gloriâ tua posside, quod maximis rebus gestis peperisti.

Agite enim, quantam putatis vim esse, atque efficaciam illius Nominis, cujus pulcherrimis, & uberrimis fructibus nulla pars Orbis universi vacua videatur? Quid in altissimo DEI domicilio non molitur? Iratum humano generi Numen placat, divinam benignitatem, atque misericordiam conciliat, lætissimos beneficiorum omnis generis fontes in nos derivat. *(Similiter Desinens)* Quid non perficit in terris? Hujus nominis auditione freta fides subsistit, erecta spes augescit, amor instigatus ad omne erga DEUM, atque homines officiorum genus exardescit. Mentis verò caligo plerúmque hujus cogitatione Nominis nónne discutitur? ægritudines nónne sedantur? gestientes deliciæ, indomitæque libidines nónne tanquam frænô cohibentur? Quid loquar nunc, ut ore tantùm prolatum Nomen infestos humano generi adversarios, & ad nostrum interitum, animorúmque perniciem ex Inferis imminentes propulset; ut cunctas fraudes, conatúsque refutet, ut audaces debilitet, ut omni jam suppliciô maceratos de integro excruciet.

Nos ergo jucundius aliquid, quàm JESU Nomen audiemus? frequentius aliquid, quàm hoc Nomen loquemur? libentius aliquid, quàm hoc Nomen scribemus? Habitet in oculis, hæreat in medullis

atque

atque viſceribus; vivat, atque ſpiret inuſtum cordi; ut nos antè vita ac ſpiritus, quàm nominis tanti grata recordatio deficiat.

ALIA EXERCITATIO.

Per eaſdem Figuras.

Burrhi ad Neronem Oratio, ut à Britannici cæde abſtineat.

SYNOPSIS.

EXordium, & Propoſitio. Dicet temperare ſibi non poſſe, quin, vel cum periculo capitis Neronem dehortetur à tam pernicioſo, exitialique conſilio.

Confirmatio petetur 1. à funeſtiſſimis illius parricidii effectis, quod Populus Romanus, Exteri, Sui eri ipſi, quibus accepriſſimus erat Britannicus, execrabuntur: ídque per Iſocolon tractabitur.

2. Ab ea fama, quam ſibi Nero virtutibûs ſuis pepererat, quas facinus ejuſmodi non poſſit non obſcurare. Tractabitur illud per Similiter Cadens.

Rationem illam illuſtrabit demonſtratione publica, quam ſuæ in Neronem benevolentiæ Populus R. dederat; idque amplificabit per Similiter Deſinens.

Concludet hortando Neronem, ut potiùs redeat in gratiam cum Britannico, ipsique amicè reconcilietur.

ORATIO.

Etſi deteſtandum illud, quod iniiſti de Britannico interficiendo conſilium, non poſſum palàm incuſare, quin graviſſimum ipſe capitis periculum adire videar, Imperator fortiſſime; tamen ita me dies noctéſque ſtimulat incredibile, quô ſemper exarſi, gloriæ tuæ ſtudium, ut tantam inuri nominì tuo labem ſegnis ac lentus non feram.

Enim-

Enimverò liceat mihi cum ea, quæ debetur tanto Principi, reverentia ſciſcitari; an cogitâſti ſatis apud te facinoris illud genus, quod moliris? An perpendiſti tecum diligenter, eam adhæreſcere inaudito hactenùs parricidio atrocitatem, quam univerſus Populus Romanus perhorreſcat, *(Iſocolon.)* Exteræ gentes deteſtentur, ipſi Superi impunitum non ſinant? Prævidiſti Britannicum extingui à te non poſſe, quin præcipuum ſibi decus eripi Nobilitas doleat, ſuo ſe privari præſidió exercitus expoſtulet, tota civitas dulciſſimos adimi ſibi amores conqueratur?

Téne verò, Princeps fortiſſime, quem vetus & implacabile *(Similiter Cadens)* Juvenis innocentiſſimi odium incendit, téne partæ tot rebus præclarè geſtis gloriæ jam piget? tantúmne te cepit laudum tuarum faſtidium, ut tuam extolli probitatem, prædicari palàm humanitatem, uno omnium ore jactari pietatem non patiaris?

An ulla poſſit eſſe tibi vox ſuavior, an jucundior auribus concentus unquam accidat, quàm cum imis pariter gratus ac ſummis, quò te ageres cunque, medios inter exultantium populorum plauſus incederes? cùm virtutum tuarum famâ omnium in te oculos, gratiam, admirationem concitares? *(Similiter Deſinens)* cùm ſublatus honoris causâ comitantium humeris, quaſi parta de ſingulorum animis atque voluntatibus victoriâ triumphares? cùm ſuum te miſeri ſubſidium, afflicti ſolatium, perditi refugium appellarent; cùm te oſtentare ſenes, jactare Juvenes, prædicare univerſi Ordines properantibus ſtudiis certarent; cùm te ſemel viſo, te compellato, te laudato felices ſe omnes, beatóſque exiſtimarent?

Ah! ne, Princeps fortiſſime, tam lætam rerum tuarum ſegetem unius facinoris labe contamines, ac corrumpas: placare potiùs Britannico fratri: vin-

cas

cat veteres inimicitias concordia, simultates amor superet; odio jam pridem insito constans ac perennis benevolentia succedat.

ARTICULUS III.

De Figuris Verborum, quæ aliquo conflictu constant.

Quid est Antitheton, seu Antithesis, ùt est Figura verborum?

R. Est Figura, quâ verba verbis opponuntur, ùt Ver. 5. n. 115. *Conferte hanc pacem, cum isto bello hujus Prætoris adventum, cum illius Imperatoris victoria; hujus cohortem impuram, cum illius exercitu invicto.* Item Orat. pro Milone n. 10.

Est enim hæc non scripta, sed nata lex; quam non didicimus, accepimus, legimus, verùm ex natura ipsa arripuimus, hausimus, expressimus: ad quam non docti, sed facti, non instituti, sed imbuti sumus.

Sunt & alia hujus Figuræ exempla illustria, Ver. 6. n. 121. Cat. 2. n. 10. ibid. n. 25. *Ex hac parte pudor pugnat, illinc petulantia: hinc pudicitia, illinc stuprum; hinc honestas, illinc turpitudo, &c.* Phil. 8. n. 10. 3. Ver. n. 3. Pro Font. n. 22.

Est alia Figura huic penè similis, quæ Antithesis dicitur, & inter Figuras sententiarum reponitur, quæ in sententiarum oppositione posita est; sed de illa suo locô tractabitur.

Quid est Antimetathesis, seu Antimabole?

R. Est Figura, in qua procurrit sententiæ contrarietas, cum transpositione verborum. Ita Cicero Lib. 3. de Legibus n. 2. dicit. *Magistratum esse Legem loquentem, Legem autem mutum Magistratum.*

Et pro Quinto n. 51. *Mavult commemorari de se, cùm posset perdere, pepercisse; quam, cùm parcere potuisset, perdidisse.*

Quid est Synœciosis?

R. Est

R. Est Figura, quâ res eadem contrariis rebus tribuitur, ùt: *Pessima res est, & nimia servitus, & nimia libertas.*

Quid est Oxymóron?

R. Est Figura, quâ idem de seipso negatur, ùt fatuè dictum videatur illud, quod posteà dictum acutè cognoscitur. Ita Cicero Lib. de Amic. n. 23. de amicis loquitur: *Amici, & absentes adsunt, & egentes abundant, & imbecilles valent, & mortui vivunt.*

Simile est ejusdem de Sicilia testimonium, postquàm illam expilâsset Verres. *Sic erat deformis atque horrens ager Siculus, ut in ipsa Sicilia Siciliam quæreremus.*

Luculentum & illud Figuræ illius exemplum, quod Epigrammate concluditur, in veteres Urbis Romanæ ruinas.

Qui veterem in veteri quæris novus advena Romam,
    Et Romæ in Roma nil repperis media.
Aspice murorum moles, disjectáque saxa,
    Obrutáque ingenti vasta Theatra situ.
Hæc sunt Roma; viden', velut ipsa cadavera tantæ
    Molis adhuc spirent imperiosa minas!
Vicit ut hæc mundum, voluit se vincere; vicit,
    A se non victum ne quid in orbe foret.
Albula Romani permansit nominis index,
    Quíque etiam rapidis fertur in æquor aquis.
Disce hinc, quid possit fortuna; immota labascunt,
    Et, quæ perpetuò sunt agitata, manent.

EXER

EXERCITATIO.

Philippi Macedonis, & Alexandri Magni natura dispar, atque indoles demonstrat, non reperiri semper in indole, quæ in sanguine est, similitudinem.

Per Antitheta.

SYNOPSIS.

Exord. Dicet, mirandum non esse, si parentibus similes liberi procreantur propter sanguinis communionem.

Propositio. Id porro videri mirum posse, si nullam habent liberi cum parentibus similitudinem. Addet, non esse illud tam infrequens, ut illustribûs exemplis demonstrari non possit.

Confirmatio. Petetur ab exemplo Philippi Macedonis, & Alexandri Magni, qui non in virtutibus modò, sed etiam in vitiis dissimiles extitêre; quod Antithetis variis illustrabitur.

Conclusio. Adeò vel in ipsa sanguinis communione disparitas indolis reperitur.

ORATIO.

Cùm nihil est ad efficiendam in moribus, atque indole similitudinem potentius, quàm ejusdem sanguinis communio, & ipsa natura pares amat in eis dotes contemplari, quos paribûs, ut sic loquar, cœmentis confinxerit; tunc certè nemo est, cui mirum videri debeat, si liberi parentibus plerumque similes procreantur.

Verùm, si quando talis è parentum sinu soboles prodeat, ut non modò nullam habeat cum progenitoribus suis similitudinem, sed oppositos etiam affectus, & contrarias voluntatum inclinationes præ

se ferat; tunc oriri jure possit admiratio non levis, & latentes tanti discriminis causæ curiosius inquiri.

Tamen etsi contra rerum naturam illud accidat, neque legitima satis subjici ratio videatur illius, quæ liberos inter & parentes cernitur, discrepantiæ; non est illud nihilominùs tam infrequens, ut illustribus exemplis demonstrari non possit.

Testis mihi sit unus inter cæteros Magnus Alexander, qui Philippo parente procreatus, & ab eodem adeptus Imperium Macedonum, ita vixit, ita regnavit, ut tam in virtutibus, quàm in vitiis nihil paternæ indolis, aut naturæ accepisse videretur.

Fuit enimverò utrique vincendi ratio diversa; Philippus clam & arte; Alexander aperto Marte bella tractabat. Deceptis ille gaudere hostibûs; hic palam fusis. Prudentior ille consiliô, hic animô illustrior. Iram pater dissimulare, plerumque etiam vincere: filius ubi exarsisset, nec dilatio ultionis, nec modus erat. *(Antitheta.)* Vini nimis uterque cupidus, sed ebrietatis diversa vitia. Philippo mos erat etiam de convivio in hostem procurrere, manum conserere, periculis se offerre; Alexander non in hostes, sed in suos sæviebat. Illum sæpè vulneratum prælia remiserunt; hic amicorum interfector conviviô frequenter excessit. Regnare ille cum amicis nolebat, hic in amicos regna exercebat. Amari pater malle, filius metui. Literarum cultus utrique similis. Majoris ille solertiæ, hic fidei. Verbis atque oratione Philippus, Alexander rebûs moderatior; parcendi victis filio animus & promptior & honestior. Frugalitati pater, luxuriæ filius magis deditus erat. Denique orbis Imperii fundamenta Philippus, operis totius gloriam Alexander consummavit.

Adeò vel ex ipsa sanguinis communione magna interdum indolis, ac morum disparitas exurgit!

ALIA

ALIA EXERCITATIO.

Christianos Heroas profanis Heroibus præstare.

Per Antitheta.

SYNOPSIS.

Exord. & Prop. Dicet, nihil habere heroicam fortitudinem, quod cum Christiana virtute comparari possit.

Confirmatio. Petetur ex comparatione rerum à profanis Heroibus gestarum in adeundis periculis, aut debellandis hostibus, cum constantia Christianorum Martyrum in ferendis patienter tormentis, vincendisque Tyrannorum furoribus; quod Antithetis illustrabitur.

Concludet. Dicendo, ne illos quidem fortes esse appellandos, qui se cupiditatibûs vinci, ac superari passi fuerint.

ORATIO.

Etsi multa legimus ab Heroibus profanis edita fortitudinis exempla, quæ consequentium deinde ætatum laudem, atque admirationem meruerunt; hæc tamen, quantacunque sunt, aut æstimare, aut etiam mirari desinet, quisquis illa voluerit cum invicta Christianorum Heroum constantia comparare.

(*Antitheta.*) Prodeant enimverò, quotquot olim animi magnitudine conspicui, aut præclaris facinoribûs illustres exstitêre, suásque victorias cum Martyrum nostrorum triumphis conferant. Illi dubiis, incertisque periculis, isti certis, apertísque doloribus caput devovebant. Illi hostes quidem ferocissimos, sed freti sociorum auxiliis, sed muni-

ti armis aggrediebantur. Isti soli atque inermes Tyrannis crudelissimis dilaniandos sese permittebant. Illi conquiescebant identidem à laboribus, & beatæ pacis otio fruebantur. Isti ad extremum usque spiritum trajectam gravissimis ærumnis vitam perferebant. Illi evertendas arces, urbes excidendas, vastandas Provincias; isti frangendas cupiditates, vincendi animum, mortem ipsam superandam sibi proponebant. Illi arcano quodam superbiæ fastu stimulati; isti solius divini amoris studiò incensi. Illi ut sibi apud posteros fortis animi famam compararent; isti ut DEO, Superisque gratiosi haberentur.

Eat ergo nunc ostentatrix vetus Roma, & Heroas suos cum nostris conferat, aut etiam fortes appellandos putet, qui timidi plerúmque, qui desides & ignavi nihil veræ sinceræque virtutis retinebant; qui cùm hostes vincerent, seipsos vincere minimè sustinebant. Illi, illi fortes soli, & tam glorioso nuncupandi nomine, qui nullis cruciatibûs corporis, nullo vel exilii, vel mortis metu, nullis crudelissimorum Tyrannorum furoribûs à suscepta semel Christi fide deterreri potuerunt.

ARTICULUS IV.
De reliquis Verborum Figuris.

Quid est Adjunctio, sive Zeugma?

R. Est Figura, qua ad unum verbum, seu primum, seu medium, seu postremum plures sententiæ referuntur. Cicero Lib. de Oratore ad Brutum. *Quid tam commune, quàm spiritus vivis, terra mortuis, mare fluctuantibus, litus ejectis?* ubi vox illa *commune* multis vocibus inservit, ad quam illæ referuntur. Item pro Lege Manil. n. 40. *Sed hæredes, qui cæteros remorari solent, non retardárunt: non avaritia ab instituto cursu ad prædam aliquam revocavit, non libido ad voluptatem,*

non

non amœnitas ad delectationem, non nobilitas Urbis ad cognitionem, non denique labor ipse ad quietem. Ubi multa vocabula ad unum idémque verbum, *revocavit*, referuntur. Pro Quint. n. 15. *Vicit pudorem libido, timorem audacia, rationem amentia.*

Et Orat. pro Marcello. n. 7. *Nihil sibi ex ista laude Centurio, nihil Præfectus, nihil Cohors, nihil Turma decerpit.*

Quid est Disjunctio?

R. Est Figura Adjunctioni contraria, qua unicuique Orationis membro suum verbum apponitur, cum unum toti Orationi possit sufficere. Ita Cicero pro Archia n. 26. *Hæc studia adolescentiam alunt, senectutem oblectant, secundas res ornant, adversis perfugium ac solatium præbent, delectant domi, non impediunt foris, pernoctant nobiscum, peregrinantur, rusticantur.*

Ibidem n. 19. *Homerum Colophonii suum esse civem dicunt, Chii suum vindicant, Salamini repetunt, Smyrnæi verò suum esse confirmant.*

Quid est Distributio?

R. Est Figura, qua ita distribuuntur Orationis membra, ut singula singulis respondeant; quæ Figura eadem penè est ac Isocolon, de quo jam diximus. Cicero pro Lege Manil. n. 35. *Tantum bellum, tam diuturnum, tam longè, latéque dispersum, quô bello omnes gentes ac nationes premebantur, extrema hyeme apparavit, ineunte vere suscepit, media æstate confecit.*

Et pro Sylla n. 14. *Multum hæc vox deberet fortasse valere ejus hominis, qui Consul insidias Reipublicæ consilio investigâsset, veritate aperuisset, magnitudine animi vindicâsset.*

Et Phil. 5. n. 44. in Vat. n. 5.

Hæc Figura in sententiis efferendis vim habet & gratiam; sed eâdem parcè utendum Oratori, quia fastidium parit propter nimiam artis affectationem.

Quid eſt Synonymia, ſive Interpretatio?

R. Eſt Figura, qua plura idem ſignificantia congeruntur inſtandi, urgendique gratiâ. Cat. 1. n. 10. *Nobiſcum verſari jam diutiùs non potes: non feram, non patiar, non ſinam.* Cat. 2. n. 1. *Tandem aliquando Catilinam furentem audaciâ, ſcelus anhelantem, peſtem patriæ nefariè molientem, ex urbe vel ejecimus, vel emiſimus, vel ipſum egredientem urbe proſequuti ſumus; abiit, exceſſit, evaſit, erupit.*

Habes alia Figuræ hujus exempla pro Mil. n. 33. in Piſonem n. 47.

Obſervandum porro 1. magnum habendum eſſe verborum delectum, ne Orationem potiùs onerent, quàm ornent. 2. Ut quæ verba ponuntur extremô loco, ſint graviora prioribus, imò aliquid paulò diverſum ſonent.

Quid eſt Synathrœiſmus, ſeu Congeries?

R. Eſt multarum rerum, ſeu potiùs verborum congeries, qua præſertim utimur, cùm aliquid amplificare; aut vehementiùs inſtare volumus. Sit illud exemplum Orat. poſt reditum in Senatu n. 1. *Quæ poteſt exiſtere tanta ubertas ingenii, quæ tanta dicendi copia, quod tam divinum, atque incredibile Orationis genus? quô quiſquam poſſit veſtra in nos univerſa promerita, non dicam complecti orando, ſed percenſere numerando? qui mihi fratrem optatiſſimum, me fratri amantiſſimo, liberis noſtris parentes, nobis liberos: qui dignitatem, qui ordinem, qui fortunas, qui ampliſſimam Rempublicam, qui patriam, qua nihil poteſt eſſe jucundius, qui denique noſmetipſos nobis reddidiſtis?*

Et Catilinaria 1. n. 10. *Quæ cùm ita ſint, Catilina, perge, quò cœpiſti, egredere tandem aliquando ex urbe: patent portæ, proficiſcere: Nimiùm te diu imperatorem tua illa Manliana caſtra deſiderant. Educ tecum etiam omnes tuos, ſin minùs quàm plurimos? purga urbem, magno me metu liberabis, dummodò inter me, atque te*

murus interſit; nobiſcum verſari jam diutiùs non potes; non feram, non patiar, non ſinam. Vide & n. 20. Item pro Cœlio n. 12. 46. pro Mil. 69.

Quid eſt Paradiaſtole, ſive Diſcriminatio?

R. Eſt Figura, quâ res inter ſe ſimiles diſtinguuntur. Ita Seneca de pigro homine loquens dicit. *Non diu vixit, ſed diu fuit.* Item, *Pergimus, non quò eundum eſt, ſed quò itur, nec ad rationem vivimus, ſed ad ſimilitudinem.*

Quid eſt Polyptoton?

R. Eſt Figura, qua nomen idem variis in caſibus, vel generibus iteratur. Cicero Orat. de Haruſpicum Reſp. n. 33. *Tibi verò, ſi diligenter attenderis, intelliges, hominum pœnas deeſſe adhuc, non Deorum. Homines te in re fœdiſſima defenderunt; homines turpiſſimum, nocentiſſimumque laudaverunt, homines propter pecuniam judiciô liberaverunt; hominibus injuria tui ſtupri illata in ipſos, dolori non fuit. Homines tibi arma, alii in me, alii pòſt in illum invictum civem dederunt. Hominum beneficia prorſus concedo tibi, ac majora non eſſe quærenda.*

Et pro Archia n. 14. *Pleni omnes ſunt Libri, plena ſapientum voces, plena exemplorum vetuſtas.*

Item 7. Ver n. 78. *Eſt certus locus, certa lex, certum tribunal, quò hoc reſervetur,*

Quid eſt Polyſyntheton?

R. Eſt Figura, qua multæ conjunctiones ſimul in eadem Orationis parte ponuntur. Cicero Lib. 1. Offic. n. 109. *In ſermonibus alium quidem videmus, quamvis prapotens ſit, efficere, ut unus de multis eſſe videatur; quod in Catullo, & in patre, & in filio, itémque in Mutio vidimus.*

EXERCITATIO.

Christus infans Orator disertissimus.

Per suprà laudatas Figuras.

SYNOPSIS.

Exord. Mortales invitabit ad audiendum cœlestem Oratorem à DEO missum in terras ad homines erudiendos : quod tractabit per Congeriem, & Synonymiam, sive Interpretationem.

2. Dicet, Christum Infantem, quanquam silere videatur, loqui tamen disertissimè ; neque ipsum tantùm, sed & quæ circum adjacent omnia, stabulum, fœnum, pannos &c. quod illustrabit Adjunctione.

3. Addet, disertiùs loqui ipsum è stabulo, quàm olim è monte locuturus est, qui exemplô suo erudiat homines ad rerum terrenarum contemptum : idque tractabit per Disjunctionem. Jam beatos pauperes clamat, jam, &c.

4. Rationem afferet per Adjunctionem. Nam quis commendanti paupertatem non credat, quem viderit, &c. Quis repudianti honores fidem deroget, &c.

Concludet per Distributionem. Quis ergo jam divitias ambiat? quis honores sectetur, quis, &c.

ORATIO.

Adeste, mortales, quotquot estis, venite, properate frequentes : *(Synonymia.)* ecce promissus vobis tot abhinc sæculis, desideratus ab innumeris gentibus, Orbi universo tamdiu expectatus, è pulcherrimo Cœli domicilio delabitur cœlestis Orator, qui obsitas veteris ignorantiæ tenebras depellat, mentes erudiat, & depromptam ex ipso DEI omnipotentis sacrario doctrinam impertiat. Accedite igitur propiùs, succedite

&ite in ipſa loci illius penetralia, quæ ſibi ad perorandum elegit: & cavete ſedulò, ne quid eorum vobis excidat, quæ ab ipſius ore divino promanabunt.

Quamquam ludimur! nam quæ nova ſe oculis noſtris ſpecies obiicit? Quærimus Oratorem; ecce reclinatum in præſepio, pannis involutum, conſtrictum faſciis, unius denique diei infantem offendimus. Quin &, quem venimus auditum, is ſilet, aut nihil emittit præter vagitus miſerabiles, certiſſima paupertatis, anguſtiæ, dolorum, ac miſeriarum, quas patitur, argumenta.

Tamen, ne vos inanis ſpecies decipiat; vel in Infante, (*Adjunctio.*) vel in ſilente Oratorem agnoſcite diſertiſſimum. Neque verò loquitur ipſe tantum, ſed & quæcunque hic adjacent, omnia loquuntur. Stabulum, præſepe, panni, vagitus, lacrymæ, minuta corpuſculi membra, ipſum denique, quod miramur, ſilentium diſertiſſimè loquitur.

Imò, imò excipite diligenter auribûs cœleſtis illius, quam tradit, doctrinæ oracula; jam enim exemplô ſuo meliùs, quàm oratione (*Disjunctio*) beatos pauperes clamat, beatos, qui lugent, prædicat, beatos, qui patiuntur ultrò vitæ hujus ærumnas ac calamitates, profitetur. (*Polyſyntheton.*) Nunc hodie primùm divitias improbat, & ambitionem arguit, & molles delicatioris vitæ delicias execratur. Nunc è ſtabulo meliùs, quàm olim è monte facturus eſt, reconditioris ſapientiæ fundamenta orditur, & jacit.

Nam quis, amabò, commendanti paupertatem non credat, quem ad extremas egeſtatis anguſtias redactum, & rebûs ſpoliatum omnibus noverit? (*Adjunctio.*) cui procul à cognitis, notis, amicis poſito, nullum comitatum, nullum auxilium, nihil eorum, quæ miſerrimis quibusque nunquam deſunt, videat ſuppetere? quem ſine tecto, ſine lare, ſine foco nihilo ſanè commodiùs, quàm foris, in aperto ac propatulo

loco natum, & educatum sciat? Quis repudianti honores ac dignitates fidem deroget, dum ipse sciens, voléńsque vilissima quæque, spreto, conculcatóque mundano fastu, amplectitur? Dum patrem opificem, matrem pauperem in vulgus ignotam, tenuissimis utrumque fortunis elegit, dum emendicató ostiatim diversorió spretus insigniter, & per summam contumeliam exclusus undique, ad desertas, inhabitabilésque attegias, ad merum cespitem, meram materiam, ad brutorum animantium vitam, societatem, ac veluti contubernium se demittit? Quis diffluentem delicus, voluptuosámque vitam increpanti contradicere audeat, quem gravissimos acerbitatum casus intelligat subiisse, & innumeris, quibús hæc vita conflictatur, ærumnis obnoxium, ac subditum esse fateatur?

(Distributio.) Erit ergo deinceps, qui divitias tantoperè conquirendas putet, dum Christus exempló suo paupertatem commendat? Erit, qui honores ac dignitates consectetur, dum Christus abjectâ sæculi pompâ obscuræ vitæ opprobrium amandum esse reclamat? Erit, qui mollioribus vitæ illecebris studeat impensiùs, dum Christus inter acerbissimos dolorum aculeos natus consectandas, aut saltem ferendas molestiarum acerbitates esse demonstrat!

ALIA EXERCITATIO.

Servandam esse etiam in appetenda gloria moderationem.

Per easdem Figuras.

SYNOPSIS.

Exord. DIcet, tam exitiosam esse nimiam gloriæ cupiditatem, quàm esse solet fluvius, qui præscriptos sibi fines excedit.

2. Di-

2. Diſcurrendo per multa vitia oſtendet, nullum eſſe, quod tam gravem Reipublicæ ruinam afferat, quàm nimia gloriæ libido; idque tractabit per Adjunctionem.

3. Demonſtrabit nullam eſſe ætatem, nullum ordinem, quem non corrumpat, idque per Disjunctionem.

4. Per Diſtributionem contendat, nihil eſſe tam ſanctum, quod non illa violet, nullum eſſe vitium, ad quod non impellat.

Concludet per Adjunctionem, providendum omni Reipublicæ, ut in ſuis immoderatum gloriæ deſiderium reprimat.

ORATIO.

Quemadmodùm fluvius leni ac temperato agmine profluens agris fertilitatem, urbibus merces peregrinas, populis ac regionibus ubertatem invehit; idem ſi exundans & impatiens ſuis ripis teneri erumpit, ſata læta evertit, campis vaſtitatem, perniciem ipſis urbibus importat: ita gloriæ cupiditas quamdiu tenebit modum, & præſcriptos intra limites ſe continebit, lucro erit ac laudi: ſin verò ultra fines illos proſilierit, quos illi ratio, virtúſque poſuerint, incredibile dictu eſt, quas afferat calamitates, quantam perniciem publicis privatíſque rebus importet.

Cedò mihi enimverò aliam tam metuendam Reipublicæ perniciem, quàm cupido gloriæ eſſe ſolet, ubi ſemel juſtos moderatæ virtutis fines prætergreſſa eſt. (*Adjunctio.*) Non alieni ſemper appetens avaritia, non ignavia civium, non effrœnata voluptatum libido, non iræ, non ſimultates, non ipſæ, quæ alios in alios acuunt, civiles diſcordiæ, tam gravem, tam apertam, tam fatalem Reipublicæ ruinam moliuntur.

(*D is-*

(*Disjunctio.*) Nam cui demum parcit, cui non imperat, cui non dominatur impotens gloriæ libido? Adolescentes urit, viros inflammat, senes etiam accendit, nobiles acuit, plebejos exstimulat, barbaris etiam & incultis gentibus faces subiicit, & gravissima importat incendia.

(*Distributio.*) Sed quid ista commemoro? Nihil est tam altis defixum radicibús, quod non evellat: nihil tam firmum, tam defensum, quod non perfringat; nihil tam indomitum, quod non subiiciat; nihil tam sanctè institutum, quod non rescindat; nihil denique sacrum, quod non polluat.

Hoc igitur præcavere sedulò debet omnis bene morata Respublica, (*Adjunctio.*) ut si dociles, modestos, obsequentes, pacis ac tranquillitatis studiosos cives habere voluerit, eam in ipsis cupiditatem temperet, quæ audaciæ, temeritati, iræ, vindictæ, rebellioni, impietati, innumeris denique vitiis quasi vexillum solet præferre.

CAPUT IV.

De Figuris Sententiarum.

QUid sunt Figuræ Sententiarum?

R. Sunt Orationis ornamenta, quæ non in verbis, sed in ipsis sententiis collocatam habent suam dignitatem.

Quæ sunt Figuræ Sententiarum?

R. Præcipuæ sunt illæ:

Interrogatio, Responsio, Subjectio, Prolepsis, Correctio, Dubitatio, Communicatio, Prosopopœia, Apostrophe, Hypotyposis, Aposiopesis, Ethopœia, Emphasis, Sustentatio, Prætermissio, Licentia, Concessio, Parenthesis, Distributio, Permissio, Antithesis, Deprecatio, Optatio, Execratio, Epiphonema, Exclamatio.

Age-

Agemus de singulis suo ordine; atque ut uberior rerum seges Exercitationibus contingat, plures Figuras Articuli singuli complectentur.

ARTICULUS PRIMUS.

De Interrogatione, Responsione, & Subjectione.

Quid est Interrogatio?

R. Est Figura, quâ Orator vel adversarium, vel alium quemlibet, vel semetipsum interrogat, ob aliam, quàm simplicem sciscitandi causam. Hujus porro Figuræ tot sunt apud Ciceronem exempla, ut in singulis penè paginis occurrant.

Catilin. 1. n. 1. *Quousque tandem abutêre, Catilina, patientiâ nostra? quamdiu nos etiam furor iste tuus eludet? quem ad finem sese effrænata jactabit audacia? Nihil te nocturnum præsidium palatii, nihil urbis vigiliæ, nihil timor populi, nihil consensus bonorum omnium, nihil munitissimus habendi Senatûs locus, nihil horum ora, vultúsque moverunt? Patére consilia tua non sentis? Constrictam jam horum omnium conscientiâ teneri conjurationem tuam non vides? quid proximâ, quid superiori nocte egeris? ubi fueris, quos convocâris, quid consilii ceperis, quem nostrûm ignorare arbitraris?*

Et pro Plancio n. 48. *Estne hæc vera contentio? Placétne sic agi? Non possum magis pedem conferre, ùt ajunt, aut propiùs accedere. Quid taces? quid dissimulas? quid tergiversaris? Etiam atque etiam insto, atque urgeo, insector, posco, atque adeò flagito crimen: quamcunque tribum, inquam, delegeris, quam tulerit Plancius, tu ostendito, si poteris, vitium.*

Verrinâ 7. n. 15. 146. Pro Cœlio n. 71. Ver. 1. n. 21. Var. 5. n. 160. Pro Flacco n. 79. Pro Cluent. n. 62. Pro Sextio n. 78.

Quid est Interrogationis usus?

R. Fre-

R. Frequentissimus est in omni genere Causarum; in Exordio, Narratione, Confirmatione, & Peroratione. Valet autem præcipuè in laudando, & vituperando, in votis ac desideriis. Usurpatur autem maximè, cum urgendus est adversarius vehementiùs.

Quid est Responsio?

R. Est Figura, qua unum interroganti aliud, quod utilius est, respondetur. Cicero pro Rosc. Amer. n. 143. *Quid vis ampliùs? quid insequeris? quid oppugnas? qua in re voluntatem tuam à me lædi putas? Ubi tuis commodis officio? quid tibi obsto? Si spoliorum causâ vis hominem occidere? spoliâsti. Quid quæris ampliùs? si inimicitiarum? quæ sunt tibi inimicitiæ cum eo, cujus anteà prædia possedisti, quàm ipsum cognôsti? sin metuis? ab eóne aliquid metuis, quem vides ipsum ab se se tam atrocem injuriam propulsare non posse? &c.*

Et pro Muræna n. 73. *Quid enim, num Senatus obviàm prodire crimen putat? non, sed mercede convince. Num sectari multos? non, sed conductos doce. Num locum ad spectandum dare? aut ad prandium invitare? minimè, sed vulgò, passim: quid est vulgò? universos.*

Item pro Flacco n. 4.

Quid est Subjectio?

R. Est Figura, qua Orator vel interrogat seipsum, & respondet sibi, vel cùm alium interrogavit, non exspectat ejus responsum, sed aliud addit de suo. Ita Cicero: *An domus tibi deerat? at habebas. An pecunia? at abundabas. An arma? at non ita pridem ad te missa fuerant.*

Et pro Lege Manil. n. 61. *Quid tam novum, quàm adolescentulum privatum exercitum, difficili Reipublicæ tempore conficere? confecit. Huic præesse? præfuit. Rem optimè ductu suo gerere? gessit. Quid tam præter consuetudinem, quàm homini peradolescenti, cujus à Senatorio gradu ætas longè abesset, imperium atque exercitum dari? Siciliam permitti, atque Africam, bellúmque*

in

in ea administrandum? Fuit in his Provinciis singulari innocentia, gravitate, virtute: bellum in Africa maximum confecit, victorem exercitum deportavit.

Habet alia hujus Figuræ exempla pro Quintio n. 34. 44. 79 Pro Rosc. Amer. n. 54. 74. 2. in Rull. n. 45. Ver. 4. n. 192.

Quis est usus hujus Figuræ?

R. Usurpatur illa maximè in Amplificatione cùm ad laudem, tum ad vituperium; seu cùm urgetur adversarius, aut suadetur aliquid, vel dissuadetur Egregium hujusce rei exemplum offert Oratio pro Muræna n. 88. ubi Cicero dissuadet Judicibus exilium Murænæ. *Si, quod Jupiter omen avertat, hunc vestris sententiis afflixeritis, quò se miser vertet? domúmne, ut eam imaginem clarissimi viri parentis sui, quam paucis antè diebus laureatam in sua gratulatione conspexit; eandem deformatam ignominiâ, lugentémque videat? An ad matrem, quæ misera modò Consulem osculata filium suum, nunc cruciatur, & solicita est, ne eundem paulò pòst spoliatum omni dignitate conspiciat? Sed quid ego matrem, aut domum appello, quem nova pœna legis & domo & parente, & omnium suorum consuetudine, conspectúque privat? Ibit igitur in exilium miser? quò? ad Orientísne partes, in quibus multos annos legatus fuit, & exercitus duxit, & magnas res gessit? At habet magnum dolorem, unde cum honore discesserit, eodem cum ignominia reverti, &c.*

EXER-

EXERCITATIO.

Veturia Coriolani Mater ad Filium Romæ excidium meditantem.

Per Interrogationem, Responsionem, Subjectionem.

SYNOPSIS.

Exord. Queretur Veturia repulsas Senatûs preces, petétque per Interrogationem, num deprecantem matrem paret rejicere.

2. Per aliam Interrogationem, quæret ab eo, quid velit? quid meditetur?

3. Per Interrogationem cum Subjectione junctim ostendet consilii ipsius iniquitatem, qui devotam sibi urbem, pœnitentem facti, & paratam ad omnia velit perdere.

4. Per Interrogationem, & Responsionem dicet, vis nocentes plectere? punies innocentes? hostes persequéris? perdes amicos &c.

Denique minabitur, nisi ille iram ponat, futurum, ut excidium urbis à suorum strage incipiat.

ORATIO.

Certum igitur, deliberatúmque est, Coriolane; (*Interrogatio.*) cupidum cædis, & appetentem vindictæ animum explere? Hodiernus dies nobis ultimus illuxit: Nihil Senatûs preces, nihil vota populi, nihil totius civitatis mœror, ac comploratio animum inflectunt? Tuósne etiam durus abjicies, ac respues? Tu Parentis afflictæ gemitus, tu conjugis piæ lacrymas, tu miseræ sobolis orbitatem aspicies siccis oculis, & inexorabili mente etiam perferes?

Sed quid agis? quid moliris? quid cogitas? quis est sensus armorum tuorum? quid sibi volunt districti illi gladii? quid accensæ faces meditantur? Me-

Méne, an sponsam, an filios petunt? Adeóne veteris injuriæ memor, atque iræ impotens nihil ut avidum ultionis animum placare valeat?

At enim te civem, te bene meritum de patria, (*Subjectio.*) te innocentem ingrata civitas damnavit: sed ipsam facti piget. Te expulit? sed revocavit; te Magistratibûs spoliavit? sed ampliores restituit; te probro, te contumeliâ, te dedecore, per summum nefas, notavit? at devota jam tibi tota, & ad omne obsequii genus parata, quidquid est admissum flagitii, ultrò volensque expiabit.

Quanquam si cædes placet, si te pereuntis patriæ funera delectant, saltem ah! distingue sontes ab insontibus, hostes ab amicis, alienos à tuis. (*Interrogatio, & Responsio*) Nocentes vis perdere? perdes innocentes. Infensos tibi persequeris? mactabis amicos. Civium ingratorum sanguinem appetis? tuorum cruorem fundes. Nescis ergo, Coriolane, nescis, quia sub istis mœnibus, quæ jam evertes, in his laribus, quos jam incendes, intra illius urbis penetralia, quam excidio destinas; nescis, inquam, quia filii charissimi, fidelis uxor, & tua quondam cura, infelix mater tegitur?

Ne dubita: nisi pacem annuis; nisi te amor, fides, pietas furentem retinent; idem qui patriam tumultus & nos obruet. Ibo, ibo, & infestos inter gladios occurram nudato pectore, liberos tibi obiiciam tuos; primos portarum aditus uxor, & mater defendent. Aut arma pones nobis rogantibus; aut, si vindicta magìs placet, prima cademus tibi victima; nec nisi nostro cruentum sanguine in civium tuorum corpora ferrum exiges.

(o)

ALIA EXERCITATIO.

Andromache ad Ulyssem, cùm is Astyanacta mactandum repeteret.

SYNOPSIS.

Exord. ULyssi gratulabitur, quòd supplicem, & advolutam genibus Priami nurum, & Hectoris conjugem videat.

2. Sententiam corriget, petétque ab Ulysse veniam, cujus in misericordia salutem Astyanactis sui positam fatebitur.

3. Per varias Interrogationes quæret, an non satis graves pœnas Trojani dederint incensâ Troja, Priamo, atque Hectore interfectis? cur ultrà Græci veteres injurias vindicent? cur puerum innocentem perdere meditentur?

4. Ostendet per Interrogationem, & Subjectionem, nihil esse metuendum à puero, inermi captivo, qui nec hostes, nec animos noverit.

5. Jubebit Ulyssem securum esse ab omni metu; unúmque rogabit, ut sibi vitam in tenebris trahere ingloriam liceat.

ORATIO.

Quod hactenus nec incensâ Troja, nec ereptis hujus Imperii defensoribûs, nec ipso Hectore amantissimo conjuge interfecto Græci consecuti sunt, ut advolutam cujusquam ad pedes Andromachen, aut supplices manus protendentem viderent, id hodie felici, dicam, fatô tuô Ulysse, an tua potiùs sagacitate perfecisti.

Gratulare igitur tibi, Imperator sapientissime, illa tot Regum neptis Andromache, illa magni Priami nurus, & fortis conjux Hectoris tua amplexari genua non erubescit. Quid in longa obsidione illu-

illustrius, quid in victoria gloriosius, quid in præda magnificentius sperare potuisti?

Quanquam ubi sum? aut quem alloquor? (*Interrogatio*, & *Responsio*) supplex Dominum, victorem captiva, vitæ, necisque arbitrum, victima crudelibus fatis mancipata! Pone ingentes animos, Andromache, & quos dedit fortuna sensus, indue. Hi spiritus olim stante Troja decebant, lapsâ non decent. Da veniam, Ulysse, ignosce, si me pristinæ sortis recordatio vel afflictam ac jacentem exstimulet. Ad te confugio, tibi me permitto totam; in tua bonitate atque clementia vitam, ac salutem repono. Te per istam animi tui lenitatem, per communes Deos, per spem surgentis Telemachi oro, atque obtestor; noli perdere, quos potes tueri; serva mihi sospitem Astyanacta, & innocentis illius victimæ miseresce.

Nam quid ultra nos persequeris? num ergo satis graves pœnas miseri Troës luimus? (*Interrogatio.*) num abundè veteres injurias ulti Græci sunt? Heu! quos ego dolores vel una non sensi? Patriam ferrô flammísque evertistis? propinguos ac consanguineos interfecistis; Hectorem meum crudelem in modum raptastis! quid innocentem puerum, unicum afflictæ matris solatium ad pœnas repetitis? An vestras ille turmas profligavit? an vestris subjecit ignes navibus? an Græcorum sanguine manus cruentavit?

(*Interrogatio*, & *Subjectio.*) Sed quid ego hæc? Frustra sum! timemur, Astyanax; neque se Græci securos, aut victores putant, dum vixeris? Itáne verò est, Ulysse? nihil fingis? nihil dissimulas? Ah ne te ista cura maceret; non sic jacemus miseri, ut facere cuiquam metum valeamus? Timetis, ne resides incensæ Trojæ cineres Astyanax exsuscitet? at puer est; veremini, ne suos olim pristinam in libertatem vindicet? at in vinculis, at captivus est. Per-

timescitis, ne parentis, & avi mortem ulciscatur? At nec patrem, nec avum novit, aut vidit.

Egregium enimverò timoris argumentum. Victores Græci victos, armati inermes, Ulysses puerum, universus exercitus tristes desolatæ familiæ reliquias extimescunt. Esto solutus ab illo metu, Ulysse; plus miserandi, quàm timendi sumus! I. repete patriam, & reportatæ victoriæ gloriam nostris securus refer. Hoc unum exorem ab humanitate tua, ut ingloriam perpetuis in tenebris vitam trahere filio, matríque liceat? sic tu faventibus Superis Ithacam sospes & incolumis appellas! sic tibi Telemachus longùm vivat, & avum patrémque factis ingentibus æmuletur! sic Laërtem charissimum, sic Penelopen tuam revisas, & diu multúmque utriusque amplexibus perfruare.

ARTICULUS II.

De Prolepsi, Correctione. Dubitatione, Communicatione.

Quid est Prolepsis, sive Anteoccupatio?

R. Est Figura, qua Orator occupat id, quod ab adversario obiici posset. Usum habet frequentem in Exordiis. Divinat. in Ver. n. 1. *Si quis vestrúm, aut eorum, qui sunt, fortè miratur, me, qui tot annos in causis, judicíisque publicis ita versatus sum, ut defenderim multos, læserim neminem: subitò mutata voluntate ad accusandum defendisse; is, si mei consilii causam, rationémque cognoverit, unà & id, quod facio, probabit, & in hac causa profectò neminem præponendum esse mihi actorem putabit.*

Item pro Rosc. Amer. n. 1. Ver. 6. n. 2. Ver. 7. n. 2. Pro Rab. Posth. n. 1. Pro Sextio. 3.

Quot modis fieri potest Prolepsis?

R. 1. Cùm fatemur verum id esse, quod ab adversario obiicitur; ut in Orat. pro Rab. Posthumo n. 1.

n. 1. *Si quis est, Judices, qui C. Rabirium, quòd sua fortunâ fundatas præsertim, atque optimè constitutas opes potestati Regiæ libidiníque commiserit, reprehendendum putet, adscribat ad judicium suum non modò meam, sed hujus etiam, qui commisit, sententiam; neque enim cuiquam ejus consilium vehementius, quàm ipsi displicet.*

2. Cum aliquid sibi obiicit Orator, & refellit statim, pro Archia n. 15. *Quæret quispiam, quid? Illi summi viri, quorum virtutes litteris proditæ sunt, istáne doctrinâ, quam tu effers laudibus, eruditi fuerunt? Difficile est hoc de omnibus confirmare, sed tamen est certum, quid respondeam. Ego multos homines excellenti animo ac virtute fuisse, & sine doctrina naturæ ipsius habitu propè divino per seipsos & moderatos & graves extitisse fateor; atque illud adjungo: sæpiùs ad laudem atque virtutem naturam sine doctrina, quàm sine natura valuisse doctrinam. Atque idem ego contendo, cùm ad naturam eximiam, atque illustrem accesserit ratio quædam, confirmatióque doctrinæ, tum illud nescio, quid præclarum ac singulare soleret existere.* Item Ver. 7. n. 2.

3. Cum aliquid Orator præsumit, quod ab adversario obiici posset, ùt pro Cœlio n. 39. *Dicet aliquis, hæc est igitur tua disciplina? sic tu instituis adolescentes? ob hanc causam tibi hunc puerum parens commendavit & tradidit, ut in amore & voluptatibus adolescentiam collocaret, & hanc tu vitam, atque hæc studia tu defenderes? Ego, si quis, Judices, hoc animi robore atque hac indole virtutis ac continentiæ fuit, ut respueret omnes voluptates, omnémque vitæ suæ cursum in labore corporis atque animi contentione conficeret; quem non quies, non æqualium studia, non ludi, non convivia delectarent; nihil in vita putaret expetendum, nisi quod esset cum laude, & cum dignitate conjunctum, hunc meâ sententiâ divinis quibusdam bonis instructum atque ornatum puto.*

Talis est locus ille pro Lege Manilia. n. 22. *Requiretur fortasse nunc &c.*

4. Cùm Orator emendat aliquid, priusquàm id dicat, ùt in Orat. pro Sextio. n. 4. *Itaque si aut acriùs egero, aut liberiùs, quàm qui ante me dixerunt, peto à vobis, ut tantum Orationi meæ concedatis, quantum & pio dolori, & justæ iracundiæ concedendum putetis.*

Item pro Quintio n. 5.

5. Denique cùm dicit Orator aliquid, antequàm id dicere videatur, ùt P. Ver. n. 2. *Magnum videor dicere; attendite etiam, quemadmodùm dicam; non enim verbi neque criminis augendi causâ complector omnia, cùm dico, nihil istum ejusmodi rerum in tota Provinciæ reliquisse.*

Hujus autem Figuræ sunt illæ apud Tullium formulæ. *Forsitan quæretis: Fortè dicet quis? Etiam dicere audebis; An etiam sunt, qui dicant; sed quæ exaudio, dissimulare non possum: At ne quis à vobis; Reprehendo igitur? minimè verò; neque enim, &c.*

Quid est Correctio?

R. Est Figura, qua Orator dictam sententiam aliâ magis idoneâ corrigit. Hac utitur Tullius imprimis, si quem pungere acriùs velit. Ut pro Cœlio n. 32. *Quod quidem facerem vehementius, nisi mihi intercederent inimicitiæ cum istius mulieris viro, fratrem volui dicere, semper hic erro; nunc agam modicè, nec longiùs progrediar, quàm me mea fides, & causa ipsa coget.*

Alia est Correctio verbi, alia sententiæ; in priori dictum verbum Orator emendat, & aliud subiicit; in posteriori sententiam ipsam corrigit.

Verbum *Corrigit*, locô jam laudato pro Cœlio. item n. 71. *O stultitiam! stultitiâmne dicam, an impudentiam singularem?*

Et pro Rosc. Am. n. 134. *In hac vita quos sumptus quotidianos, quas effusiones fieri putatis? quæ verò con-*

convivia? honesta, credo, in hujusmodi domo? si domus hæc habenda est potiùs, quàm officina nequitiæ, & diversorium flagitiorum omnium.

Item pro Ligario n. 26. pro Sextio n. 110. 2. Philipp. n. 10.

Hæc Figura multum lepóris habet, cùm in Paronomasia luditur, ùt: *tum iste vir optimus, optimum volui dicere.*

Corrigit sententiam Cicero pro Lig. n. 24. *Veniebatis igitur in Africam Provinciam, unam ex omnibus huic victoriæ maximè infestam, in qua erat Rex potentissimus, inimicus huic causæ, aliena voluntas, conventus firmi atque magni. Quæro, quid facturi fuissetis? quanquam quid facturi fueritis non dubitem, cùm videam, quid feceritis.*

Item Phil. 2. n. 42. *Quanquam hoc maximè admiratus sum, mentionem te hæreditatum ausum esse facere, cùm ipse hæreditatem patris non adiisses. Hæc ut colligeres, homo amentissime, tot dies in altera villa declamâsti. Quanquam tu quidem, ùt tui familiarissimi dictitant, vim exhalandi, non ingenii acuendi causâ declamitas.*

Item 1. Cat. lin. n. 22. & 24. pro Comœdo n. 18 Pro Domo sua n. 121. Pro Plancio n. 40. 2. Offic. n. 77.

Hac porro Figura non utitur modò Tullius ad vituperandum, sed etiam ad laudandum, ùt 3. Philip. n. 3. *Cajus Cæsar adolescens, penè potiùs puer, incredibili, ac divina quadam mente atque virtute, tum maximè, cùm arderet furor Antonii, cùm ejus à Brundusio crudelis ac pestifer reditus timeretur, nec postulantibus, nec cogitantibus, nec opinantibus quidem nobis, quia fieri posse non videbatur, firmissimum exercitum invicto genere veteranorum militum comparavit, patrimonium suum effudit. Quanquam non sumus usi eo verbo, quô decuit; non enim effudit, sed in salute Reipublicæ collocavit.*

Item pro Dejot. n. 16. *At credo, hoc homo inconsultus & temerarius non videbat; quis consideratior illo? quis tectior? quis prudentior? Quamquam hoc loco Dejotarum non tam ingenio & prudentia, quam fide & religione defendendum puto.*

Ex laudatis jam locis facilè est intelligere, quænam formulæ huic tractandæ Figuræ deserviant.

Quid est Dubitatio?

R. Est Figura, qua Orator fingit nescire se, quid dicere debeat, aut quam in partem animum convertat. Dubitatio autem altera verborum, altera rerum dici potest. Verborum quidem, cùm de nomine Orator dubitat, ùt pro Quintio n. 56. *Si ista causa abs te tota per summam fraudem & malitiam ficta est; si vadimonium omnino tibi cum Quintio nullum fuit; quo te nomine appellemus? improbum? ut etiamsi vadimonium desertum esset, tamen in illa postulatione, & proscriptione bonorum improbissimus reperiebâre. Num malitiosum? negas. Fraudulentum? jam id quidem arrogas tibi, & præclarum putas. Audacem? cupidum? perfidiosum? vulgaria & obsoleta sunt, res autem nova & inaudita.*

Item & 6. Ver. n. 1.

Illustre est exemplum apud Livium Lib. 4. Decade 3. ubi Scipio ita loquitur: *Apud vos quemadmodùm loquar, nec consilium, nec oratio suppeditat, quos, nec quo nomine appellare debeam, scio. Cives? qui à patria vestra descivistis. An milites? qui imperium auspiciúmque abnuistis. Sacratos? Religionem rupistis. Hostes? corpora, ora, vestitum, habitum civium agnosco; facta, dicta, consilia, animos hostium video.*

Dubitatio verò rerum ea est, cùm ex pluribus rebus Orator quærit, quid agere debeat, 6. Ver. n. 88. *Unum hoc crimen videtur esse, & ad me pro uno ponitur de Mercurio Tyndaritano. Plura sunt: sed ex quo pacto*

pacto distinguere, aut separare possim nescio. Est pecuniarum captarum, quòd signum à sociis pecunia magna sustulit. Est peculatûs, quòd publicè Populi Romani signum de præda hostium captum, positum Imperatoris nostri nomine non dubitavit auferre. Est majestatis, quòd Imperii nostri gloria, rerúmque gestarum monumenta evertere, atque adsportare ausus est. Est sceleris, quòd in hominem innocentem, socium nostrum atque amicum novum, ac singulare supplicii genus excogitavit. Illud verò quid sit, jam nequeo dicere; quo nomine appellem, nescio, &c. Totus ille locus egregius est.

Item pro Rosc. Amer. n. 29. *Hôc consilio, atque adeò hac amentiâ impulsi, quem ipsi, cùm cuperent, non potuerunt occidere, eum jugulandum vobis tradiderunt. Quid primum querar? aut unde potissimùm exordiar? aut quod, aut à quibus auxilium petam? Deorúmne immortalium? Populine Rom. vestrámne, qui summam potestatem habetis, hoc tempore fidem implorem?*

Habes alia ejusdem Figuræ exempla 2. Ver. n. 32. 7. Ver. n. 112. Phil. n. 19. Pro Cluentio n. 4. 11.

Quis est usus illius Figuræ?

R. Multiplex. Valet in Orationibus Panegyricis, quando ea rerum gestarum ubertas occurrit, aut virtutum alicujus, & ornamentorum magnitudo, ut Orator fingat nescire se, unde potissimùm debeat ordiri, & quid primùm dicere. In genere judiciali, cùm indignitas alicujus facinoris est exponenda, aut vitia alicujus redarguenda. In genere deliberativo, quando rei gerendæ tot occurrunt rationes, ut, quam primò locô ponat, fateatur Orator se nescire.

Quid est Communicatio?

R. Est Figura, qua Orator vel adversarios, vel Auditores, vel Judices ita consulit, ac compellat, ut eos rei judices quasi constituere velle videatur, adeò bonitati causæ suæ confidit.

Cicero pro Rab. Perd. n. 22. *Tu denique Labiene, quid faceres tali in re, ac tempore: cùm ignavia ratio te in fugam, atque in latebras compelleret; improbitas & furor L. Saturnini in Capitolium arcesseret; Consules ad patriæ salutem ac libertatem vocaret? Quam tandem auctoritatem, quam vocem, cujus sectam sequi, cujus potissimùm imperio parere velles?*

Pro Muræna n. 9. *Quòd si licet desinere, si te auctore possum, si nulla inertia, nulla superbia turpitudo, nulla inhumanitatis culpa suscipitur: ego verò libenter desino; sin autem fuga laboris desidiam, repudiatio supplicum superbiam, amicorum neglectio improbitatem coarguit; nimirum hæc causa est hujusmodi, quam nec industrius, nec misericors, nec officiosus deserere possit. Atque hujusce rei conjecturam de tuo ipsius studio, Servi, facilè ceperis. Nam si tibi necesse putas, etiam adversariis amicorum tuorum de jure consulentibus respondere; & si turpe existimas, te advocatò, illum ipsum, quem contraveneris, causâ cadere; noli esse tam injustus, ut, cùm tui fontes vel inimicis tuis pateant, nostros rivulos etiam amicis putes clausos esse oportere.*

Habes alia hujus Figuræ exempla 1. Ver. n. 37. 7. Ver. n. 165. Pro Cæcin. n. 32. 35. Pro Quintio n. 54. Pro Rosc. Am. 104. Pro Sextio n. 43. 81. 3. Agraria n. 20. Pro Domo sua n. 130. Pro Plancio n. 7. Philip. 2. n. 34.

Sunt autem hujus Figuræ vulgares apud Tullium formulæ. *Nunc ego vos consulo, quid mihi faciendum putetis &c. Quæro, si te hodie domum tuam redeuntem coacti homines, & armati non modò limine tectóque ædium tuarum, sed primo aditu vestibulóque prohiberent, quid acturus sis, &c. Vide, Antoni, quid tibi futurum sit, &c.*

ALIA

EXERCITATIO.

Nobilis Carthaginensis ad Annibalem Capuæ otiantem, ut Romæ obsidionem aggrediatur.

Per laudatas supra Figuras.

SYNOPSIS.

Exord. Flet per Prolepsim. Præveniet Annibalis animum, quòd tanto Imperatori dare consilium præsumat.

Propositio. Per Dubitationem scrutando causas, propter quas Capuæ remoretur; an extinctum sit ipsius in Romanos odium? an pœniteat ipsum partæ jam gloriæ? an timeat Romam aggredi?

Confirmatio. Petetur à facilitate expugnandæ urbis, & per Correctionem, quid facilem dico, &c. ostendétque, quàm obvia sit expugnatio Romæ, ab accisis Romanorum viribus, à cladibus jam acceptis, à metu, quô perculsa Roma est.

Id ipsum tractabit per Communicationem. Quid facturos putares Romanos, si Carthaginenses tot cladibûs affecissent; si vicissent ad Trebiam, ad Trasymenum, ad Cannas? an otiarentur desides: an oblatam novæ victoriæ occasionem aspernarentur?

Conclusio. Vide ergo, ne, si cessaveris diutius, invalescant illi, & veteres ruinas reparent.

ORATIO.

Etsi bellicis in rebus per temet ipse satis acutùm vides, neque nostrûm est sapientissimi Ducis consilia curiosiùs perscrutari; *(Prolepsis)* tamen ubi gloria tua, ubi patriæ salus vocatur in discrimen, ignosces, reor, si longioris moræ, quam facis in hac urbe, periculum ausim demonstrare.

Nam

Nam quid ſentiam, Imperator fortiſſime, vel quid loquar, cùm otiantes Capuæ ſextus jam menſis nos videat? *(Dubitatio)* An extinctum putem tuum illud in Romanos odium, quod niſi cum ipſa vita extinguendum Divûm in præſentia tam ſolenniter promiſiſti? Téne partæ jam gloriæ pœniteat, aut novam illuſtrioris triumphi ſegetem aſperneris? Num afflictam per te tot cladibûs Romam rurſum laceſſere, & tam facili redimendam victoriâ metuas occupare?

(Correctio.) Quanquam quid victoriæ mentionem hîc facio, ubi certamen eſſe non poſſit? Ecce, ſi volueris, Roma jam tua eſt, non ſanguinis pretiô, non armorum vi, non militum robore pervincenda. Accede tu tantùm; ſiſte te præſentem mœnibus: Annibalem videat ſuperba illa civitas, & victorem ultrò, triumphantémque excipiet. Nempe fatalem pugnæ infelicis exitum expectet? Acciſis viribûs, defenſoribûs ſpoliata, gravi perculſa metu victoris exercitus impetum ſuſtineat? ſitis faces admoveri mœnibus, cives ad internecionem cædi, Penates ac Deos obiici ludibrio patiatur? Novi Romæ ingenium, Dux fortiſſime, in iis rerum ſuarum anguſtiis aleæ tam metuendæ diſcrimen ultimum nolit experiri. Quid ceſſamus ergo? quæ nos retinet vecordia ſic oblitos gloriæ, & faventis ultrò fati contemptores? O ſi tam aſpirantem ſibi fortunam Romani experirentur, quantò illi utiliùs ſortem lætiſſimam lucro apponerent!

Hoc ipſum per te velim æſtimes, Dux ſapientiſſime. Fac eô Romanos eſſe, quô ſunt Carthaginenſes locô. Si rebus illi abundarent omnibus; ſi copiarum freti numero ac robore rem haberent cum hoſte fracto, & viribus exhauſto; ſi victoriæ ſpem certam præſumerent; putas otiarentur illi ſegniter, & parandæ gloriæ occaſionem tam commodam prætermitterent? Unum te, inquam, arbitrum, ac

ac judicem volo. (*Communicatio.*) Liceat mihi etiam paulò ſuperiùs à te percunctari; ſi te Romani viciſſent ad Ticinum, ſi profligâſſent ad Trebiam, ſi ad Traſymenum lacum expugnâſſent, ſi cecidiſſent ad Cannas, an ſtetiſſent illi tam proſpero victoriarum in curſu? an triumphantem exercitum luxu & inertiâ corrumpi, depravaríque ſinerent? an relinquerent hoſtibus moram reparandi jacturas, quas feciſſent? an non potiùs urgerent victos acriter? trepidantibus, & inſolito metu perculſis inſtarent; triſtes deſolati exercitûs reliquias perſequerentur, donec rerum potiti omnium plenam, cumulatámque victoriam retuliſſent?

Tuum eſt pro tua prudentia, Imperator ſagaciſſime, cavere ſedulò, ut quod feciſſent illi opinione tua, id ipſum hodie tibimet ipſe faciendum putes. Eamus ergo, invadamus hoſtes, dum noſtris in manibus eſt victoria: petamus Romam, dum obſiſtere nobis illa non poteſt; non permittamus ipſi ulteriorem ad reſpirandum moram; ne, ſi colligendi ſe ſe, & redintegrandi copias ſpacium habuerit, invaleſcat illa denuò, & otiantibus nobis parem aliquando acceptæ contumeliæ labem importet.

ALIA EXERCITATIO.

Per eaſdem Figuras.

Poſthumii Junioris Oratio, cùm Volſcorum victor damnatus fuiſſet ad mortem, quòd Dictatoris, ejuſdémque Patris injuſſu depugnâſſet.

SYNOPSIS.

Exord. Flet per Prolepſim, dicétque, non veniſſe ſe, ut de nimia Dictatoris, ac Patris ſeveritate quereretur.

Dein

Deinde per Dubitationem fatebitur, incertum se fuisse diu multúmque, quid ageret? an accederet ad dicendam causam, an indictâ causâ pergeret ad supplicium.

Propositio. Dicet, pauca se dicturum, non ut latam mortis sententiam declinet, sed ut omnem amoveat detrectati Imperii suspicionem.

Confirmatio. Per Communicationem cum universis exercitus Ducibus, à quibus petet, quid fecisset in iis rerum adjunctis, cùm hostis lacesseret; cùm partem exercitûs Romani fundere meditaretur! Cùm ipso Patre rogando, quid facere filium jussisset, aut quid fecisset ipse in eas adductus angustias?

Concludet per Correctionem, petendo veniam à Patre, quasi appellare velle ab ipsius sententiâ visus esset, &c.

ORATIO.

Quanquam victori durissimum est, nullum ferre aliud victoriæ præmium, præter ignominiosam pudendæ mortis sententiam; (*Prolepsis.*) in eáque subeunda severissimum in amantissimo patre Judicem experiri; non veni tamen, fortissimi Commilitones, velut nimiam Dictatoris, ac patris inclementiam arguerem, vel ut indignis Posthumio lacrymis ac precibûs capitis periculum deprecarer.

Quin & illud profiteri possum coràm viris fortissimis, dubitâsse me diu multúmque, quid in his rerum angustiis præstandum expediret; (*Dubitatio*) an capitis causam dicturus amplissimum hunc consessum ingrederer, an indictâ causâ ad destinatum supplicio locum properarem.

Quamobrem pauca pro me sic loquar, ut commissæ modò pugnæ offensionem quamlibet, & detrectati Imperii suspicionem amoveam, non ut latam in me mortis sententiam videar declinare. Felix vel hac sorte fortunatúsque nimium, si, dum interibit

cor-

corpus, fama nominis mei integra, & incolumis vivat?

Qua in re vestrum judicium, vestra existimatio sit, sapientissimi, quotquot hîc adestis, exercitus Romani Ductores. Vestram in hac causa fidem appello; quid agendum vobismetipsis putâssetis, si eadem vobis, quæ mihi, tempora, eadem rei strenuè ac feliciter gerendæ occasio incidisset. (*Communicatio.*) Fingite vos in iis positos fuisse præsidiis, quæ Volscus inferior numero ac virtute provocaret ad pugnam, lacesseret impunè, & emissis etiam telis procaciter insultaret: dum Romanus miles probri impatiens fremeret; dum coërceri se per summum nefas, & sibi victoriam eripi de manibus quereretur; dum Imperatorem ipsum timoris, atque ignaviæ tantùm non argueret.

Túque, ô Dictator prudentissime, idémque mihi colende imprimis parens, nam liceat provocare ad teipsum; quod tu filio in hujusmodi rerum adjunctis consilium dedisses? quid fecisses ipse? an haberi ludibrio Romanos Equites permisisses? an irruentium Volscorum agminibus turpiter cessisses? an partem Romani exercitûs nobilissimam everti funditùs, mactari tuis in oculis ac trucidari passus esses? an non potiùs vim vi acriter repulisses? nobilissimo militum nostrorum ardori colligendæ gloriæ viam aperuisses? tui ipsius illustrandi nominis occasionem arripuisses?

(*Correctio.*) Quanquam quid loquar? Ignosce, Pater amantissime, si fortè videri possim oblitus, quid Dictatori, quid tibi patri debeam; si amovendi suspicionem violati Imperii plus æquo cupidus patratum à me contra leges tuas facinus aggressus sum multitudini approbare. Non me species mortis ulla terreat; de me quidquid statueris, ultrò lubénsque perpetiar, paratus eadem constantiâ mortem excipere, quâ eandem medios per hostes toties lacessi-

cessivi. Quid moror? huc ades, lictor manus colliga, caput infelix obnube, &, quam Dictator, & Pater imperat, mortem irroga.

ARTICULUS III.

De Apostrophe, & Prosopopœja.

Quid est Apostrophe?

℟. Est Figura, qua Orator convertit Orationem vel ad DEUM, vel ad Judices, vel adversarios, vel etiam res inanimatas.

Orationem convertit ad Deum Tullius 1. Cat. n. 33. *Num tu, Jupiter, qui iisdem, quibus hac urbs, auspiciis à Romulo es constitutus, quem Statorem hujus urbis atque Imperii verè nominamus: hunc, & hujus socios à tuis aris caterísque templis, & tectis urbis, ac mœnibus, à vita fortunísque civium omnium arcebis, & omnes inimicos bonorum, hostes patria, latrones Italia, scelerum inter se se ac nefaria societate conjunctos, aternis suppliciis vivos mortuósque mactabis?*

Orat. pro Domo suâ n. 104. *O Dii immortales! vos enim hac audire cupio; Pub. Clodius vestra sacra curat? vestrum Numen horret? res omnes humanas religione vestrâ contineri putat? hic non illudit auctoritati horum omnium, qui adsunt summorum virorum? non vestrâ Pontifices, gravitate abutitur? ex isto ore religionis verbum excidere, aut elabi potest?*

Item pro Cœlio n. 59. 2. Phil. n. 32. 33.

Ad Judices convertit Orationem 7. Ver. n. 122. *Per Deos immortales, Judices, quo tandem animô sedetis? aut hac quemadmodùm auditis? Utrum ego desipio, & plus quàm satis opus est, doleo in tanta calamitate miseriáque sociorum? an vos quoque hic acerbissimus innocentium cruciatus, & mœror pari sensu doloris afficit?*

Pro Muræna n. 82. *Qui locus est, Judices, quod tempus, qui dies, qua nox, cùm ego, non ex istorum insidiis*

diis ac mucronibus, non ſolùm meo, ſed multò etiam magis divino conſilio eripiar, atque evolem, &c.

Habes alia exempla 3. Ver. n. 81. Pro Ligario n. 6. Pro Arch. n. 19. Pro Mur. n. 78. 3. Phil. n. 22.

Ad adverſarios orationem convertit. Pro Ligario n. 9. *Quid enim, Tubero, tuus ille diſtrictus in acie Pharſalica gladius agebat? qui ſenſus erat armorum tuorum? quæ tua mens, oculi, manus, ardor animi? quid cupiebas? quid optabas?*

In Piſonem n. 1. *Jámne vides bellua, jámne ſentis, quæ ſit hominum querela frontis tuæ? Nemo queritur, Syrum neſcio quem de grege novitiorum factum eſſe Conſulem; non enim vos color iſte ſervilis, non piloſæ genæ, non dentes putridi deceperunt. Oculi, ſupercilia, frons, vultus denique totus, qui ſermo quidam tacitus mentis eſt, hic in errorem homines impulit: hic eos, quibus erat ignotus, decepit, feſellit, in errorem induxit. Pauci iſta lutulenta vitia tua noveramus; pauci tarditatem, ingenii ſtuporem, debilitatémque linguæ; nunquam periculum factum conſilii; nullum non modò illuſtre, ſed ne notum quidem factum aut militiæ, aut domi; obrepſiſti ad honores commendatione fumoſarum imaginum, quarum ſimile habes nihil præter colorem.*

Item. 1. Ver. n. 35. 3. Ver. n 77. 78. 6. Ver. n. 18. 79. 82. Pro Quintio n. 4. 1. Cat. n. 1. 2. Phil. n. 33. 34. 14. Phil. n. 21. Pro Roſc. Am. n. 144.

Ad res inanimatas convertit Orationem pro Balbo n. 13. *O nationes, urbes, populi, Reges, Tetrarchæ, teſtes Cn. Pompeji non ſolùm virtutis in bello, ſed etiam religionis in pace! vos denique, mutæ regiones, imploro, & ſola terrarum ultimarum; vos maria, portus, inſulæ, litoráque! Quæ eſt enim ora, quæ ſedes, quis locus, in quo non exſtent hujus cùm fortitudinis, tum verò humanitatis, tum animi, tum conſilii impreſſa veſtigia?*

7. Ver. n. 70 *Si hæc non ad Cives Romanos, non ad aliquos amicos noſtræ Civitatis, non ad eos, qui Populi*

Rom. nomen audissent, denique si non ad homines, sed ad bestias, aut etiam, ut longiùs progrediar, si in aliqua desertissima solitudine & saxa, & scopulos conqueri, & deplorare vellem; tamen omnia muta atque inanimata, tanta & tam indignâ rerum atrocitate commoverentur.

Similiter & 2. Philip. n. 32. & 33. Dicit nullos esse tam agrestes homines, nulla tam deserta loca, quæ Brutum, & Cassium non efferrent, & patratum ab ipsis gloriosum facinus non gratularentur. Item pro Milone n. 85.

Valet autem hæc Figura, ùt ex laudatis exemplis colligitur, ad increpandos acriùs adversarios, etiam ad delectationem, & commiserationem commovendam.

Quid est Prosopopœia?

R. Est fictio personæ cujuslibet loquentis, qua rebus etiam mutis ac sensûs expertibus sermo accommodatur, aut vitâ functi tanquam præsentes spirantesque, & loquentes inducuntur.

Pro Muræna n. 38. Fingit Tullius, & inducit loquentes milites, qui sub Muræna meruerunt. *In Consule declarando multum apud universum Populum Romanum auctoritatis habet suffragatio militaris; Imperatoris enim Comitiis Consularibus, non verborum Interpretes deliguntur. Quare gravis est illa Oratio: me saucium recreavit, me prædâ donavit, duce hoc castra cepimus, signa contulimus: nunquam iste plus laboris militi imposuit, quàm sibi sumpsit: ipse cùm fortis, tum etiam felix.*

Similis penè locus ibid. n. 45. ubi colloquentem populum inducit de vario Candidatorum habitu. *Vides tu illum tristem, &c.*

Item & pro Plancio n. 12. in Pisonem n. 59. Pro Quintio n. 55. Pro Roscio Amer. n. 32. & 145.

Mortuos ab Inferis excitat, & loquentes exhibet pro Cœlio n. 33. *Aliquis mihi excitandus est ab Inferis*

feris ex barbatis illis, non ex illa barbula, qua ista delectatur, sed illâ horridâ, quam in statuis antiquis, & imaginibus videmus: qui objurget mulierem, & pro me loquatur, ne ista mihi fortè succenseat. Existat igitur ex illa familia aliquis, ac potissimùm cæcus ille (minimum enim dolorem capiet, qui istam non videbit) qui profectò, si extiterit, sic ages, & sic loquetur: Mulier, quid tibi cum Cœlio! quid cum homine adolescentulo? quid cum alieno? cur aut tam familiaris illi fuisti, ut aurum commodares; aut tam inimica, ut venenum timeres? Non patrem tuum videras, non patruum, non avum, non proavum, non atavum, audieras consules fuisse? &c. Locus egregius totus perlegendus.

Et n. 36. *Sin autem urbaniùs me agere mavis, sic agam tecum. Removebo illum senem durum ac penè agrestem, ex iisque tuis sumam aliquem, ac potissimùm minimum fratrem tuum, qui est in isto genere urbanissimus, qui te amat plurimùm, qui propter nescio quam, credo timiditatem, & nocturnos quosdam inanésque metus tecum semper. - - - - - - - - - Eum putato tecum loqui. Quid tumultuaris soror? quid insanis? quid clamore exorsa rem parvam magnam facis? vicinum adolescentulum aspexisti, candor hujus te, & proceritas, vultus, oculíque pepulerunt, &c.* Hæc Prosopopœia continuatur usque ad num. 38.

Habes alia hujus Prosopopœiæ exempla 3. Ver. n. 94. 7. Ver 135. & 187. Pro Milone 72. & 77. Pro Balbo. 44.

Denique rebus etiam inanimatis sua vox tribuitur, ùt Ver. 4. n. 19. *Sicilia tota, si una voce loqueretur, hoc diceret. Quod auri, quod argenti, quod ornamentorum in eis urbibus, sedibus, delubris fuit, quod in unaquaque re beneficio Senatûs, Populíque Romani juris habui, id mihi tu C. Verres, eripuisti, atque abstulisti. Quo nomine abs te sestertium millies ex lege repeto.*

Et 1. Catil. n. 18. *Nunc te patria odit, quæ communis omnium nostrûm parens est -- quæ tecum Catilina sic agit, & quodammodò tacita loquitur: nullum jam tot annos facinus extitit, nisi per te; nullum flagitium sine te: tibi uni multorum civium neces, tibi vexatio, direptióque sociorum impunita fuit, ac libera. Tu non solùm ad negligendas leges ac quæstiones, verùm etiam ad evertendas, perfringendásque valuisti. Superiora illa, quanquam ferenda non fuerunt, tamen, ùt potui, tuli. Nunc verò me totam esse in metu propter te unum: quidquid increpuerit, Catilinam timeri: nullum videri contra me consilium iniri posse, quod à tuo scelere abhorreat, non est ferendum. Quam obrem discede, atque hunc mihi timorem eripe. Si verus, ne opprimar: sin falsus, ut tandem aliquando timere desinam.*

Item n. 27. & 28. ejusdem Catilinariæ, Patria Ciceronem alloquitur.

EXERCITATIO.

Saul incertus, & anxius, quis esset futurus exitus certaminis, quod erat contra Philistæos commissurus, statuit Samuelis umbram per Pythonissam consulere.

Per Apostrophen, & Prosopopœiam.

SYNOPSIS.

PRimò per Apostrophen ad DEUM queretur, quòd interrogatus de committendæ mox pugnæ exitu nullum per Vates, ac Sacerdotes responsum dederit.

2. Per aliam ad seipsum Apostrophen quæret, quid sibi agendum sit in eo rerum discrimine, statuétque adire Inferos, quoniam Cœlum tacet.

3. Per aliam Apostrophen ad seipsum damnabit consilium suum, qui nihil audire possit à Samuele, nisi funestum, nihil cujus conscius esse sibi non debeat.

4. Per

4. Per Prosopopœiam finget audire se loquentem Samuelem, & denunciantem mala jam jam eventura.

Concludet: I, perge, quando sic placet, evoca virum illum, disce ab eo calamitatum tuarum seriem, &c.

ORATIO.

(*Apostrophe.*) Quid esse dicam, ò DEUS? Ecquid ferale non occinit silentium illud, quod hodie præter morem affectas. Ecce Philistæi populum tuum impetunt, tristissimam nobis perniciem minitantur? & taces? conticescunt Vates tui, & interrogati Sacerdotes responsum non ferunt! itáne miserum Regem abiicis, ò DEUS, & hostis barbari furoribus illudendum permittis?

(*Apostrophe.*) Quid ages, Regum infortunatissime? quò te vertes? cujus implorabis opem in tantis rerum tuarum angustiis? Statue nunc tandem aliquid. Cur hæres dubius? cur deliberas? cur times? sume dignum animo tuo, dignum præsenti calamitate, dignum desperatissimis rebus consilium. Nullum nobis de cœlo responsum venit? esto; adeamus inferos; penetremus intima terrarum viscera; evocemus inde virum illum, cujus ex ore divina toties oracula promanârunt; ne parcamus magicis artibus, neque adhibere pudeat eorum industriam, quos pepulisti nuper, atque exterminâsti: scelera ipsa atque flagitia hac hodie mercede nobis placeant.

(*Apostrophe.*) At enim quò pergis? quò properas? quò præceps ruis? quid sperandum habes ab eo, quem contrarium tibi, dum viveret, quem infensum semper, quem perpetuum impietatis tuæ obtrectatorem expertus es? quin interrogas potiùs te ipsum, quin conscientiam perscrutaris, quin tumultus illos, metus, pavores, quibûs agitatur infelix animus,

per-

perſentiſcis, atque hinc certiùs triſtiſſimam paratæ tibi ſortis acerbitatem augurаris?

Nam quid Samuelem adeas, inconſulte? quid ipſius quietem etiam poſt ultima fata interturbes? An vis audire denuò ſeverum Vatem increpantem te durius, & commiſſa toties in DEUM per ſummum nefas piacula diſſertiſſimè retractantem? Vis, ut excitatus Phython ſſæ incantationibûs è media prodeat umbrarum caligine; & ardentibus ùt olim oculis, minaci fronte, vultu ad indignationem compoſito ſic loquatur, aut potiùs fulminet? (*Proſopopœia*) Quid me ſuſcitâſti, Regum infeliciſſime, vel me quid interrogas? an neſcis, quod ego tibi jam prædixi tam ſæpè, receſſiſſe à te omnipotentem DEUM, & ad æmuli tui viri ſanctiſſimi partes tranſiiſſe? An ignoras, auferendum tibi modò regnum illud, quod per tot annos flagitiis tuis dedecorâſti? Nempe jam oblitus es, quoties, quàm turpiter datam DEO fidem violaveris; quàm temerè ſacratiſſimas ipſius leges perfregeris, quàm inconſultè, atque impiè avaritiâ impulsus tuâ Regi Amalecitarum, & opimis ipſorum ſpoliis, ipſo repugnante, & contradicente DEO peperceris? Quid igitur à me audire lubet ulterius? an exitum illius pugnæ, quam meditaris, fore triſtiſſimum? an vincendos, cædendos, mactandósque à Philiſtæis Iſraëlitas? an medias inter populi tui ſtrages ac ruinas tibi unà cum filiis eſſe occumbendum? Hæc ſunt, infelix Saul, quæ audies.

I nunc ergo, quandoquidem ſic placuit, i, perge certam in perniciem; Samuelem interroga, diſce diligenter crudelis fati, quod capiti impendet tuo, atrocitatem omnem; noli expectare, dum hora fatalis advenerit, ſed macera jam teipſum funeſtiſſimó nunciô, quod auditurus es, & ante tempus debitas ſceleribus tuis pœnas à temetipſo exige.

ALIA

ALIA EXERCITATIO.

Theodoricus Ostrogothorum Rex, cùm Symmachum falsò accusatum crimine, capitali suppliciô affecisset, visus est sibi ejusdem Symmachi caput intueri in capite piscis ingentis, quod cœnanti sibi fuerat appositum.

Per easdem Figuras.

SYNOPSIS.

PRimò stuporem suum testabitur; & conversa ad ministros suos oratione, petet, an illudant sibi, jubebítque removeri triste spectaculum.

2. Arguet se se, qui inanibûs terriculis moveatur.

3. Priorem sententiam corriget, & quasi loquens audire Symmachi caput per Prosopopœiam inducet Symmachum, exprobrantem sibi crudelitatem suam, & denunciantem mox eventuras calamitates.

Denique per Apostrophen ad DEUM fatebitur se meritò puniri, & mortem mox adfuturam præcipiet.

ORATIO.

Quid video, Rex infelix? méne fallunt oculi? quid hoc sibi vult oblitum recenti cruore caput? quid pallida, & exanguis facies? quid isti oculi in me unum truces, & efferati? Piscísne, an Symmachi potiùs caput inter epulas mihi appositum intueor?

(Apostrophe.) Ah! removete ocyùs triste spectaculum; itáne Regi vestro illuditis, ministri perduelles? Méne, an vos ignoratis? quod esse decuit ferarum præda, hoc Regis vestri, credo, cibum esse vultis? cedò arma miles; hic modò gladius meritas à proditoribus pœnas hauriet. . . . Sed caligant

oculi, vires deficiunt, vox hæret, & præsagus mali animus dirum nescio quid perhorrescit!

Quanquam resume animos, Theodorice, quid trepidas? quid inania tibi fingis somnia? scilicet hunc timeas mortuum, quem vivum contempsisti? Nihil ago, nihil promoveo! frustra sum. Perii miser! ecce terribilis, & minax sonus auribus intonat meis, & animum nequicquam obluctantem exanimat! Audio, audio Symmachi vocem; me me petit illa, & edita nuper crudelitatis argumenta palàm exprobrat! Utinam liceret tristibus querelis aures occludere! Nam quid audio infelix? quæ me fulmina percellunt! *(Prosopopœia.)* Intuere, Rex crudelissime, tuo spectacula digna convivio; porrige dexteram, nequid sævitiæ tuæ desit, & inter digitos rivi defluant innocentis cruoris. Et quoniam sæviendo restingui non potest inexpleta sanguinis humani sitis, bibe cruorem illum scaturientibûs adhuc exsecti capitis venis profluentem. Infelix! quousque tandem in cives tuos bacchabere? quamdiu insontes quousque persequeris, & clarissimorum virorum sanguine impias cruentabis manus? Age, age; quæ tibi mens? quod consilium? quis animus fuit? quid, me interfecto, sperâsti crudelis? quæ te spes, vel quis metus ad inauditas illas, & impias Senatorum amplissimorum cædes stimulabat? Hanc feceras exspectationem tui, degener, cùm faustis omnibus ad solium evectus invisus nulli, nemini non acceptus, proponendum cunctis Imperatoribus humanitatis, clementiæ, æquitatis exemplum, regni habenas moderabâre? Quantùm mutatus ab illo es! quis jam Theodoricum in Theodorico agnoscat?

Heu me! quid miserum asperas, Symmache? absiste, satis est; habes fatentem reum; facti pudet, pigétque: aspice manantes ex oculis fletus, audi tristes, sincerísque doloris indices gemitus, & si fas, ignosce.

At

At tu, ſupreme rerum omnium arbiter DEUS! (*Apoſtrophe*) qui Regum perinde, ac cæterorum mortalium fata moderaris: tuam ſentio, quæ capiti ſcelerato impendet, ultricem manum: merui, quæ patior, & graviora merui. Mors imminet; nec mortem deprecor; quæ utinam ſcelera mea antevertiſſet! Hoc unum obſecro, ſi quid adhuc rogare me ac flagitare pateris, hîc ſontem plecte, ſi modò te nec vitiis meis iniquum, nec ultra mortalis ævi ſpacia gravem experiar.

ARTICULUS IV.

De Hypotypoſi, & Ethopœia.

Quid eſt Hypotypoſis?

R. Eſt Figura, qua res ſubiiciuntur oculis perinde, ac ſi coràm gererentur. Ad hanc Figuram pertinent Deſcriptiones locorum, rerum, perſonarum, &c.

Pro Roſcio Amer. n. 98. *Etiámne in tam perſpicuis rebus argumentatio quærenda, aut conjectura capienda ſit? nonné vobis hæc, quæ audiſtis, cernere oculis videmini? Num illum miſerum, ignarum casûs ſui, redeuntem à cœna videtis? non poſitas inſidias? non impetum repentinum? non verſatur vobis ante oculos in cæde Glaucia? non adeſt ipſe Roſcius? non ſuis manibûs in curru collocat Antomedontem illum, ſui ſceleris acerbiſſimi, nefariæque victoriæ nuntium? non orat, ut eam noctem pervigilet? ut honoris ſui causâ laboret? utCapitoni quamprimùm nuntiet?*

Pro Milone n. 28. ita deſcribit egreſſum Clodii ex urbe, ut inde concludat, ſtructas ab eo Miloni inſidias fuiſſe.

Et 2. Phil. n. 105. *Perſonabant omnia vocibûs ebriorum, natabant pavimenta vinô; madebant parietes:*

rietes ; ingenui pueri cum meritoriis ; scorta inter matres familias versabantur.

Ibid. n. 58. *Vehebatur in essedo Tribunus plebis. Lictores laureati antecedebant : inter quos apertâ lecticâ Mimus portabatur, quam ex oppidis municipales homines honesti necessariò obviàm prodeuntes, non noto illo & mimico nomine, sed Volumniam consultabant. Sequebantur rhedam cum leonibus comites nequissimi: rejecta mater amicam impuri filii tanquam nurum sequebatur.*

Alia hujus Figuræ exempla habes 3. Ver. n. 67. 141. 4. Ver. n. 108. 6. Ver. n. 74. 7. Ver. n. 17. & à 26. ad 27. 2. Catil. n. 5. 4. C. n. 11. 2. Phil. n. 7.

Valet autem hæc Figura plurimùm ad commovendos affectus, & Judicum animos concitandos.

7. Ver. n. 105. *Hæc posteaquàm acta, & constituta sunt, procedit iste repentè è prætorio, inflammatus scelere, furore, crudelitate in forum venit. Navarchos vocari jubet, qui nihil metuerent, suspicarentur nihil, statim occurrunt. Iste hominibus miseris, innocentibúsque injici catenas imperat ; implorare illi fidem Populi Rom. & quare id faceret, rogare. Tùm iste hoc causæ dicit, quòd classem prædonibus prodidissent. Fit clamor, & admiratio populi, tantam esse in homine impudentiam.*

Et n. 141. ibid. *Hæc cùm maximè loqueretur, sex Lictores circumsistunt validissimi, & ad pulsandos, verberandósque homines exercitatissimi cædunt acerrimè virgis. Denique proximus lictor Sestius, converso bacillô oculos misero tundere vehementissimè cœpit. Itaque ille, cùm sanguis os, oculósque complesset, concidit; cùm illi nihilominùs jacenti latera tunderentur, ut aliquando spondere se diceret, &c.*

Ibid. Numerus 139. & 160. uterque egregium exhibet hujus Figuræ exemplum, & ad movendos affectus aptissimum.

Item

Item 2. Philip. n. 7. *Ponite igitur ante oculos miseram illam quidem & flebilem speciem, sed ad incitandos animos vestros necessariam: nocturnum impetum in urbem Asiæ clarissimam, irruptionem armatorum in Trebonii domum; cùm miser ille priùs latronum gladios videret, quàm, quæ res esset, audisset; furentis introitum Dolabellæ vocem impuram, atque os illud infame? vincula, verbera, equuleum, carnificem, tortorémque Samarium, quæ tulisse illum fortiter, & patienter ferunt.*

Denique in Oratione pro Muræna illustris est Hypotyposis gemina, eadémque vehementissima n. 85. & 88.

Quid est Ethopœia?

R. Est Figura, qua vitam, & indolem alicujus quibusdam signis ita describit Orator, ut in cognitionem morum saltem aliquam deducat. Hæc autem Figura magnam habet cum Hypotyposi affinitatem, & quemadmodùm illa, in exornatione, & in motibus excitandis frequenter usurpatur.

Pro Rosc. Amer. n. 135. *Ipse verò quemadmodùm compositô & delibutô capillô passim per forum volitet cum magna caterva togatorum; videtis Judices, ut omnes despiciat, ut hominem præ se neminem putet; ut se solum beatum, solum potentem putet.* Lege ibid. n. 59. & 110.

Pro Comœdo n. 20. *Oro, atque obsecro vos, qui nôstis; vitam inter se utriusque conferte; qui non nôstis, faciem utriusque considerate. Nónne ipsum caput & supercilia illa penitùs abrasa olere malitiam, & clamare calliditatem videntur? nonne ab imis unguibus usque ad verticem summum, si quam conjecturam affert hominibus tacita corporis figura, ex fraude, fallaciis, mendaciis constare videtur? qui idcircò capite, & superciliis est semper rasis, ne ullum pilum viri boni habere videatur.*

Item pro Sextio n. 18. ad 20. *Quorum si nondum scelera, vulneráque inusta Reipublicæ vultis recordari, vultum*

vultum atque inceſſum animis intueamini, faciliùs facta eorum occurrent mentibus veſtris, ſi ora ipſa oculis propoſueritis. Alter unguentis affluens, calamiſtratâ coma deſpiciens conſcios ſtuprorum, ac veteris vexatores ætatulæ ſuæ, puteali, & fœneratorum gregibus inflatus atque perculſus, olim, ne Scyllæo æris alieni in freto ad columnam adhæreſceret, in Tribunatûs portum perfugerat..... Alter, ô Dii boni, quàm teter incedebat! quàm truculentus! quàm terribili aſpectu! Unum aliquem te ex barbatis illis, exemplum Imperii veteris, imaginem antiquitatis, columen Reipub. diceres intueri. Veſtitus aſper, noſtra hac purpurâ plebeja ac penè fuſca; capillô ita horrido, ut Capua, in qua ipſe tum imaginis formandæ causâ Duumviratum gerebat, Seplaſiam ſublaturus videretur. Nam quid ego de ſupercilio dicam, quod tum hominibus non ſupercilium, ſed Reipublicæ pignus videbatur? tanta erat gravitas in oculo, tanta frontis contractio, ut illo ſupercilio Reipub. tamquam Atlante Cœlum niti videretur.

Sunt & alia Ethopœiæ exempla illuſtria 4. Ver. n. 74. 134. & 135. 5. Ver. n. 22. & 23. 7. Ver. n. 27. 2. in Rullum n. 13.

Item & Gabinium effœminatum ſic deſcribit Orat. poſt reditum in Sen. n. 12. *Primùm proceſſit, qua auctoritate viri vini, ſomni, ſtupri plenus, madenti coma, compoſita capillo, gravibus oculis, fluentibus buccis, preſsâ voce, & temulentâ.*

Eſt & aliud ſingulare Ethopœiæ exemplum 7. Ver. n. 27. jam laudato, ubi mollem, & delicatam Verris vitam per ſingulas anni tempeſtates graphicè deſcribit.

EXER-

EXERCITATIO.

Extolletur magnanimitas Matris Machabæorum, quæ septem filios pro divina Lege morientes non modò constantes vidit, sed & ipsos ad spernendas Tyranni furias est adhortata.

Per Hypotyposim, & Ethopœiam.

SYNOPSIS.

EXord. & Propositio continebitur sola dilatatione argumenti.

2. Confirmatio fiet per Hypotyposim; describetur terribilis suppliciorum apparatus ad crucianda Machabæorum corpora. Expediebantur enses, aculei, rotæ, incendia, &c. & per Ethopœiam inhibebitur Antiochus inflammatus irâ, &c.

3. Per aliam Hypotyposim exponetur luctus astantium, & comploratio. Alios vidisses effusos in lacrymas, & fortissimorum Juvenum sortem deplorantes, alios affixos sacris corporibus, alios detestantes Antiochi furias, &c.

4. Per Ethopœiam describetur mater cruentam inter natorum carnificinam erecta animo, spe firma, gaudiô exultans, &c.

Conclusio. Eat nunc superba Antiquitas, & Heroas suos jactet.

ORATIO.

Nam quæ illa fœmina est, suprà sortem sexûs sui tam fortis, ut ad mortis aspectum non expallescat? adversùs naturæ sensus omnes sic obfirmata, ut inter cruenta charissimæ sobolis funera gaudeat, ac triumphet? Agnosco generosam illam Machabæorum matrem; quæ divinæ legis amore succensa non habuit satis, si pro eadem tuenda mortem viriliter oppete-

peteret, nisi ad parem animi constantiam septem, quos pepererat, filios adhortaretur; & antequam extingueretur ipsa, septies cum totidem filiis interiret.

Quantæ porro virtutis erat, non commoveri funestissimo carnificinæ illius apparatu, qui amantissimæ suæ soboli *(Hypotyposis.)* tristissima quæque minitabatur! quæ mater alia non perhorruisset vel ad cruentam mortis tam multiplicis imaginem? Hinc enim expediebantur enses, aculei, rotæ, incendia, ferventes ollæ, & alia cujuscunque generis instrumenta, luxandis, ac dilaniandis artubus accommodata. Illinc erumpebat immanis tortorum furor, quos innata barbaris pectoribus feritas, & crudelia immanis Tyranni imperia in sanctissimos Juvenes incitabant. Interim spretus insigniter Rex Antiochus, quod blanditiis, precibus, promissis non potuerat exorare, id minis, terroribûs, & sævissimis cruciatibûs urgebat. Ardebant oculi, frons ignescebat, *(Ethopœia.)* vultus furore ac scelere inflammabatur, & toto ex ore crudelitas emicabat!

Nullus erat ex confertissima circumstantis populi multitudine, quem terribilis spectaculi hujusmodi facies non moveret. Hinc audiri gemitus, illinc erumpere lachrymæ, inde tristissima omnium comploratio misceri. (*Hypotyposis.*) Miserabantur alii luxata equuleis corpora, laceratos plagis artus, inundantes ex omni parte rivos sanguinis, & absumptum ante tempus ætatis florem lamentabantur. Alii genibus affusi fortissimorum Juvenum sacra ipsorum vestigia osculabantur; alii ruebant in amplexus; alii, quia turbam hominum non valebant submovere, protensis à longè manibus lugubri planctu, ac lamentabili voce invictos Heroas prosequebantur. Alios audiisses dirissimam tortorum bar-

barbariem increpare, alios suam ipsi Antiocho exprobrare crudelitatem, alios vindices sceleratis capitibus pœnas imprecari.

At quid Mater intereà tot inter adstantium gemitus, suspiria, lacrymas, ejulatus, minas, execrationes? An cæterarum matrum de more scindebat capillos, laniabat genas, tundebat pectus, & luctuosa comploratione omnia latè loca personabat? an impii Regis genibus affusa suppliciter, parata supplicia deprecabatur? an filios convelantes ad mortem lacrymis suis, ac precibûs retardabat? *(Ethopœia.)* Imò, imò, erat aspectus ipsius spe plenus, erectus constantiâ, & incredibili quâdam lætitiâ perfusus. Nunc defixis in Cœlum oculis novum inde robur certantibus accersebat; nunc deflexis paulùm in amantissimos filios virilem omnibus constantiam inspirabat; modo supremi Numinis erumpens in laudes, divinam suis in pugilibus potentiam celebrabat; mox sanctos Heroas blandè compellans ruentes ultrò certas in neces stimulis acrioribûs incendebat. Lacerabantur alii ferreis pectinibûs, alii distentabantur rotis & equuleis, alii ferventibus ollis immergebantur, cædebantur. Plaudebat interim ipsa, exultabat, triumphabat, & carnificum furias prævertens filiorum corpora perimenda porrigebat.

Eat nunc ostentatrix sui Antiquitas, extollat Heroas suos, ac prædicet, aut cum fœmina illa fortitudinis, ac constantiæ laude comparandos arbitretur.

EXER-

ALIA EXERCITATIO.

Bacchanalium Insectatio.

Per easdem Figuras.

SYNOPSIS.

Exord. DEplorabit Christianæ Religionis fatum, quæ, post refixam jam diu falsorum Numinum superstitionem, dolere possit profanos eorumdem cultus fuisse revocatos.

Propositio. Sic efferetur per Hypotyposim. Nam quid sibi vult tumultus ille concursantium, quid vociferantium clamores? &c. an, si coleretur hodie Bacchus, celebraretur aliter à Bacchantibus?

Confirmatio. Describentur per Hypotyposim, & Ethopœiam insani Bacchanalium mores, quos dicet nihil differre à priscis Orgiis; diurni, nocturníque tumultus ac strepitus, sonitus tympanorum, larvatæ facies, mimici habitus, immoderatæ epulæ, ridicula spectacula, contentiones, rixæ, cædes.

Contentio. Petet à Religione, an profanos hujusmodi cultus in suis approbet? Mox inducet Religionem ipsam expostulantem, & degeneres Christianos objurgantem, quòd à Majorum virtute deflexerint.

ORATIO.

Quàm luctuosô Religionis Christianæ fatô fieri dicam, ut, cùm incredibili labore suo priscam falsorum Numinum superstitionem jam diu refixerit; profanos tamen eorundem cultus, aut servatos tanto pòst tempore doleat, aut postliminiô certè revocatos conqueratur?

Nam quid sibi vult tumultuosus ille sonitus? quid clamores vociferantium inconditi? quid accensæ faces vel innuunt, vel loquuntur? *(Hypotyposis.)* Ac ergo

ergo vigent hodiéque, & in pretio ſunt priſca inſanientium hominum Orgia? an apud nos etiamnum habere Numen aliquod Bacchus creditur? Nam qui forent alii Bacchantium mores, quàm nunc ſunt; aut quibûs aliis ritibûs Bacchus ipſe coleretur, ſi ad noſtra uſque tempora ſuperſtitio vana perſtitiſſet?

Sed quid dico, Bacchi cultus hodie non viget, aut ineſſe Baccho divinum quidpiam homines noſtri non putant? Unde ergo diurni, nocturníque Bacchantium ſtrepitus aures perſonant? Cur intempeſtivi tympanorum ſonitus aut vigilantibus obſtrepunt, aut dormientium ſomnos interturbant? (*Hypotypoſis, & Ethopœia,*) Quid mentitas video facies undique, & ridiculum, vel horrendum in morem larvatas? Quis turpes illos Mimorum, & Hiſtrionum habitus induxit? Quare tam obliti pudoris ac modeſtiæ, quotquot ſunt ex illo deſipientium hominum grege, nemo ut prodire in publicum, niſi diſſimulatus inſigniter, & monſtro cuipiam, quàm homini proprior videri ſuſtineat? Hinc offerunt ſe mihi perennes epulæ, illinc immoderatæ commeſſationes, inde ebrietas, ac crapula! Hîc turpiſſima ſpectacula offendunt oculos, illinc cachinnantium ſtrepitus, plauſus laſcivientium aures obtundunt! ibi concertantium clamores, ac rixæ funeſtiſſimam futuri poſtmodùm certaminis ſcenam denuntiant? Jam ventum eſt ad jurgia, à jurgiis ad manus; jam ſtringuntur enſes, mutuis hinc inde vulneribûs res geritur. Omnes inflammati ſcelere, ebrietate, furore, crudelitatem ſpirant, ac cædem! Jam miſceri fusdéque omnia, convivæ in Corybantas mutari, natare pavimentum vino ac ſanguine, & luctuoſi cruentique belli facies exurgere. O tempora! ô mores!

Et hæc pateris Religio ſancta? Tu ritus illos, hæc flagitia tuis in aſſeclis atque ſectatoribus approbas? Imò, imò: queritur, gemit, & illatam ſibi per ſummum nefas contumeliam graviter expoſtulat. O ſi

audire poſſis per turbas ac tumultus, quisquis depravatis hiſce moribus funeſtam Religioni labem ac maculam importas! Quieſce tantiſper ab inſanis illis clamoribus; reprime ad breve tempus impetum illum, qui te ad inſaniam adigit; reſipiſce paulùm, ſi potes, & perſonam hominis ſobrii ac temperantis vel deponendam poſtmodùm, indue. Audi, Chriſtiane degener, quibûs te tuíque ſimiles querelis ac probris Religio illa, quam ſpernitis, atque illuditis, inſectetur.

Hanccine mihi refertis gratiam, ſceleſti ac perduelles filii, quos peperi olim tot laboribûs, quos fovi toties in ſinu, quos alui tam diligenter? Hic erit unus impenſi amoris fructus, hæc inſtitutionis bonæ, quam dedi, merces unica, ut profſcindi me veſtris opprobriis, ac contumeliis effici videam? Itáne ſoboles infida à majorum ſuorum virtute deflexit! Illi me pio ſanctóque cultu ad ſupremum dignitatis apicem evexerunt; vos dejectam ex illo gradu ac jacentem illuditis. Suas illi vigilias, labores, curas mihi devoverunt; vos in meam perniciem omni ſcelere ac flagitio incumbitis. Illi jus meum contra nefarios hoſtium impetus vel ſanguinis ſui diſpendiò defenderunt: vos inita cum iiſdem ſocietate expugnatis. Statuite porro, quid agere vos deinceps oporteat; an haberi vos velitis hoſtes, an amicos? eligite, per me licet, utrum impietatis, an Religionis partes ſectari vos conveniat. Si primum placet, nihil ego vos moror; profugite tandem, caſtris meis abſcedite penitùs; deponite nomen illud, cujus tantùm vos piget. Sin potiùs ſaniora vos juvant conſilia, abjicite mores illos tam injurios mihi, veſtro nomini tam alienos; & dignos Religione, quam colitis, ſenſus tandem induite.

AR-

ARTICULUS V.

De Sustentatione, Aposiopesi, Emphasi.

Quid est Sustentatio?

R. Est Figura, qua diu suspenduntur Auditorum animi, donec aliquid inexpectatum, sive risu, sive admiratione dignum subjiciatur.

Hinc figuræ hujus duplex est usus, alter in rebus magnis, & insolitis facinoribus exponendis; alter in rebus quibusdam levioribus, quando jocandi causâ magnum aliquid promittit Orator, illúdque tandem in jocum aliquem recidit. Hic agimus potissimùm de Sustentatione, quæ in rebus magnis ac seriis adhibetur.

Habes illustre Sustentationis exemplum 7. Ver. n. 10. & 11. *Res delata ad istum: statim, ùt par fuit, jussu ejus homines, qui nominati fuerant, comprehensi, adductíque Lilybæum: domino denunciatum est, ut adesset, causâ dictâ damnati sunt. Quid deinde? quid censetis? furtum fortasse, aut prædam expectatis aliquam? Nolite usquequaque eadem quærere: in metu belli furandi locus quis potest esse... Etiamnum mihi expectare videmini, Judices, quid deinde factum sit; quòd iste nihil unquam fecit sine aliquo quæstu, atque præda. Quid in ejusmodi re fieri potuit? quod commodum est. Expectate facinus quàm vultis improbum: vincam tamen expectationem vestram; nomine sceleris, conjurationîsque damnati, ad supplicium traducti, ad palum alligati repentè multis hominum millibûs inspectantibus soluti sunt, & Leonidæ illi domino redditi.*

Et Philip. 2. n. 12. *Quid putem, contemptúmne me? Non video nec in vita, nec in gratia, nec in rebus gestis, nec in hac mea mediocritate ingenii, quod despicere possit Antonius. An in Senatu facillimè de me detrahi posse credidit? qui ordo clarissimis Civibus, benè gesta Reip.*

testimonium multis, mihi uni conservata dedit? Audet certare mecum voluit contentione dicendi? hoc quidem beneficium est; quid enim plenius, quid uberius, quàm mihi, & pro me, & contra Antonium dicere? illud profectò est: existimavit sui similibus probari posse, se esse hostem patriæ, nisi mihi esset inimicus.

Hæc porro Figura multam vim habet & gratiam, cùm ita suspenduntur Auditorum animi, allatis multis rebûs, iisdémque rejectis, ut subjiciatur tandem novum aliquid, & minimè expectatum; quod in laudato mox loco videre est.

Habes alia Sustentationis exempla pro Rosc. Amer. n. 39. pro Quintio n. 66. 3. Ver. 141. 4. Ver. 166. 3. in Rul. n. 11. Pro Dejotaro n. 26.

Quid est Aposiopesis, seu Reticentia?

R. Est Figura, qua Oratio interciditur, & interrumpitur, alicujus gravioris affectûs significandi gratiâ. Ita Cicero Epist. 21. ad Atticum Lib. 7. de Pompejo loquens, cujus saluti metuebat, utitur Aposiopesi. *De Pompejo scio nihil, eúmque nisi in navim se contulerit, exceptum iri puto. O celeritatem incredibilem! hujus autem nostri. Sed non possum accusare eum, de quo angor, & crucior... reticet tarditatem,* aut *ignaviam.*

Et Epistolâ ultimâ Lib. 9. ad eundem Atticum utitur Aposiopesi, dissimulandæ indignationis gratiâ. *Sed erat immitissimus Servius, qui filium misit ad affligendum Cn. Pompejum, aut certè capiendum. Etsi hic quidem timoris causâ; ille verò . . . sed stomachari desinamus.*

Adhibetur etiam nonnunquam, ut, quod reticetur, majus quidpiam suspicandi det causam, quàm si efferretur. Cicero pro Cœlio n. 69. *Hic etiam miramur, si illam commentitiam pyxidem obscenissima sit fabula consecuta. Nihil est, quod in ejusmodi mulierem cadere non videatur. Audita, & pervulgata, & celebrata sermonibûs res est. Percipitis animis, Judices, jam*

dudum

dudum quid velim, vel potiùs quid nolim dicere: quod etiam est factum, certè à Cælio non est factum.

Potest etiam dici prætermissum illud à Cicerone vitandæ obscœnitatis causâ.

Quid est Emphasis?

R. Est Figura, qua Orator plus significat, quàm dicit. Quæ quoniam refertur ad Hyperbolem, de qua jam diximus, pluribus hîc supersedebimus.

EXERCITATIO.

Amici, opes viri Principis.

Per Sustentationem, Aposiopesim, Emphasim.

Exord. & Prop. DIcet, nihil esse oportere pretiosius Viro Principi, quàm amicos.

Rationem afferet; quia rebûs omnibus abundat, qui amicos paravit, eisdem, qui caret, omnium egenus est.

Confirmatio, Petetur ab Alexandri Magni auctoritate, qui venientibus ad se Persarum Legatis, & Alexandri thesauros videre cupientibus, circumstantes amicos ostendens dixit: En opes Alexandri. Tractabitur hic locus per Sustentationem, & Emphasim.

Concludet, in amicis veras esse divitias, quas nulla fortunæ mutabilitas auferre possit.

ORATIO.

Extollant alii per me licèt, & quantùm volent, prædicent magnificentiùs in Principibus viris ingentia auri, argentíque pondera, pretiosam suppellectilem, superba palatia; eósque ditissimos arbitrentur, qui rebûs istis omnibus abundant. Ego certè opulentissimum inter cæteros eum semper æstimabo, qui amicos quàm plurimos potuerit sibi jure merito gratulari.

Enimverò quibus rebus non abundat, aut quibus tandem egere potest ille, qui sinceram amicorum multitudinem comparavit? Liceat mihi compellare aliquem eorum de numero, qui quantò superiorem dignitatis gradum adepti sunt, tantò diligentiorem in demerendis amicis operam posuêre. Age, quid times, qui fideles amicos habes, ut sic loquar, ad manum? an ærarii penuriam? at amicorum opes tuæ sunt. An pericula? at illi continuò præstò sunt, tuum vel capitis discrimine parati latus defendere. An adversos fortunæ reflantis ictus? at fortunam adversam vix sentit, cujus acerbitatem amici mulcere possunt. Tu verò, qui amicos negligis; (*Aposiopæsis.*) qui, penè dixi, amicum habes præter me neminem, noli jactare nobis insolentiùs vel ipsas Arabum gazas, quibus, si quis casus ingruerit, si quos inciderit periculum gravius, neque ad arcendam, neque ad mitigandam calamitatem amicis destitutus uti feliciter possis.

Atque hoc noverat certè sapientissimus rerum æstimator Alexander Magnus, qui se non tam Orientis penè totius spoliis beatum ac divitem, quàm amicis suis semper reputavit. Venerant ad eum aliquando Legati Persarum, quos non minùs divitiarum ipsius fama, quàm rerum ab eo gestarum gloria excitaret. Ii perfecta legatione, cùm flagitâssent ab Alexandro curiosiùs, suos ut ipsis thesauros atque opes ostenderet; quid putatis fecisse Principem sapientissimum? (*Sustentatio.*) An reclusit arcas auri argentique pondere refertas? an ostentavit aulæ suæ magnificentiam? an aurata palatia, pretiosam suppellectilem, tot erepta devictis à se Regibus spolia, tot Provinciarum manubias; tot exuvias Asiæ perdomitæ, quibûs castra & armamentaria redundabant, ambitiosiùs jactavit? Sed quid fecissent alii Reges ac Principes in æstimandis rebus minùs periti, & inani rerum suarum pompâ inflati plus

plus æquo ac superbi ? Nihil hujusmodi expectate ab Alexandro; habeat pretiosius aliquid, quod & sibi lubentiùs gratularetur, & aliis jactantiùs ostentaret. Tunc enim expectantibus avidè Persarum Legatis, unde curiosos oculos pascerent, circumspiciens Alexander quàm plurimos, qui stipabant latus, suos familiares, & Legatos amicè compellans, (*Emphasis.*) en, inquit: opes Alexandri. O vocem auream! ô responsum literis omnibus ac monumentis prædicandum! ô dignam tali Principe, dignam omnibus, qui populis imperant, commendationem!

Quis enim verò neget haberi in amicorum benevolentia divitias, quas neque fortunæ mutabilitas unquam adimat; neque ipsa rerum humanarum inconstantia labefactet?

ALIA EXERCITATIO.

Per easdem Figuras.

Orator Popularis.

SYNOPSIS.

Exord. DIcet, quantoperè Oratori sit elaborandum, ut se ad populi captum, gustúmque accommodet.

Rationem afferet; quia nihil est tam amans libertatis, & necessitatis inimicum. quàm ingenium multitudinis.

Confirmatio petetur ab exemplo Demosthenis; qui gravibus de rebus cùm diceret aliquando apud Athenienses, sensissétque populi oscitantis fastidium, fabulam inceptavit de umbra Asini; idque tractabit per Sustentationem. Quid putatis fecisse Demosthenem, an? &c.

Concludet per Emphasim, umbram Asini præ-

fe-

ferendo cuilibet rationi ſpecioſiſſimæ; ſiquidem illa perfecit Demoſthenes, ut attentum rebus ſuis Populum redderet.

ORATIO.

Cùm is debet eſſe propoſitus optimo cuique Oratori finis, ut eorum, apud quos agit, animos ac voluntates quamcùnque voluerit in partem flectat, & inclinet; tum certè operam in ea re ſuam bene collocatam æſtimabit, ſi eorundem mentes, ſenſùsque priusquàm ad dicendum accedat, diligenter deguſtàrit.

Nam qui rem averſam à multitudine per fas & nefas facere acceptam, quia ſe in ea amavit pluſculum, ſuſcipiat, is ignorare videatur, quàm ſit amens, ſuæque retinens libertatis, multitudinis ingenium, quàm inimicum cujuscunque neceſſitatis.

Quare non committet unquam Orator bonus, ut quidquam in vulgus efferat, quod non ſit auribus populi accommodatum? ſed ita temperabit omnia, ut, quidquid dicturus eſt, non tam ex aurificis ſtaterâ, quàm populari quadam in trutina examinet.

Demoſthenes Orator ille percelebris, & eloquentiæ Atticæ facilè Princeps, cùm aliquando diceret ad Athenienſes, rémque magni, ùt videbatur, ponderis, eâ, quâ valebat, dicendi vi perſuadere niteretur; vidit non audiri ſe tam attentè, quâm par erat, & oſcitantis langueſcentísque populi ſenſit faſtidium. (*Suſtentatio.*) Hic verò quod putatis iniiſſe conſilium Demoſthenem? qua ratione medendum cenſuit multitudinis tædio peritiſſimus ille dicendi vir? An invectus eſt acriter in populum levem, & inſanientem indormiſcentis ſocordiam objurgavit? at reſiſtent omnes intempeſtivum objurgatorem. An Orationem perſecutus ſuæ populum ſomnolentiæ permiſit? at quid orando longiùs profeciſſet? An relicto ſuggeſtu

geſtu faſtidioſam multitudinem dimiſit? at illuſus ab eadem fuiſſet, ac contemptus. Quid ergo fecit Orator præſtantiſſimus? cogitate aliquid dignum illius induſtriâ, qui ſe hominum ingeniis ac rationibus accommodare noverat: expectate quidpiam, quod exercitatam in tractandis hominum animis dexteritatem redoleret. Præſtabiliùs duxit Orator ille ſummus deſipere ad tempus, ut ſic loquar, cum multitudine, dum aſſequeretur quod vellet, quàm ſi ſapuiſſet intempeſtivè. Quare abjicit continuò materiam, quam tractabat, & conversâ penitùs oratione lepidam de Aſini umbra fabulam inceptat.

Ecce expergiſcitur ſtatim populus, & excuſſo omnes torpore, quaſi novi ac recentes ad audiendum Oratorem accedunt. Diſſipatam aliò mentem occupat attentio, ſtudium languorem excipit, & tædio ſuccedit hilaritas. (*Suſtentatio.*) Tum verò ſuſpenſis omnium animis, & fabulæ exitum avidè expectantibus, quid feciſſe rurſum putatis Demoſthenem? An ſuâ in populum indulgentiâ demereri eum aggreſſus eſt? an fabulæ finem curiosè quærentibus liberaliter ſatisfecit? an quidpiam ingenioſè commentus eſt, quô inceptam fabulam concluderet? Imò ſubſtitit medio in ſermone Orator egregius, & objurgata populi levitate, qui rebus graviſſimis indormiſceret, dum evigilaret in nugis, ita inclinavit omnium voluntates, ut non modò langueſcentem excitaret, ſed etiam, quod erat meditatus primùm, perſuaderet. Sic, obſequendo in ſpeciem multitudinis ingenio, id conſecutus demum eſt, quod nullis fortè rationum momentis perfeciſſet.

(*Emphaſis.*) O felicem, & ratione quacumque Umbram Aſini potiorem!

ARTICULUS VI.

De Prætermissione, Distributione, Licentia, Concessione.

Quid est Prætermissio?

R. Est Figura, qua Orator id maximè dicit, quod dicere nolle se fingit. Hæc autem figura etsi tam ad laudem, quàm ad vituperium valet, tamen eâ sæpiùs utitur Cicero ad objurgandum, quàm ad laudandum. Utitur ad increpandum Prætermissione de Prov. Cons. n. 8. *Nihil dico nunc P. C. hominem ipsum relinquo. Itaque omnia illa & sæpè audistis, & tenetis animis, etiamsi non audiatis, prætermitto. Nihil de hac ejus urbana, quam ille præsens in oculis vestris, mentibúsque defixit, audacia loquor, nihil de superbia, nihil de contumacia, nihil de crudelitate disputo. Lateant libidines ejus illæ tenebricosæ, quas fronte & supercilio, non pudore, & temperantia contegebat; de Provincia quod agitur, id disputo.*

3. Ver. n. 32. & 33. *Itaque primum actum istius vitæ turpissimum, & flagitiosissimum prætermittam. Nihil à me de sua pueritiæ flagitiis audiet; nihil ex illa impura adolescentia sua, quæ qualis fuerit, aut meministis, aut ex eo, quem sui simillimum produxit, recognoscere potestis. Omnia præteribo, quæ mihi turpia dictu videbuntur. Neque solùm, quid istum audire, verùm etiam, quid me deceat dicere, considerabo. Vos quæso, date hoc, & concedite pudori meo, ut aliquam partem de istius impudentia reticere possim. Omne illud tempus, quod fuit, antequàm iste ad Magistratus, Rémque publicam accessit, habeat per me solutum ac liberum. Sileatur de nocturnis ejus bacchationibus ac vigiliis; lenonum, aleatorum, perductorum nulla mentio fiat; damna, dedecora, quæ res patris ejus, ætas ipsius pertulit, prætereantur. Lucretur indicia veteris infamiæ: patiatur ejus vita reliqua, &c.*

Hæ,

Habes alia hujus Figuræ exempla 1. Ver. n. 26. 29. 2. Ver. n. 14. 3. Ver. n. 75. 128. 4. Ver. n. 110. 5. Ver. n. 59. 103. 106. 6. Ver. n. 37. 48. 2. in Rul. n. 21. Pro Flacco n. 79. post red. in Sen. n. 22. in Vat. n. 11. de Prov. Conf. n. 6. in Pisonem 38. 87. 2. Phil. n. 47.

Utitur aliquando Tullius Prætermissione ad laudandum, pro Sextio n. 7. *Possum multa dicere de liberalitate, de domesticis officiis, de Tribunatu militari, de Provinciali in eo Magistratu abstinentia; sed mihi ante oculos obversatur Reipublicæ dignitas, quæ me ad se se rapit, hæc minora relinquere hortatur.*

Et pro Rosc. Amer. n. 75. *Quæ in re prætereo illud, quod mihi maximo argumento ad ejus innocentiam poterat esse, in rusticis moribus, in victu arido, in hac horrida incultáque vita istius modi maleficia gigni non solere. Ut non omnem frugem, neque omnem arborem in omni agro reperire possis, sic non omne facinus in omni vita nascitur. In urbe luxuries creatur; ex luxuria existat avaritia necesse est; ex avaritia erumpat audacia, inde omnia scelera, ac maleficia gignuntur. Vita autem hæc rustica, quam tu agrestem vocas, parsimoniæ, diligentiæ, justitiæ magistra est. Verùm hæc missa facio.*

Item 1. Ver. n. 26. pro Flacco n. 103.

Sunt autem illæ ex Tullio formulæ, quibûs hæc Figura exponi solet. Prætereo, non dico, non commemoro, non hîc profero, non audietis à me, non attingam. Sinite me hôc locô præterire, possem multa dicere, sentio mihi esse moderandum, jam Orationi meæ fugiendam satietatem vestram. Non versabor in uno genere. Hic nolite expectare; sed quid ea commemoro? nunc agam modicè, nec longiùs progrediar, &c. & similes.

Quid est Distributio?

R. Est Figura, qua Orator dividit aliquid in partes suas, ita ut partes singulas acervatim semel propositas

tas statim resumat, & quod cuique parti convenit, subjiciat.

Pro Lege Man. n. 23. *Ego enim sic existimo, in summo Imperatore quatuor has res inesse oportere: scientiam rei militaris, virtutem, auctoritatem, felicitatem. Quis igitur hoc homine scientior unquam aut fuit, aut esse debuit &c.* Singulis hujus Distributionis membris suas rationes subjicit, quibus probat, quatuor illas magni Imperatoris virtutes in Pompejo adfuisse.

Et pro Cœlio n. 2. *Sed ego Atratino humanissimo atque optimo Adolescenti, meo necessario ignosco, qui habet excusationem vel pietatis, vel necessitatis, vel ætatis. Si voluit accusare, pietati tribuo: si jussus est, necessitati: si speravit aliquid, pueritiæ.*

Pro Quintio n. 5. *Quæ res in civitate duæ plurimùm possunt, eæ contra nos ambæ faciunt hoc tempore. Summa gratia, & eloquentia: quarum alteram C. Aquilii vereor, alteram metuo. Eloquentia Q. Hortensii ne me dicendo impediat, nonnihil commoveor; gratia Sex. Nævii ne P. Quintio noceat, id verò non mediocriter pertimesco.*

Habes alia hujus Figuræ exempla illustria pro eodem Quintio n. 26. pro Rosc. Amer. n. 9. 35. 72. 85. pro Muræna n. 88. de Prov. Cons. 43. in Pis. n. 64. pro Marcello n. 7. pro Dejot. n. 15.

Interdum ita Distributio fit, ut Orationis membra inter se solùm dividantur, neque subjiciatur quidquam, quod ipsis respondeat. Sit in exemplum designatus jam Numerus 7. pro Marcello. *At verò hujus gloriæ, C. Cæsar, quam es paulò antè adeptus, socium habes neminem. Totum hoc, quantumcunque est, totum est inquam tuum. Nihil præfectus, nihil cohors, nihil turma decerpit, quin etiam illa ipsa rerum humanarum domina Fortuna in illius se societatem gloriæ non offert &c.*

Quid est Licentia?

R. Est

R. Est Figura, qua Orator pro suo jure dicit aliquid audaciùs apud eos, quos vereri, ac metuere debet.

Pro Sylla n. 33. *Attende jam Torquate, quàm ego non defugiam auctoritatem Consulatûs tui. Maxima voce ut omnes exaudire possint, dico, sempérque dicam; adeste omnes animis, qui adestis corporibus, quorum ego frequentiâ magnoperè lætor; erigite mentes, aurésque vestras, & me de invidiosis rebus, ùt ille putat, dicentem attendite. Ego Consul, cùm exercitus perditorum civium clandestino scelere conflatus crudelissimum, & luctuosissimum patriæ exitium comparâsset, &c.*

Item n. 46. & 47. ejusdem Orationis egregium habes exemplum Licentiæ, quâ libertatem, & audaciam Cicero præsefert.

Usurpatur hæc Figura ad ostendendam fiduciam 1. in Rull. n. 23. *Errâstis, Rulle, vehementer, & tu, & Collegæ tui, qui sperâstis vos contra Consulem veritate, non ostentatione popularem, posse in evertenda Repub. populares existimari. Lacesso vos, in concionem voco, Populo Rom. disceptatore uti volo.*

Valet ad insultandum adversario. Pro domo sua n. 99. *Quare disrumpatur licèt ista furia* (Clodium intelligit) *atque audiat hæc ex me, quoniam lacessivit, bis servari, & cùm Consul togatus armatos vici, & cùm privatus armatis cessi. Utriusque temporis fructum tuli maximum; superioris, quòd ex Senatûs auctoritate, & Senatum, & omnes bonos meæ salutis causâ mutatâ veste vidi, posterioris, quod & Senatus, & Populus Rom. & omnes mortales, & privatim & publicè judicârunt, sine meo reditu Remp. salvam esse non posse.*

Ad objurgandum etiam utilis est. Pro Mil. n. 33. *An verò Judices soli ignoratis? vos hospites in hac urbe versamini? vestræ peregrinantur aures; neque in hoc pervagato civitatis sermone versantur, quas ille leges (si leges nominandæ sunt, ac non faces urbis & pestes Reip.) fuerit impositurus nobis omnibus atque inusturus; Exhibe,*

be, quæso, Sexte Clodi, exhibe librarium illud legum vestrarum, quod te ajunt, eripuisse è domo, & ex mediis armis, turbáque nocturnâ, tanquam Palladium sustulisse; ut præclarum inde munus ac instrumentum Tribunatûs ad aliquem, si nactus esses, qui arbitrio tuo Tribunatum gereret, deferre posses. Et aspexit me illis quidem oculis, quibus tum solebat, cùm omnia omnibus minabatur. Movet me quippe lumen Curiæ. Quid tu me iratum, Sexte, putas tibi, cujus tu inimicissimum multò crudeliùs etiam punitus es, quàm erat humanitatis meæ postulare, &c.

Item 7. Ver. n. 153. Phil. 10. n. 8. & 19.

Interdum assentationi deservit, ùt pro Marc. n. 26. *Itaque illam tuam præclarissimam, & sapientissimam vocem invitus audivi, satis te diu vel naturæ vixisse, vel gloriæ; satis, si ita vis, naturæ fortasse, addo etiam, si placet, gloriæ: at quod maximum est, patriæ certè parùm. Quare omitte, quæso, istam doctorum hominum in contemnenda morte prudentiam: noli periculô nostrô sapiens esse: sæpè enim venit ad aures meas, te istud nimis crebrò dicere, satis te tibi vixisse. Credo: sed tùm id audirem, si tibi soli viveres, aut si etiam soli natus esses. Nunc, cùm omnium salutem civium, cunctámque Remp. res tuæ gestæ complexæ sint, tantùm abes à perfectione maximorum operum, ut fundamenta, quæ cogitas, nondum jeceris.*

Quid est Concessio?

R. Est Figura, qua Orator aliquid etiam iniquum, fiduciâ causæ suæ adversario videtur concedere. Est autem Concessio illa vel seria, cùm parte aliqua concessa sperat Orator se in reliquias fore superiorem, vel ironica, cùm res concessa invidiam conflare potest adversario.

Prioris exemplum habes pro Quintio n. 56. *Hæc ille si verbis non audet, re quidem verâ palàm loquitur. Etenim si vult bonorum virorum instituto vivere, multa*

discat

discat oportet, atque dediscat, quorum illi ætati utrumque difficile est. Non dubitavi, inquit, cùm vadimonium desertum esset, bona proscribere; improbè: verùm quoniam tu id tibi arrogas, & concedi postulas, concedamus.

Et pro Roscio Amer. n. 73. *Utrum quid agatur non vides? aut apud quos agatur? Agitur de parricidio, quod sine multis causis suscipi non potest. Apud homines autem prudentissimos agitur, qui intelligunt neminem, ne minimum quidem maleficium sine causa admittere. Esto: causam proferre non potes, tametsi vicisse debeo; de meo jure decedam, & tibi, quod in alia causa non concederem, in hac concedam, fretus hujus innocentiâ. Non quæro abs te, quare patrem Sex. Roscius occiderit, quæro, quomodò occiderit?*

Item 5. Ver. n. 28. 219. 7. Ver n. 4. pro domo sua n. 43. pro Muræna n. 41.

Ironicæ Concessionis exempla habes 4. Ver. n. 46. *Quæ est ista prætura? Eripis hæreditatem, quæ venerat à propinquo, venerat testamento, venerat legibus: cujus hæreditatis, cùm ille aliquando ante te Prætorem esset mortuus, controversia fuerit nulla, mentionem fecerat nemo! Verùm esto: eripe hæreditatem propinquis, da palæstritis, prædare in bonis alienis nomine civitatis; verte leges: testamenta, voluntates mortuorum, jura vivorum: num etiam Heraclium bonis privari oportuit?*

Et 5. Ver. n. 16. *Quæ in re illud primùm reprehendo, & accuso, cur in re tam veteri, tam usitata novi aliquid feceris, ingenio aliquid assecutus es? tot homines sapientissimos, qui illam Provinciam ante te tenuerunt, prudentiâ, consilióque vicisti? Est tuum, est ingenii, prudentiæque tuæ. Do hoc tibi, & concedo: scio te, Romæ cùm Prætor esses, edictô tuo possessiones, hæreditatum à liberis ad alienos, à primis hæredibus ad secundos, à legibus ad libidinem transtulisse. Scio, te edicta Superiorum omnium correxisse, & possessiones hæreditatum non secundùm eos, qui*

qui proferrent, sed secundùm eos, qui dicerent, testamentum factum dedisse; eásque res novas à te prolatas & inventas magno quæstui tibi fuisse, scio.

Item & 4. Ver. n. 110.

Delectat autem inprimis Concessio, cùm id, quod conceditur, adversario nocet. Ut pro Ligario n. 2. *Habes igitur Tubero, quod est accusatori maximè optandum, confitentem reum: sed tamen ita confitentem se in ea parte fuisse, quâ te, Tubero, quâ virum omni laude dignum patrem tuum. Itaque priùs de delicto vestro fateamini necesse est, quàm Ligarii ullam culpam reprehendatis.*

Habet etiam multam gratiam hæc Figura, cùm id adversario conceditur, quod negari non potest, ut ad meliora, & majoris momenti subjiciantur. Ut pro Flacco n. 9. *Hoc dico de toto genere Græcorum. Tribuo illis litteras, do multarum artium disciplinam, non adimo sermoni leporem; ingeniorum acumen, dicendi copiam; denique etiam, si qua sumunt alia, non repugno. Testimoniorum religionem, & fidem nunquam ista natio coluit, totiúsque hujusce rei, quæ sit vis, quæ auctoritas, quod pondus, ignorant.*

Sunt autem illæ, quibus Figuram illam Tullius adhibet, formulæ. Esto, verùm fac: verùm esto: patior non molestè. Ut tibi concedam. Sed ierit ad bellum, &c. fit ita sanè, Sed hinc sint parta omnia. Hæc do tibi, & concedo. Tamen de meo jure cedam. Ita fac, &c.

EXERCITATIO.

Marcus Attilius Regulus ad Senatum Romanum de non permutandis Captivis.

Per Licentiam, Prætermissionem, Distributionem, Concessionem.

SYNOPSIS.

Exord. & Prop. Flent per Licentiam, dicétque, non vereri se arguere minimam quorundam hominum in se commiserationem.

Rationem afferet per Distributionem, quia illa commiseratio indigna est viris gravissimis, periculosâ Reipubl. sibi ipsi injuriosa.

Primam partem probabit per Licentiam, admonendo, plùs ipsos consulere debere æquitati, quàm inutili pietati.

Secundam partem probabit; quia nihil est Reip. perniciosius, quàm si redimantur illi cives, qui dedere se hostibus, quàm fortiter in acie mori maluerunt. Quod tractabit per Prætermissionem. Liceat mihi præterire silentiô, quæ vidi, &c. Dicétque, vidisse se vexilla Romana affixa de lubris Carthaginensium, Romanos indignis, aut nullis vulneribûs saucios, &c.

Tertiam probabit partem, & ostendet, pietatem ipsorum arguere in ipso paratum minùs ad ferenda quælibet adversa animum. Mox per Concessionem: at carebitis Romanis civibus; Esto: at, &c. at gravissima mihi intentantur supplicia; sit ita sanè, &c.

Concludet dicendo, certum sibi esse redire Carthaginem, nec passurum se, ut redimatur ipse, quidquid de aliis statuatur.

ORATIO.

Quis ille, Patres Conscripti, qui singulorum frontem obnubit dolor? quid illi mœrorem ac tristitiam spirantes oculi volunt? aut quem tandem ad finem universa omnium reclamatio meis auribus insonuit; cùm retinendos in urbe Carthaginensium milites, nostros verò furori hostium permittendos esse defendi?

(Licentia.) Equidem scio, apud quos agam P.C. revereor, ùt par est, auctoritatem hujus Ordinis, & tot clarissimorum virorum suffragia maximi esse apud me ponderis, ac momenti ultrò voléńsque profitebor. Tamen ubi vestra omnium dignitas, Reipub. salus, meâ ipsius gloria vocantur in discrimen, non possum mihi temperare, quin palàm & maxima, qua possum voce, ita ut omnes exaudire possint, de vobis omnibus graviter expostulem, & intempestivam illam, quà videmini me prosequi, commiserationem duriùs etiam coarguam.

(Distributio.) Nam quid alienum magis à dignitate vestra, quid Reip. saluti perniciosius, quid Marco Regulo magis injuriosum esse poterat, quàm inutilis dolor, inanis gemitus, pietas mollior: ubi gravitas, constantia, & omni periculó superior magnitudo quædam animi requiritur?

(Licentia.) Alienum dico à dignitate vestra, P.C. Agite enim; an estis obliti, quales sitis, & quibus his partibus defungamini? Meministis, in eo vos amplitudinis gradu esse constitutos, non ut imbelli pietatis sensu afflictorum miserias lugeatis, sed ut plena summæ gravitatis judicia exerceatis? An excidisset vobis è memoria, esse vos hæredes priscæ illius severitatis, quæ tanta in hoc Imperio fuit, ut clarissimi Imperatores in filios suos atrocissimè interdum animadverterint, si tamen illud atrox, aut crudele videri potest, quod cum paucorum jactura universæ Reip. bono, ac saluti conjunctum est?

Atque hinc mihi alia suboritur objurgandæ commiserationis vestræ ratio, quæ dum redimendos esse ab hostium servitute Romanos videtur persuadere, funestissimam Reipubl. perniciem importat. Quid enim opinione illa, cùm ad fovendam militum nostrorum ignaviam, ac debilitandas ipsorum vires efficacius, tum ad excitandos hostium animos præ-

præsentius esse potest? Ubi hercle! in prælio paulò acriùs exadversò pugnabitur, plena fugientibus castra, atque hostibus se se dedentibus videbitis, mallent tradere se servituti turpiter, quam honestæ vitæ finem consequi. Quam porro spem in illis deinceps habebitis, quos putatis esse redimendos? Redibit nimirum redemptus aurô miles ad pugnandum paratior, qui pacem ac vitam petendam ab hoste censuit prius, quàm fortiter occumbere; resumet virtutem pristinam, qui se ab ea degenerem aliquando præstitit; invadet hostem acriter, & cum eo strenuè pugnabit, cujus olim jugum, ac vincula expertus est.

(*Prætermissio.*) Hic verò finite me, P. C. æternô præterire silentiô illatam nomini Romano labem, & nullo eluendam piaculô ignominiam. Hoc indulgete dolori meo, ut obductas malè cicatrices non refricem, dum repeto memoriam tristissimi illius spectaculi, quod ego vidi his oculis, atque utinam videre nunquam licuisset! Non dicam, spectasse me ad sempiternum hujus Imperii dedecus, affixas Carthaginensium delubris victrices illas aquilas, quarum vel aspectus hostibus nostris metum ac terrorem incutit. Tacebo direpta Romanis Civibus vexilla, quæ templorum tholis suspensa impunè volitant, non lacera, non infecta cæde ac sanguine, sed integra, sed ultrò permissa. Non referam plena spoliis nostris armamentaria, & auctum ex Romanorum manubiis Carthaginensium ærarium. Silebo, nam refugit animus meminisse, silebo, inquam, cives nostros ac milites, quorum præcipua laus ac gloria libertas esse debuisset, servorum instar onustos vinculis, & retortis post tergum manibus infami jugô depressos. Non dico vacua vulneribus omnium penè corpora, aùt, quod longè turpissimum est, indignis ac pudendis plagis inusta. Nolite igitur P. C. de redimendis hujusmodi militibus

cogitare, quorum salus multò majorem Reip. perniciem, quàm ipsa clades ac jactura allatura sit. Absit à vestris animis tam perniciosa Reip. nostræ commiseratio, quam si meâ causâ suscepistis, rogo vos, ut eandem deinceps, nisi jam infelicis Reguli vos piget, deponatis.

Hoc enim saltem mereri possum à vobis, ut satis animi censeatis esse in Regulo ad perferendum fortiter, quidquid in me duriùs fortuna statuerit. Neque verò audiendos putetis illos, qui me deditionis turpissimæ infamiâ liberant, & illius consilii auctorem non fuisse profitentur. Certè, si quid in ea re ignominiæ est, cui potiùs, quàm Imperatori tribuendum?

Nihil-hîc purgandus apud vos sum, P.C. nec quidquam derivandi criminis gratiâ dicam. Utcunque gesta res est, nequaquam me ab eorum causa segregabo, nec turpis facti auctoritatem defugiam. Ero igitur in hostium potestate atque arbitrio, quò minùs id modestè ferant, meóque exitió patriæ dedecus abolebo. Discant exemplô nostro Romani milites, nullum in acie, præterquàm in virtute atque manibus, esse perfugium. Documento erimus generi humano, pugnantibus Romanis aut victoriam, aut necem esse propositam, mediam inter eas fugam nunquam nisi hostibus patere.

At enim carebitis Romanis illis Civibus, quos in vinculis Pœni detinent? (*Concessio.*) Nam video occurrendum esse illorum pietati, quos hæc jactura moveat; carebitis, inquam, illis Civibus? Esto: at retinebitis apud vos partem maximam nobilissimæ ac florentissimæ Juventutis, quibus non tam est patriæ, quàm illorum in patria desiderium; quorum maximè gratiâ Legatio ista suscepta est, quorum jacturâ magna fit Carthaginensibus virium & animorum decessio. Gravissima nobis supplicia præparantur;

tur; illatum Romano nomini opprobrium licebit eluere; mortem non effugiemus? at mori gloriosè præstat, quàm turpiter vivere.

(*Congressio Ironica.*) Quanquam si doletis graviùs jacturam tam levem, P. C. statuite de cæteris, ut placuerit, per me licet; redimite, quando sic libitum est, ignavos milites, qui plus nocere nobis, quàm prodesse possunt. Effundite opes vestras, exhaurite ærarium, flagitio flagitium addite, ut belli nervis destituti necessariis ad dubia Reipub. tempora præsidiis careatis. Remittite Carthaginensibus præcipuum totius exercitûs robur, exercitatam militari disciplina juventutem, ut jam jam majori numerô, reparatísque viribûs vobis ingruant. Mihi in patria manere nulla conditione certum est, atque decretum, nec, ut reliquos maximè redimendos censueritis, quemquam mecum de Carthaginensibus captivis permutabitis.

ALIA EXERCITATIO.

Per easdem Figuras.

SYNOPSIS.

Marcus Tullius Cicero ad Senatum, ut peractæ in Lentulo, Cethego, aliísque Conjurationis Catilinariæ sociis cædis invidiam amoliatur.

EXord. & Propositio fiet per Licentiam. Dicet Cicero, non venire se, ut peractæ cædis suspicionem amoliatur à se, quâ Romanus quilibet gloriari debeat.

Rationem afferet per Distributionem, qua cædes illa fuit justa, necessaria, & utilis. E triplici illo capite eruetur Confirmatio.

1. Justam illam cædem fuisse probabit enumeratione illarum rerum, quas Catilinæ socii cum Catilina moliebantur in Reip. perniciem: recensebitque excidium urbis, bonorum occisionem, ruinam totius

 Italiæ.

Italiæ ; idque tractabit per Prætermissionem, petendo à Judicibus, ut ab ejusmodi rebus commemorandis abstinere liceat.

2. Necessariam fuisse demonstrabit ; quia etiam sublatô Catilinâ erat timendi locus, ne conjuratio redintegraretur, si superfuissent Catilinæ socii. Hoc tractabit per Concessionem. Esto dederit Catilina pœnas temeritatis suæ pares, dissipata, extincta conjuratio videri potuerit. At, &c.

3. Demonstrabit, fuisse utilem ab ea tranquillitate, qua gaudebat civitas, ex quo conjurati pœnas dederant: deinde ex publica omnium Ordinum gratulatione, quam sibi decreverant pro servata patria.

Concludet: admonendo eos, qui nimis dolerent de interfectis conjuratis, ne veniant ea demonstratione in suspicionem necessitudinis alicujus cum conjuratis.

ORATIO.

Etsi novi unus omnium optimè, P. C. quàm graviter apud vos de me expostulaverint, qui Lentulum, ac Cethegum, reliquósque pestiferæ conjurationis socios dignas temeritate sua dedisse pœnas affliguntur; nolite tamen existimare, venisse me hodie in hunc celeberrimum consessum vestrum, vel ut amoliri à me peractæ cædis suspicionem, vel adhibitam in nefarios cives severitatem conarer excusare.

(*Licentia.*) Est enim hujusmodi factum illud, quod auctoritate mea paratum esse profiteor, & ita profiteor, ut à vobis omnibus, qui hic adestis, quorum & frequentiâ maximè lætor, exaudiri velim ; ut non modò Consul, qualem esse me benevolentiâ vestrâ voluistis, sed etiam Civis Romanus quilibet sincerô patriæ studiô succensus eo debeat gloriari.

Nam quis, amabo vos, P. C. nisi quam habuerit ille cum apertis Reip. hostibus societatem, aut ejusdem hodie etiam restinctô jam incendiô perniciem meditetur, (*Distributio.*) qui sublatos cruenta morte

cives

cives eos doleat, quorum damnatio tam utilis Reip. totique adeò Italiæ videri debuit? Agite, quàm severè, quàm duriter animadverti in eos oportebat, qui unumquemque nostrûm fatalì exitio destinabant? An decuit ullam impertiri misericordiæ partem iis, qui neminem à sua crudelitate atque sævitia immunem volebant? an æquum erat, eorum quemquam esse diutiùs in vita superstitem, qui Remp. nullam esse, ac funditùs interire decrevissent?

Hic verò finite me, P.C. præterire funestissimam conjurationis illius memoriam, (*Prætermissio.*) quam meis consiliis, meis laboribus, mei capitis periculo sine multitudine, sine delectu, sine armis, sine tumultu, à vestris omnium cervicibus depulsam fuisse mihi vosmetipsi gratulati estis. Vel ipsa periculorum, quæ defugimus, recordatio me angit, atque excruciat mirum in modum; quoties recogito mecum tacitus, eò prorupisse quorumdam hominum improbitatem, ut incensioni urbem, internecioni cives, Italiam vastitati destinâssent: cùm redit in mentem vix unius noctis spatium abfuisse, quin perditi ac scelerati cives vitam omnium, statum orbis terrarum, urbem hanc denique nostrûm omnium sedem, arcem Regum ac Nationum exterarum, lumen Gentium, domicilium Imperii perderent, ac labefactarent.

Et erit aliquis tam inimicus huic urbi, tam alienus à salute civium, tam parùm cupidus Romani nominis, ut eos sublatos de medio doleat, qui nisi communi omnium exitiô vitam trahere ulterius non potuissent? Majores nostri Gracchium utrumque, Tiberium, & Cajum, Spurium Mellum, Saturninum, & alia civitatis hujus clarissima lumina meritâ multatos morte judicârunt, quò studere novis rebus, & nimiam in libera civitate potestatem affectare viderentur: nos patiemur iniquô animo, pestiferæ conjurationis socios interiisse, qui Remp. totam pessumdare moliebantur.

At enim video, quid objiciant homines mansueti planè ac misericordes. Dissipata, inquiunt, conjuratione, extincto penitùs, quod imminebat, funesti belli incendiô, exulante longiùs Catilina, quid erat deinceps metuendum huic urbi? cur in clarissimos Cives tam inhumaniter sævitum est? Quæ tua, Marce Tulli, tanta, tam incredibilis sanguinis humani sitis, ut medio pacis in sinu tristissimam carnificinam exerceres? An videbatur aliquid deesse gloriæ tuæ, nisi tot illustrissimas civitatis hujus familias luctu ac mœrore perderes.

(*Concessio.*) Sit ita sanè, P. C. id vigilantiâ nostrâ, & Consulari auctoritate consecuti sumus, ut imminentem patriæ, civitati, Reip. perniciem averteremus; dissipata, extincta, si vultis, conjuratio sit, pœnas dederit, dignas scelere, dignas furore suo nequissimus post homines natos Catilina; tamen putatis nihil fuisse, quod pertimescerimus, nisi socii pariter funestæ conjurationis concidissent; inertes illi scilicet ac lenti quievissent à flagitio? non tetendissent novas Reip. insidias? non collegissent vires? non consopitum malè incendium suscitâssent? non spirantem adhuc & anhelantem scelus Catilinam per fas ac nefas intra urbis hujus mœnia revocâssent? Sic vobis notus animus, sic nota perditorum hominum indoles fuit? Non ignorabam ego, P.C. quales essent, non illuserant mihi, non fecerant fucum. Vidi, quid vellent, quô tenderent, quid meditarentur, non quievissent illi, mihi credite, non abstinuissent à scelere, donec Remp. penitùs evertissent. Hinc intelligite, P. C. quanti momenti fuerit, ut cives perditi quasi putrida totidem membra à reliquo Reip. córpore rescinderentur.

At quantus hinc fructus, quanta ad omnes utilitas pervenit! Quis est in hac amplissima civitate, qui serpirare tandem, & post longos gravésque metus secu-

ſecurum eſſe ſe poſſe non æſtimârit? Quis graviſſimis periculoſæ tempeſtatis fluctibus defunctus, beatum tranquillæ pacis attigiſſe portum ſibi non viſus eſt? Eſt aliquis adhuc tam timidus, tam procellæ metuens, qui ſublatis de medio conjurationis funeſtæ reliquiis, bona, fortunas, domum, liberos, conjugem, ſéque ipſum veluti à communi naufragio ereptum fuiſſe non arbitretur? Ut immutata paucis ab hinc diebus hujus urbis facies! ùt parata ubique regnat quies ac tranquillitas! ùt omnes, quotquot ſunt, boni & amantes Reip. cives quaſi ex longè recreati malorum ſerie plaudunt ſibi, ac triumphant!

Mihi verò, P.C. quem in ſedanda tempeſtate non inanem operam poſuiſſe arbitrati ſunt, quàm frequentes, quam honorificas gratulationes univerſi Reip. Ordines decreverunt! Quis habendas mihi gratias non putavit, quòd luctuoſam ſuæ ſobolis, fortunarumque ſuarum perniciem non vidiſſet? quod domeſticos intra Penates tranquilla pace frueretur?

Méne veſter Ordo ampliſſimus ſolenni ſupplicatione decorandum tanquam parentem patriæ, & conſervatorem hujus urbis cenſuiſſet, niſi perſenſiſſet omnino, quanta interfectis, quicumque veſtrum exitium machinabantur, pernicioſis civibus, utilitas in omnes redundâſſet.

Valeant ergo, qui me crudelitatis ac ſævitiæ accuſandum putant: caveántque diligenter, ne, dum apertos Reip. hoſtes intempeſtivis querelis requirunt acerbiùs, arctiori, quàm par eſt, odioſæ cum ipſis neceſſitudinis vinculô conjuncti videantur.

ARTICULUS VII.

De Antitheſi, Permiſſione, Parentheſi.

Quid eſt Antitheſis, ùt eſt Figura Sententiarum, & ab Antitheſi, ſeu Antitheto, quæ eſt Figura Verborum, diſtinguitur?

 R. Eſt

R. Est Figura, quâ non tantùm verba verbis, sed sententiæ sententiis opponuntur, ùt pro Rosc. Amer. n. 13. *Accusant ii, qui in fortunas hujus invaserunt; causam dicit is, cui præter calamitatem nihil reliquerunt. Accusant ii, quibus occidi patrem Sex. Roscii bono fuit; causam dicit is, cui non modò luctum mors patris attulit, sed etiam egestatem. Accusant ii, qui hunc ipsum jugulare summè cupierunt; causam dicit is, qui etiam ad hoc judicium cum præsidio venit, ne hîc ibidem ante oculos vestros trucidetur. Denique accusant ii, quos populus poscit; causam dicit is, qui unus relictus ex nefaria cæde restat.* Egregium ejusdem Figuræ exemplum ibid. n. 88. quod vide.

Pro Cœl. n. 12. *Habuit ille* (Catilina) *sicut meminisse vos arbitror, permulta maximarum non expressa signa, sed adumbrata virtutum. Utebatur hominibus improbis multis; & quidem optimis se viris deditum esse simulabat. Erant apud illum illecebræ libidinum multæ; erant etiam industriæ quidam stimuli ac laboris. Flagrabant vitia libidinis apud illum; vigebant etiam studia rei militaris... Quis clarioribus viris quodam tempore jucundior? quis turpioribus conjunctior? quis civis meliorum partium aliquando? quis tetrior hostis huic civitati? quis in voluptatibus inquinatior? quis in laboribus patientior? quis in rapacitate avarior? quis in largitione effusior? Illa verò Judices, in illo homine mirabilia fuerunt, comprehendere multos amicitiâ, tueri obsequio, cum omnibus communicare, quod habebat, servire temporibus, suorum omnium pecuniâ, gratiâ, labore corporis, scelere etiam, si opus esset, & audaciâ; versare suam naturam, & regere ad tempus, atque huc illuc torquere, & flectere; cum tristibus severè, cum demissis jucundè, cum senibus graviter, cum juventute comiter, cum facinorosis audacter, cum libidinosis luxuriosè vivere.*

Item pro Ligario n. 15. pro Lege Manil. n. 28.

Quid

Quid est Permissio?

R. Est Figura, quâ Orator bonitate causæ suæ fretus quædam judicibus, aut adversariis æstimanda permittit, & statuendi facultatem largitur. Hæc Figura eadem penè est cum Concessione, quòd illa multò gravior, & acerbior est, ùt Philippica 2. n. 5.

At beneficio sum usus tuo? quo.. Quid me Brundusi non occideris, quem ipse victor qui tibi, ùt tutè gloriari solebas, detulerat ex latronibus suis principatum, salvum esse voluisset, in Italiam ire jussisset, eum tu occideres? Fac potuisse. Quod est aliud, P. C beneficium latronum; nisi ut commemorare possint, iis se dedisse vitam, quibus non ademerint? Quod si esset beneficium, nunquam ii, qui illum interfecerunt, à quo erant servati, quos tu ipse viros clarissimos appellare soles, tantam essent gloriam consecuti. Quale autem beneficium est, quòd te abstinueris à nefario scelere? Quâ in re non tam jucundum mihi videri debuit, non interfectum à te quàm miserum, id te impunè facere potuisse. Sed sit beneficium, quandoquidem majus obtineri à latrone non potuit, in quo me dicere potes ingratum? An de interitu Reip. queri non debui, ne ingratus viderer, &c.

Et Catil. 1. n. 10. *Catilina, perge quò cœpisti; egredere aliquando ex urbe; patent portæ, proficiscere. Nimiùm diu te Imperatorem illa tua Manliana castra desiderant. Educ tecum etiam omnes tuos, purga urbem.*

Et pro Flacco n. 96. *Litemus igitur Lentulo, parentemus Cethego, revocemus ejectos; nimiæ pietatis, & summi amoris in patriam vicissim nos pœnas, si ita Diis placet, sufferamus.*

Habes alia Permissionis exempla de Provinc. Conf. n. 8. & n. 16. in Vatin. n. 11.

Quid est Parenthesis?

R. Est Figura, quâ Orator breviter declinat à proposito, & nonnihil alicujus continui partibus interjicit.

Est

Est autem hæc Figura tam frequens apud Ciceronem, ut penè supervacaneum exempla sit in medium proferre.

Divin. in Ver. n. 28. *Quare negent: ex me non audies: hos patere id suspirari, quod necesse est. Illi quidem (ùt est hominum genus nimis acutum & suspiciosum) non te ex Sicilia literas in Verrem deportare velle arbitretur, &c.*

2. In Ver n. 15. *Sed vide, quid agat (neque enim agit occultissimè) proponit inania mihi nobilitatis, hoc est, arrogantium hominum nomina.*

2. Philip. n. 16. *At etiam ausus es (quid est autem, quod tu non audeas?) Clivum Capitolinum dicere, me Consule, plenum servorum armatorum fuisse.*

Ibid. eodem numerô. O *miserum, sive illa tibi nota non sunt, (nihil enim boni nôsti) sive sunt, qui apud tales viros tam impudenter loquâre.*

Et pro Sextio n. 25. & 49. in Pisonem n. 72.

EXERCITATIO.

Diva Genovefa Heroibûs quibuscunque illustrior.

Per Antithesin, & Permissionem.

SYNOPSIS.

Exord. Flet per Permissionem, ultróque patietur Orator jactari ab admiratoribus Antiquitatis priscos Heroas, qui nominis sui memoriam factis illustribûs consecrarunt.

Propositio. Dicet, Divam Genovefam feliciorem fuisse, licèt diversam omnino viam ab iis tenuerit.

Confirmatio. Per Antithesin comparabit Beatæ Genovefæ vitam, & agendi modum cum vita, factísque veterum Heroum. Illius modestiam cum horum ambitione, illius otium pacificum cum soli-

solicitis horum laboribus; illius de se ipsa victoriam cum edita ab his hostium strage, &c.

Confirmabit deinde, comparando per alias Antitheses gloriam, quam sibi Genovefa peperit, cum illa laude, quam prisci Heroës meruêre. Hæc fragilis ac caduca, illa solida ac sincera, hæc brevis, illa sempiterna, &c.

Concludet dicendo, DEUM mirabilem extitisse in illustranda Sanctorum gloria, ut mortales suum ad obsequium, & amorem illiceret.

ORATIO.

(*Permissio. Parenthesis.*) Jactet enimverò ambitiosa vetustas Heroas suos, & futuris ætatibus pergat magnificentiùs ostentare. Prædicet, (nam quis hoc illi leve solatium invideat?) exantlatos ab iisdem labores, & edita passim bellô facinora, quibûs immortalem, si Superis placet, gloriam apud posteros meruerunt, insolentiùs efferat.

Ecce ignobilis puella laboravit illis omnibus feliciùs, & sublimius quoddam laudis, honorísque fastigium ascendit. Ac licèt diversam penitûs ab iis tenuerit viam, qui memoriam sui nominis in omne tempus consecrare studuerunt: licèt nihil sit ab ea gestum cum fastu, nihil palàm, aut per ostentationem, tamen post emensum semel vitæ curriculum bellatorum omnium decus, ac famam tanto superavit intervallô, quanto illi, dum viverent, Genovefæ tenuitatem, atque obscuritatem superabant.

Agite enimverò, B. Genovefæ cum tot clarissimis viris, tot famosis orbe toto nominibus, immensos eorum labores cum pacifico illius otio conferamus. Illi acrioribûs parandæ sibi gloriæ stimulis incensi ad magna quæque ferebantur. (*Antithesis.*) Illa uno sui deprimendi studiô stimulata, quod erat abjectum cumque ambiebat. Illi res suas magno

cum

cum fastu palàm, & ubique jactabant. Illa sectabatur hoc unum, ut lateret. Illi armorum præsidiô adnominis sui commendationem abutebantur. Illa perpetuis apud DEUM precibus, atque obsecrationibus indulgebat. Illi suscitabant hostes sibi, quos vincerent, ut partam ex victoria gloriam consequerentur. Illa nullum sibi, nisi cum vitiis, bellum volebat esse, & meritam ex eorundem strage laudem uni DEO referebat. Illi populorum cœde ac sanguine venturis olim ætatibus innotescere quæsiêrunt. Illa assidua corporis afflictatione soli placere Numini cogitavit. Illi rerum à se gestarum titulis atque inscriptionibus, erectis ad pompam ex ære vel marmore monumentis, breves ævi mortalis angustias compensare conati sunt. Illa impressis ubique virtutum suarum vestigiis, quam vixit olim vitam, ad hæc usque nostra tempora meliori fatô prorogavit.

Vicerunt illi quidem ex parte ruentis omnia, ac labefactantis temporis injurias, & aliquam apud nos retinent nominis sui commendationem. At vicit illas multò feliciùs Genovefa, & illustriorem apud hominum memoriam locum obtinet. Narrantur hodiéque res ab illis laudabiliter, felicitérque gestæ, at in plerisque rerum istarum gloriam ingrata recordatio vitiorum obscurat. Genovefæ memoria sic apud nos recolitur, ut nulla labe corrupta, sed grata penitùs occurrat. Illorum cineres sine honore contempti jacent, nullúmque à nobis cultum sibi vindicant. Pretiosæ illius reliquiæ omnium venerationi proponuntur. Nihil illi possunt hominum causâ; neque jam benè mereri de quoquam valent. Genovefa suum ultrò impertit ab alto præsidium, & se clientum precibûs patitur exorari.

Verè tu mirabilis, ô DEUS, tu colendus ante omnes & amandus, qui mortales miseros sic extollis, &

leve

lævefragilis obsequii munus, ingenti laudis nunquam interituræ pretiô compensas.

ALIA EXERCITATIO.

Mutius Scævola Romanus ad Porsennam Clusinum Regem, cùm Scribam ejus pro Rege ipsô interfecisset.

Per Permissionem.

SYNOPSIS.

Exord. Romanum se esse, hostémque Porsennæ fatebitur, eóque accessisse consiliô, ut ipsum interficeret.

Deinde per Permissionem admonebit Porsennam, ut statuat de ipso, quidquid volet, sibi interim exurendam videri manum illam, quæ erraverat.

Mox per eandem Figuram jubebit Porsennam exemplum sumere ex ea severitate, qua errorem suum plecteret, quàm grave supplicium ipse vicissim de Mutio statueret.

Concludet per eandem Figuram, Porsennam admonendo, trecentos esse Romanos juvenes, qui facinus idem audeant.

ORATIO.

Romanus civis ego sum, quem Mutium vocant; hostis hostem occidere volui. Non mihi ad cædem vel meditandam consilium, vel perficiendam animus defuit; neque etiam ad plectendam, quæ erravit, manum æquitas deerit. *(Permissio.)* Proinde tu de me statue, ùt voles, nihil moror. Interim de me ipso, aut de hac ipsius, quæ me fefellit, manu quid statuam, vide. Errorem illa suum vindicibûs flammis expiabit, & sólvet ipsa pœnas, quas irro-

irrogare debuiſſet. Et quoniam facti illius honorem, cui fuerat devota per me, non adepta eſt, illam deinceps, tanquam vile & inane membrum reputo, & à reliquo corpore reſcindi volo.

Jam diſce vel ex me, quid te facere oporteat. (*Permiſſio.*) Age, facinus vindica, iras acue, enſes expedi, lacera, perure, jugula, mille in partes divide, noſtro te ſanguine exſatia; non erit ad mortem minùs animi, quàm fuit ad cædem. Non me ſuppliciorum acerbitas terret, aut tortorum furor incutiet metum. Et facere, & pati fortia Romanorum eſt.

Et unum moriens te monitum volo. Non unus in te ego hos animos geſſi; longus poſt me ordo eſt idem ambientium decus. Unus eorum aliquis, ſpero, ſi non in agendo me fortior, ſaltem in perficiendo felicior futurus eſt. Proinde in hoc diſcrimen, ſi juvat, accingere, ut ſingulas horas de capite dimices tuo, ferrúmque, & hoſtem habeas in veſtibulo Regiæ. Hoc tibi Juventus Romana indicimus bellum. Nullam aciem, nullum prælium timueris; ubi tibi, & cum ſingulis res erit.

ARTICULUS VIII.

De Deprecatione, Optatione, Execratione, Epiphonemate, & Exclamatione.

Quid eſt Deprecatio, ſeu Obſecratio?

R. Eſt Figura, qua alicujus opem, aut miſericordiam Orator vehementer implorat. Opem quidem, ùt pro Rabirio Perd. n. 5. *Quæ cùm ita ſint, primam, quod in tanta dimicatione capitis, famæ, fortunarúmque omnium fieri neceſſe eſt, ab Jove Optimo Maximo, cæteríſque Diis, Deabúſque immortalibus, quorum ope & auxilio multò magis hæc Resp. quàm ratione hominum & conſilio gubernatur, pacem ac veniam peto, precórque ab iis, ut hodiernum diem, & ad hujus ſalu-*

salutem conservandam, & ad Remp. constituendam illuxisse patiantur. Deinde vos, Quirites, quorum potestas maxima ad Deorum immortalium Numen accedit, oro atque obsecro, quoniam uno tempore vita C. Rabirii hominis miserrimi atque innocentissimi, solus Reip. vestris manibus, suffragiisque permittitur, adhibeatis in hominis fortunis misericordiam, in Reip. salute sapientiam, quam soletis.

Et pro Domo sua n. 146. *Quapropter, si Diis immortalibus, si Senatui, si Populo Rom. si cunctæ Italiæ, si Provinciis, si exteris Nationibus, si vobismetipsis, qui in mea salute principem locum, auctoritatémque tenuistis, gratum ac jucundum meum reditum intelligitis esse; quæso, obtestórque vos, Pontifices, ut me, quem auctoritate, studio, sententiis restituistis, nunc, quoniam Senatus ita vult, manibus quoque vestris in sedibus meis collocetis.*

Egregia est ibid. n. 144. Deprecatio, quâ Jovis, Junonis, Minervæ, & Testæ opem implorat.

Illustris etiam multò magis locus ille 7. Ver. n. 183. quô Tullius omnium omnino Numinum fidem & opem implorat adversùs Verrem, qui simulacra illorum eripuerat, delubra violaverat, Religiones polluerat. Legendus totus, qui omittitur hîc à nobis, quia prolixior est.

Habes alia Deprecationis exempla ad implorandam opem comparata pro Quintio n. 10. pro Rosc. Amer. n. 11. 6. Ver. n. 113.

Valet etiam plurimùm Deprecatio ad excitandam misericordiam, ùt pro Mil. n. 92. *Quid restat, nisi ut orem, obtestérque vos, Judices, ut eam misericordiam tribuatis fortissimo viro, quam ipse non implorat, ego autem repugnante hoc & imploro, & exposco. Nolite si in nostro omnium fletu, nullam lacrymam aspexistis, Milonis si vultum semper eundem, si vocem, si orationem stabilem ac non mutatam videtis, hoc minùs ei parcere: atque haud scio, an multò etiam adjuvandus magis.*

Et pro Flacco n. 106. *Qui vos, quoniam est id ætatis, ut sensum jam percipere possit ex mœrore patrio, auxilium nondum patri ferre possit, orat, ne suum luctum patris lacrymis, patris mœrorem suo fletu augeatis. Qui etiam me intuetur, me vultu appellat, me eam quodammodò flens fidem implorat, ac repetit eam, quam ego patri suo quondam spoponderim pro salute Patriæ dignitatem.*

Est & hæc præclara Deprecatio pro Muræna n. 86. *Quæ cùm ita sint, Judices, primùm Reip. causâ, quâ nulla res cuiquam potior debet esse, vos pro mea summa, & vobis cognita in Remp. diligentia moneo, pro auctoritate Consulari hortor, pro magnitudine periculi obtestor, ut otio, ut paci, ut saluti, ut vitæ vestræ, & cæterorum civium consulatis; deinde ego fidem vestram & defensoris & amici officiô adductus, oro, atque obsecro, Judices, ut ne hominis miseri & cùm corporis morbo, tum animi dolore confecti Lucii. Murænæ recentem gratulationem nova lamentatione obruatis. Modò maximo beneficiô Populi Rom. ornatus, fortunatus videbatur, quòd primus in familiam veterem, primus in municipium antiquissimum Consulatum attulisset; nunc idem squalore sordidus, confectus morbo, lacrymis, ac mœrore perditus, vester est supplex, Judices, vestram fidem obtestatur, misericordiam implorat, vestram potestatem, ac vestras opes intuetur. Nolite, per Deos immortales, Judices, &c.*

Alia sunt ejusdem Deprecationis exempla pro Quint. n. 97. pro Rosc. Amer. n. 150. pro Cluent. n. 200. pro Dejotaro n. 9.

Adhibetur hæc potissimùm Figura in Perorationibus: quia nata est tota ad movendos affectus, quod præstatur vulgò in Peroratione.

Quid est Optatio?

R. Est Figura, qua Orator vehemens aliquod desiderium significat, ùt 5. Ver. n. 81. *Unus adhuc fuit post Romam conditam (Dii faxint, ne sit alter) cui*

cui Respublica tota se tradidit, temporibùs coacta malis domesticis, L. Sylla.

Et pro Lege Manil. n. 27. *Utinam, Quirites, virorum fortium, atque innocentium tantam copiam haberetis, ut hæc vobis deliberatio difficilis esset, quemnam potissimùm tantis rebus ac tanto bello præficiendum putaretis!*

Et pro Rab. Perd. n. 18. *Utinam hanc mihi facultatem causa concederet, ut possem hoc prædicare, C. Rabirii manu L. Saturninum hostem Populi Rom. interfectum.*

Valet hæc Figura plurimùm ad spem, dolorem, timorem, & amorem significandum. Sed frequentiùs usurpatur apud Poëtas, quàm apud Oratores.

Quid est Execratio, seu Imprecatio?

R. Est Figura, qua Orator malum alicui imprecatur, ùt 6. Phil. 12.

Igitur est Patronus L. Antonius? malam quidem ille pestem: clamori enim vero assentior; non modò hic latro, quem clientem habere nemo velit; sed quis unquam tantis opibus, tantis rebus gestis fuit, qui se Populi Romani victoris, dominíque omnium tutorem dicere auderet?

Et Phil. 13. n. 48. *Quin tu abis in malam pestem, malúmque cruciatum! Ad te quisquam veniat nisi Ventidii similis.*

Valet hæc Figura ad significandum odium, & indignationem: sed usurpatur illa rariùs ab Oratoribus, quam à Poëtis.

Quid est Epiphonema, seu Acclamatio?

R. Est species quædam Exclamationis, qua Orator rei narratæ, vel probatæ pronunciatum aliquod instar coronidis subjicit ex superioribus expressum. Ita Tullius pro Sextio n. 86. postquàm docuit, oportere legibus ac judiciis vitam tueri; quod si fieri non potest, vim vi propulsandam, subdit: *Hoc sentire*

prudentia, facere fortitudinis; sentire verò & facere, perfectæ, cumulatæque virtutis est.

Ita pro Milone n. 9. Postquàm laudavit adolescentis cujusdam pudicitiam, qui Tribunum Militarem Imperatoris propinquum sibi vim inferentem interfecerat, hoc addit: *facere probus adolescens periculosè, quàm perpeti turpiter maluit.*

Sic & Paradoxo 1. cùm parsimoniam multis extulit laudibûs, concludit: *Dii immortales! non intelligunt homines, quàm magnum vectigal sit parsimonia!*

Egregia est etiam illa Acclamatio Ciceroniana 5. Ver. n. 176. Ubi cúm probasset, missum Romam à Verre frumentum fuisse Siculorum pecuniâ emptum, cùm ipse pecuniam publicam impunè sibi servâsset, hæc adjicit: *O consuetudo peccandi, quantam habet jucunditatem in improbis & audacibus, cùm pœna abfuit, & licentia consecuta est!*

Et Ver. 6. n. 8. *Sed quid ego tam vehementer invehor? verbô jam uno repellar; Emi, inquit, ô Dii immortales præclaram defensionem! Mercatorem cum Imperio, ac Securibus in Provinciam misimus!*

Aliud exemplum sufficit Orator in Pisor. n. 93. loquens de militibus, qui non invento Pisone, quem interficere volebant, deturbârant, ac comminuerant ipsius statuam, ait: *Sic odium, quod in ipsum attulerunt, in ejus imaginem ac simulacrum profuderunt.*

Usurpatur autem hæc Figura, præsertim in rebus, quæ sunt admiratione dignæ, ad commendationem, vel commiserationem excitandam.

Quid est Exclamatio?

R. Est Figura, qua Orator vehementem aliquem affectum significat, cujuscunque tandem generis illè sit.

Nihil tam obvium apud Ciceronem, quàm hæc Figura; quare satìs habebimus, illustriora quædam illius exempla tantùm designare.

Pro Rosc. Amer. n. 246. *Per Deos immortales! Quæ ista tanta crudelitas est? quæ tam fera immanísque natura? quis unquam prædo fuit tam nefarius? quis pyrata tam barbarus, ut cùm integram prædam sine sanguine habere posset, cruenta spolia detrahere mallet.*

Pro Cluent. n. 15. *O mulieris scelus incredibile, & præter hanc unam in omni vita inauditum! O libidinem effrænatam, & indomitam! ô audaciam singularem! non timuisse, si minùs vim Deorum, hominúmque famam; at illam ipsam noctem, facésque illas nuptiales, &c.*

1. Catil. n. 9. *O Dii immortales! ubinam gentium sumus? quam Rempub. habemus? in qua urbe vivimus?*

Pro Flacco n. 102. *O nox illa, quæ penè æternas huic urbi tenebras attulisti, cùm Galli ad bellum, Catilina ad urbem, conjurati ad ferrum & flammam vocabantur! ... O Nonæ illæ Decembres, quæ me Consule fuistis; quem ego diem verè natalem hujus urbis, aut certè salutarem appellare possum! O nox illa, quam iste est dies consecutus, fausta huic urbi: miserum me! metuo, ne funesta nobis!*

Habes alia hujus figuræ exempla 5. Ver. n. 135. 6. Ver. n. 146. Pro Cluent. n. 48. Pro Sylla n. 91. Pro Sextio n. 27. Pro Cœlio n. 59. 71. In Pison. n. 41. Pro Milone 104. & 105. 2. Phil. n. 16. 54. 68. 8. Phil. n. 23. 29. 10. Phil. n. 8. 11. Phil. n. 8.

Interdum est Exclamatio Ironica, & tunc magnum leporem habet. In Pisonem n. 58. *Non est integrum Cn. Pompejo, consilio jam uti tuo! erravit enim, non gustârat istam tuam Philosophiam. Ter jam homo stultus triumphavit. Crasse, pudet me tui! quid est, quòd confectô formidolosissimo bello coronam illam lauream tibi decerni volueris à Senatu? P. Servili, Q. Metelle, C. Curio, P. Africane, cur non hunc audistis, tam doctum hominem, tam eruditum, priusquàm in istum*

errorem induceremini . . . O ftultos Camillos, Curios, Fabricios, Calatinos, Scipiones, Marcellos, Maximos, ô amentem Paullum, rusticum Marium, nullius consilii patres illorum amborum Consulum, qui triumphârunt!

Et pro Balbo n. 20. *O præclarum interpretem Juris! Auctorem antiquitatis correctorem, atque emendatorem nostræ civitatis: qui hanc pœnam fœderatis adscribit, ut omnium premiorum, beneficiorúmque nostrorum faciat expertes fœderatos!*

Item 3. Phil. n. 27. *O Cai Cæsar! (adolescentem appello) quam tu salutem Reip. attulisti, quàm improvisam, quàm repentinam! qui enim hæc fugiens fecerit, quid faceret insequens? Etenim dixerat, se custodem futurum urbis, usque ad Calendas Majas ad urbem exercitum habiturum. O præclarum custodem ovium, ùt ajunt, lupum! Custósne urbis, an direptor, & vexator esset Antonius?*

Et pro Cluentio n. 108. *O innocentiam Opiniaci singularem! quo in reo, qui absolvit, ambitiosus; qui distulit, cautus; qui condemnavit, constans existimatur.*

EXERCITATIO.

Per laudatas Figuras.

Judas ad Fratres, ne perire Josephum in cisterna patiantur.

SYNOPSIS.

Exord. AB abrupto petet ab ipsis, an non satis huc-usque odiis indulserint, nisi alteriùs iras promoveant.

Deinde ipsos deprecabitur; ne perire Josephum in cisterna patiantur. Hæc autem erunt Deprecationis momenta. 1. Gravitas sceleris, quod nihilo inferius videri debeat, quàm si manus fratris sangui-

ne

ne cruentAssent. 2. Tenera pueri ætas, cui indulgeri aliquid possit. 3. Parentis dolor, cùm peremptum fratrum scelere Josephum audiet; hîc erit locus Exclamationi. 4. Judas ipse, qui se Josephi patronum profitetur.

3. Per Epiphonema, quasi ipsos minimè commoveri sentiret, dicet, tanti esse, assuevisse odiis, & invidiæ.

4. Per Execrationem, funesta quæque ipsis comminabitur, nisi placidos sensus induant.

Denique per Optationem orabit, ut DEUS fratrum animos inflectat.

ORATIO.

Actum est igitur, Fratres; peribit puer Josephus, neque ulla vos miseri fratris commiseratio duros atque intractabiles inflectet? Tamen nondúmne satìs veteribus odiis datum est? an non exsaturatus adhuc cupidus vindictæ, & invidiæ impotens animus? Placet ulteriùs iras persequi, ac nisi tetro in specu fame pereat infelix frater, quidquid admissum est hactenus, leve reputabitis? (*Exclamatio.*) Per DEUM immortalem! quæ ista vestra crudelitas est? quæ tam fera immanísque natura? quis tantus fuit odiorum furor, ut nisi fratris funere expleri nequeat?

(*Deprecatio.*) Vos ego, per quidquid sanctum vobis, formidandúmque est, oro atque obtestor, mentem à tanto flagitio reflectite, nisi fortè expertes vos, purósque sceleris arbitramini, quòd puerum ipsi non peremistis? quòd manus fraterna cæde abstinuistis? quòd exhorruistis ad illud facinus, quod volentibus vobis ac jubentibus dira fames jamjam peraget? Sed quid ego hæc sentio? veteres simultatum causæ etiam animum pungunt, & exstimulant; reus est Josephus, aut talis certè vobis visus est. Sit ita sanè; nihil moror. At numquid benè pueri in-

felicis gemitus, amaræ doloris indices lacrymæ, terribilis ipse propinquæ mortis metus, quidquid peccatum ab eo est, totum exsolvit? *(Deprecatio.)* Si tamen quidquam adhuc luendum restat, id annis, precor, indulgete, quod sceleri deberetur. Nolite quæso committere, ut fratrum invidiâ cecidisse Josephum parens mihi vobisque amantissimus audiat. *(Exclamatio.)* O Pater! infelix Pater! quo sensu ferale nuncium accipies? quo vultu cruentam filii tunicam intuebere? quis erit doloris, aut lacrymarum modus, quoties tuô te Josepho orbatum memineris? Filios in tanto scelere agnosces tuos? Et me, fratres, precantem rejicietis? *(Deprecatio)* nihil poterit apud vos infelix Judas? ah! finite potiùs vestrum furorem exarmet. Si nulli vos gemitus movent, nullæ lacrymæ placare possunt, vestrum & in me furorem acuite, condite me horrendo in specu, & ærumnosam hic finire vitam cum fratre charissimo permittite.

(Epiphonema.) Siletis? conticescitis? nemo vestrûm respondet? Itáne vos mulceri, vel inflecti pigeat? Tanti est, Fratres, assuevisse malis odiis, & impotentis invidiæ stimulis paruisse! Tamen, nisi meliores sensus induitis, nisi æquiores vos Josepho fratri præstatis, nisi me bene monentem, & ad saniora flectentem auditis, pertimescite, Fratres, debitas parricidis pœnas. *(Execratio, & Communicatio.)* Est aliquis cœlo DEUS; is admitti scelus prohibet, & admissum graviter plectit. Erit, erit, ne dubitate, dies illa, cùm me precantem sprevisse vos pœniteat, cùm adeptum fratrem Josephum lugebitis, cùm imminens capitibus vestris periculum declinare nequioquam conabimini.

(Optatio.) At tu, supreme rerum omnium arbiter ac moderator DEUS, qui solo voluntatis tuæ nutu mortalium animos quamcunque in partem moves, ac flectis. Utinam talem à fratribus perniciem avertas!

tas! utinam mutati per te studia in contraria sese ad servandum innocentem puerum convertant, & quod nullæ hactenus preces exorârunt, id tuum benignius aspirans Numen efficiat!

ALIA EXERCITATIO.

Per easdem Figuras.

Marcus Tullius Cicero Marci Tullii Ciceronis Filius, post interfectum ab Antonio parentem suum ad Cæsarem Augustum.

SYNOPSIS.

PRimò per Deprecationem obsecrabit Cæsarem, ut pro clementia succurrat miseris, pro fortitudine resistat improbis, pro æquitate scelus puniat.

2. Per Optationem dicet, utinam loqui posset ipse Cicero! quanquam truncum cadaver, & muta lingua loquitur.

3. Per Execrationem: Dii te perdant, Antoni, qui cultorem Deorum, innocentiæ patronum occidisti! involet in te Respub. cui defensorem eripuisti! &c.

4. Per Epiphonema: ergo triumphabit Sicarius! gement boni! Cæsare vindice!

Denique per Exclamationem: ô gloriosum te, Cæsar, si defensor Ciceronis extiteris, ô miseram ætatem nostram, si scelus impunitum viderit!

ORATIO.

Periit infelix Tullius, periit, Auguste Cæsar, & devota jam pridem Antonii furoribus victima per summum nefas occubuit. Quid agam parente orbatus amantissimo? cujus implorabo præsidium in hoc rerum mearum discrimine, nisi me, Cæsar, miseri

parentis infortunatam sobolem à cruentis scelesti parricidæ manibus vindices?

Per ego te hanc dexteram, quam perditis ac jacentibus toties porrexisti; per singularem clementiam, quam vel reis ac nocentibus ultro ac volens impendis: (*Deprecatio.*) per illam fortitudinem atque constantiam, qua nefarios improborum civium impetus contendis ac coërces; per summam æquitatem, quâ prohibes scelus, ac plectis, afflictam innocentiam tuere; reprime infandi proditoris audaciam, & grassantem impunè optimorum civium in vitam, vim ac furorem meritis, ùt par est, pœnis ulciscere. Sentiat extinctus pater aliquam humanitatis illius partem, quam ipse afflictis civibus, dum viveret, exoravit.

Atque utinam loqui posset pro se ipse, qui nemini misero vocem unquam abnuit? (*Optatio.*) utinam illi fas esset suam apud te causam tueri, qui tam multorum, quos præsentes hìc intuor, patrocinium tam feliciter suscepit!

Quanquam, quid Ciceronis vocem requiro, ubi truncum ejusdem cadaver loquitur satis? (*Exercitatio.*) ubi muta perorat lingua, & Antonii flagitium ac nequitiam disertissimè coarguit? Dii te perdant, sceleratissime parricida, qui cultorem Deorum impensissimum, innocentiæ patronum, desertæ virtutis ultorem ac vindicem occidisti! involet in te Respublica, cui studiosissimum defensorem, custodem vigilantissimum, parentem amantissimum eripuisti! insurgat in te Cæsar ipse, neque à flagitioso capite sacras manus abstineat! Ignosce, Cæsar, si vehementiùs loquar, quàm Majestas tua patitur. At quis esse possit expostulandi modus, ubi nullum sceleris modum Antonius fecit? Tuum est, Cæsar, frœnare præcipitem audaciam; tuum est, sanctissimarum legum præsidiô coërcere improbitatem, & quam

tanti

tanti flagitii atrocitas postulat, vindictam exercere.

(*Epiphonema.*) Nempe triumpharet sicarius? volitaret impunè totam per urbem? gemerent frustra boni, aut infamem parricidam plecti nequicquam postularent, Cæsare teste ac vindice?

(*Exclamatio.*) O gloriosum te, Cæsar, si perempti Ciceronis ultor extiteris! ô miseram ætatem hanc nostram, si tantum scelus videret impunitum; ô miseros, quotquot sunt, cives bonos, nisi parricidarum suppliciô certum sibi adversùs improbitatem patrocinium gratulari possent!

ARTICULUS IX.

De usu Figurarum.

Primò. Figurarum usus debet esse parcus & moderatus, ne crebra hujusmodi ornamentorum usurpatio tædium generet, aut puerilitatem redoleat. Distinguendum tamen est duplex Figurarum genus; primum earum, quæ tantùm ornatum præ se non ferunt, quales sunt Interrogationes, Apostrophæ, Distributiones, &c. Alterum eorum est, quas studiosiùs Oratoris industria persequitur, quales sunt Complexiones, Antitheses, Hypotyposes, Prosopopœiæ &c.

2. Primarum quidem usus frequentior esse potest; nihil enim apud Tullium crebrum magis, quàm Interrogationes, Repetitiones, Distributiones, &c. quæ latentem magis ornatum habent. Quod verò spectat ad secundi generis Figuras, illæ nimirum sunt, quarum usus frequentior parere fastidium posset.

3. Nonnullæ Figuræ sunt, quæ adhiberi possunt in omnibus Orationis partibus, ùt sunt Distributiones, Communicationes, Apostrophæ, &c. Aliæ verò,

rò, quæ singularum partium propriæ sunt. Quæ ad docendum valent, pertinent ad Exordium; quæ ad delectandum, ad Confirmationem, & Confutationem: quæ ad movendum, ad Perorationem. Quæ tamen non ita scrupulosè intelligenda sunt, ut non liceat aliquando ordinem hunc immutare.

4. Quædam Figuræ sunt, quæ statim initiò usurpantur, ùt Interrogationes, Apostrophæ, Distributiones, &c. Nonnullæ verò aliquam veluti præparationem requirunt, ùt sunt Exclamationes, quæ non usurpantur, nisi post explicatas res graviores; Hypotyposes, Prosopopœiæ, & similes, quas absurdum esset, statim ab initio alicujus Orationis vel Capitis adhibere.

5. Figuræ Verborum sunt hujusmodi, ut plus afferre tædii Orationi possint, quàm Figuræ Sententiarum, si illæ crebriùs usurparentur.

Denique nullâ re magìs potest de Figurarum usu judicari, quàm frequenti Ciceronis lectione, qui Figuras suis quibusque locis sic accommodat, ut ad eadem pertractanda factæ quodam modò videantur.

LIBER QUARTUS.

De vi Oratoris, seu de Inventione.

CAPUT PRIMUM.

HActenus egimus de Elocutione Oratoria, de ejusdem Amplificatione, de Ornatu, sive de Figuris; nunc agendum nobis de Inventione, & Probationibus, sine quibus, ùt ait Cicero, Elocutio inanis est, ac penè puerilis.

Quid

Quid Inventionis nomine intelligitur, in qua vis Oratoris præcipua est?

R. Inventio est excogitatio rerum verarum, aut verisimilium, quæ valeant tam ad faciendam fidem, quàm ad motus animorum excitandos. Argumentis utuntur Rhetores ad faciendam fidem, Amplificatione ad motus excitandos.

Quid est Argumentum?

R. Est probabile inventum ad faciendam fidem.

Quid est Argumentatio?

R. Est argumenti ipsius fusior explicatio.

Unde quærenda sunt Argumenta?

R. Ex Locis Oratoriis, quorum triplex est genus; alii, qui ex ipsa re, ejusque quasi visceribus educuntur, & proptereà appellantur Insiti, seu intrinsecùs petiti, alii, qui aliunde eruuntur, & nominantur extrinsecùs accersiti.

Quot sunt Loci Oratorii in ipsa re insiti?

R. Sexdecim. Definitio, Enumeratio partium, Notatio nominis, Conjugata, Genus, Forma, Similitudo, Dissimilitudo, Contraria, Repugnantia, Consequentia, Causæ, Effecta, Comparatio.

Quot sunt Loci extra rem positi?

R. Sex. Præjudicia, Fama, Tabulæ, Jusjurandum, Tormenta, Testes.

Huc etiam pertinent Historiæ, Fabulæ, Leges, Sententiæ veterum, & similia; de quibus antequàm agamus, res videtur exemplô demonstranda.

CAPUT II.

De Ratione eruendi ex Locis Oratoriis Argumenti.

Sit illud Oratori Forensi propositum, ut de Jurisprudentia ac Justitia dicat; ita Locos Oratorios alios post alios pervestigare poterit.

Lo-

Locus à Definitione ſegetem uberem, materiámque dicendi ſuppeditabit. Juſtitia enim eſt regnorum, & imperiorum moderatrix, expultrix ſcelerum, virtutum conciliatrix, pacis alumna, concordiæ parens, &c.

Enumeratio partium ſubjiciet ſingulos regni Ordines, quibus Juſtitia prodeſt, Regibus ad dignitatem, Nobilibus ad ſplendorem, Civibus ad concordiam, Populis ad mutuam ſocietatem, improbis ad frœnum, militibus ad obedientiam, omnibus ad felicitatem.

Notatio Nominis hæc eſt, Juſtitia dicitur, quòd jus ſuum cuique tribuat.

Conjugata. Qui Juſtitiâ præditus eſt, juſtus ille dicitur, juſtéque Rempublicam adminiſtrat.

Genus. Si oſtentas, Juſtitiam complecti cæterarum virtutum dotes, & ornamenta.

Species. Cùm Juſtitiæ ipſius, quatenus ſingularis virtus eſt, laudes perſequeris, ſeu qua mentem & voluntatem in bono dirigit, ſeu qua DEUM ipſum, proximum, noſmetipſos ſpectat.

Cauſæ. DEUM auctorem habet Juſtitia, cui ſimilem facit hominem, qui imago eſt Divinitatis; ipſa etiam orbis perfectio eſt, cujus ad bonum tota dirigitur.

Effecta. Sunt ea, quæ ex Juſtitia derivantur, pax, tranquillitas civium, pietas, Religionis cultus, vitiorum extinctio, procreatio virtutum, & alia ſimilia.

Antecedentia. Complectuntur ea naturæ præſidia, & diſciplinarum ſubſidia, quæ ad Jurisprudentiæ cognitionem, Juſtitiæque profeſſionem requiruntur.

Conſequentia. Vel coincidunt cum Effectis, vel continent laudes, quibus ille dignus eſt, qui hac utraque facultate præſtat.

Adjuncta. Sunt ea, quæ cum Jurisprudentia ſocie-

cietatem habent individuam, veluti ſtudia Philoſophiæ, Hiſtoriarum, Legum, Exemplorum, & totius Antiquitatis notitia.

Repugnantia. Quomodò fieri poteſt, ut vir legum omnium ſcientiæ ſtudens, aut earum cognitione præditus obnoxius ſit communibus vitiis, ùt otio, vitæ molliori, & aliis?

Similitudo talis inſtitui poteſt. Juſtitia inter cæteras virtutes ſolis inſtar obtinet; atque ùt ſolis præſentia nimbos diſſipat, ſedat tempeſtates, campis ſegetes, arboribus fructus, herbis viriditatem parit, orbémque univerſum efficit lætiorem; ita juſtitia imperiis tranquillitatem, pacem rebus publicis conciliat, &c.

Diſſimilitudo. Ut gentes, quibus juſtitia non illuxit, feram traducunt, & agreſtem vitam; ita à contrario, qui hanc præcipue ſtudiò colunt, cæteris humanitate præſtant.

Comparatio. Si Fortitudo, Prudentia, cæteræque virtutes tot laudibus dignæ ſunt, atque præconiis, quarum eſt privato cujuſque bono conſulere: quid Juſtitia, quæ ipſum omnium commune bonum ſpectat, omnium utilitatibus proſpicit, &c.

Contraria. Juriſprudentia hominum ſocordiam excutit, tollit Literarum contemptum. Juſtitia verò ſcelera, dolos, fraudes, rapinas expellit. Nonne ergo utraque laudanda?

Similiter à Locis extrinſecùs petitis, ſeu remotis erui poſſunt argumenta, quibus eadem res confirmetur. Et quidem non ineptè Forenſis Orator Orationem incipiet ab auctoritate Legislatoris alicujus, aut Philoſophi, aut Oratoris. Item militaris Orator ab exemplo, & dicto alicujus egregii Ducis, puta, Cæſaris; Orator Chriſtianus ab auctoritate ſanctorum Patrum. Huc adde Proverbia, Parabolas, Apologos, Hiſtorias, & ſimilia. Notandum eſt autem, non eſſe neceſſe, Locos omnes ita ſcrupulosè inveſtiga-

ſtigare, ſed eos tantùm, qui præſtantiora argumenta ſufficient.

CAPUT III.

Locus à Definitione. Regulæ Artis.

QUid eſt Definitio?

R. Eſt Oratio explicans naturam rei. Fuſiùs à Cicerone 2. de Orat. deſcribitur. *Definitio eſt earum rerum, quæ ſunt ejus rei propriæ, quam definire volumus, brevis & circumſcripta explicatio.*

Quomodò fit Definitio?

R. Accipiendo aliquid illius rei, quæ definitur, quod ſit commune cum aliis, idque vocatur à Philoſophis *Genus*, deinde ſumendo aliquid, quod ùt eidem peculiare ac proprium, idque ab iiſdem Philoſophis *Differentia* nuncupatur. Sic Rhetorica definitur Ars benè dicendi; Ars *Genus* eſt, quia eſt hoc illi commune cum Grammatica, cum Poëſi, cum Pictura, & cæteris Artibus; benè verò dicere eſt illius *Differentia*, quia hoc proprium habet, ac ſuum.

Quomodò probares à Definitione utilem eſſe Rhetoricam?

R. Hôc modô. Ars benè dicendi eſt utilis; ſed Rhetorica eſt Ars benè dicendi: ergo Rhetorica eſt utilis.

Quotuplex eſt apud Oratores Definitionis genus?

R. Multiplex. Nam ſæpè uſurpant illius rei deſcriptionem pro accurata illius Definitione; idque faciunt

Primò. Per Enumerationem Partium, vel Adjunctorum, vel per Hypotypoſim; ut ſi definire velles hominem improbum, deſcriberes caput illius, torvum neſcio quid præ ſe ferens, oculos ſcelus ac flagitium

gitium spirantes, manus ad rapinam incurvas; totum denique corporis habitum respice, quid aliud præ se fert præter improbitatem?

Habes exempla Definitionis apud Ciceronem 1. Phil. n. 29. Ita definit gloriam: *Ea est laus rectè factorum, magnorúmque in Remp. meritorum, quæ cùm optimi cujusque, tum etiam multitudinis testimoniô comprobatur.* Quæ definitio descriptio potiùs, quàm accurata definitio dicenda est.

Et Phil. 2. n. 113. ita pacem definit, & servitutem: *Pax est tranquilla libertas, servitus malorum omnium postremum, non modò bello, sed morte etiam repellendum.*

Et 11. Phil. n. 28. ita definit Legem: *Est Lex nihil aliud, nisi recta, & à Numine Deorum tractata ratio, imperans honesta, & prohibens contraria.*

Et in Pisonem pœnam, & supplicium ita definit: *Quæ est igitur pœna? quod supplicium? Id meâ sententiâ, quod accidere nemini potest nisi nocenti. Suscepta fraus, impedita, & oppressa mens conscientiâ, bonorum omnium odium, nota inusta Senatûs, amissio dignitatis.*

In Oratione autem pro Sextio n. 97. ita Optimates describit, aut definit per Enumerationem: *Quis ergo optimus est iste? quis? De numero si quæris, innumerabiles; neque enim aliter stare possemus: sunt principes consilii publici; sunt, qui eorum sectam sequuntur; sunt maximorum ordinum homines, quibus patet curia; sunt municipales, rusticíque Romani: sunt negotia gerentes; sunt etiam libertini Optimates; numerus, ùt dixi, hujus generis latè, & variè diffusus est. sed genus ipsum, ut tollatur error, brevi circumscribi, & definiri potest. Omnes Optimates sunt, qui neque nocentes sunt, nec naturâ improbi, nec furiosi, nec malis domesticis impediti.*

Secundò Definitio fit per Similitudinem, & Comparationem. Ita describeres hominis perturbati, &

immoderati animum. Est instar plateæ publicæ, ubi perpetuus clamantium strepitus, & voces inconditæ audiuntur; ubi omnia disjecta ac dissipata, ubi rixæ & jurgia. Est mare turbidum ventis jactatum, & procellis.

Contrà, conscientiam bonam definire quis potest per Similitudinem, appellando hortum deliciarum, thesaurum gazis Regum omnium ditiorem, aulam divini Numinis. Hæc porro Definitio, quia levioris est efficaciæ ad persuadendum, aut permovendum, rariùs ab Oratoribus debet usurpari.

Tertiò. Definitio fit per congeriem multorum nominum, ex quibus in rei cognitionem faciliùs devenimus. Ita Cicero lib. 5. Tusculanarum Quæstionum sic Philosophiam definit: *O vitæ Philosophia dux, indagatrix virtutum, vitiorum expultrix, mater omnium artium, quid es aliud, ùt ait Plato, nisi Deorum inventum?*

Et pro Milone n. 90. ita Curiam definit per Congeriem: *Quo quid miserius, quid acerbius, quid luctuosius videmus? Templum sanctitatis, amplitudinis, mentis, consilii publici, caput urbis, aram sociorum, caput omnium gentium, sedem ab universo Populo Rom. concessam uni Ordini inflammari, exscindi, funestari?*

Item pro Plancio n. 70. Opimii calamitatem ita per Congeriem definit: *Opimii quidem calamitas utinam ex hominum memoria avelli posset! Vulnus illud Reipublicæ, dedecus hujus Imperii, turpitudo Populi Rom. non judicium putandum est.*

Sic egregiè pariter Historiam definit Cicero lib. 2. de Oratore n. 36. *Historia verò testis temporum, lux veritatis, vita memoriæ, magistra vitæ, nuncia vetustatis, quâ voce aliâ, nisi Oratoris, immortalitati commendatur?*

Quartò. Traditur Definitio rei per causas, quando exprimitur rei natura per eas res, à quibus habet,

bet, ut sit, & talis sit. Ita Cicero lib, 1. de Legibus n. 54. Hominem definit à ratione, quæ est ipsius *causa formalis*, ùt ajunt Philosophi. *Animal hoc providum ac sagax, multiplex, acutum, memor, plenum rationis & consilii, quem vocamus hominem, præclarâ quadam conditione generatum est à supremo DEO. Solus est enim ex tot animantium generibus, atque naturis particeps rationis, & cognitionis, cùm cætera sint omnia expertia.*

Eódem pertinet illa hominis definitio ex Seneca Epist. 76. *Omnia bonô suô constant. Vitam fertilitas commendat, sapor vinum, velocitas cervum. Quare fortia dorso jumenta sint, quæris? quia eorum hic unus est usus sarcinam ferre. In cane sagacitas prima est, si investigare debet feras: cursus, si consequi; audacia, si mordere, & invadere. Id in unoquoque optimum est, cui nascitur, quo censetur. In homine optimum quid est? Ratio; hac antecedit animalia, Deos sequitur. Ratio ergo perfecta proprium hominis bonum est: cætera illi cum animalibus satisque communia sunt. Valet? & Leones. Formosus est? & Pavones. Velox est? & Equi. Non dico, in his omnibus vincitur. Non quæro, quid in se maximum habeat, sed quid suum? Corpus habet? & arbores. Habet impetum, & motum voluntarium? & bestiæ, & vermes. Habet vocem? sed quantò clariorem canes, acutiorem aquilæ, graviorem tauri, dulciorem, mobiliorémque luscinia? quid in homine proprium? Ratio. Hæc recta, & consummata felicitatem hominis implevit.*

Sic à Causis simul omnibus definiri homo posset: Animal à DEO supremo rerum opifice conditum, ex corpore mortali quidem conflatum, sed animâ constans immortali, & ad divinæ naturæ similitudinem expresso; denique ad perfruendas æternæ vitæ delicias destinatum.

Quintò. Fit etiam Definitio per Effecta, & hic

definiendi modus apud Oratores frequentior, quia notiora solent esse Effecta quàm Causæ; cùm res designatur per ea, quæ ab ipsa procedunt.

Ita Cicero virum bonum definit ab Effectis pro Cæcinna n. 78. *Vereor de tali viro ne plus dicam, quàm vos aut sentiatis, aut apud vos commemorari velitis. Quapropter hoc dicam nunquam ejus auctoritatem nimiùm valere; hujus prudentiam Populus Romanus in cavendo, non in decipiendo perspexerit; qui Juris Civilis rationem nunquam ab æquitate sejunxerit; qui tot annos ingenium, laborem, fidem suam Populo Rom. promptam, expositámque præbuerit; qui ita bonus & justus vir est, ut naturâ, non disciplinâ consultus esse videatur; ita peritus ac prudens, ut ex Jure civili non scientia solùm quadam, verùm etiam bonitas nota videatur, cujus tantum est ingenium, ita prompta fides, ut quidquid inde haurias, purum liquidúmque te haurire sentias.*

Ita bellum crudele, quod intulerat Antonius, describit per Effecta, 14. Philip. n. 8. *Bellum inexpiabile infert quatuor Consulibus unus omnium latronum teterrimus. Gerit idem bellum cum Senatu, Populóque Romano. Omnibus, quanquam ruit ipse suis cladibus, pestem, vastitatem, cruciatum, tormenta denuntiat ... Refugit animus, P. C. eáque formidat dicere, quæ L. Antonius in Parmensium liberis & conjugibus effecerit; quas enim turpitudines Antonii libenter subierunt, easdem lætantur per vim aliis se intulisse. Sed vis calamitosa est, quam illis intulerunt, libido flagitiosa, quâ Antoniorum oblita est vita... Recordamini per DEOS immortales, P. C. quid hôc biduo timuerimus à domesticis hostibus, rumoribûs improbissimis dissipatis? Quis liberos, quis conjugem aspicere poterat sine fletu? quis domum? quis tecta, quis Larem familiarem? Jam aut fœdissimam mortem omnes, aut miserabilem fugam cogitabant. Hæc à quibus timebantur, eos hostes appellare dubitamus?*

Gra-

Gravius si quis attulerit nomen libenter assentiar; hoc vulgari contentus vix sum, leviore non utar.

Et Oratione Pro Plancio n. 9. ingenium populi definit ab eis, quæ facere soleret in Comitiis.

Similiter Phil. 8. n. 12. Calenum arguit, qui pacem optaret, definiendo per Effecta pacem illam, cujus studium præ se ferebat: *Quid tu, Calene, servitutem pacem vocas? Majores quidem nostri non modò ut liberi essent, sed etiam ut imperarent, arma capiebant; at tu abjicienda arma censes, ut serviamus?*

Eleganter definit ab Effectis, quid sit sustinere pœnam a Diis immortalibus. De Haruspicum responsis n. 39. *A Diis quidem immortalibus quæ major esse potest homini pœna, furore, atque dementiâ?* Legendus hic locus.

Denique celebratur inprimis apud Rhetores illa Definitio, quæ fit per Negationem, & Affirmationem; ita nimirum, ut Orator primò quidem dicat, quid res ipsa non sit; deinde quid sit ipsa, adjectâ interdum Ironiâ post Negationem.

Ita Cicero in Pisonem n. 23. & 24. probat Pisonem non fuisse Consulem, definiendo Consulatum, quem negat esse positum in lictoribus, in toga, sed in consilio, cæterisque virtutibus. *Tu etiam mentionem facies Consulatûs tui; aut te fuisse Romæ Consulem dicere audebis? quid? tu in lictoribus, in toga, in prætexta esse Consulatum putas, quæ ornamenta etiam in Sext. Clodio te Consule esse voluisti? Hujus tu Clodiani canis insignibus Consulatum declarari putas? Animo Consulem esse oportet, consilio, fide gravitate, vigilantiâ, curâ, toto denique munere Consulatûs, &c.*

Et Oratione pro domo sua n. 89. Populum Rom. definit, tum remotis iis, quæ abhorrent à Populi Romani dignitate, tum eorum affirmatione, quæ huic dignitati conveniunt. *An tu Populum Romanum esse illum putas, qui constat ex iis, qui mercede conducuntur,*

qui impelluntur, ut vim afferant Magistratibus, ut obsideant Senatum, optent quotidie cædem, incendia, rapinas? Quem tu tandem Populum nisi clausis tabernis frequentare non poteras? cui populo duces Lentidios, Lollios, Sergios præfeceras? O speciem, dignitatemque Populi Rom. quam Reges, quam Nationes exteræ, quam Gentes ultimæ pertimescunt, multitudinem ex servis conductis ex facinorosis, ex egentibus congregatam. Illa fuit pulchritudo Populi Romani, illa forma, quam in campo vidisti, tum, cùm etiam tibi contra Senatus, totiusque Italiæ auctoritatem & studium dicendæ potestas fuit. Ille, ille populus est dominus Regum, victor atque Imperator omnium gentium, quem illo clarissimo die, scelerate, vidisti, tum, cùm omnes Principes civitatis, omnes ordinum atque ætatum omnium suffragium se, non de civis, sed de civitatis salute ferre censebant, cùm denique homines in campum non tabernis, sed municipiis clausis venerunt.

Item laudato jam paulò antè n. 97. Orationis pro Sextio definit Optimates, dicendo quid non, & quid sin, ab his verbis: *Quis ergo optimus est iste, &c.*

Et Orationis ejusdem n. 17. probat, nec Pisonem, nec Gabinium fuisse Consules, per viam Negationis describendo utriusque mores per elegantem Hypotyposim, & Ethopœiam ab his verbis: *Sed fuit profectò quædam illa Reipublicæ fortuna fatalis, &c.*

Similiter 2. in Rullum n. 10. definit per Negationem, quid sit popularis, ab his verbis: *Neque verò illa popularia sunt existimanda &c.*

Philip. 3. n. 12 per viam Affirmationis, & Negationis definit, quid sit esse Consulem, & negat Antonium debuisse Consulem reputari, ex quo nudus, & ebrius concionatus esset, ab his verbis: *Nec verò M. Antonium Consulem post Lupercalia putare debuistis, &c.*

Et in Pison. numerò jam laudato 43. definit, quid pœna sit, & quid non sit, ab his verbis: *Quid est igitur pœna, &c.*

EXER-

EXERCITATIO.

Definitio per Similitudinem.

Tantò suavius bonæ conscientiæ testimonium, quantò acerbior malæ stimulus.

SYNOPSIS.

Exord. & Prop. Constabunt sola explicatione, & dilatatione ipsius Propositionis.

Confirmatio. Petitur 1. à Definitione bonæ conscientiæ per varias Similitudines, seu comparationes ductas à tranquillo mari, agro fertilissimo, domo splendida & ornata. 2. A Definitione malæ conscientiæ per contrarias Similitudines, dicendo illam esse instar plateæ publicæ, agitati maris tempestatibûs, Inferorum carceris, &c.

Conclusio. Quis ergo alteram alteri præferendam non putet?

ORATIO.

Ut est nemo omnium, quantum est, qui vivunt, si quid modò humanum sapiat, qui beatas pacis, ac tranquillitatis delicias miseris perturbationum, ac turbarum motibus anteponendas non judicet; ita nullum reperias tam ferum, tam barbarum, tam expertem omnis humanitatis, qui bonæ conscientiæ suavitates, malæ conscientiæ molestiis potiores esse non fateatur.

Agite verò, quid usquam est rerum omnium, quod altissimæ pacis imaginem feliciùs adumbret, quàm bonæ conscientiæ facies? Diceres illam esse mare quoddam pacatum semper ac tranquillum, unde cupiditatum insani fluctus, inordinatæ mentis tempestates, & graves perturbati animi procellæ longiùs exulant. Illam crederes agro fertili simillimam,

limam, quem ſuaviſſimis virtutum omnium floribus ubique conſitum, nulla vitiorum inimica vis unquam temeravit. *(Definitio per Similitudines.)* Intueri putes claram domum ac ſplendidam, in qua nihil non ornatum, nihil non compoſitum, rectéque ordinatum ſe offert: ubi confuſio rerum nulla, nullus tumultus, nullæ agitationes; ſed quies ſecura, pax ſumma, æterna tranquillitas, feliciſſimum domicilium deſixêre.

Nunc verò, ſi quis funeſtiſſimam cruenti belli ſpeciem videre velit, flectat oculos contrariam in partem, & hominis nequiſſimi conſcientiam diligenter conſideret. An non illa ſe objiciet animo inſtar plateæ cujusdam publicæ, quâ permeantes perpetuò per apertos, latósque aditus immoderati omnis generis affectûs rixas, jurgia, contentiones, tumultus, bella ſingulis momentis excitant. An non exhibebitur oculis æſtuans aliquod, & efferveſceas terribilem in modum pelagus, in quo decertantes contrariis ſtudiis, totidem inſtar concitatorum turbinum, graviſſimi vitiorum motus triſtiſſimas, in ſingulas horas, tempeſtates ac procellas commovent? An non delapſum te in ipſum Inferorum carcerem exiſtimes, ubi nullus ordo, nulla concordia, nulla pars quietis, ſed ſempiternus horror, perpetua diſſenſio, æterna perturbatio ſedem poſuêre.

Quis ergo tam parùm amans pacis, tam perditè belli cupidus, qui non omni ſtudiô enitendum ſibi putet, ut quantò cautiùs conſcientiæ malæ vitabit acerbitatem, tantò acriùs bonæ conſcientiæ ſuavitatem conſectetur.

EXER-

EXERCITATIO.

Definitio per Effecta, & Enumerationem.

Modestiam inter cæteras virtutes Adolescente esse dignissimam.

SYNOPSIS.

HÆc ipsa Propositio dilatata Exordio, & Propositioni deserviet.

Confirmatio. Petetur a Definitione Modestiæ per Effecta, descendétque Orator ad Enumerationem singularum corporis partium, quibus componendis Modestia præest, puta linguæ, vultus, oculorum, totiusque hominis.

Deinde, dicet Modestiam non se tenere intra limites corporis fingendi, sed etiam informare animum; quod tractabit pariter per Definitionem Modestiæ ab Effectis, quæ parit in animo, & versabitur in iisdem enumerandis; scilicet medetur iracundiæ, superbiæ, & aliis pravis animi motibus.

Conclusio. Quanto igitur studiô sectari Modestiam Adolescentes debent?

ORATIO.

Cùm nihil in Adolescentibus laudabilius esse solet quàm recta corporis, & animi compositio quædam, atque moderatio, tum certè ex eo facilè quivis intelligat, quanto studiô Adolescenti cuilibet expetenda Modestia sit, quæ in componendis, moderandisque corporis, atque animi partibus tota occupetur.

Agite enim inter cæteras corporis, animíque dotes quænam modestiâ potior, quænam Adolescente dignior? Est enim illa virtus, quæ linguam frænat,

ne elatius quàm par ſit, aut petulantius quid audeat: quæ vultum componit, & ſerenat oculos, ne quid ſuperbum, aut lubricum præ ſe ferant: quæ riſum moderatur, ne ſit effuſus nimis & procax. *(Definitio per Effecta, & Enumerationem partium.)* Hæc occludit aures, ne improborum conſiliis, ſermonibúsque pateant. Illa manus continet, ne ſit geſtus fractior, aut inconcinnior. Eadem inceſſum dirigit, ne quid ſit in eo molle, aut languidum, aut concitatum, ſit verò gravis, conſtans, & moderatus. Atque ut uno verbo omnia complectar, Modeſtia virtus eſt, quæ hominem ad urbanitatem, decorem, humanitatémque totum fingit, ac componit.

Neque verò intra corporis fingendi limites ſe continet, aſſurgit altiùs, animúmque ipſum, ùt & corpus egregiè conformat. Hæc eſt enim iracundiæ moderatrix, expultrix ſuperbiæ, impolitiæ inimica; & vitiorum omnium, quæ humanitatem lædunt, hoſtis acerrima. Etenim ſi in animum inſurgat vehemens & turbulenta cogitatio, adeſt continuò Modeſtia, quæ graſſantem ac luxuriantem compeſcat, refrænet, ac coërceat.

Quæ cùm tot ac tantæ ſint Modeſtiæ dotes, quis eſt tam parùm cupidus, liberalis, rectæque inſtitutionis Adoleſcens, qui in Modeſtia ſibi comparanda omnem ſuam curam, atque operam benè collocatam non arbitretur?

EXER-

EXERCITATIO.

Definitio per Negationem, & Affirmationem.

Veram Nobilitatem in una Virtute esse positam.

SYNOPSIS.

Exord. Dicet Orator, multos esse, qui Nobilitatis laude gloriantur, paucos, qui nobiles debeant appellari.

Rationem afferet, quæ Propositionem continebit, quia pauci sunt, qui Virtutem colant, in qua vera Nobilitas posita est.

Confirmatio. Petet illam 1. à Definitione Nobilitatis per Negationem, dicétque illam non esse positam in titulis, in stemmatis, in longa Majorum serie, &c. Maximè si quis Nobilitatem flagitiis dedecoret. 2. A Definitione per Affirmationem demonstrabit, Nobilitatem à Virtute sola esse repetendam: enumerabítque virtutes viri nobilis proprias, puta patientiam in laboribus, in periculis fortitudinem, in adversis constantiam, in spernendis voluptatibus robur animi.

Concludet. Aut igitur colendam esse Virtutem, aut Nobilitatis laude non esse gloriandum.

ORATIO.

Quàm multi sunt hodie, qui rebus in suis numerandam putant Nobilitatis gloriam, & supra mortalium vulgus se se insolentiùs efferunt; tam sunt pauci, qui vindicare sibi laudem illam jure possint, & vel ipsam viri nobilis appellationem meruisse videantur.

Nam

Nam cùm vacuum & inane nomen nemo peritus rerum æstimator Nobilitatem esse dixerit, neque eandem ullo ponendum in pretio arbitretur, nisi arctissimam habeat cum Virtute necessitudinem; tum certè quisquis ad ipsum Nobilitatis decus aspirat, is frequentissimum virtutum omnium comitatum debet ante omnia præ se ferre.

Age enim, te te ipsum compello, qui superbo natalium fastu ferociter intumescis, & vanam magni nominis umbram ostentas, tanquam fecisses ipse aliquid, quamobrem tam præclaris ortus parentibus nasceres. Quam informâsti animo Nobilitatis speciem ac formam? Tunc illam in speciosis titulis, in ambitioso stemmatum apparatu, in longa fumosarum imaginum serie, in illustribus virtutis avitæ monumentis, quæ palàm jactas ad pompam, & ambitiosiùs circumfers, reponendam arbitraris? (*Definitio per Negationem.*) Dum ipse partam à Majoribus gloriam fl gitiorum sordibûs degener nepos obscuras; dum titulos illos, quos illi virtutibûs meruerunt, depravatis moribûs inficis? dum magnum & insigne nomen, quod tulerunt, licentioris vitæ famâ dedecoras, dum tot illustrium virorum modestiam insolente superbiâ, continentiam eorumdem levitate, diligentiam socordiâ, parsimoniam luxu, sobrietatem intemperantia, integritatem vitæ libidinibûs, fortitudinem ignaviâ contaminas, ac corrumpis?

Egregiam enimverò laudem, & prædicandam ubique speciem Nobilitatis, quam venerentur in te Majores tui, & per tot nepotes ad te demum usque propagatam feliciter sibi gratulentur! Disce tandem ab iisdem illis Majoribus, quorum tu gloriam, & illustria facinora prædicas magnificentiùs, quasi pertineret ex iis ad te quidpiam; disce, inquam, quæ porro virtutes Nobilem efficiant. (*Definitio per Affirmationem.*) Ille, ille nobilis est, quem in ferendis la-

laboribus patientia, in adeundis periculis alacritas, in tolerandis adversis constantia, in spernendis voluptatibus robur animi, in vincendis cupiditatibus fortitudo commendant. Per hos scilicet virtutum gradus Majores tui ad tantum gloriæ apicem pervenerunt. Tu quid fecisti? quid passus unquam gravius es, ut illustribus virtutum illarum monumentis superbires? Illi vigilias egerunt multas, summo manè castra & signa in hostem moverunt; tu multam in diem dormis otiosus. Illi gravissimas duræ militiæ asperitates pertulerunt; tu diffluentem deliciis ac voluptatibus vitam conteris. Illi inediæ incommoda sunt experti; tu conviviis ac commessationibus perpetuò indulges. Illi cum hoste manus sæpè conseruerunt; tu choreis ac spectaculis assistis.

Desine ergo, nepos degener, numerare inter avos tuos clarissimos illos viros, quos ostentas; nomen illud abjice, quô gloriaris; inter vilioris plebeculæ quisquilias inglorius delitesce; aut certè ita vive deinceps, ut Majoribus tuis, & viri nobilis appellatione dignus videri possis.

ALIA EXERCITATIO:

Per eundem locum.

Cinna ad Augustum Cæsarem, cùm ab eodem conflatæ in ipsum conjurationis reus argueretur.

SYNOPSIS.

Exord. Fatebitur ultrò Cinna illatæ accusationis crimen; neque dissimulabit insidias à se Augusto comparatas.

Propositio. Dicet, sibi superesse unum in Cæsaris clemen-

mentia præsidium, qui quocunque supplicio dignus videri debeat.

Confirmatio. Dicet, nihil esse tam augustum, tamque dignum Principe, quàm injurias condonare. Tractabit rationem istam per Definitionem; & primò quidem per viam Negationis, dicendo Augustum nunquam posuisse dignitatem, majestatémque Principis in vana ostentatione potentiæ, in debellandis hostibus, in vindicandis injuriis, aliam habuisse de Romani Imperatoris majestate opinionem. 2. Per viam Affirmationis contendet, existimâsse Augustum, nihil esse viro Principi convenientius, quàm bene mereri de omnibus, amicos fovere, parcere hostibus, injurias oblivisci; quam laudem hæreditariam à Cæsare parente acceperat.

Concludet, rogando Augustum, ne à pristina gloria deflectat, sed potiùs novum cumulum adjiciat.

ORATIO.

Quid dicam, Cæsar? aut potiùs quid tacendum non putem? Hinc admissi sceleris pudor, ac dolor vocem præcludunt, inde singularis in proditorem humanitas stuporem, ac silentium incusat. Conflatam à me tuum in caput conjurationem exprobras, factum revincis, aperis socios, totam insidiarum, & nefandæ machinationis seriem pandis; an negare, vel dissimulare crimen possim, si velim? an etiam, si possim, debeam excusare? Fatentem habes reum, Cæsar, & paratum ultrò subire, quod statuere cumque placuerit. Nocentem plecte, nihil deprecor, nihil abnuo: non potes in me ferre sententiam tam gravem, quæ videri mitior pro facinoris atrocitate non debeat.

Quanquam, quem alloquor? & apud quem ago causam ingratus? Non hic accusatoris, vel Judicis cau-

causam sustines; sed amicum, sed parentem agis. (*Definitio per Negationem.*) Tu quereris de me, at reum accusare parcis; sontem increpas, at eundem non damnas. Agnosco dignam natalibus, dignam parente, dignam Imperio indolem: agnosco mores humanissimi Principis, quem nemo hactenùs offensum sensit, nemo vel inimicus non amicum expertus est. Scilicet nunquam existimâsti, Cæsar, dignitatem, majestatémque Principis in ostentatione vana potentiæ, in vindicandis propriis injuriis, in fundendo inimicorum sanguine esse positam. Hi sensus olim & Marios, & Syllas, & Antonios decuerunt, qui Romanorum civium sibi placebant in cæde, qui tyranni potiùs, atque hostes patriæ, quàm Imperii rectores, atque moderatores appellare meruerunt. (*Definitio per Affirmationem.*) At tu, qui humanitatem, atque clementiam, qua te Principem inter cæteros exhibes, laudem esse Principis viri potissimam semper reputâsti, nihil tam providisti sedulò, quàm ut propensam in omnes cives voluntatem testareris, amicos benevolentiâ foveres, æmulatores gloriæ tuæ, aut etiam inimicos beneficiis alliceres, injurias oblivisceréere, &, quam in Cajo Cæsare reliquas inter virtutes humanitatis gloriam suspexeras, ejusdem te locupletissimum, ac munificentissimum hæredem Populo Rom. ostentares.

Igitur tuere, Cæsar, quam tibi jam apud omnes comparâsti benignitatis famam: memineris, quàm multi servatos se à te fuisse glorientur. Indulge partem aliquam bonitatis illius infortunato Cinnæ, quem fortuna proditorem non fecit, nisi ut vel immeritum dum absolveres, novus inde nomini tuo splendor, novum decus accederet.

(o)

CA-

CAPUT VI.

Locus ab Enumeratione Partium.

QUid est Enumeratio Partium?

R. Est Distributio totius in suas partes. Ut: virtus non est fugienda: ergo nec justitia, nec prudentia, nec temperantia, nec fortitudo, nec cæteræ virtutes fugiendæ sunt.

Hoc ipsum præstat Cicero, ubi per Enumerationem probat Imperatorias virtutes esse in Pompejo, quas in scientiam rei militaris, fortitudinem, auctoritatem, & felicitatem distribuit. Pro Lege Manil. n 28. *Ego enim sic existimo, in summo Imperatore quatuor has res inesse oportere, scientiam rei militaris, virtutem, auctoritatem, felicitatem. Quis igitur hoc homine scientior unquam fuit, aut esse debuit? &c.* Ubi singulas illas divisionis partes diligenti Enumeratione pertractat: Scientiam quidem à bellorum multitudine, quæ gesserat: Virtutem, à testimonio multarum provinciarum, quæ testes fuerunt illius virtutis. *Testis Italia* &c. *testis est Africa* &c. n. 30. &c. Auctoritatem, à testimonio sociorum, & hostium, quos recenset à n. 44. ad 47. Felicitatem denique à multitudine victoriarum, quas terrâ, marique reportaverat n. 47.

Quotuplex est Partium Enumeratio?

R. Multiplex. Prima, cùm distribuitur res in eas partes, ex quibus constat, ùt cùm homo in corpus & animam, animus in memoriam, intelligentiam, & voluntatem dividitur.

Ita Cicero in Pis. n. 53. probat, neminem venisse obviàm Pisoni Romam redeunti, quia nec legati ejus neque cives, neque amici venerant. *Confer nunc vitiissim reditum tuum, quandoquidem, amisso exercitu, nihil incolume domum, præter os illud pristinum retulisti. Qui primùm, quà veneris cum laureatis tuis lictoribus*

ribus quis scit? Quos tum Mæandros, dum omnes solitudines persequeris, quæ diverticula, flexioné que quæsisti? Quod te municipium vidit? quis amicus invitavit? quis hospes aspexit? Nonne tibi nox erat pro die? nonne solitudo pro frequentia? Caupona pro oppido? non ut rediré ex Macedonia nobilis Imperator, sed ut mortuus infamis referri videretur? Romam verò ipsam fœdavit adventus tuus.... quemadmodùm venisti? Quis tibi non dicam horum aut civium, aut cæterorum, sed tuorum legatorum obviàm venit?

Et Oratione post reditum ad Quirites n. 2. probat, sibi omnia fuisse restituta; nam vocem illam *omnia*, quæ totum est, in eas partes, quas continet, nempe liberos, fratrem, rem familiarem, amicitias, consuetudines, dignitates, eleganti Enumeratione distribuit. *Et homini nihil magis est optandum, quàm prospera, æquabilis, perpetuáque fortuna, secundo vitæ sine ulla offensione cursu; tamen si mihi tranquilla, & placata fuissent omnia, incredibili quadam & pœnè divina, qua nunc vestro beneficio fruor, lætitiæ voluptate caruissem. Quid dulcius hominum generi à natura datum, quàm sui cuique liberi? mihi verò & propter indulgentiam meam, & propter excellens eorum ingenium, vitâ sunt meâ chariores, tamen non tanta voluptate erant suscepti, quanta nunc restituti. Nihil cuiquam fuit jucundius, quàm mihi meus frater: non tam id sentiebam, cùm fruebar, quàm tunc cùm carebam, & posteaquàm vos me illi, & mihi eum reddidistis. Res familiaris sua quemque delectat: reliqua mea fortuna recuperata plus mihi nunc voluptatis afferunt, quàm tunc incolumi afferebant. Amicitiæ, consuetudines, vicinitates, clientelæ, ludi denique, & dies festi quid haberent voluptatis, carendo magis intellexi, quàm fruendo. Jam verò honos, dignitas, locus, ordo, beneficia vestra, quanquam mihi semper clarissima visa sunt, tamen ea nunc renovata, illustriora videntur, quàm si obscurata non essent, &c.*

Et Oratione in Pisonem probat, ipsum esse odio omnibus n. 64. *Senatus odit te . . . videre Equites non possunt . . . Plebs Romana perditum cupit ... Italia cuncta execratur, &c.* Item pro domo sua n. 73. & Philip. 14. n. 34.

Secunda Enumerationis species, cùm totum dividitur in eas partes, quas Philosophi *integrantes* vocant; v. g. cùm corpus dividitur in caput, pedes, & brachia.

Revocari ad eam Enumerationis speciem locus hic potest Orat. in Pisonem n. 1. ubi singulas capitis ipsius partes enumerat, & excutit. *Non enim nos color iste servilis, non pilosæ genæ, non dentes putridi deceperunt: oculi, supercilia, frons, vultus denique totus, qui sermo quidam tacitus mentis est, hic in errorem homines impulit.*

Tertia, cùm genus dividitur in Species suas, ùt virtus in prudentiam, justitiam, fortitudinem, & temperantiam; quæ sunt quatuor Virtutes, ùt ajunt, *Cardinales*.

Habes Exemplum illius Enumerationis Orat. pro Plancio n. 80. *Etenim, Judices, cùm omnibus virtutibûs me affectum esse cupiam, tamen nihil est, quod malim, quàm me & gratum esse, & videri. Hæc est enim una virtus non solùm maxima, sed etiam mater omnium virtutum reliquarum. Quid est pietas, nisi voluntas grata in parentes? Qui sunt boni cives? qui bellô, qui domi de patria benè merentes, nisi qui patriæ beneficia meminerunt? Qui sancti, qui religionem colentes, nisi qui debitam Diis immortalibus gratiam, justis honoribus, & memori mente persolvunt? quæ potest esse jucunditas vitæ sublatis amicitiis? Quæ porro amicitia potest esse inter ingratos*

Quartò fit etiam Enumeratio per Causas. Sic Cicero pro Domo sua remotione causarum, quas enumerat, ostendit, uno Ciceronis odiô adductum fuisse

fuisse Clodium, ut tam multa adversùs ipsum molitetur. n. 59. *Quid enim vos uxor mea misera violârat, quam vexavistis, raptavistis, omni crudelitate laceravistis? Quid mea filia, cujus fletus assiduus, sordésque lugubres, vobis erant jucundæ, cæterorum omnium mentes, oculósque flectebant? Quid parvus filius, quem quamdiu abfui, nemo nisi lacrymantem, confectúmque vidit? quid fecerat, cùm eum toties per insidias interficere voluistis? Quid frater meus, qui, cùm aliquantum post meum discessum ex Provincia venisset, neque sibi vivendum, nisi me restituto, putaret, cùm ejus mœror, & squalor incredibilis, & inauditus omnibus mortalibus, miserabilis videretur, quoties ex vestro ferro, ac manibus est elapsus.*

Sic in Pisonem n. 40. probat, nihil scriptum à Pisone de Provincia ad Senatum, quia nil erat, quod scribi cum aliqua gratulatione posset. *Quid tandem erat actum, aut gestum in illa Provincia, de quo ad Senatum cum aliqua gratulatione scribi abs te oporteret? an vexatio Macedoniæ? an oppidorum turpis amissio? an sociorum direptio? an agrorum depopulatio? an obsessio militaris viæ? an exercitûs nostri interitus ferro, fame, frigore, pestilentia? . . .*

Et 1. Catil. n. 13. probat nihil esse, quod retinere Catilinam in urbe possit. *Quid enim est, quod te jam in urbe delectare possit, &c.* Et Phil. 2. n. 2. removendo cæteras causas, propter quas ipsi infensus esset Antonius, probat, hanc unam esse, quia nulla re alia efficaciùs demonstrare potuerat, se esse hostem Patriæ.

Quintò fit Enumeratio per Effecta. Ita Divin. in Verrem n. 38. enumerat quæcumque pravè, ac nequiter facta fuerant à Verre variis in Provinciis, in quibus nomine Populi Romani Magistratum egerat. *Putásne te posse, quæ C. Verres in Quæstura, quæ in Legatione, quæ in Prætura, quæ Romæ, quæ in Italia, quæ*

in Achaia, Asia, Pamphiliáque patrârit, ea, quemadmodùm locis temporibúsque divisa sint, sic carminibus, & oratione.

Et 6. Verrinâ n. 1. Omnia Verris furta enumerat: *Nego, in Sicilia tota tam vetere, tam locuplete Provincia, tot oppidis, familiis ullum argenteum vas, ullum Corinthiacum, aut Deliacum fuisse; nego ullam gemmam, aut margaritam fuisse, aut quidquam ex auro, aut ex ebore factum signum ullum marmoreum, eburneum; nego ullam picturam neque in tabulis, neque textilem fuisse, quin quæsierit, inspexerit, quod placitum sit, abstulerit.*

Et n. 127. ejusdem Orationis enumerat omnia signa ac simulacra, quæ rapuerat.

Sextò. Fit etiam Enumeratio per Congeriem. Ita Catil. 2. n. 7. per Congeriem scelera Catilinæ enumerat: *Quid enim mali, aut sceleris fingi aut excogitari potest, quod ille non conceperit? quis totâ Italiâ veneficus? quis latro? quis sicarius? quis parricida? quis testamentorum subjector? quis circumscriptor? quis ganeo? quis nepos? quis adulter? quæ mulier infamis? quis corruptor juventutis? quis corruptus? quis perditus? qui se cum Catilina non familiarissimè vixisse fateatur?*

Sic & Orat. pro Sextio n. 95. scelera Clodii enumerat, & exaggerat. In Pisonem n. 83. scelera Pisonis 7. Phil. n. 15. flagitia Antonii, luxum Chrisogoni pro Rosc. Amer. n. 133.

Hic verò Locus tractatur vulgò per istas Figuras.

Primò per Anaphoram, seu Repetitionem. Ita Cicero post reditum in Senatu n. 28. *Possum ego satis in Cn. Pompejum unquam gratus videri, qui non solùm apud vos, qui idem omnes sentiebatis, sed etiam apud universum Populum Rom. salutem Reip. & conservatam ferme & conjunctam esse cum mea dixerit. Qui causam meam prudentibus commendârit, imperitos edocuerit, eodémque tempore improbos auctoritate sua*

com-

impresserit, bonos excitârit? qui populum Rom. pro me tanquam pro fratre, aut parente non solùm hortatus sit, sed etiam obsecrârit? Qui ipse cùm propter metum dimicationis, & sanguinis domo se teneret, etiam à superioribus Tribunis petierit, ut de salute mea & promulgarent, & referrent? Qui, &c.

Et Phil. 4. n. 9. *Negat hoc D. Brutus Imperator, Consul designatus, natus Reip civis. Negat Gallia, negat cuncta Italia, negat Senatus, negatis vos; quis igitur illum Consulem nisi latrones putant?*

Item 2. in Rullum n. 9. Phil. 2. n. 12. & 16.

Secundò. Per Interrogationem, observari facilè potest ex Locis penè omnibus jam hic laudatis; & præterea pro Cluent. n. 107. ubi Cicero egregiam Enumerationem habet, in qua recensitis singulorum Judicum nominibûs, subjungit singulorum dotes aliquas singulares. Legendus hic locus.

Tertiò per Interrogationem Subjectioni junctam: ùt Oratione de Provinc. Cons. ubi n. 29. tractat Enumerationem per istas Figuras, ostenditque, nihil esse, quod Cæsaris reditum in urbem remorari debeat. *Quid est, cur ipse Cæsar in Provincia commorari velit, nisi ut ea, quæ per eum affecta sunt, perfecta Reip. tradantur? Amœnitas eum, credo, locorum, urbium pulchritudo, hominum, rationúmque illarum humanitas, & lepos, victoriæ cupiditas, finium Imperii nostri propagatio retinet? Quid illis terris asperius? quid incultius oppidis, quid nationibûs immanius? quid porro tot victoriis præstabilius, quid Oceano longius inveniri potest? An reditus in patriam habet aliquam offensionem? utrum ad populum, à quo missus est? an apud Senatum, à quo ornatus est? an dies auget ejus desiderium? an magis oblivionem? an laurea illa magnis periculis parta amittit longô intervallo viriditatem?*

Insignis est & ille pro Corn. Balbo locus n. 9. *Quid enim abest huic homini* (Cn. Pompejum intelligit) *quod*

quod si adest, jure hoc tribui, & concedi posse putaremus? Usúsne rerum? qui pueritiæ tempus extremum, principium habuit bellorum, atque imperiorum maximorum, cujus plerique æquales minùs sæpè castra viderunt, quàm hic triumphavit? qui tot habet triumphos, quot oræ sunt, partésque terrarum? tot victorias bellicas, quot sunt in rerum natura genera bellorum? an ingenium? cùm etiam ipsi casus, eventúsque rerum, non duces, sed comites ejus consiliorum fuerint? in quo uno ita summa fortuna cum summa virtute certavit, ut omnium judiciô, plus homini tribui, quàm decet, videretur? an pudor? an integritas, an religio in eo, an diligentia unquam requisita est? quem provinciæ nostræ, quem liberi populi, quem Reges, quem exteræ gentes castiorem, moderatiorem, sanctiorem non modò non viderunt, sed aut sperando unquam, aut optando cogitaverunt?

Et laudatô suprà loco pro Domo sua n. 59. item 7. Ver. n. 125. & Phil. 7. n. 21. pro Domo n. 95.

Illustris & illa, pervulgatáque est Enumeratio per Distributionem, quâ in Plinii Panegyrico Trajani in urbem ingressus describitur, & publica lætitia ita pingitur. *Ergo non ætas quemquam, non valetudo, non sexus retardavit, quominùs oculos insolitô spectaculô impleret. Te parvuli noscere, ostentare juvenes, mirari senes, ægri quoque neglectô medentium imperiô, ad conspectum tui, quasi ad salutem, sanitatémque properare. Alii se satis vixisse te visô, te repertô, alii magis vivendum esse sibi prædicabant. Videres referta tecta, & laborantia, oppletas undique vias, alacrem hinc inde populum, &c.*

EXER-

EXERCITATIO.

Minervæ apud Jovem Oratio in Bacchum vini Inventorem.

Locus ab Enumeratione Partium.

SYNOPSIS.

Exord. Conqueretur, quòd Dii, qui præter cæteros opitulari mortalibus deberent, iidem plerumque maximè omnium noceant.

Propositio. Dicet, nullum superesse sibi in orbe perfugium, ex quo vini usum Bacchus intulit, idque tractabit per Enumerationem vitiorum, quæ sapientiam fugare solent.

Confirmationem petet ab illa corruptela, quam vini usus invexit; & per Enumerationem recensebit malos vini effectus, propter quos sibi ulteriùs non liceat cum hominibus versari. Addet, nullam esse ætatem, aut conditionem ab illa corruptela immunem.

Concludet rogando Jovem, vel ut vites omnes perdat, vel ut patiatur, æternum facere se cum terris divortium.

ORATIO.

Quoniam infelici gentis humanæ fatô fieri dicam, æquissime rerum omnium pater, ac moderator Jupiter; ut qui præter cæteros mortalium commodis invigilare, ac providere deberent Dii immortales, iidem obesse hominibus quàm maximè, & gravissimum importare detrimentum inveniantur.

(*Enumeratio per Repetitionem.*) Equidem dolebam hactenùs, quòd regendis mortalium animis æterno fatorum consilio præposita, eorundem fugere consortium identidem cogerer, dum alii ambitioni

serviunt, alii student avaritiæ, alii mollibus deliciis, voluptatibúsque diffluunt, alii odiorum stimulis, irarúmque fluctibus abripi se patiuntur, & tam insanas cupiditates nimiâ Superi indulgentiâ plerumque fovent, ac nutriunt. Verùm ex quo perniciosum vini usum imprudens Bacchus terris intulit, quis superesse mihi potest apud homines locus, quod secretum in orbe toto refugium est, quod inaccessam eorum furori securitatem præstet?

Testem te appello, Jupiter æquissime; (*Enumeratio per Effecta.*) vidisti enim, & tuis usurpâsti oculis! quantam illecebrosus ille, & detestabilis liquor mortalibus corruptelam attulerit. Hinc lites, rixæ, jurgia, contentiones, bella, cædes nascuntur. Hinc proditiones amicorum, familiarum ruinæ, Rerumpublicarum eversiones promanant; nullum denique scelus, nullum magnum facinus est, ad quod suscipiendum capitalis illa pestis non impellat. Hæc labes cætera animi, corporísque vitia accendit, atque exstimulat: hæc temeritatem sufficit ad ambitionem, faces, atque incendia ministrat ad iram atque odium, furorem affert ad vindictam, illecebras parat ad voluptatem; cúmque homini nihil præstabiliùs mente Superi dederint, huic divino muneri, ac dono nihil tam inimicum est, quàm vinum: neque enim vino dominante temperantiæ locus omnino est, neque in ebrietatis regno virtus ulla potest consistere.

(*Enumeratio ad Distributionem.*) Saltem si qua pars humani generis à teterrima vini corruptela immunis haberetur; si qua ætas, aut si qua vitæ conditio præcavere sibi ab ipsius illecebris, atque lenociniis valeret; si quis angulus in orbe toto, quem metuenda pestis illius contagiô non afflâsset. At ubi gentium non dominatur illa? quem non inficit? cui parcit? Depravat juvenes, viros corrumpit, demen-

tat senes, egenos ac locupletes, viros ac mulieres perdit, ac labefactat.

Quare vide, amabò, prudentissime Jupiter, vel ut vites omnes, quàm latè patet orbis, radicitùs eruas, atque extermines; vel si grassari pestem illam diutiùs permiseris, noli mihi succensere, si relictis deinceps terris, æternum cum humano genere divortium fecero.

ALIA EXERCITATIO.

Bacchi apud eundem Jovem Oratio pro sui Defensione.

SYNOPSIS.

Exord. Deplorabit sortem suam, quòd beneficia sua, pro quibus laudari debuisset, pejorem in partem trahantur.

Propositio. Dicit, nihil esse tam bonum, quo quis abuti non possit; adeóque, si vinum propter ea damnatur, quòd eò quidam abutantur, cætera etiam vituperari debere: idque tractabit Enumeratione rerum bonarum, quæ pravo usu perniciosæ fiunt.

Confirmationem petet ab iis commodis, quæ vinum affert: dicétque per Enumerationem, vires reficere, sustentare stomachum, vitiosos humores pellere, curare morbos, &c.

Deinde tantò amplius esse beneficium demonstrabit, quantò ad plures pertineat; quod explicabit per Enumerationem.

Concludet, Minervam admonendo, ut ab increpatione abstineat, sed provideat pro suo munere, ut apud mortales vini usum sapienter temperet.

ORATIO.

Quàm luctuoso fieri meô fatô dicam, æquissime rerum omnium moderator, Jupiter, ut vel impen-

ſa à me liberaliùs beneficia deteriorem in partem accipiantur, nihílque præter contumelias, atque obtrectationes videar experiri, unde laudis plurimum, ac commendationis expectare debuiſſem.

Ecce dies mihi coràm te dicitur, & apud æquiſſimum tuum tribunal impertiti mortalibus vini reus accuſor. Novum crimen, Deorum Pater optime, & ante hunc diem prorſus inauditum, ſapientiſſima ſoror mea ad te detulit. At enim cælesti illo munere homines infidi abutuntur?

Nam quò recidimus, amabò, ſi pravus rerum, quarúmque bonarum uſus beneficiis earundem auctoribus imputetur? (*Enumeratio per Repetitionem.*) Plutum accuſa patruum tuum tot opum, tot divitiarum largitorem; accuſa Cererem fructuum omnium effectorem, atque architectum Deorum parentem. Nam quota pars eſt rerum iſtarum, quas impertiiſſe ſe hominibus liberaliter Superi pro ſe quiſque gloriantur, quam, dum perperàm iiſdem utuntur, mortales non depravent, atque corrumpant.

Vide ergo, vel ut Superos omnes, quicunque opitulari mortalibus conati ſunt, pariter accuſes, vel fateare, quàm immeritò inventum à me vini uſum improbaveris. Nam quid majus tandem, meliúsve datum hactenus eſt, aut futuris retrò temporibùs unquam donabitur? (*Enumeratio per Effecta.*) quid cælesti illo liquore pretioſius, qui vires reficit, ſuſtentat ſtomachum, cor exhilarat, vitioſos procul humores pellit, certúmque adversùs varia morborum contagia remedium ſuppeditat? quid vino potentius, quod animos exſuſcitat, ingenii igniculos accendit, robur inſpirat, & ad difficilia quæque, atque ardua ſuperanda adjumento eſt?

At-

At enim vinum tibi non placet, Minerva; (*Enumeratio per Distributionem, & per Effecta.*) at quotus est tandem, non hominum dico, sed Deorum, cui non placuerit? Adolescentiam recreat, corroborat juventutem, senectutem alit, ac fovet, res adversas leviores facit, secundas lætiores. In luctu solatio est, curas abigit, mœrorem dissipat, denique nullus est in orbe toto angulus, ubi, pro concesso gratissimo munere, pares mihi, ùt decet, gratulationes non deferantur.

Parce ergo Soror amicissima, vel increpare memet durius, quasi pestiferum quoddam veneni genus terris intulissem, vel saluberrimum vini usum minùs acerbiùs execrarim. At tu potiùs pro sapientia tua, & concessa tibi apud mortales auctoritate, provide diligenter, ita temperari vini usum, ne quis, vel tu, vel Deorum alius impensum à me liquorem illum, veneficum expostulare possit.

ALIA EXERCITATIO.

Jonathas ad Saulem pro Davide.

SYNOPSIS.

Exord. Dicet, non tam suâ in Davidem benevolentiâ, quàm suo in patrem studiô, & populi gratiâ adductum fuisse, ut pro Davide roget veniam.

Propositio. Ostendet, quanti intersit, & patris, & totius populi gratiâ adductum fuisse, ut pro Davide roget veniam.

Confirmatio. Id probabit per Enumerationem partium, demonstrando, quanto David sit apud omnes in pretio, quem tanquam totius gentis columen ac præsidium venerantur, & vocem illam, *omnes*, distribuet suas in partes.

Deinde idem probabit per illam Enumerationem, revocando patri in memoriam, quanta populi Israëlitici

litici, ipsiúsque Saulis gratiâ David fecerit; ut Sauli obsequens apertis periculis caput devoverit, ut Philistæos represserit, & ipsorum Ducem Gigantem immanissimum interfecerit.

Confutatio. Diluet Saulis suspiciones, rogabitque patrem, quid velit in Davide plectere? & per Enumerationem illustratam Subjectione innocentem probabit: deinde Patrem admonebit dedecoris, quod sibi Davidis morte accersceret. Quid enim omnes dicent? quod amplificabit Enumeratione.

Concludet deprecando patrem, per quidquid habet charissimum, ut Davidi parcat.

ORATIO.

Etsi me meus in Davidem amor, Pater amantissime, adhortatur satis, ut ipsi gravissimo capitis in discrimine posito pro virili parte suppetias feram; eò tamen lubentiùs paratæ fortissimo viro mortis deprecator accedo, quòd populi salus, atque ipsius gloria cum illius vita conjuncta sit. Sic est enimvero, Pater amantissime; nam da mihi hanc veniam, ut palàm & apertè profitear, quàm gravis immineat populo Israëlitico pernicies, quàm turpis nomini tuo labes inurenda sit, si quid in Davidem durius statuatur.

Perniciem dico imminere toti populo gravissimam; quis enim nescit, quantas, & quàm meritò universus populus spes in Davide repositas habeat; quem terrorem hostium, libertatis assertorem, vindicem salutis, patriæ columen, universæ gentis præsidium toties expertus est? (*Enumeratio per Repetitionem.*) Quis suas fortissimo viro fortunas, opes, vitam, securitatem, ac pacem acceptas non debet? quis illius gratiâ se suáque omnia ultrò volénsque non devoveat? quis sublatò illo concidendum sibi esse pariter non putet? Hunc nôrunt pueri, ostentant juvenes, senes mirantur, ipsæ mulieres insolitis laudibus

bus extollunt. (*Enumeratio per Distributionem.*) Illum milites in castris, proceres in aula, universus in civitate populus, túque adeò Pater amantissime, publicæ salutis tutorem, ac defensorem non semel appellâsti.

Neque verò tam gloriosum nomen nullo sui capitis discrimine, aut nullâ rerum gestarum gloriâ promeruit. Nam quid hic tibi revocem in memoriam, quæ nôsti satis, quot, & quanta tuâ, & populi totius gratiâ præstiterit? (*Enumeratio per Effecta.*) Tacebo, ut tibi obsecutus gravissimos quosque periculorum casus non refugit: non commemorabo, ut inustam nomini nostro labem ipsorum hostium in sanguine abstersit; silebo, ut tumidos Philistæorum fastus repressit, vires fregit, copias fudit, exercitus delevit, & superbissimum ipsorum ducem Goliath, virum illum insolescentem plus æquo immanissimi corporis robore, & nobis ferociter insultantem prostravit, & tam insigni facinore hærentem jam diu populorum animis metum depulit.

Quanquam nihil moror, Pater amantissime; quin Davidem de te, totáque gente nostra tam benè meritum morte afficias, si quid errâsse ipsum noveris. At quod plectis in ipso scelus? quô demum flagitiô indignationem tuam promeruit?

(*Enumeratio per Interrogationem & Subjectionem.*) An initi cum patriæ hostibus consilii reum accusas? at quod esse potuit illi cum Philistæis commercium, quos ad hunc usque diem ad internecionem persecutus est? an detrectatô imperio rebellem ac contumacem arguis? at quàm obsequens tibi, & quoties vel ipso capitis periculô extitit? an tibi ipsi molitum insidias suspicaris? at Davidis animum expertus es satis, cùm vitæ tuæ dominus arbiter, suas à capite tuo, vel cùm ipsum ad necem acriùs perquireres, manus abstinuit.

Ah!

Ah! ne igitur, Pater amantissime, virum innocentem, nobis tam utilem, ac necessarium ulterius persequere. *(Enumeratio à Consequentibus.)* Nam quid loquentur de te omnes, si quid gravius in Davidem peccaveris? Quid dicet Israëiticus populus, quem tot, ac tantis eripuit cladibus, ac servavit? quis erit sermo exterarum gentium, quæ invictum fortissimi viri robur suspexêre? quid ipsi hostes? quid Philistæi sentient, cùm sublatum à te illum noverint, per quem tot annos adversùs gravissimos ipsorum impetus regnum tuum stetit inaccessum? Tune, ut iræ morem geras, exterorum, hostium tuorum odium, ac benevolentiam incurras? Imò, imò declina labem illam, ac dedecus, quod nomini tuo inureres. Hoc te filius tuus Jonathas, per quidquid in vita tibi charum est, orat, atque obtestatur. Patere, ut exorem à te hominis amicissimi vitam: hanc mihi impertire paternæ charitatis partem: da vivere illum incolumem, quô perempto mihimetipsi perire necesse sit.

CAPUT V.

Locus à Notatione Nominis, & Conjugatis.

Utrumque hunc Locum ad idem caput revocamus, propter eam, quam habent inter se affinitatem, cujus utriusque tametsi rarus est apud Oratores usus, quia levioris est ad persuadendum ponderis: tamen quia plurimùm valet ad delectandum, nonnunquam à Tullio, cæterisque Oratoribus usurpatur.

Quid est Notatio Nominis?

R. Est Locus verborum originem, & significationem inquirens. Sic Consul à consulendo, Senatus à senibus, Imperator ab imperando dicitur. Ita Cicero Notatione Nominis usus est in Verrem, facetè ludens in festa Verrea, quæ Verres in Sicilia suo nomine institui curaverat. 4. Verrina n. 32. *O præclara Ver-*

Verrea! quô enim accessisti, quò non attuleris tecum istum diem? Etenim quam tu domum, quam urbem adiisti, quod fanum denique, quod non eversum à te, atque extersum reliqueris? Quare appellentur sanè ista Verrêa, quæ non ex nomine, sed ex moribus, naturáque tua constituta esse videantur.

Quomodò probares à Notatione, Neronem non esse inter Imperatores reponendum?

R. Hôc modô. Ille non fuit Imperator, qui sibi non imperavit; sed Nero sibi non imperavit: ergo Nero non fuit Imperator.

Quomodò ornandus hic Locus?

R. Tractari ornatè posse Notationem Nominis 1. Per Comparationem. 2. Si vel personæ, vel rei sunt nomina illustria, ita tractabis illa, ut ex singulorum interpretatione redundet aliqua commendatio; sin turpia sint, aliquod vituperium; v. g. si quem commendare volueris ab ipso *Magni* nomine, 1. Comparabis nomen istud cum clarissimis aliis nominibus, puta cum nomine *Pacifici*, *Felicis*, *Pulchri*, *Justi*, & ostendes, *Magni* nomen cæteris omnibus titulis esse præponendum. 2. Ab ipsa nominis significatione accipies singillatim omnes illos honores, quibus nomen istud insignitur, ita ut demonstres aliquid in eo esse oportere, qui tale fert nomen, ut rebus in cæteris pariter excellat, sicut quicumque Magnus sit, ad ea, quæ magna sunt, & illustria, incendi, atque inflammari debeat.

Quid sunt Conjugata?

R. Sunt ea, quæ ab uno, eodémque nomine seu vocabulo derivantur, eique ùt communi jugo sunt quasi religata; v. g. ab ista voce *Imperium*, derivantur, *Impero*, *Imperator*.

Quomodò probares à Conjugatis, Judicem humanum esse oportere?

R. Hôc modô. Homo debet esse humanus; sed Judex est homo: ergo Judex debet esse humanus.

Ita

Ita Cicero pro Marcello n. 11. probat, Cæsarem invictum esse oportere, qui clementiâ, & æquitate animi victoriæ conditionem superaverit. *Cæteros quidem omnes victores bellorum civilium jam antè æquitate & misericordiâ viceras; hodierno die teipsum vicisti. Vereor, ut hoc, quod dicam, non perinde intelligi auditu possit, atque ego ipse cogitans sentio: ipsam victoriam vicisse videris, cùm ea ipsa, quæ erat illa adepta, victis remisisti. Nam cùm ipsius victoriæ conditione jure omnes victi occidissemus, clementiæ tuæ judiciô conservati sumus. Rectè igitur unus invictus es, à quo etiam victoriæ ipsius conditio, vísque devicta est.*

Ibid. n. 32. *Arma ab aliis posita, ab aliis erepta sunt; ingratus est, injustúque civis, qui armorum periculô liberatus, animum tamen retinet armatum.*

Et Lib. 4. Tusculanarum Quæstionum n. 57. *Quis enim potest, in quo libido, cupiditásve sit, non libidinosus, & cupidus non esse? in quo ira, non iracundus? in quo angor, non anxius? in quo timor, non timidus.*

Et Oratione pro Rosc. Amer. n. 16. *Etenim rectum putabat pro eorum honestate se pugnare, propter quos ipse honestissimus inter suos numerabatur.*

Idem in Pison. n. 19. *Cùm enim esset omnis causa illa mea Consularis, & Senatoria, auxilio mihi opus fuerat, & Consulis, & Senatûs.*

Et 2. Phil. n. 10. *Non tractabo ùt Consulem, ne ille quidem me ùt Consularem.*

Et Lib. 3. de Natura Deorum n. 84. *Jam mensas argenteas de omnibus delubris jussit auferri, in quibus, quod more Græciæ inscriptum esset, bonorum Deorum, uti se eorum bonitate velle dicebat.*

Quomodò ornandus, & tractandus est hic Locus?

R. Egregiè tractari posse 1. per Hyperbolem. Ut si de impio homine dixeris, non est tantùm impius, sed ipsa impietas.

Item Cicero de Verre, 1. Verrinâ n. 26. *Ut mihi non unus homo improbus opprimendus sit, id quod Siculi petiverunt; sed omnino omnis improbitas, id quod Populus Rom. jam diu flagitat, extinguenda, atque delenda sit.*

2. Per Paronomasiam, ùt 4. Verrinâ n. 129. Cicero de Astrologo loquens hæc ait: *Quæ iste cùm cognovisset novus Astrologus, qui non tam cæli rationem, quàm cælati argenti rationem duceret.*

3. Per Asteismum, sive per urbanam aliquam dictionem, ùt 4. Verrinâ n. 24. *Satísne vobis magnam pecuniam Venerius homo, qui è Chelidonis sinu in Provinciam profectus esset, Veneris nomine quæsisse videtur?*

4. Per Traductionem, ùt Phil. 11. n. 36. *Animadverti P. C. dici jam à quibusdam, exornari etiam nimiùm à me Brutum, nimiùm Cassium ornari.... Quos ego orno? nempe eos, qui ipsi sunt ornamenta Reipublicæ.*

EXERCITATIO.

Pacifici Nomen cæteris Nominibus magnificis esse præferendum.

Locus à Notatione Nominis.

SYNOPSIS.

Exord. & Prop. Dicet Orator, inter cætera nomina, quæ magni viri ambiunt, nullum esse Pacifici nomine illustrius.

Confirmationem petet 1. à Comparatione cum clarissimis aliis nominibus, puta, felicis, pulchri, magni, &c. dicétque Pacifici nomen istorum omnium nominum dotes, virtutésque complecti, ac superare.

2. Idem probabit argumentô à Notatione Nominis Pacifici, quod explicabit, & interpretabitur per sy-

 nony-

nonymas voces, & similitudinem cæli, quod nunquam decorum est magis, quam cùm serenum est: tale esse imperium, quod nunquam illustrius est, quàm cùm Pace fruitur.

3. Ostendet, Nomen illud omnes Principum dotes continere. ut qui Pacificum dixerit, felicem, pium, magnum, &c. dixerit.

Conclusionem traducet in Ludovici Magni laudes, qui nihil tam visus sit affectare, quàm Pacificum videri.

ORATIO.

Cùm multa, magnáque ambitiosiùs conquisita sunt à Principibus viris nomina, quibus se, suorumque facinorum memoriam posteritati commendarent; tum certè nullum unquam extitit tam splendidum, tam illustre, tam magnificum, quod cum Pacifici nomine, gloria, splendore, & magnificentia certare possit.

(*Notatio per Comparationem.*) Quod enim mihi nomen cum glorioso Pacifici nomine conferas? an Felicis; Nomen beatum per se quidem, sed fortunæ magis quàm moribus convenit. An Pulchri? jucundum enimverò, ac suave: sed est ea laus corporis, non animi. An Magni? vox ipsa magnifica, plena majestatis, sed in ea plus ambitionis interdum solet esse, quàm gloriæ. At, cùm Pacifici nomen appellamus, non inanem aliquam tribuimus gloriolam, quæ cum pulchritudine deflorescat; non alienam, cujus in societatem venire fortuna possit; non ambitiosam, quæ vanitatis habet plurimum, parùm dignitatis; sed veram, gravem, solidam, eámque, quæ cæterorum nominum virtutes omnes, ac dotes complectatur, & longô intervallô superet.

(*Notatio per Interpretationem.*) Pulchrum etenim & illustre Pacifici nomen est, plena dignitatis appellatio;

latio; atque ut nulla cæli facies plus ostentat decoris, atque pompæ, quàm quæ clemens est, ac serena; sic nunquam est Imperii majestas augustior, quàm cùm suavitate, & quasi serenitate Pacis ornatur. Popularis hic titulus, idémque divinus, quô laudes Principum omnes, & splendida nomina, veluti sole, minorum ignium lumina continentur; ut qui Pacificum dixerit Regem, idem & Patrem patriæ, & populi delicias, & optimum Principem, & Pium, & Felicem, & Magnum appellet, nomine uno tam ambitiosa nomina repræsentans.

Quare hanc sibi formam Imperii Regum omnium sapientissimus Ludovicus Magnus semper proposuit; qui cùm Regni habenas capessere primùm cœpit, Regem se non credidit futurum, nisi regnum, quod laceratum discordiîs, & tumultibûs perditum regni speciem vix habebat, quietum, ac tranquillum constituta pace obtineret; qui quoties provocatus, ac lacessitus bellum inferre compulsus est, sic usus est victoriâ, ut pacem volentibus daret, invitis imponeret; qui fœderatas totius Europæ vires dum frangeret tam feliciter, ac debilitaret, eô consiliô pugnabat, ac vincebat, ut belli pacísque arbiter longam ac securam non suis modò, sed alienis tranquillitatem conciliaret; qui partis tot victoriarum suarum monumentis etiam hodie cedere non dubitat, ut pulsam jam diu, & exulantem crudioris belli diuturnitate Pacem revehat, & tam Imperio Gallico, quàm universo Orbi feliciter redonet.

EXERCITATIO.

Nero nunquam fuit Imperator.

Locus à Conjugatis.

SYNOPSIS.

Exord. DIcet Orator, parùm esse, si quis Imperatoris nomen affectet, nisi vim nominis illius omnem impleat moribus.

Propositio. Quæret à Nerone, quô pactô nomen usurpare Imperatoris audeat, qui flagitiis omnibus nominis illius dignitatem violaverit? & per Hypotyposim Neronis vitam diffluentem deliciis, & omni scelerum colluvie concretam describet.

Confirmatio. Dicet, nunquam Neronem imperâsse populis, nisi quis putet eum imperitare populis, qui eosdem virgis laceret, affigat cruci, & incendiô deleat. Hìc exagitabit Neronis crudelitatem, ac sævitiam.

Addet, eum appellari Imperatorem non posse, qui sibi ipsi imperare nesciat; cui avaritia, libido, iracundia dominetur.

Concludet dicendo, Neronem ex Albo Imperatorum esse expungendum.

ORATIO.

Laudetur enimverò hic Imperator, aut etiam appelletur, aut hoc nomine dignus putetur, qui non inanem tantùm, ac vacuam tanti nominis umbram affectat, sed rem ipsam profitetur, moribûs, & rebus præclarè gestis promeretur.

(*Nero non fuit Imperator, qui Imperii dignitatem violavit.*) At te, mortalium flagitiosissime, ut Imperatorem nuncupem, aut imperâsse unquam crediderim, qui nec virile quidquam habeas præter nomen?

men? Age enim, quis tandem servus, si tu Imperator? an tu Imperatorem à servo, ingenti satellitio, purpurâ, fascibúsque insignibus, non animô, factis, virtutibúsque distinguis? Putas in vestitu molli, madente coma, composito capillo, lascivientibus oculis, incessu fracto, in conviviis, in choreis, in stupris Imperatorem Romanum quisquam agnoscat? Egregiam enimverò Imperatoris speciem! exemplum Imperii veteris! imaginem antiquitatis! Reipublicæ columen, & dignum avita virtute monumentum!

Et tu nobis mentionem facies Imperii tui? te imperitasse Populo Romano jactitabis? Ede nobis aliqua, si potes, imperii illius tui monumenta: cedò (*Nero non fuit Imperator, qui populis non imperavit.*) quid in commune bonum, quid in privatorum commoda, quid in civitatis, & universæ Reip. decus & ornamentum contuleris? Video laceratos virgis cives, affixos cruci clarissimos viros, truncata avulsáque membra; video oblita pice, & totidem veluti faces, collucentia Romanorum corpora; video extincta Reip. lumina, sublata civitatis ornamenta, fumantem miserabili incendiô Romam, & illatas quamcunque in partem, Nerone imperante, flammas. Hæ sunt tristissimæ dominatus tui reliquiæ; his te facinoribûs populo Romano Imperatorem approbâsti.

(*Non fuit Imperator Nero, qui sibi ipsi non imperavit.*) Quanquam quid tam mirum aut insolens videri debet, non potuisse Neronem imperitare populis, qui sibimet ipsi nunquam imperavit? Quomodò enim, aut cui tandem imperet, qui improbissimis dominis, turpitudini, ac dedecori parere consueverit? cui avaritia imperet, insultet iracundia, libido dominetur, & cæteræ labes animi turpissimum servitutis jugum imponant?

Expungatur igitur, & eradatur penitùs Imperatorum Romanorum ex Albo Neronis Nomen, qui

nec populis, ùt decet, nec sibi, ùt par erat, potuit imperare. Obliteretur, si potest, hominis nequissimi memoria, & de tristissimo Imperii funestissimi tempore omnis retrò posteritas conticescat.

ALIA EXERCITATIO.

Locus à Notatione Nominis, & Conjugatis.

Horatius ad Vinnium Asellam, qui se offensum putabat, quòd ille, in sua ad eum Epistola, ad Asinæ nomen, quod tulerat pater ejus, alludere maligniùs visus esset.

SYNOPSIS.

Exord. Significabit, quanti ipsum, & totam ipsius familiam semper fecerit.

Propositio. Dicet, nihil debere ipsi dolendum videri, quòd ludere visus fuisset in paternum nomen.

Confirmatio. Ostendat à Notatione nominis, nihil conferre vel ad probrum, vel ad commendationem ea nomina, quæ homines fatô potiùs nescio quô, quam ullis suis aut virtutibûs, aut vitiis sortiti sunt. Sed quam laudem, ac gloriam repetunt ab uniuscujusque meritis; hæc esse, quæ homines commendent.

Addet à Conjugatis; quemadmodùm illustria nomina non illustrant eos, qui illa gerunt, nisi eadem virtutibûs suis commendent, sic ridicula nomina nihil obesse cuiquam, cujus in moribus nihil sit ridiculum.

Concludet, adhortando Vinnium, ut pergat esse vir bonus, ac strenuus; sic non vertendum probro, quòd Asina Pater dictus esset, & ipse Asella vocaretur.

ORA-

ORATIO.

Nam quid doles, Amice Vinni? quid expoftulas? quid te offenfum à me fuiffe criminaris? nefcis ergo, quanti te femper, totamque Afellarum cognationem fecerim; quanti nunc quoque te faciam, cui quod eft cúmque apud me pretiofiffimum, ultrò, volénique crediderim? quem putaverim inter reliquos maximè idoneum, qui verficulos meos Cæfari redderet?

At enim Iulii paternum in nomen; vifus ego fum jocari, quòd ab Afina patre Afella vocareris: hinc te defpectum, & irrifum putas. Næ aut injuriam facis, Amice Vinni, nifi factum id jocô, & amanter, uti inter amicos folet, arbitreris; aut certè erras graviter, fi nomen illud, quod geris, verti in contumeliam poffe exiftimas.

Mihi crede, Amice Vinni, nihil juvant vel ad probrum, vel ad commendationem ea nomina, quæ natalium fatô potius, quam ulla meritorum ratione obtigerunt. Totum hoc fortunæ eft, quæ in componendis, diftribuendífque nominibus, uti cæteris in rebus ludit, & pro innata levitate juveniliter exultat. Túne quidquam hîc vindices tanquam tuum, quod unum ad voluntatem fortuna moderatur, aut tibi doleas irrogatum, quod fortis ludibrium effecit? Non nititur fundamentô tam fragili vera, ac germana laus; neque probrum, ac turpitudo tam futilibus ex caufis oriri folent. Factis fe fuis quifque commendat, aut dedecorat, nec nifi virtutibus, aut vitiis debet, quòd gloriofus, vel infamis habeatur. Efto, ludicrum quid, ac ftupidum etiam fonet Afellæ nomen, propter eam, quam habet cum Arcadicæ pecudis appellatione affinitatem; at quis hoc imputet tibi, qui vir gravis, qui ingeniofus etiam apud omnes audias. Vides, amice Vinni, quàm feriò nunc tecum agam, & quàm minimè velim, ut credas, minùs te amari à me, aut etiam minoris æftimari.

Dic mihi, quæso; an illi homines, quos suspexit antiquitas, & admiramur tantùm hodiéque, gloriam suam debent speciosis illis nominibus, quæ gesserunt? an non potiùs rectè factis, ac virtutibus illustria ipsa nomina, quæ ferebant, accepta gratulabantur? An ipsorum posteri, quia eadem illa nomina simul cum vita traxerunt à Majoribus, decus ullum, aut splendorem hinc habent, nisi nominum ejusmodi gloriam splendidis facinoribûs tueantur? Et hoc persuadeas tibi, amice Vinni, nihil obesse cuiquam ridiculum quantumvis nomen, si nihil sit in moribus, ac vita, quod rideri meritò possit.

Quare, si me audis, perge vir esse bonus, ac strenuus; fuge otium, & assiduis, ùt soles, insiste laboribus, nemo ut stuporem tibi, vel desidiam exprobare possit. Tum demum securus vive; neque metuendum tibi puta, ne paternum Asellæ nomen tibi unquam in contumeliam vertatur.

CAPUT VI.

Locus à Genere, & Specie, seu Forma.

TAmetsi apud Philosophos multum ponatur discriminis Genus inter & Speciem; plerumque tamen apud Oratores utrumque ita promiscuè confunditur, ut quidquid habet multa infra se, sive specie, sive numero diversa, Genus appelletur.

Quid est ergo Genus?

R. Est illud, quod commune multis res varias specie differentes infra se continet.

Quomodò probares à Genere, amandam esse Prudentiam?

R. Hôc modô: Virtus est amanda: sed Prudentia est virtus: ergo Prudentia est amanda.

Quis porro Loci illius est usus?

R. Hoc Argumenti genus adhiberi frequentiùs in Exor-

Exordiis. Hìc enim Orator præmittere quædam solet generatim, & universè, quæ rationem Thesis habent, unde descendit ad Hypothesim. Ita Demosthenes laudaturus eorum prudentiam, ac fortitudinem, qui pro patria ceciderant, duo præmonet esse virtutis principia, prudentiam, & fortitudinem; quarum altera, quid sit agendum, præscribit: altera exequitur. Cavendum autem Oratori præcipuè, ne in Genere diutiùs immoretur, tum præsertim, cùm apponitur locô Quæstionis indefinitæ; est enim puerile vitium, hærere longiùs in Thesi, quàm in Hypothesi.

Argumenti verò, quod à Genere ducitur, vis in eo est, quòd, quidquid Generi tribuitur, vel negatur, id Speciei pariter, sive rei singulari sub genere contentæ tribuatur, vel negetur; v. g. qui probaverit virtutem esse excolendam, is eodem pactô probaverit temperantiam, vel fortitudinem esse excolendam; rursus qui ostenderit, aliquem nulli vitio affinem esse, ille ostenderit, eundem nec avaritiæ, nec ebrietati esse obnoxium.

Exemplum Generis egregium habes apud Ciceronem pro Milone n. 9. ubi probat, fas esse occidere insidiatorem hôc argumentô.

Si licet occidere hominem, maximè insidiatorem; sed licet aliquando occidere hominem: ergo licet occidere insidiatorem.

Omissa Propositione, quæ per se clara est, & evidens, descendit ad Assumptionem, quæ Generis rationem habet, & probat, licere aliquando occidere hominem, 1. Inductione exemplorum n. 7. *Negant intueri lucem fas esse ei, qui à se occisum esse hominem fateatur. In qua tandem urbe hoc homines stultissimi disputant? Nempe in ea, quæ primùm judicium vidit de capite M. Horatii fortissimi viri, qui nondum libera civitate Populi Rom. comitiis liberatus est, cùm sua manu sororem interfectam esse fateretur... Nisi verò existimetis de-*

mentem P. Africanum fuisse, qui, cùm à C. Carbone Tribuno plebis in concione seditiosè interrogaretur, quid de Tib. Gracchi morte sentiret, respondit, jure cæsum videri. Neque enim posset aut Hala ille Servilius, aut P Nasica, aut L. Opimius, aut C. Marius, aut me Consule, Senatus non nefarius haberi, si sceleratos cives interfici nefas esset.

2. Ab armis, quæ ferre homines solent, & reliquis adjunctis n. 10. *Quid comitatus nostri, quid gladii volunt, quos habere certè non liceret, si uti illis nullô pacto liceret.*

3. Ab ipsa Lege naturali n. 10. *Est enim hæc non scripta, sed nata lex, quam non didicimus, accepimus, legimus, verùm ex natura ipsa arripuimus, hausimus, expressimus: ad quam non docti, sed facti, non instituti, sed imbuti sumus; ut si vita nostra in aliquas insidias, si in vim, si in tela aut latronum, aut inimicorum incidisset, omnis honesta ratio esset expediendæ salutis, &c.*

4. Ab auctoritate legis scriptæ, quæ dat facultatem sui defendendi n. 11. *Et si persapienter, & quôdam modô tacitè dat ipsa lex potestatem defendendi, quæ non modò hominem occidi, sed esse cum telo hominis occidendi causâ vetat, ut, cùm causa, non telum quæreretur, qui sui defendendi causâ telô esset usus, non hominis occidendi causâ habuisse telum judicaretur.*

Habes aliud exemplum argumenti à Genere petiti in Oratione pro Cœlio; ubi cùm negare Tullius non posset, Cœlium in adolescentia sua fuisse paulò liberioris, ac solutioris vitæ, revocat quæstionem ad Genus; & probat multa adolescentibus esse nonnunquam permittenda n. 28. *Datur concessu omnium huic aliquis ludus ætati, & ipsa natura profundit adolescentiæ cupiditates, quæ, si ita erumpunt, ut nullius vitam labefactent, nullius domum evertant, faciles, ac tolerabiles haberi solent.*

Sic in Oratione pro Archia, cùm laudandum

cum

eum suscepisset, revocat Hypothesim ad Thesim; & humanitatis studia, Artésque liberales laudat impensiùs à n. 19. ad 21. *Sit igitur sanctum apud vos homines humanissimos hoc Poëtæ nomen, quod nulla unquam Barbaria violavit. Saxa, & solitudines voce respondent: bestiæ sæpè immanes cantu flectuntur, atque consistunt: nos instituit rebûs optimis, non Poëtarum voce moveamur? Homerum Colophonii suum esse civem dicunt, Chii suum vindicant, Salaminii repetunt, Smyrnæi verò suum esse confirmant... Ergo illi alienum, quia Poëta fuit, post mortem etiam expetunt: nos hunc vivum, qui & voluntate, & legibus noster est, repudiabimus?*

Ita parricidii accusatus Roscius Amer. sic defenditur à Cicerone, ut plurima præmittat de gravitate illius sceleris, & ab eodem deinde reum absolvat, & eximat, à n. 62. ad 72.

Prodest imprimis hoc argumenti genus, quando ratio aliqua difficilior refellenda, aut Oratori res est cum adversario majoris cujusdam auctoritatis, cui obtrectare palàm non audet. Hoc præstat egregiè Tullius in Oratione pro Muræna, ubi nactus adversarium Catonem Philosophum Stoicum, virum magni ponderis, quem probitas sua, atque auctoritas regebant, rem ita perficit, ut omisso veluti Catone, Stoïcam Philosophiam, quam ille sectabatur, vituperet audaciùs, atque reprehendat n. 16. *Fuit quidam summô ingenio vir Zeno, cujus inventorum æmuli Stoici nominantur. Hujus sententiæ sunt gravissimæ, & præcepta ejusmodi. Sapientem gratiâ nunquam moveri, nunquam cujusquam delicto ignoscere; neminem misericordem esse, nisi stultum, & levem: viri non esse, neque exorari, neque placari: solos sapientes esse, si distortissimi sint, formosos; si mendicissimi divites: si servitutem serviant, Reges nos autem, qui sapientes non sumus, fugitivos exules, hostes, insanos denique esse dicunt; omnia peccata esse paria, omne delictum scelus esse nefarium; nec minùs de-*

de inquere eum, qui gallum gallinaceum, cùm opus non fuerit, quàm eum, qui patrem suffocârit; sapientem nihil opinari, nullius rei pænitere, nulla in re falli, sententiam mutare nunquam. Hæc homo ingeniosissimus Marcus Cato auctoribus eruditissimis inductus arripuit, neque disputandi causâ, ùt magna pars, sed ita vivendi, &c.

Hanc deinde doctrinam exagitat insigniter more suo consequentibûs numeris.

Quid est Species?

R. Est res aliqua particularis, quæ sub Genere, sive sub *Universali*, ùt loquuntur Philosophi, continetur.

Quomodò probares à Specie, laudandam esse Virtutem?

R. Hôc modô: Laudanda est pietas; sed pietas est virtus: ergo virtus laudanda est.

EXERCITATIO.

Locus à Genere.

Adhortatio ad eos, qui liberales Artes exercent, ut Ludovici Magni memoriam studeant posteritati commendare.

SYNOPSIS.

HOc Argumentum Orator adhibebit petitum à Genere. Si quorum hominum immortalis memoria esse debet, eorum maximè, qui multiplici virtutum gloriâ excelluerunt; sed aliquorum debet esse immortalis memoria: ergo, &c.

Omissâ Propositione, quæ manifesta est, veniet ad probandam Assumptionem, scilicet esse aliquos homines, quorum memoria debet esse immortalis: Hoc ipsum periodicè efferet Exordii locô.

Deinde Rationes afferet Assumptionis.

Primam eliciet ab eo desiderio sui, quod viri aliqua laude præstantes relinquunt, dum excedunt è vivis.

Se-

Secundam à ſtudio eorum hominum, qui illuſtriorum Virorum vitas ſcriptis ſuis commendavêre, aut eorum, qui ipſorum imagines vel in marmore, vel in ære inciderunt.

Tertiam, ab univerſo populorum omnium conſenſu, apud quos exſtant aliqua eorum monumenta, qui aliqua laude floruerunt.

Quartam ab ipſa tam liberalium, quàm cæterarum Artium natura, quæ eo potiſſimùm ſunt inventæ videntur, ut Virorum illuſtrium memoriæ propagandæ ſervirent.

Tertiô per Anacephalæoſim reſumet allatas ſuprà rationes, ex quibus concludet, iis deberi immortalitatem qui aliqua laude præcelluerunt. Mox à Theſi deſcendet ad Hypotheſim; ut probet deberi eandem Ludovico Magno, qui non aliquo, ſed omni virtutum genere excellit.

Quartò idipſum demonſtrabit per Enumerationem virtutum illarum, quibûs Ludovicus præditus eſt, & præſtat illis Heroibus, quos Fabula commendavit.

Concludet dicendo, nullam eſſe artem, quæ ab ejus laudibus conticeſcere debeat, & per Apoſtrophen ad ſingulas, iiſdem ſuas cuique partes præſcribet.

ORATIO.

(Theſis.) Eſt hoc ſingulare quorumdam hominum, ac proprium veluti fatum, ut peculiari aliquo Superûm munere terris conceſſi, & cæterorum exemplo nati eſſe videantur. Verum quò latiùs excipi ſolent illi, dum naſcuntur, eò gravius, dum rapiuntur, deſiderium ſui relinquunt; ſic ut expleto, quantum homini jam permittitur, longioris vitæ curriculô, nemo vel præmatura morte raptos non doleat, vel impertitam ipſis fuiſſe, præter conditionem mortalium immortalitatem non velit.

Hinc

Hinc verò exarſit eruditorum hominum diligentia, ut, quos ſuſpexiſſent olim populi, & amaviſſent, eorum mores, ac virtutes in ſuis ſcriptis fideliter expreſſas relinquerent. Hinc ſtimulari ſe ſenſit Pictorum ſolertia, ut, dum nativis adumbrata coloribûs illuſtrium Virorum ora redderent, eorumdem abſentiam, ac deſiderium quodammodò conſolarentur. Hinc & novos ſumpſit animos Sculptorum labor, atque dexteritas in incidendis in marmore, vel in ære Heroum ſuorum egregiis facinoribus, ut, dum res ab illis tam bellô, quàm pace præclarè geſtas poſterorum oculis ſubjicerent, foverent perpetuò, quam illi concitabant olim admirationem ſui, neque eorum memoriam ſeneſcere unquam paterentur.

Scilicet illud eſt propagandæ apud poſteros illuſtrium Virorum gloriæ deſiderium ejuſmodi, ut non injectum extrinſecùs, ſed innatum nobis videri poſſit; adeò ut nemo, niſi iniquus, ferat illorum obliterari memoriam, qui ſe, dum viverent, immortalitate dignos præſtiterunt. Cedò enim nationem hominum aliquam tam incultam, tam agreſtem, tam barbaram, apud quam multa omnis generis monumenta non exſtent, quibûs res à majoribus ſuis aliqua cum laude geſtæ commendantur.

Quid porro omnes literæ, quid diſciplinæ liberales, quid cæteræ inferioris nominis Artes volunt, aut loquuntur? Quem demum ob finem inventæ, & tam diligenter excultæ, niſi ut magnorum Virorum gloriæ famularentur? Quid Eloquentiâ admirabilius? quid Poëſi dulcius? quid Picturâ, vel Sculpturâ gratius? quæ vel inventæ nuſquam, vel in ortu ipſo cæpiſſent obſoleſcere, niſi in repræſentandis ſuo quæque modô clariſſimorum hominum virtutibus elaboràſſent. O nullis ſatis prædicandum laudibûs parandæ illuſtribus Viris gloriæ deſiderium, abſque quo non careremus modò tam egregiis omnium Ar-

tium

tium monumentis, sed ne ipsarum quidem nomen haberemus.

(*Hypothesis*) Quòd si naturæ vox, eruditorum consuetudo, unanimis populorum consensus, Artium omnium indoles, & industria immortalitatem iis vindicant, qui aliqua virtutis laude, dum viverent, floruerunt; quantò potiori jure, qui Artes cujuscumque generis exercent, de comparanda Ludovico Magno nominis immortalitate cogitabunt; qui non aliqua virtute, sed universo virtutum agmine circumseptus, dotes, quæ cæteros Principes commendavêre, singulas in se uno complectitur?

Sed quæ par oratio tot prædicandis virtutibus esse possit? aut quid inter tam breves dicendi angustias, vel delibare ex illis quidpiam confidamus? Nam dotes animi aggrediemur, an corporis? quam ampla surgit Oratori, quàm magnifica de utroque prædicandi seges! Age enim, quanta frontis dignitas! quàm vivida lux oculorum! quàm decens oris compositio! quàm nova totius vultûs species, atque amabilitas, quæ pulveris, patiens, atque solis, nec ipsis bellorum laboribûs deteratur! Jam in incessu quanta gravitas, in corpore quàm justa, concinnáque conformatio membrorum, in homine toto quàm verenda majestas! Sicut inter Aulicos suos, si quando permixtus inveniatur, nemini, qui ipsum nunquam viderit, liceat illum ignorare, aut Regem inquirere.

Quòd si tam eximias exhibet dotes corporis, quantò præstantiores animi virtutes præ se fert! In eo quid non regium, quid non admirabile, quid non memoriâ dignissimum? Est aliquis, qui de ingenii præstantia, facilitate, perspicacia certare cum ipso possit; quem sui, quem exteri gravissimis de rebus dicentem, & ex tempore respondentem toties obstupuêre? cujus ex ore nulla vox unquam effluxit, quæ longioris cujusdam, & altissimæ meditationis partus vide-

videri non possit? Quis eò vel in providendis rebus sagacior, vel in administrandis sapientior, qui æquabilem, ac constantem longissimi regni fortunam prudentiæ imprimis suæ acceptam debet? qui regnare per se solus vel junior didicit? qui ministros ad pompam magis & magnificentiam, quàm ad necessitatem habet? Quis porro cupidior juris, & amantior æquitatis? qui vel propriis in rebus suâ unius sententiâ sæpè causâ cecidit? Unde verò quemquam nactus eris, qui tanta cum potestate tantam moderationem conciliavit? Credent posteri, sic imperâsse motibus animi Ludovicum, modò nihil ut unquam iratus peccaverit, sed nec protulerit quidpiam, quod vel offensionem, vel indignationem saperet? Denique mitto dicere, quàm sit liberalis, & magnificus, quàm bonus domesticis, quàm amabilis cunctis, & acceptus. Parco memorare magnitudinem animi in periculis, in adversis constantiam, modestiam in prosperis. Prætereo tenerrimam pietatem in DEUM, studium Religionis acerrimum, incredibilem vel inter prosperos armorum eventus Pacis amorem.

Evolvat, per me licet, universus Orbis Annales suos; scrutetur prisca monumenta vetus antiquitas; fingant sibi vel ipsæ Fabulæ Heroëm ad arbitrium, quem cum Ludovico Magno collatum velint.

Regem ergo tam multis ornatum virtutibûs quis non extollat? Quæ facultas tandem ab ejus conticescat laudibus? Quis nomen ipsius toti posteritati consecrandum ultrò non suscipiat?

Hunc Pictura, qualis est, talem futuris ætatibus repræsentet, & vividis, quantùm potest, coloribus egregiam oris speciem, dignam Heroë staturam, & spirantem in toto corpore Majestatem studeat imitari Erigat triumphales arcus Sculptura, quos nulla temporum, ac tempestatum injuria diruat, incidat

in

in ære, atque marmore relatas ab eo victorias, expugnatas urbes, occupatas Provincias, fusos exercitus, & conjuratas totius Europæ vires fractas toties, ac debilitatas. Quod exequi Pictura, nec præstare Sculptura possit, singulares ejus animi dotes, ac virtutes Poësis, & Eloquentia commendent. Liberalem illum, magnificum, fortem, moderatum, clementem, justum, affabilem, pium, Superis perinde, atque hominibus amabilem loquantur, ac prædicent. Addat se reliquis Artibus Historia, & res ab eo gestas, voces etiam singulas excipiat, & sine fuco, vel cerussâ, veritatis unius interpres, monumentis publicis consecret.

Denique ita conspirent Artes universæ ad consecrandum Ludovici Magni nomen, ut, quem jam universus admiratur Orbis, eundem ventura retrò sæcula suspiciant, ac venerentur.

ALIA EXERCITATIO.

Defenditur Jonathas, quòd contra Patris edictum paululum mellis gustâsset.

SYNOPSIS.

Argumentum Defensionis Orator petet à Genere, quod sic informabit. Si quando lex mollem, ac benignam interpretationem pati potest, maximè eorum gratiâ, qui nihil de lege audierunt, &c. sed lex benignam interpretationem pati potest aliquando: ergo, &c.

Omissa Propositione veniet ad Assumptionem, nimirum lex mollem, & benignam interpretationem aliquando patitur: idque dilatabit in Periodum, quâ Exordium, & Propositio continebuntur.

Rationem afferet, quia nullius unquam Legis-

latoris mens fuit, ut ſuas leges nulla molliri interpretatione vellet.

Id verò probabit; quia neque ſapientiæ, neque æquitatis ipſorum fuiſſet, ut nemo unquam à lege lata eximeretur.

Non fuiſſet 1. ipſorum ſapientiæ, quia prævidere illi non potuerunt varia locorum, ac temporum adjuncta, in quibus latæ ab ipſis leges obſervari non poſſent.

2. Non fuiſſet æquitatis, ſi eos violatæ legis reos haberi voluiſſent, qui eas non potuiſſent obſervare.

Denique relicta Theſi veniet ad Hypotheſim; per quam concludet, Saulem admonendo, non eſſe plectendum Jonatham, niſi aut parùm prudens, aut parùm æquus videri velit; qui violatam legem in eo puniat, qui propter ignorantiam eandem obſervare non potuerit.

ORATIO.

Etſi non is ego ſum, Princeps ſapientiſſime, qui vel commiſſam à ſupremo Numine legum conditoribus potentiam, atque auctoritatem elevandam putem, vel populorum ſocordiæ indulgens plus æquô excuſare legum infractores velim: tamen nihil dubitem palàm profiteri, vix eſſe poſſe legem ullam, quæ mollem interdum, benignámque interpretationem non admittat.

Nam quis eſt, aut fuit unquam tam retinens juris ſui, aut debiti ſibi obſequii tam iniquus exactor; ut, quas ſancire leges meditaretur, eas ſic valere ſemper partem in omnem vellet, ut nullis incidentium rerum caſibûs aut infirmari, aut etiam penitùs abrogari pateretur? (*Theſis.*) Unum te mihi rei hujusce teſtem appellare liceat, Rex ſapientiſſime; hunc tu Principem virum vel à ſapientia bellè comparatum, qui ab æquitate ſatis inſtructum æſtimares, qui in ſanciendis legibus, nulla locorum, aut temporum expenſa ratione, nullo ætatum, conditionum-

numque delectu habito, ita severè pronunciaret in omnes, ut neminem ab imperata lege immunem esse posse sineret, & in quemcunque demum, qui legem non implevisset, animadvertendum duriter arbitraretur.

Scilicet extitit aliquando, aut consequentibûs retrò temporibûs existet Legislator aliquis tam perspicax, & futuri post se temporis scrutator tam accuratus, ut præviderit, nihil contingere unquam posse, quod latas à se leges infringeret, nihil quod eisdem observandis moram afferret, nihil quod, ne minimè etiam implerentur identidem, prohiberet?

Quòd si Legislator nullus prævidere potuit, quæcunque interveniant tam sæpè implendæ legis impedimenta; imò si penitùs sensit, ac vidit, vel cùm suas omnibus leges diceret, non posse illas quibusvis locorum, ac temporum adjunctis ab omnibus observari; an foret ille arbitriò tuo justissimus, qui insolitâ quâdam præventus severitatis laude, nullam admitti vellet sancitæ legis interpretationem, sed quamlibet omissæ legis offensam eodem pariter modò mulctandam judicaret?

(*Hypothesis.*) Quamobrem vide amabò, Rex sapientissime, idémque studiosissime cultor æquitatis, qua demum vel sapientiæ, vel æquitatis laude plectendum Jonatham tuum censeas, ad quem nulla pars imperatæ legis pertinuit? Túne eum teneri lege tua velis, cui, legem à te latam fuisse cùm ignoraret, nulla illius implendæ facultas suppetebat? Túne violatam ab eo legem reprehendas, eundémque putes morte puniendum, qui legem, etiam cùm voluisset, observare non poterat? Memineris potiùs solitæ prudentiæ tuæ, atque æquitatis; &, quam in neminem de populo severitatem adhibere sustineres, cave filium in tuum putes esse exercendam.

CAPUT II.

Locus à Simili.

QUid est Similitudo?

R. Est duarum, vel plurium rerum in aliqua ratione convenientia, v. g. Consul, & Gubernator navis sunt duo, quæ in ratione gubernandi conveniunt. Ut enim hic navim, sic ille Remp. regit. Hôc porro differunt Similitudo, & Comparatio, quòd Similitudo versetur circa rerum *qualitates*, ùt vocant, Comparatio verò circa *quantitatem*. Dum enim comparamus, aut plus, aut minus, aut par inesse alicui dicimus.

Ita Cicero 3. Philip. n. 9. *Qui Tarquinius tale, qualia innumerabilia fecit Antonius?* Quod nihil aliud significat, nisi plura fecit Antonius, quàm Tarquinius.

In Similitudine verò attenditur tantùm, quale sit illud, de quo agitur. Ita Cicero Philip. 4. n. 11. *Faciam igitur, ùt Imperatores instituta acie solent; quanquam paratissimos milites ad præliandum videant, ut eos tamen adhortentur. Sic ego vos ardentes, & erectos ad libertatem recuperandam cohortabor.* Ubi nulla fit paris, majoris, aut minoris mentio.

Habes illustria Similitudinis exempla apud Ciceronem pro Rosc. Amer. n. 56. ubi Accusatores comparat cum Anseribus, & Canibus: *Anseribus cibaria publicè locantur. & Canes aluntur in Capitolio, ut significent, si fures venerint: at fures internoscere non possunt, significant tamen, si qui noctu in Capitolium venerint: & quia id est suspiciosum, tametsi bestiæ sunt, tamen in eam partem potiùs peccant, quæ est cautior. Quòd si luce quoque Canes latrent, cùm Deos salutatum aliqui venerint, opinor, iis crura suffringantur, quòd acres sint etiam tum, cùm suspicio nulla sit. Simillima est Accusatorum ratio. Alii vestrùm*

An-

Anseres sunt, qui tantummodò clamant, nocere non possunt; alii Canes, qui latrare, & mordere possunt. Cibaria vobis præberi videmus. Vos autem debetis maximè impetum in eos facere, qui merentur, &c.

Ibid. n. 75. *Ut non omnem frugem, neque arborem in omni agro reperire possis, sic non omne facinus in omni vita nascitur.*

Ibid. n. 131. excusat Syllam, quòd aliqua animadvertere non potuisset in magna rerum, quas curabat, mole, ab exemplo Jovis, cui non imputantur imbres, & tempestates; quæ tamen detrimentum afferunt, quia isthæc potiùs vî, & magnitudine rerum fiunt, quam divinô consilio. Et sic concludit: *Nisi hoc mirum est, quòd vis divina assequi non possit, si mens humana adepta non sit.* Egregius est imprimis hic locus.

Ibid. n. 151.

Sic & pro Comœdo n. 17. *Ut ignis in aquam conjectus continuò restinguitur, & refrigeratur; sic referens falsum crimen in purissimam, & castissimam vitam collatum statim concidit, & extinguitur.*

Et Ver. 7. n. 144. comparat ejus avaritiam cum illis hominibus, qui Poëtarum testimoniô sinus maris, & promontoria occupabant, ut inde in transeuntes naves impetum facerent.

Pro Muræna n. 35. incertas, & obscuras populî voluntates comparat cum procellis, & tempestatibus, qui in mari oriuntur.

Pro Cluentio n. 138. *Ut mare, quod suâ naturâ tranquillum sit, ventorum vî agitatur, & perturbatur: sic & Populus Rom. suâ sponte placatus, hominum seditiosorum vocibûs, & violentissimîs tempestatibûs concitatur.*

Post reditum ad Quirites n. 4. fatetur Cicero recepta bona sibi tantò gratiora videri, quantò sanitas post gravem morbum jucundior est.

Quotuplex est Similitudo?

R. Dividitur plerumque in Parabolam, Inductionem, & Exemplum.

Quid est Parabola?

R. Est rerum alioqui diversarum in una re, vel in pluribus convenientia: sive est narratio verisimilis ad mores informandos idonea propter eam, quam habet cum re, quam persuadere Orator nititur, convenientiam. Huc Apologi, & Fabulæ referuntur, quæ sunt narrationes penitùs fictæ; quæ moribus instituendis conducunt.

Quis est usus Parabolæ?

R. Frequentissimus ille est tam apud sacros, quàm apud profanos Oratores, præsertim in Exordiis. Habes illustrissima Parabolæ exempla in sacris Literis; præsertim in novo Testamento.

Apud Ciceronem Parabolæ locum habet, quod de Anseribus, & Canibus narratur pro Roscio Amerino n. 56. suprà laudato, ac descripto.

Item 1. Catil. n. 31. *Ut sæpè homines ægri morbô gravi, cùm æstu, febríque jactantur, si aquam gelidam biberint, primò relevari videntur, deinde multò graviùs, vehementiúsque affliciantur; sic hic morbus, qui est in Rep. relevatus istius pœnâ, vehementiùs reliquis vivis ingravescit.*

Et in Vat. n. 4. *Venisti iratus nobis: quod ego, simul ac te aspexi priùs, quàm loqui cœpisti, cùm antè Gellius, nutricula seditiosorum omnium diceret, sensi, atque providi: repentè enim te, tanquam serpens è latibulis, oculis eminentibûs, inflatô collo, tumidîs cervicibûs intulisti.*

Et Lib. 6. Epist. Famil. Epist. 7. *Quemadmodùm scalarum gradus, si alios tollas, alios incidas, nonnullos malè hærentes relinquas: ruina periculum struas, non ascensum pares: sic tot malîs tum victum, tum fractum studium scribendi, quid dignum auribus, aut probabile potest afferre!*

Quid

Quid est Inductio?

R. Ut hôc locô sumitur, est coacervatio multarum rerum similium ad aliquid concludendum. Hoc disputationis genus erat admodùm familiare Socrati, qui per ejusmodi Inductiones oculis subjiciebat, quæ probanda susceperat.

Habes exemplum Inductionis per Cornel. Balb. n. 51. *Hîc tu Cnei Pompei beneficium, seu potiùs judicium factum infirmare conaris, qui fecit, quod C. Marium fecisse audierat: fecit quod P. Crassum, quod C. Syllam, quod Q. Metellum, quod denique domesticum auctorem patrem suum facere viderat. Neque verò in uno Cornelio id fecit, nam & Gaditanum Hasdrubalem ex bello illo Africano, & Mamertinos obvios, & quosdam Uticenses, & Saguntinos fabros civitate donavit.*

Est egregia illa apud Tertullianum ad probandam corporum resurrectionem Inductio. *Lux quotidie interfecta resplendet, & tenebræ pari vice decedendo succedunt; sidera defuncta vivescunt: tempora ubi finiuntur, incipiunt; fructus consumuntur, & redeunt. Certè semina non nisi corrupta, & dissoluta fœcundiùs surgunt. Omnia pereundo servantur, omnia de interitu reformantur.*

Quid est Exemplum?

R. Est probatio alicujus rei dictô vel factô alterius confirmata, quæ præstantissima est Similitudinis ratio & magnæ auctoritatis ad persuadendum.

Habes exempla illius Similitudinis apud Ciceronem pro Rosc. Amer. n. 50. *Na tu Eruci accusator esses ridiculus, si illis temporibûs natus esses, cùm ab aratro accersebantur, qui Consules fierent. Etenim qui praesse agro colendo flagitium putes, profectò illum Attilium, quem sua manu spargentem semen qui missi erant, convenerunt, hominem turpissimum, atque inhonestissimum judicares. At hercle Majores nostri longè aliter, & de illo, & de cæteris talibus viris existimabant, &c.*

Ibid. n. 66. probat Oreftis exemplô eos exagitari furiis, qui parricidium admiferunt.

Et Oratione pro Plancio probat exemplorum collectione nihil effe, quòd Laterenfis doleat, quòd in petitione Ædilitatis repulfam paffus fuiffet n. 51. *Quæris etiam Laterenfis, quid imaginibus tuis, quid ornatiffimo, atque optimo viro patri tuo refpondeas mortuo. Noli ifta meditari; atque illud cave potiùs, ne tua ifta querela, dolórque nimius ab illis fapientiffimis viris reprehendatur. Vidit enim pater tuus Appium Claudium nobiliffimum hominem, vivo Patre fuo, potentiffimo, & clariffimo Cive C. Claudio Ædilem non effe factum, & eundem fine repulfa factum effe Confulem. Vidit hominem tibi maximè conjunctum egregium virum L. Volcatium, vidit M. Pifonem in ifta Ædilitate offenfiunculâ acceptâ fummos à Populo Rom. honores effe adeptos. Avus verò tuus, & P. Nafica tibi Ædilitiam prædicaret repulfam, quo cive neminem ego ftatuo in hac Rep. fortiorem; & C. Marii, qui duabus Ædilitatibús acceptis repulfis fepties Conful factus eft: & Luc. Cæfaris, Cn. Octavii M. Tullii, quos omnes fcimus Ædilitate præteritos Confules effe factos.*

Huc etiam refert laudatum modò locum pro Balbo n. 51.

Prætereà 2. Ver. n. 51. pro Sext. n. 48. & n. 101. pro Cœlio n. 49.

Quomodò ornanda eft Similitudo?

R. Primò per Comparationem: ùt 1. in Verrem n. 48. *Ut in Actoribus Græcis fieri videmus, fæpè illum, qui effe fecundarum, aut tertiarum partium, cùm poffit aliquantò clariùs dicere, quàm ipfe primarum, multum fubmittere, ut ille Princeps quàm maximè excellat; fic faciet Allienus, tibi ferviet, tibi lenocinabitur, minùs aliquantò contendet, quàm poteft.*

Et Ver. 6. n. 21. *Fecifti, uti prædones folent, qui cùm comunes hoftes fint omnium, tamen aliquos fibi infti-*

ſtituunt amicos, quibus non modò parcant, verùm etiam prædâ quos augeant, & eos maximè, qui habent oppidum opportunô loco, quo ſæpè adeundum ſit navibus, nonnunquam etiam neceſſariò.

Huc refert Comparationem Accuſatorum cum Anſeribus pro Roſcio n. 56. Comparationem Syllæ cum Jove ibid.

Secundò ornatur Similitudo per Fictionem, ùt Orat. pro Sextio n. 45. *Etenim ſi mihi in aliqua nave cum meis amicis naviganti hoc accidiſſet, ut multi ex multis locis prædones claſſibus eam navem ſe oppreſſuros minitarentur, niſi me unum ſibi dedidiſſent; ſi id vectores negarent, ac mecum ſimul interire, quàm me tradere hoſtibus mallent; jeciſſem me ipſe potiùs in profundum, ut cæteros conſervarem, quam illos mei cupidos non modò ad certam mortem, ſed in magnum vitæ diſcrimen adducerem, &c....* Per illam Fictionem oſtendit Cicero, quàm prudenter ceſſiſſet ex urbe invitis, ac repugnantibus amicis, ne ipſos in magna Reip. perturbatione maximis periculis exponeret.

Et 4. Orat. in Cat. n. 22. *Etenim quæro, ſi quis paterfamilias, liberis ſuis à ſervo interfectis, uxore occiſa, incenſa domo, ſupplicium de ſervo quàm acerbiſſimum ſumpſerit, utrùm is clemens, ac miſericors, an inhumaniſſimus, & crudeliſſimus videatur? Mihi verò importunus, ac ferreus qui non dolorem ſuum, ac cruciatum dolore nocentis, ac cruciatu lenierit. Sic nos in his hominibus, qui nos, qui conjuges, qui liberos noſtros trucidare voluerunt; qui ſingulas uniuscujusque noſtrûm domos, & hoc univerſum Reip. domicilium delere conati ſunt; qui id egerunt, ut gentem Allobrogum in veſtigiis hujus urbis, cinere deflagrati Imperii collocarent; ſi vehementiſſimi fuerimus, miſericordes habebimur, ſin remiſſiores eſſe voluerimus ſummæ nobis crudelitatis in patria, civiúmque pernicie fama ſubeunda eſt.*

Habes alia Fictionis exempla 1. Verrinâ n. 29.

6. Ver. n. 78. pro Cæcinna n. 1. n. 35. pro Lege Manilia n. 50. pro Sextio n. 83.

Tertiò exornari Similitudo poteſt per Hypotypoſim. Uti fecit Cicero Philip. 11. n. 7. ubi Antonium cum Dolabella comparans, utriusque ſævitiam ſubjicit in morte Trebonii. *Ponite igitur ante oculos, P. C. miſeram quidem illam, & flebilem ſpeciem, ſed admcitandos animos noſtros neceſſariam; nocturnum impetum in urbem Aſiæ clariſſimam, irruptionem armatorum in Trebonii domum, cùm miſer ille priùs latronum gladios videret, quàm quæ res eſſet, audiſſet: furentem introitum Dolabellæ, vocem impuram, atque os illud infame, vincla, verbera, equuleum, carnificem, tortoremque Samarium, &c.*

Ex iis, quæ dicta ſunt de Similitudine, facilè eſt intelligere, quid Diſſimilitudo ſit.

Quid eſt Diſſimilitudo?

R. Eſt Locus, per quem ex re diſſimili colligitur aliquid diſſimile.

Quomodò probares à Diſſimilitudine, humaniter hoſpites eſſe excipiendos?

R. Hôc modô. Barbari ſe ſuos in hoſpites gerunt crudeliter; igitur nos decet in eosdem humanos eſſe.

Quomodò amplificandus hic Locus?

R. Eâdem fermè ratione, qua Locus à Similitudine: nimirum per excogitatam ingenioſè aliquam Parabolam; per Inductionem multa diſſimilia colligendo; denique per Exemplum, ſeu collectionem Exemplorum.

Quomodò ornandus hic Locus?

R. Qua ratione ornatur Similitudo, nempe per Comparationem, ſeu potiùs Antitheſes, per Fictionem, Hypotypoſim, &c.

Habes exempla multa Diſſimilitudinis apud Ciceronem.

Pro Muræna n. 22. ubi Juriſconſultum Sulpicium cum

cum Imperatore Muræna comparat per dissimilitudinem studiorum. *Sed ut hôc omissô ad studiorum, atque artium contentionem revertamur. Qui potest dubitari, quin ad Consulatum adipiscendum multò plus afferat dignitatis rei militaris, quàm Juris Civilis gloria? Vigilas tu de nocte, ut tuis consultoribus respondeas; ille ut eò, quò intendit, maturè cum exercitu perveniat. Te gallorum, illum buccinæ cantus exsuscitat. Tu actionem instituis; ille aciem instruit. Tu caves, ne tui consultores, ille ne urbes, aut castra capiantur. Ille tenet, & scit, ut hostium copiæ: tu, ut aquæ pluviæ arceantur. Ille exercitatus est in propagandis finibus, tu in regendis.*

Ibidem n. 83. probat, debere Judices dissimile facere Judicium de Muræna, ab eo, quod Catilina facturus fuisset, si penès ipsum fuisset de Muræna judicare, ex dissimili Judicum, & Catilinæ in Remp. studio. *Si L. Catilina cum suo consilio nefariorum hominum, quos secum eduxit, hac de re posset judicare, condemnaret Luc. Murænam; si interficere posset, occideret. Petunt enim rationes illius, ut orbetur auxiliô Resp. ut minuatur contra suum furorem Imperatorum copia, ut major facultas Tribunis plebis detur, depulso adversariô contentionis, ac discordiæ concitandæ. Idémne igitur delecti amplissimis ex Ordinibus, honestissimi, atque sapientissimi viri judicabunt, quòd ille importunissimus gladiator, hostis Reip. judicaret?*

Ibid. n. 6. probat ex dissimilibus Catilinæ, & Murænæ in Remp. studiis, dissimilem suam cum utroque agendi rationem.

Verrinâ 6. n. 77. confert per dissimilitudinem latrocinia Verris, ejus sacrilegia cum Majorum pietate in Superos, & religione. *Videte, quanta religione fuerit apud Segestanos Dianæ simulacrum. Scitote, neminem neque liberum neque servum, neque civem, neque peregrinum, qui illud signum auderet attingere. Barbaros quosdam Lilybeô scitote advocatos esse*

esse operarios; hi denique illud ignari totius negotii, ac religionis, mercede acceptâ sustulerunt. Quod cùm ex oppido exportaretur, quem conventum mulierum factum esse arbitramini? quem fletum maiorum natu? quorum nonnulli etiam illum diem memoriâ tenebant, cùm illâ eadem Diana Segestam Carthagine revecta, victoriam Populi Romani reditu suo nunciâsset. Quàm dissimilis hic dies illi tempori videbatur? Tum Imperator Populi Romani Vir clarissimus Deos patrios reportabat Segestanis ex urbe hostium recuperatos. Nunc ex urbe sociorum Prætor ejusdem Populi turpissimus, atque impurissimus eosdem illos Deos nefario scelere auferebat

Item pro Sextio n. 37. & 38. dissimiles sui, Metellique discessûs rationes affert.

Sunt hæc alia Dissimilitudinis exempla pro Quintio n. 1. & 2. pro Rosc. Amer. n. 72. 88. pro Comœdo n. 7. 20. 6. Verrinâ n. 115. pro Cluentio n. 128. & 129. pro Dom. n. 130. in Vatinium n. 9. in Pisonem n. 31. ubi Pisonis abitum, & absentiam cum suo abitu, reditúque comparat. Item n. 37. & n. 51. ubi reditum suum cum reditu Pisonis per Dissimilitudinem comparat. Pro Plancio n. 68. pro Sylla n. 8. Philip. 10. n. 20. pro Rab. Perd. n. 15.

EXERCITATIO.

In morosam Stoicorum hominum severitatem, qui omnem etiam honestam animi oblectationem respuunt.

Locus à Similitudine.

SYNOPSIS.

Exord. Dicet Orator, Stoicos ùt multis in rebus, sic in animorum cognitione peregrinos, atque hospites extitisse.

Pro

Propositionem efferet per Interrogationem. Nam quid ineptum magis, quàm rejicere omnem animi oblectationem?

Rationem afferet, quia ea est animi natura, ut assidua contentione frangatur.

Confirmationem petet à Similitudine, & 1. quidem à Parabola. Narrabit, uti villicus terram fertilissimam naturâ suâ, dum eandem assiduè nimis fodit, & excolit, fecerit sterilem. Ornabit Parabolam Hypotyposi, quâ describet hominem in arando, in fodiendo, in serendo assiduum. Quo demum exitu? &c. Addet, hoc ipsum evenire in animis etiam natis ad ferendos studiorum fructus egregios, si nimiùm fatigentur.

2. Idem probabit per Inductionem rerum tam naturalium, quàm arte factarum, quæ cessationem à labore postulant. Agri etiam feracissimi tertiô quoque annô sinuntur requiescere. Arcus, si continuò tenditur, frangitur: res quælibet usu frequentiore conteritur.

3. Exemplorum collectione, puta, Lepidi, Catulli, Scipionis, Lælii, qui sapientissimi habiti ab omnibus relaxabant interdum animum, soliti per Brutorum hortos discincti ludere. B. Joannis Evangelistæ, quem in solitudine sua ferunt cum avicula collusisse; supremi etiam rerum omnium Conditoris, qui post sex dierum laborem, septimô tandem conquievit.

Concludet, explodendo Stoicæ severitatis æmulatores.

ORATIO.

Cùm multis in rebus hospites ac peregrini haberi meritò possunt illi Philosophi, qui severiorem quandam virtutis formam æmulati, Stoici vulgò nuncupantur; tum certè nunquam errâsse graviùs, aut turpiùs hallucinati fuisse visi sunt, quàm cùm certas

re-

regendis, ac moderandis hominum animis præscribere leges voluêre.

Agite enimverò, quid ineptum magis, aut ab ipsa animorum natura magìs alienum videri possit, quàm eosdem, quod factitabant illi pertinaciter, sic exercere rebûs seriis, ac gravibus, ut nullam ipsis, ne honestam quidem relaxationem permittas?

Datur enim consensu omnium aliqua ætati cuilibet animi relaxatio, quæ si moderatè adhibeatur, neque præscriptos honestatis limites excedat, non modò non rejicienda, sed utilis etiam, ac necessaria videatur. Nam quis tam rudis, & imperitus, qui nesciat, eam esse animorum indolem, ut contentione assidua debilitentur plurimùm, atque etiam infringantur, nedum confirmentur, aut invalescant?

Erat Agricolæ cuipiam uberrimum, si quod fuit in tota vicinia, solùm. Illinc veniebant feliciter segetes, uvæ, poma, & suavissima cujuscunque generis fructuum copia succrescebat: (*Similitudo per Parabolam.*) Hic lucri avidus inter paucos, & ubertatem terræ expertus non semel, minimè cessabat agrum excolere, & nunc arando, modò fodicando, jam serendo fatigare. Nullam partem añi à labore vacuam abire patiebatur: nullus etiam inter multos dabatur annus, quô nativô exhausta succô, & molli decocta pinguedine terra tantisper conquiesceret, & amissas frequentiore partu vires repararet. Quid demùm putatis evenisse? vel quos assiduæ culturæ fructus tulisse Agricolam arbitramini? An ferax ille naturâ suâ, & pinguis ager factus est perenni cultu fertilior? an uberiores singulos in annos fruges protulit? an herum ditavit, aut locupletavit suum? Nihil minùs: hæc una fuit tam inepti laboris merces, hoc stultæ aviditatis præmium tulit, ut agrum arefaceret, excoqueret, labefactaret. Quid aliud consequimini, amabò vos, insani, quotquot estis, animorum cultores? quem habet finem illa, quam adhibetis per-

perpetuò, exercitatio gravis, ac seria? quo demum exitu felices illi, & ferendis quibuscumque studiorum fructibus pares animi pertractantur à vobis, nisi ut serius, ocyus hebescant, & obtundantur?

(*Similitudo per Inductionem.*) Ignoratis igitur, quod ipsa nostris quotidie oculis natura subjicit? Attendite enimverò, quàm uberrimi etiam, & soli pinguiores agriculturam patiantur. An non, nisi quiescere illos identidem siveris, arescant continuò, & sua dominum expectatione destituant? Quid in artefactis peritissimus rerum magister usus, atque experientia commonent? Arcus, si tenditur semper, illum frangi videas, aut certè multùm enervari. Duriora marmora crebriore frictu minuuntur; res quælibet assiduo nimis usu teritur, ac deperit. Et hanc putatis esse solius animi conditionem, ut nullis debilitetur exercitationibûs, ut perenni contentioni resistat, ut repetitis quantumlibet laboribus succumbat nunquam, aut vincatur?

(*Similitudo per Collectionem Exemplorum.*) Tamen haud ita sentiebant viri ætatum omnium judiciò sapientissimi: alium sibi à vestra disciplina morem ineundum putaverunt; non tam rigidum virtutis ipsius cultum profitendum censuêre. Non Crassi, non Lepidi, non Catulli, non Scipiones, non Lælii, quos honesta interdum oblectatione relaxâsse animum legimus; imò, si quid Tullio creditur, discinctos lusisse nonnunquam, & posita ad tempus, quæ Magistratus decet, gravitate, pænè dixerim puerorum instar per Brutorum hortos discursâsse.

At túne etiam, severæ si quis es ejusmodi doctrinæ æmulator, túne id reprehendes in nobis, quod vel ab ipso B. Joanne novimus factitatum? Tu rejicies, & amandabis procul à vita oblectamentum omne, quod ne ipse, austerissimæ sanctitatis exemplar, amantissimus Christi Discipulus abhorruit? Tu acerbiùs illum increpabis, quòd in media rerum æter-

æternarum contemplatione cicurem foveret aviculam, & cum ea identidem colluderet?

Aude etiam, & ipſum ſupremum rerum omnium Artificem, aut inertiæ, aut languidioris otii Deum accuſare. Ceſſatorem urge, & pigritantem increpa, quòd ſex in orbe fabricando dies cùm poſuiſſet, ſeptimò tandem ab omni opere conquieverit. O temeritatem inauditam! ô imprudentiam ſingularem! ô ridiculam, & omnium ſibilò explodendam ſapientiam!

Deſinant ergo fucum facere intempeſtivi, ſi qui ſunt, obtrectatores; perſonatam illam ſeveritatem exuant; aut ſi moroſa ipſos indoles tantoperè delectat, ſuis concluſi tenebris, & perenni damnati tædiò liberales, & honeſtos viros licitis frui oblectamentis patiantur.

ALIA EXERCITATIO.

Labor improbus omnia vincit.

Adhortatio ad Juventutem ſtudioſam, ut ad capeſſendas liberales Artes diligenter incumbat.

SYNOPSIS.

Exord. Commendabit Orator Divinam Providentiam, quæ varia hujus vitæ bona mortalium laboribûs redimenda propoſuit.

Rationem afferet; quia alioquin molli in otio conſeneſcerent, ſi nullo ſuo labore votorum compotes fierent.

Propoſitio. Dicet, hoc ſaltem habere nos ſolatium, quòd nihil non aſſequi labore noſtro liceat.

Confirmationis prima pars petetur à Parabola adoleſcentis cujuſdam, cui pater moriens agrum relique-

liquerat hæreditatis locô, sed eundem incultum. Describet per Hypothesim, & Ethopœiam, ut grandi labore deterritus Adolescens otiari mallet, quàm agrum exercere : donec adfuit consultior quidam, qui ita divisit agrum breves in portiunculas, ut singulas singulis diebus arandas adolescenti proponeret : quod ille dum exequitur ultrò, totum brevi excultum agrum vidit. Mox conversâ ad studiosam Juventutem oratione, eam hortabitur, ne deterreatur rerum discendarum multitudine ; sed in singula, quæ proponuntur, tantùm incumbat cum ea expectatione, quæ laboris assidui mercedem adpromittat.

Secunda pars ducetur ab Inductione rerum multarum, quæ labore comparantur, Agri steriles, & infructuosi, dum exercentur, fertiles sunt ; crassa, & impolita marmora in statuas egregias assurgunt, lapilli rudes, & informes pretiosas in gemmas mutantur.

Tertia pars petetur ab Exemplis, Demosthenis, qui linguæ difficultatem labore vicit ; Ciceronis, qui homo plebejus ad summum laudis, ac dignitatis apicem pervenit ; Socratis, qui nonagenarius didicit ludere fidibûs.

Concludet, nemini de re qualibet esse desperandum, si parcere labori noluerit.

ORATIO.

Cùm multis in rebus incredibilis quædam divinæ Providentiæ Sapientia, virtúsque singularis elucet : tum certè mirabilis semper visa est, cùm varia hujusce vitæ bona ita mortalibus comparanda proposuit, ut eadem laboribûs ipsorum vendere quodammodò videretur.

Quotus enimverò quisque hominum est (adeò pigrum in otium, turpémque omnes in desidiam inclinantur) qui, si fieri votorum compos, & nullo

ſuo labore aſſequi poſſet, quod ambit, otiari potiùs, & indulgere genio non eligat, quàm inanibus ſe ſe curis nihilque profuturis laboribus macerare.

Verùm in hac ipſa, quæ ſingulis hominum impoſita eſt, laboris exercendi neceſſitate, hoc ſaltem nobis relictum eſt non leve conditionis noſtræ ſolatium, quòd nihil invium laborioſæ induſtriæ, nihil inacceſſum exiſtat.

(*Similitudo per Parabolam.*) Hoc erat profectò, quod perſuadere filio volebat pater quidam familias non imperitus, & in ipſa ſui ruris aſperitate, ac ſolitudine non vulgaris ſapientiæ cultor diligens, ac ſtudioſus æmulator. Is moriens adoleſcenti filio agrum teſtamento reliquerat, pinguem illum quidem naturâ ſuâ ac feracem imprimis, ſed eundem tam incultum, tam neglectum ab omni parte, nihil ut præter ſpinas, & inutiles carduos exhiberet. Doluit non mediocriter adoleſcens, & illuſum ſibi ratus à patre, ſuam veriſſimis lacrymis ſortem deplorabat. Fruſtra admonebant ruris illius incolæ, eſſe naturam ſoli uberrimam; venturos illic non pœnitendos fructus, ſi cultura diligens accederet; experiretur ipſe tantùm, & operi manum admoveret. Obſurduerat tam ſapientibus monitis laboris impatiens adoleſcentior, & ſe oneri tanto imparem dictitans, totos dies aut ſomno, aut inertiâ turpi conterebat. Adfuit inter cæteros quidam conſultiſſimus, qui juvenis illius vicem miſeratus, ita fefellit ipſius ignaviam, ut laboris atque induſtriæ ſtudium accenderet. Nam cùm advertiſſet, hominem difficultate, ac diuturnitate deterritum à labore ceſſare; agrum, qui arandus juveni incumbebat, varias ſic diviſit in partes, ut portionem exiguam ſingulos in dies excolendam tantùm proponeret. Quod ille ex longa veluti difficultate recreatus ultrò voléns que dum perficit, intra breve tempus purgatum ſentibûs, ac carduis agrum vidit, & ad excipiendas fruges

ges optimas, easdémque magno cum fœnore reddendas comparatum.

Atque hoc utinam persuadere sibi vellent, quicumque liberalibus disciplinis dant operam adolescentes ingeniosi; viderent illi, quàm inanem obtendant socordiæ suæ causam, dum expostulant, obrui se rerum discendarum multitudine, neque ætatem tam teneram ferendis tot laboribus parem esse. Evanesceret brevi illa difficultatum moles, si rebus ipsis, quæ perdiscendæ singulos indies incumbunt, attenderent diligenter, eúmque post aliquot annos laborum suorum fructum experirentur, ut illius, cui navâssent operam, facultatis perfectionem aliquam, absolutionémque attigissent. Enimverò quid assiduus, improbúsque labor tandem aliquando non assequatur?

(*Similitudo per Inductionem.*) Ubi gentium est solum aliquod tam ingratum, ac sterile, quod si vertere sæpius, arare, bonísque inserere frugibus diligens agricola voluerit, suos aliquando fructus non ferat, eósque minimè pænitendos? Est aliqua massa tam rudis, marmor aliquod tam impolitum, truncus aliquis tam informis, unde vel Minervæ, vel Jovis, vel Alexandri simulacrum egregium non prodeat, si sedulus, ac diligens aut Phidiæ, aut Praxitelis, aut Polycleti labor accesserit? Aurum ipsum, quod tam speciosum, tam splendidum micat oculis, quid esset aliud, quàm frustum aliquod asperum, & informe, nisi coctum sæpiùs, ac recoctum, nisi redditum incudi centies, suum à labore decus, ac pretium accepisset? Quid dicam de capillis illis pretiosissimis, qui terrestria veluti totidem astra haberi possunt; unde, amabò, lucem suam, splendorémque mutuantur, nisi ab artificum industria, qui tantò majorem, ac longiorem in iis perpoliendis operam impendunt, quantò illustriùs cætera artium ornamenta pretio, ac dignitate superant?

Verùm iſta videri fortaſſe poterunt obſcurio-ra, quamdiu ſine Appoſitione exemplorum diſputa-buntur. Agite ergo: quibus tandem gradibus Demoſt-henes ad tantam Eloquentiæ laudem, ac famam per-venit? Videbatur ille tam alienam nactus indolem ab ea dicendi facultate, cui ſtudebat, propter linguæ, quo laborabat, vitium, ut ne primum quidem ſui nominis apicem valeret pronunciare. Accedebat tam abſona, tam invenuſta vocis exilitas, ut tacendi potius, quam loquendi partes homini ad agendas cauſas ineptiſſimo convenirent. (*Similitudo per exemplorum Collectio-nem.*) Tamen vicit aſſidua contentione difficultates ſuas Orator laborioſus, & appoſitô ſibi linguæ calcu-lô, contentaque ſæpiùs ad rupes, & montes voce ſi impeditam diſſolvit linguam, & exilem vocis natu-ram firmavit, ut nemo feliciùs ageret, aut loqueretur.

Quæ ſpes relicta videbatur plebejo homini, ut ad primos dignitatis gradus aliquandò aſſurgeret, re-rumque adeò ſummâ potiretur, niſi hoc labore ſuo, atque induſtriâ Tullius perfeciſſet? Adeò nihil eſt rerum omnium, quod longô ſtudiô, & aſſiduâ con-tentione comparari non poſſit.

Mitto dicere de Socrate, qui nonagenarius jam ſenex non dubitavit operam dare fidibus, quibus in exercendis ita profecit labore, ac vigilantia, ut Muſi-corum nemini cederet.

Et erit deinceps quiſpiam, qui Literarum ſale-bras adeò reformidet, ut otiari turpem in modum malit, quàm laudabili ſtudiô, ac labore excutere ſo-porem, ac veternum, & ſe ad aſſequendum, quod eſt in unaquaque arte præſtantiſſimum, comparare. Macte igitur animo, Adoleſcens ingenioſe, quiſquis es; ne te deterreat in Literarum ſtudio quidquam, quantumvis durum, atque aſperum, quò minus ad illud ſuperandum vim omnem ingenii, quam habes, atque ſolertiam adhibeas.

EXERCITATIO.

Paterfamilias morti proximus ad filios de tuenda inter Fratres concordia.

Locus à Dissimilitudine.

SYNOPSIS.

Exord DIcet, nihil habere se, quod commendet filiis impensiùs, quam ut tueri inter fratres concordiam conentur.

Rationem afferet; quia nihil est, quod tam ad omnium, & singulorum gloriam, ac felicitatem juvare possit.

Confirmationem petet 1. à Parabola: narrabitque, quod fecit Pater, qui virgarum fasciculum filiis porrigens jussit, ut bacillos singulos, alios post alios frangerent quod fecerunt illi labore nullo, cum fasciculum ipsum disrumpere non potuissent,

2 Per Inductionem petitam ab artefactis, & rebus naturalibus. Ruunt fornices, si avulsus è tota mole lapis vel unus fuerit; ipsa mundi fabrica labefactabitur, si defuerit esse partes inter singulas concordia, per quam subsistunt. Bona habitudo corporis pendet ex nexu, atque unione partium, quæ si dissolvitur, ruinam affert toti corpori.

3. Ab Exemplorum collectione. Successores Alexandri Magni res ab ipso partas tueri non potuerunt, quia conservare concordiam non voluêre. Eteocles, & Polynices dissidentes inter se Regnum Thebanum perdiderunt. Romani, dum bellis civilibus indulgent, extremam toti Imperio perniciem attulère.

Conclusio. Videte ergo, quam concordes vivere vos oportet, &c.

ORATIO.

Proximum adesse mihi vitæ finem natura defi-

 ciens

ciens admonet, Filii chariſſimi. Vixit hucusque Pater ſatis, neque habeo quidquam, de Superis quod querar. Si quid ultrò ſupereſt optandum mihi, unum hoc precabor, ut quales eſſe vos ſemper ambierim, dum vixi, tales pergatis eſſe, poſtquàm è vivis exceſſero. Quapropter nolite expectare, vobis ut aliud præcipiam, ut commendem jamjam moriturus, quam quod præcipi vobis à me tam ſæpè, tam enixè commendari hactenùs audiiſtis. Vivite concordes, Filii amantiſſimi, pacem colite diligenter, & mutua fratres charitas perennî vinculo cunctos aſtringat.

Nihil ego vobis concordiâ melius vel dare, vel precari poſſim: hinc certum nomini veſtro decus, ampla veſtris rebus copia, perpetua conſiliis veſtris felicitas aſpirabit. Nemo vos laceſſat unquam, qui conjunctos nôrit, vel damnô ſentiat ſuo, quàm fruſtra vis unita fratrum oppugnetur: quos ſi quid olim dirimeret, viribus ſinguli ne fidite; non eſt uſpiam contra rixas, aut ſimultates præſidium.

Hoc erat, Filii amantiſſimi, quod liberis olim ſuis pater quidam familias innuebat. Is, utì jam ego ſum, morti proximus, virgarum faſciculum filiis diſrumpendum obtulit. Nihil illi vel ſeorſim ſinguli, vel conjunctis omnes viribus quidquam profecêre. *(Diſſimilitudo per Parabolam.)* Tum pater, ſoluto falce, virgas easdem alias ex aliis jubet infringi. Quas conatu nullo conjunctas rumpere non potuerant, diviſis ſemel ab invicem diſrupêre; adeò concordiâ res parvæ ſtare poſſunt, diſcordiâ maximæ dilabuntur.

(Diſſimilitudo per Inductionem.) Attollite oculos, Filii chariſſimi: ſuſcipite ingentem illum fornicem, quô tota domûs hujus noſtræ moles innititur. Unde librati tenues in auras, ac veluti ſuſpenſi tot lapides, contra vim innatam, quâ deorſum feruntur, reſiſtunt tamen, ac perſtant, niſi quòd catenati ſimul, ac vincti ſeſe invicem tuentur, ac ſuſtinent? Unum aliquem

&

à reliquis avellite, continuò fornix ipſe corruat, & totam domum, quam fulcit, ſecum in ruinam trahat.

Video vos omnes hodie firmo, robuſtóque corpore; nemo veſtrûm eſt, qui ſpem longioris vitæ patri non afferat: quem utinam voti compotem Superi faciant! At quid lætam, amabò, vegetámque in vobis valetudinem efficit, efficiétque deinceps, uti pollicetur ſibi Pater? nempe ille nexus, felíxque partium concordia, quæ, ſe dum invicem adjuvant, & ſuas unaquæque vices obeunt, bonam toti corpori habitudinem, & ſanitatem incorruptam conciliant; qui nexus, quoniam in me jam diſſolvitur, neque ſuis deinceps vacare officiis propter ingraveſcentem ætatem poſſunt partes ſingulæ; idcirco, Filii, fatiſcit Pater, & valedicere vitæ cogitur.

Sed quid ego vos moror? ipſam hanc mundi tam mirabilem fabricam diligentiùs contemplamini: putatis molem illam, quæ tam variis ex rebus, támque repugnantibûs elementis coaleſcit, in eodem ſtatu diu conſervandam, niſi temperata ſingularum partium concordia præſtaret orbi toti perennitatem, & perpetuus tam ſtupendæ varietati nexus famularetur?

(*Diſſimilitudo per Exemplorum Collectionem.*) Hujus porrò rei tam neceſſariæ vitio quis memoret, Filii chariſſimi, quàm multa non modò privatorum hominum familiis, ſed maximis etiam imperiis mala evenerint? Dum ambitioni, invidiæ, ſimultatibus ſerviunt Alexandri Magni ſucceſſores, partas invicti Principis virtute totius Orientis opes, atque Provincias brevì perdidêre. Si mutuam inter ſe fidem, &, quæ fratres decebat, concordiam ſervare potuiſſent Eteocles, & Polynices, neque infeſtîs ſeſe invicem animis, atque armis confodiſſent, neque acceptum à parte regnum evertiſſent. Et illi gentium victores, dominíque totius orbis Romani, dum conſpirantibûs omnes ſtudiis Remp. adminiſtrârunt, quantam

tam Imperio gloriam peperêre! Iidem, ubi ſemel propriæ laudis æmulatio diſſociare cœpit voluntates civium, quantùm rebus ſuis cladem, atque perniciem attulerunt!

Ex iis, atque aliis, quæ proferre poſſim, ſimultatum incommodis, documentum capite, Filii chariſſimi, quod ex uſu vobis ſit; fugite ab illa peſte, quæ tot importat mala: fovete diligenter paribus omnes ſtudiis tot bonorum procreatricem concordiam. Hoc ego vos per amorem illum tenerum, quo dilexi unumquemque, per amplexus illos, quos ſingulis moriens divido, precor, atque obteſtor. Sit illud mihi etiam poſt ſuprema fata ſolatium, me cultores pacis, & amantes concordiæ filios genuiſſe.

CAPUT VIII.

Locus ab Oppoſitis, ſeu Contrariis.

Quid ſunt Oppoſita, ſeu Contraria?

R. Sunt ea, quæ in eodem ſubjecto vel eſſe non poſſunt, vel ſi in eodem fuerint, neceſſariò inter ſe pugnant.

Quot ſunt Contrariorum genera?

R. Quatuor vulgò nominantur. Adverſa, Relata, Privantia, & Negantia.

ARTICULUS I.

De Adverſis.

Quid ſunt Adverſa?

R. Sunt ea, quæ inter ſe maximè diſtant, & ab eodem ſubjecto ſe expellunt, ùt virtus, & vitium, calor, & frigus.

Quomodò probares ab Adverſis, expetendam eſſe temperantiam?

R. Hôc modô. Odioſa eſt intemperantia: ergo temperantia eſt expetenda.

Quomodò amplificandus eſt hic Locus?

R. De-

R. Demonstrandum est breviter, Contrariorum contrarias esse rationes; quanquam hoc sæpè, quasi manifestum, probari non eget. Deinde contrarietas in multis est ostendenda, & hîc præsertim insistendum.

Quomodò variandus est hic Locus?

R. Tribûs præcipuè modîs. Primus est, quô verba verbis opponuntur. Exemplum habes apud Ciceronem Catil. 2. n. 25. *Ex hac parte pudor pugnat, illinc petulantia: hinc pudicitia, illinc stuprum: hinc fides, illinc fraudatio: hinc honestas, illinc turpitudo; hinc continentia, illinc libido: denique æquitas, temperantia, fortitudo, prudentia, virtutes omnes certant cum iniquitate, cum luxuria, cum ignavia, cum temeritate, cum vitiis omnibus. Postremò copia cum egestate, bona ratio cum perdita, mens sana cum amentia, bona denique spes cum omnium rerum desperatione confligit.*

Et pro Rosc. Amer. n. 75. *In urbe luxuries creatur, ex luxuria avaritia existat necesse est, ex avaritia erumpat audacia, inde omnia scelera, ac maleficia gignuntur. Vita autem hæc rustica, quam tu agrestem vocas, parsimoniæ, diligentiæ, justitiæ magistra est.*

Item Verrinâ 4. n. 192.

Secundus modus est, cùm Membra membris opponuntur, ùt Verrinâ 5. à n. 2. ad 7. *Nam qui hoc sibi sumpsit, ut corrigat mores aliorum, ac peccata reprehendat, quis huic ignoscat, si qua in re ipse ab religione officii declinârit .... Furem aliquem, ac rapacem accusabis? vitanda tibi semper erit omnis avaritiæ suspicio. Maleficum quempiam adduxeris, aut crudelem? cavendum erit semper, ne qua in re asperior, aut inhumanior fuisse videâre. Corruptorem, adulterum? providendum diligenter, ne quod in vita vestigium libidinis appareat. Omnia postremò, quæ vindicâris in altero, tibi ipsi vehementer fugienda sunt. Etenim non modò accusator, sed ne objurgator quidem ferendus est is, qui, quod in altero vitium reprehendit, in eo ipso deprehenditur .... Fidem in*

in vita sanctissimam qui putat, potest ei non inimicus esse, qui Quæstor Consulem suum consiliis commissis, pecuniâ traditâ, rebûs omnibus creditis spoliare, relinquere, prodere, oppugnare ausus sit? Pudorem, & pudicitiam qui colit, potest animô æquo istius quotidiana adulteria, meretriciam disciplinam, domesticum lenocinium videre? Qui religiones Deorum immortalium retinere vult, ei, qui fana spoliârit omnia, qui ex Censorum orbiis prædari sit ausus, inimicus non esse qui potest? Qui jure æquo omnes putat esse oportere, is tibi non infestissimus sit, cùm cogitet varietatem, libidinémque decretorum tuorum? &c.

Et pro Rosc. Amer. n. 88. *Restat, Judices, ut hoc dubitemus, uter potiùs Sex. Roscium occiderit; is ad quem morte ejus divitiæ venerint, an is, ad quem mendicitas? is, qui anteà tenuis fuerit, an is, qui posteà factus sit egentissimus? is, qui ardens avaritiâ feratur infestus in suos, an is, qui semper ita vixerit, ut quæstum nôsset nullum, fructum autem eum solum, quem labore peperisset? is, qui omnium factorum audacissimus sit? an is, qui propter fori, judiciorúmque insolentiam, non modò subsellia, verùm etiam urbem ipsam reformidet? Postremò, Judices, id quod ad rem meâ sententiâ maximè pertinet, utrùm inimicus potiùs, an filius?*

Item pro Cœlio n. 12. *Utebatur hominibus improbis multis* (de Catilina loquitur) *& quidem optimis se viris deditum esse simulabat. Erant apud illum illecebræ libidinum multæ, erant industriæ stimuli quidam, ac laboris. Flagrabant vitia libidinis apud illum, vigebant etiam studia rei militaris. Neque ego unquam fuisse tale monstrum in terris ullum puto, tam ex contrariis, diversísque inter se pugnantibus naturæ studiîs, cupiditatibúsque conflatum. Quis clarioribûs viris quodam tempore jucundior? quis turpioribûs conjunctior? quis civis meliorum partium aliquando? quis tetrior hostis huic civitati? quis in voluptatibus inquinatior? quis in laboribus patientior? quis in rapacitate avarior? quis in largitione effusior? &c.*

Item

Item Phil. 2. n 31.

Tertius modus est, cùm Periodis Periodi opponuntur; cujus exemplum esse possit laudatum jam Exordium Verrinæ 5. à n. 1. ad 7.

Et Oratione pro Lege Manil. n. 11. *Majores vestri sæpè, mercatoribus, & naviculatoribûs injuriosiùs tractatis, bella gesserunt: vos, tot civium Rom. millibûs unô nunciô, atque uno tempore necatis, quô tandem animô esse debetis? Legati, quòd erant appellati superbiùs, Corinthum patres vestri totius Græciæ lumen extinctum esse voluerunt: vos eum Regem inultum esse patiemini, qui Legatum Populi Rom. Consularem vinculis, ac verberibus, atque omni suppliciô excruciatum necavit? Illi civium Rom. libertatem imminutam non tulerunt: vos vitam ereptam negligetis? Jus legationis verbô violatum illi persecuti sunt: vos Legatum Populi Rom. omni suppliciô interfectum inultum relinquetis? Videte ergò, ne, ùt illis pulcherrimum fuit, tantam vobis gloriam relinquere, sic vobis turpissimum sit, illud, quod accepistis, tueri, ac conservare non posse.*

Et Oratione post reditum in Senatu n. 2. *Quòd si charissimos parentes habere debemus, quòd ab iis nobis vita, patrimonium, libertas, civitas, tradita est; si Deos immortales. quorum beneficiô & hoc tenuimus, & cæteris rebus aucti sumus; si Populum Rom. cum honoribus in amplissimo consilio, & in altissimo dignitatis gradu, atque in hac omnium terrarum arce collocati sumus; si hunc ipsum Ordinem, à quo magnificentissimis decretis sumus honestati; immensum quiddam, & infinitum est, quod vobis debemus, qui vestrô singulari consiliô, atque consensu parentum beneficia, Deorum immortalium munera, Populi Rom. honores vestra de me multa judicia, nobis omnia uno tempore reddidistis.*

EXER-

EXERCITATIO.

Orator coràm Salomone alteram è mulieribus, quæ ad ipsius tribunal venerant, falsam matrem arguit, quòd infantem vivum, quem ambæ repetebant, geminas in partes dividi postulâsset.

Locus ab Adversis.

SYNOPSIS.

Exord. MAter se prodit sua in liberos charitate: ergo per contrariorum regulam Mater ma non est, quæ in eosdem crudelem se probat.

2. Per Interrogationem cum Subjectione junctam dicet, nihil magis esse contrarium maternis affectibus, quam velle, & imperare mortem illius, quem filium suum vindicet.

Confirmationem petet ab Adversis. 1. Verba verbis opponendo; filium repetere, eundem interimere, alterum pietatis, alterum immanitatis est. Hinc pugnat honor, illinc odium, &c.

3. Membra membris opponendo per expositionem ostendet, illam non esse matrem, quæ contrarios maternæ pietati sensus exhibeat, per Antitheses. Matres filios suos enutriunt, hæc enecat, &c.

4. Periodos opponendo. Vidimus matres quæ ne quid infantes sui paterentur, nihil non pertulére, quæ &c. Hæc verò matrem se audet profiteri, quæ &c. Paria membra adjiciet, quæ priori periodo respondeant.

Conclusio. Facessat ergo crudelis illa mulier, &c.

ORATIO.

(*Adversa.*) Cùm ea sit materni affectûs indoles, & ab ipsa natura insita vis, Rex sapientissime, ut exi-

eximia in liberos charitate sia sim se prodat; necesse est profecto, ut, quæ alienos ab amore materno sensus præ se ferat, illa mihi matris habere ne nomen quidem judicetur.

Quo igitur pacto mulier illa matrem se probet, aut quo tandem jure filium in hoc puero repetat, aut vindicet suum, quæ in eundem tam dura, tam crudelis, tam barbara sit? Age enim, te ipsam compello, mulierum omnium maximè impia: an non te satis matrem abnegasti, cujus ex ore sceleratissimo dira in hunc puerum sententia modò lata est: *Neque mihi, neque tibi, sed dividatur.* Nam quid pietati maternæ oppositum magis, quam sic affectum videri te erga eum, quem à te genitum mentiris, ut eundem non patiâre modò crudeliter trucidari, sed tristissimum illud spectaculum siccis oculis aspicias, & ipsa tam immanem carnificinam jubeas exerceri?

(*Adversa per Oppositionem verborum verbis.*) Equidem filium tuum dum repetis, dum sapientissimi Regis æquitatem appellas, matrem agnosco, materna sentio viscera; at eundem carnificis furori dum permittis, dum medium dividi ante oculos jubes, novercam intelligo, mulieris alienæ sævissimam inhumanitatem execror. Ex altera quidem parte favent tibi, pugnántque pro te quædam maternæ pietatis officia: ex altera te falsitatis, ac mendacii arguunt immanissimi barbaræ mulieris sensus; hinc certat amor, illinc odium, hinc charitas, illinc impietas: hinc misericordia, illinc ferocitas. Imò, imò vincit amorem odium, pietatem scelus, misericordiam immanitas superat. Nam si tu mater, mulierum crudelissima, quæ noverca tandem, quæ parricida censebitur?

(*Adversa per membrorum Oppositionem.*) Sed, quid te moror, Regum sapientissime, qui pro tua incredibili sagacitate fictam à vera matre satis internoscis. Matres, quos genuêre, eos nutriunt; illa, quem

quem genitum à se profitetur, jubet enecari. Matrum viscera vel ad levissimos infantium dolores commoveri solent; illa præsentissimo infantis miseri periculô non tangitur. Nulla mater unquam audita est, quæ nullo cupiditatis æstu incitata in filium ferox deliberatâ voluntate extiterit; illa spontè tranquilloque animô filium morti devovet.

(*Adversa per Periodorum Oppositionem.*) Vidimus matres, quæ, ne charissimo uteri sui pignore spoliarentur, aut æternis abdidêre se latebris, aut irrupére medios inter armatorum hominum cuneos, aut ardentes in rogos insiliêre, aut filiorum vitam servare, cùm non possent, eâdem se trucidandas manu objecére. Et illa pueri hujus infortunati mater reputabitur, quæ carere illo ultrò lubénsque patiatur, quæ, servare illum cùm possit, morti objiciat, quæ nullo ipsum persequente, aut ad pœnas repetente, crudelissimum ipsa supplicii genus irroget; quæ denique insolens, & inauditum ad hunc usque diem ferocitatis exemplum futuris ætatibus relinquat?

Facessat ergo suppostitia mater, & crudelissimi mendacii pœnas ferat, aut si vera, ac germana mater, immanissimas inter feras procul amandetur.

ALIA EXERCITATIO.

Ab Adversis.

Consolatio ad Senecam, cùm jussu Neronis, cujus adolescentiam instituerat, ad mortem damnatus esset.

SYNOPSIS.

Exord. SUmet Orator ab Adversis; dicétque non debuisse ipsum aliud institutionis suæ præmium à Nerone expectare.

Probabit allatam Propositionem ab Adversis. Ille non debuit ferre te in vita diutiùs, cujus vitam & mores tam verbis, quàm moribûs arguebas; sed vitam

tam, & mores ejus verbis, & moribus arguebas : ergo &c. Incipiet à Propositione, quam tractabit à Contrariis. Nam quæ societas esse poterat, &c. Hic verba verbis opponet, Neronis vitia virtutibus Senecæ opponendo.

Deinde veniet ad Assumptionem, quam tractabit pariter sententias sententiis opponendo. Tu pietatem in parentes, ille, &c. Tu mansuetudinem in cives commendabas, ille, &c. & sic deinceps sanctos Senecæ mores cum prava Neronis agendi ratione comparando.

Concludet, consolando Senecam à Contrariis, Periodos Periodis opponendo; non potuisses videre Neronem furentem in cives, in fratres, in conjugem, in matrem, quem ad virtutes tam contrarias institueras, &c.

ORATIO.

(Adversa.) Etsi non debuit esse tam luctuosus institutionis tuæ fructus, sapientissime Seneca, ut pro laude contumeliam, odium pro benevolentia, pro mercede supplicium reciperes; tamen qui vel à teneris pervideras Neronis animum, & projectam ad gravissimum quodque nequitiæ genus voluntatem, tu nihil præter mortem, vel quidpiam ipsâ morte crudelius habebas expectandum.

(Adversa per verborum Oppositionem.) Nam quid aliud vir integerrimus à nequissimo Principe, quid studiosus imprimis moderator à Juvene ferocissimo sperare poterat, nisi ut eum de medio tolleret, quem tam aversum à suis moribus, & quotidianum pravitatis suæ censorem experiebatur? Quæ enim societas esse poterat pudoris cum petulantia, pudicitiæ cum libidine, pietatis cum scelere, æquitatis cum injustitia, humanitatis cum crudelitate, rationis cum amentia, virtutum denique omnium cum turpissimo vitiorum comitatu?

(Ad-

(*Adversa per membrorum Oppositionem.*) Tu pietatem in parentes, benignitatem in propinquos, humanitatem in omnes persuadebas, ille furorem in omnes bonos, sævitiam in domesticos, in propinquos immanitatem, parricidium in parentem meditabatur. Tu continentiam magnis in opibus, liberalitatem, magnificentiam extollebas; ille turpissimâ depravatus avaritiâ, non modò nihil largiebatur de suo, sed quibuscumque privatorum hominum fortunis inhiabat. Tu auream rebus in singulis temperantiam, in judiciis æquitatem, in plectendis etiam nocentibus commiserationem servandam esse dictitabas: ille nec inflecti iñocentium lacrymis, nec æquitatis habere rationem, nec ullam in agendo servare moderationem aut sustinebat, aut etiam noverat. Tu refrænandas libidines, cupiditates coërcendas, pudorem, ac pudicitiam excolendam non moribus minùs, quàm verbis prædicabas; ille corpore pariter, atque animo corruptus, ac perditus volutabat se se voluptatum in cœno, & obscœnissimas quasque libidinum sordes sectabatur.

(*Adversa per Periodorum Oppositionem.*) Noli igitur quæri, vir sapientissime, quòd tam immisericorditer ab eo morti sis addictus, qui salutem tuam, si fuisset aliquando periclitata, suo etiam imperio, ac capite redimere debuisset. Felicem te, qui ad ultimam, sceleratissimámque Neronis ætatem non perveneris. Mori certè tibi longè antiquius duxisses, quàm vivere his miserandis Reipublicæ temporibûs. Quid tu sustinuisses Imperatorem nequissimum, evertentem aras, maternum in pectus ferrum exigentem? Vidisses illum perdentem suos, dilapidantem Remp. vexantem Imperium, ferrum, facésque patriæ inferentem; tu, qui colere Deos immortales, pietatem in parentes fovere, populum, & cives tueri, Remp. amplificare, defendere patriam docueras, illum à teneris, & præclarissima quæque virtutum omnium præcepta instillaveras? Aliud dedisti, dum viveres, virtutis specimen, neque,

ut

ut eras animô comparatus, tibi placere vita hac conditione potuisset.

ARTICULUS II.

De Relatis.

Quid sunt Relata?

R. Sunt ea, quæ se invicem spectant, ita ut unum sine altero intelligi non possit. Ita se habent pater, & filius, dux, & miles. præceptor, & discipulus.

Quomodò amplificatur, & ornatur hic locus?

R. Hoc illi commune est cum reliquis contrariis, ut per Antitheses maximè exornetur.

Quis est illius usus?

R. Frequentissimus est, tametsi plerumque minùs advertitur: quid enim magis commune est, quàm comparare præterita cum præsentibus, filium cum patre? quàm laudare subditum à Rege, hospitem ab hospite, militem à duce? Valet autem præsertim hic locus in Exordiis, quæ nisi sumantur à Relatis, vulgò debiliora sunt.

Exemplum Relatorum habes pro Rabirio Posthumo n.2. ubi Tullius Rabirium excusat à patre. *Satis est, homines imprudentiâ lapsos non erigere: urgere verò jacentes, aut præcipitantes impellere, certè est inhumanum: præsertim, judices, cùm sit hoc generi hominum propè naturâ datum, uti, qua in familia laus aliqua fortè floruerit, hanc ferè, qui sunt ejus stirpis, quòd sermo hominum ad memoriam prodendam patrum virtute celebretur, cupidissimè persequantur. Siquidem non modò in gloria rei militaris Paullum Scipio, aut Maximum filius, sed etiam in devotione vitæ, & in ipso genere mortis imitatus est P. Decium filius. Sint igitur similia, judices, parva magnis. Fuit enim, nobis pueris, hujus pater C. Curius Princeps ordinis Equestris, fortissimus, & maximus Publicanus; cujus in negotiis gerendis magnitudinem animi non tam homines probâssent, nisi in eodem benignitas*

credibilis fuisset, ut in augenda re non avaritiæ prædam, sed instrumentum bonitati quærere videretur. Hoc ille natus, quanquam patrem suum nunquam viderat, tamen & naturâ ipsâ duce, quæ plurimùm valet, & assiduis domesticorum sermonibus, in paternæ culpæ similitudinem deductus est. Multa gessit, multa contraxit, magnas partes habuit Publicanorum: credidit populis, in pluribus provinciis ejus versata res est, &c.

Sic in Oratione pro Marcello n. 3. laudat Tullius & extollit factum Cæsaris à Relatis. *Ex quo profectò intelligis, quanta in dato beneficio sit laus, cùm in accepto tanta sit gloria.*

Et pro Milone n. 7. *Negat intueri lucem esse fas ei, qui hominem occisum esse à se fateatur. In qua tandem urbe hoc homines stultissimi disputant? nempe in ea, quæ primum judicium vidit de capite M. Horatii fortissimi viri, qui nondum libera civitate populi Rom. Comitiis liberatus est, cùm sua manu sororem interfectam esse fateretur.*

Item Catilinariâ 4. n. 21. ubi probare nititur à Relatis, majorem se habuisse gloriam, quod patriam ab interitu vindicâsset, quàm maximi Imperatores, qui rerum gestarum laude eandem honestâssent.

EXERCITATIO.

Vir Nobilis, idem Senior ad Filium, cùm ipsum ad primam expeditionem bellicam Barcinonem in Hispaniam mitteret.

Locus à Relatis.

SYNOPSIS.

Exord. Optabit, ut sibi per ætatem liceret adesse filio comitem, eúmque exemplis magis quàm verbis erudire.

2. Admonebit ipsum à Relatis, ut meminerit sæpè, quibus sit ortus Majoribus, & quàm conspicuum re-

rebus præclarè geſtis nomen gerat; caveátque proinde, ne ab antiqua Majorum virtute degeneret.

3. Ab iisdem Relatis dicet, non defuturos ipſi commilitones, qui eum officii ſui admoneant; eam eſſe Gallicæ nobilitatis laudem, ut nullum inertiæ locum eſſe patiatur.

4. Jubebit, ut oculos etiam in Regem Hiſpaniæ totius exercitûs Imperatorem conjiciat: hinc fore, ut intelligat, quantò quiſque nobilior ſit, tantò eundem generoſiorem eſſe oportere.

Concludet hortando, ne patris ipſius memoriam revocare pigeat, & ab ipſo capere virtutis documentum.

ORATIO.

Si mihi per ætatem, & infractos bellorum laboribûs vires liceret adeſſe tibi ſocium, ac comitem, dum ad Barcinonenſem expeditionem proficiſceris; non ego te, fili chariſſime, commonendum verbis, ſed factis potiùs ad magna quæque ſtimulandum arbitrarer. Verùm quoniam affectæ jam malè ſenectutis incommoda, & triſtiſſimi, quos experior, longioris militiæ fructus dulciſſimum hoc parenti ſolatium eripiunt, ut inter armorum primitias moderari juventutem tuam, & informare exemplô poſſit, excipe ſaltem ultrò voléſque iſthæc virtutis documenta, quæ parentis abſentis vice defungantur.

(*Relata.*) Ac primùm recurrant frequenter animo fortiſſimi viri Majores tui, qui has, quas capeſſis hodie, partes tanta cum laude ſuſtinuerunt. Etenim circumſtant te innumeræ Heroum imagines, quæ te oblviſci domeſticæ laudis non ſinant, quæ commoneant dies, noctéſque trahere te ab iis originem, quos actis retrò temporibûs omni virtutum genere cumulatos fuiſſe Annales noſtri teſtantur. Tu factus es hæres illius ſanguinis, qui per tot Heroum venas fluxit, & continua ad te ſerie propagatus in clariſſi-

mos Imperatores pullulavit. Hujus ergo sanguinis integritatem, atque nobilitatem vide, non dicam, ne ullo unquam flagitiô polluas, ac contamines, sed novo virtutum tuarum splendore distinguas magis & illustres; ut nominis illius, quod geris, partam tot egregiis facinoribûs gloriam non obscures, sed spectatam magis ejusdem famam laureis, ac triumphis efficias.

(*Relata.*) Quanquam vel si deesse possent tibi potentissima quæque à Majoribus tuis rectè factorum incitamenta, haberes tamen in commilitonibus tuis eos gloriæ stimulos, qui te requiescere non paterentur, si in obeundis officii tui partibus deses, aut ignavus esse posses. Est hæc enim Gallicæ juventutis indoles, ut nullum aut inertiæ, aut ignaviæ locum relinquat; felix ex omni parte fortunatáque, si quàm alacris & comparata semper ad aggrediendum quidlibet, tam esset in agendo prudens, ac moderata. Hujus tu porrò, fili charissime, sic æmulare fortitudinem, ut temeritatem fugias, sic avidum laudis animum imitare, ut pravitatem ac corruptelam morum declines.

(*Relata.*) Quòd si voluerit proponere tibi perfectissimum virtutum omnium exemplar, cujus ad normam, ac regulam exigere vitam tutò possis, conjice identidem oculos in Philippum ipsum invictissimum totius exercitûs Imperatorem. Hic sociatas felici communionis vinculô videbis dotes omnes, quæ Imperatorem commendant: nihil in eo temeritas, & audacia de fortitudine, imprudentia de maturitate, levitas de consilio, de magnificentia importuna gravitas, aut majestas de comitate, vel humanitate deterit. Suus est ita cuique virtuti locus, ut nullum vitiorum commercium, aut societatem admittant.

(*Relata.*) Adderem hîc de me ipso quidpiam, fili charissime, nisi jam in cæteris suffecissem tibi graviora multò laudis incitamenta. Tamen meminisse in-

interdum patris non pigeat, & dum narrari de me quidpiam audies cum aliqua virtutis commendatione, documentum inde cape, quanti sit eandem aliquando promeruisse.

ALIA EXERCITATIO.

Amiclar Carthaginensium Dux, Filium Annibalem solenni ante aras sacramentô adigit, ut nullam cum Romanis pacem unquam admittat.

SYNOPSIS.

Exord. PEr Prolepsim dicet, non dubitare se, quin habeat in filio paternæ virtutis æmulatorem; at velle se id habere solatii, ut si quid sibi humanitus contingeret, hæredem relinquat sui in Romanos odii.

Deinde Propositionis locô suum in Romanos odium exponet; quod dicet accepisse se à Majoribus hæreditarium, doliturus, nisi eôdem filius stimularetur.

Tum excitabit ipsum Carthaginensium exemplô, qui nihil aliud spirare viderentur, nisi Romanum sanguinem.

Mox per vehementem adhortationem filium adiget ad eliciendum solenne sacramentum de facienda nunquam cum Romanis pace.

Concludet sperandô fore, ut filius laborum suorum, ac periculorum socius odisse Romanos assuescat.

ORATIO.

Quanquam, fili amantissime, juvenili animo virtus insita, & multîs argumentîs jam probata certissimam spem facit, fore, ut acerrimum in te paterni exempli æmulatorem aliquando habeam; tamen si quid in eo bello, quod meditor, humanitùs contingeret, non tam ultrò, ut fatear, quod res est, conce-

derem satìs, nisi juratum hostem Romani nominis, meique hæredem odii relinquerem.

Quod quidem quale, quantùmque mihi cum illa gente vel ab ipsis ineuntis adolescentiæ temporibus extiterit, commemorarem ego pluribùs, nisi gesta per tot annos bella, rejectæ toties conditiones pacis, instructus etiamnum hodie florentissimus exercitus satìs declararent. (*Relata.*) Nam quod vitæ meæ tempus, aut quæ consiliorum meorum ratio ab inferenda Romanis clade vacavit unquam? aut quid prætermissum à me fuit ad hunc usque diem, ut invisum genti nostræ populum delerem penitùs, atque extinguerem? Neque verò quidquam attinet, fili amantissime, retexere hîc operosiùs capitalis illius odii causas, quod non tam voluntate mea susceptum, quâm hæreditario quodam jure à Majoribus nostris acceptum gratulor. Hoc unum perpendere te velim, & singulari animi attentione considerare; ne, sicut Amiclari gloriosum fuit susceptа odiorum semina non fovisse modò diligenter, sed etiam provexisse, ita sit Annibali turpissimum, quidquam ex eo vel torpore, vel negligentiâ remisisse.

(*Relata.*) Ipsa, ipsa te Carthaginensium nostrorum exempla stimulent, & accendant. Quotquot hîc milites aspicis, tot juratos puta Romanorum hostes, tot Amilcares ad eorum ruinam, ac perniciem incensos. Intuere, fili, vultus singulorum, oculos, orisque totius, ac corporis habitum attentiùs considera; quid illa spirat nobilis ferocitas, quid ille generosæ mentis impetus loquitur? quid instructæ, & erectæ ad feriendum dexteræ aut volant, aut ambiunt præter Romanorum cædem, ac sanguinem? Hinc disce, qualem esse te oporteat, qui regendis talibus viris, ac moderandis destinêre.

Quid igitur in mora est, quò minùs ante istas Deorum immortalium aras capitales populo Rom. jures inimicitias, quæ nullum nisi cum vita ipsa finem

nem inveniunt ? hoc a te repetunt ſacramentum Majores noſtri, qui ſempiternam illam, quam ipſi conſecuti ſunt, nobiſque tranſmisêre, laudem, ac gloriam Romanorum cladibus acceptam debent; hanc a te fidem poſtulant tot generoſi milites, qui vitam ſuam pro communis patriæ ſalute ac gloria fortiter devovent. Hoc unum tui erga ſe amoris monimentum precatur pater, qui te laborum ſuorum, periculorúmque comitem, ac ſocium ultrò dum adſciſcit, id demum ſe conſecuturum ſperat, ut Romanos odiſſe jam tum aſſueſcas.

ARTICULUS III.

De Privantibus.

Quid ſunt Privantia ?

R. Sunt ea, quæ opponuntur ſicut habitus, & ejus privatio. Ita ſe habent vita, & mors, viſus, & cæcitas, lux, & tenebræ. Mors enim eſt privatio vitæ, cæcitas viſûs, tenebræ lucis.

Quomodò probares à Privantibus optandam eſſe mortem ?

R. Hôc modô. Vita miſera eſt: ergò mors optabilis.

Quomodò tractatur hic Locus ?

R, Non tam dilatatur plerumque à Cicerone, quàm urgetur preſſiùs, & per modum ſententioſi cujusdam axiomatis. Ita Cicero pro Milone n. 79. argumentum petit à Privantibus. *Ejus igitur mortis ſedetis ultores, cujus vitam ſi putetis per vos reſtitui poſſe nolitis; & de ejus nece lata quæſtio eſt, qui ſi eâdem lege reviviſcere poſſet, lata lex nunquam eſſet.*

Et Catilinariâ 1 n. 20. *Quid eſt Catilina? ecquid attendis? ecquid animadvertis eorum ſilentium? patiuntur, tacent. Quid exſpectas auctoritatem loquentium, quorum voluntatem tacitorum perſpicis ?*

Et pro Marcello n. 23. *Equidem de te dies, noctéſque, ùt debeo, cogitans, caſus duntaxat humanos, & incertos*

certos eventus valetudinis, & naturæ communis fragilitatem extimesco, doleóque, cùm Respublica immortalis esse debeat, eam in unius mortalis anima consistere.

Item pro Cœlio n. 33. *Existat igitur ex ista familia aliquis, aut potissimùm cæcus ille; minimum enim dolorem capiet, qui istam non videbit.*

Interdum tamen satiùs amplificari potest hic Locus, & ornari varietate figurarum, ùt Oratione pro Cœlio n. 12. quem jam laudavimus in Articulo de Adversis, ubi Catilinæ naturam multiplicem, ac variam describit.

Et libro 3. de Oratore n. 8. felicem Crassum esse probat, quòd mors illi clauserit oculos eo tempore, quô visus nihil erat ipsi nisi funereum quid objecturus. *Fuit hoc luctuosum suis, acerbum patriæ, grave bonis omnibus; sed ii tamen casus Remp. secuti sunt, ut mihi non erepta L. Crasso à Diis immortalibus vita, sed donata mors esse videatur. Non vidit flagrantem bellô Italiam, non ardentem invidiâ Senatum, non sceleris nefarii principes civitatis reos, non luctum filiæ, non exilium generi, non acerbissimam C. Marii fugam, non illam, post reditum ejus, cædem omnium crudelissimam, non denique in omni genere deformatam eam civitatem, in qua ipse florentissimâ multùm omnibus gloriâ perstitisset.*

Item pro Muræna n. 65. ubi Catonis Stoici, in Ciceronis Academici sententias privativè opponit.

Et libro 1. Tuscul. Quæstionum n. 12. Cicero Atticum Epicuri discipulum fateri cogit, miseros mortuos non esse, si omninò nulli sint, ùt illi credebant. *Jam mallem, Cerberum metueres, quàm ista tam inconsideratè diceres. At qui tandem? M. Quem esse negas, eundem esse dicis? ubi est acumen tuum? cùm enim miserum esse dicis, tum eum, qui non sit, esse dicis.... Att. Age jam concedo, non esse miseros, qui mortui sunt, quoniam extorsisti, ut faterer, qui omnino non essent, eos ne miseros quidem esse posse.*

EXER-

EXERCITATIO.

Consolatio ad Homerum Poëtarum Principem, cùm cæcus factus fuisset.

Locus à Privantibus.

Nihil est, quòd oculorum usum requiras: ergò debes esse contentus tua cæcitate.

SYNOPSIS.

Exord. DIcet Orator, rem sibi fore difficillimam ad persuadendum, posse quempiam ea re facilè carere, quæ in vita maximè expetenda est, si rem haberet cum alio, quàm cum Homero.

Propositio. Dicet nihil esse, quòd Homerus ereptam sibi oculorum facultatem doleat.

Confirmationem petet ex triplici capite. 1. Nihil est, quòd Homerus illud desideret, quod sibi commune esset non tantùm cum cæteris hominibus, sed animalibûs etiam vilissimis, maximè cùm multa habeat, quæ nemo alius sibi vindicare possit, divinum ingenium, eruditionem, rerum omnium cognitionem perfectissimam.

2. Quia oculorum facultas nullam ipsi delectationem afferre possit, quâ sine oculis frui non valeat; nihil enim videret, quod jam non viderit, atque etiam animô comprehensum habeat. Hortabitur, ut fruatur illâ rerum notitiâ, quam assecutus est.

Quia id habebit incommodi, ut multa mala non videat, quorum aspectu boni affiguntur: deteriorem indies fieri hominum conditionem, ac vitam.

Conclusio. Hortabitur, ut cæcitatem suam æquô animô ferat, tot instructus præsidiis ad damnum illud resarciendum.

ORATIO.

Cùm nihil in vita expetendum magìs videri soleat, quàm facultas oculorum, iis autem orbatum esse durius quidquam, atque intolerabilius vulgus hominum existimet; egò certè dicturus hodie de cæcitatis commodis, atque utilitate, difficillimi plenam operis provinciam aggrederer, si apud alium quemlibet, quàm apud Homerum Orationem ejusmodi habendam esse intelligerem. Verum confirmat me mirum in modum, ac recreat singularis præstantissimi Viri probitas, atque incredibilis sapientia; neque vereor coràm eo laudare cæcitatem, qui jacturam levem arbitratur, aut certè detrimentum ejusmodi inter mala gravissima non putat esse reponendum.

Liceat enimverò, vir præstantissime, prædicare de re palàm, quod sentio; liceat conditionem illam tuam, quam imperiti homines miseram arbitrantur, fortunatissimam appellare. Scilicet nactus ingenium, quod ad ipsam Deorum imortalium sortem, atque naturam accedat, eruditionem adeptus ejusmodi, quam nemo hominum aut assecutus unquam est, aut deinceps assequi posse videatur; complexus animò perfectam aerum omnium distinctámque notitiam, tunc considerandum cupidiùs illud arbitraris, quod tibi cum cæteris mortalium, probis pariter atque improbis commune sit; quòd vilissima etiam animalia habere se glorientur; quod nullum deinceps tibi commodum, nullam voluptatem, atque delectationem afferet?

Nam quid deinceps Homerum juvent oculi, aut quid conferre demum vel ad utilitatem, vel etiam ad voluptatem esse videantur? Age enim, quod objiciant illi spectandum in rerum natura, quod non videris? quod penitiùs, quàm contendere possit oculorum acies, non perspexeris? Quam illi varietatem, aut pulchritudinem menti exhibeant, quam antè non senseris, de qua ingeniosè, solerter, eruditè

non

non differueris? quod illi pariant novum delectationis genus, quâ orbatus etiam oculis frui facilè non valeas? Retracta enim verò, quas informásti animô, accuratissimas eorum omnium, quæ sub aspectum cadunt, ideas; revolve tecum diligenter partam assiduo labore naturæ totius cognitionem, cujus expressa tam fideliter in divinis operibus tuis vestigia admiramur; contemplare speciosas illas rerum omnium imagines, quæ multò pulchriùs, atque illustrius in enti tuæ ornatæ videbuntur, quàm vel a natura, vel ab arte possint decorari.

Quanquam vel si carendum sit tibi voluptate aliqua, quam facultas oculorum afferret; quàm luctuosâ te, & ineluctabili necessitate eorundem orbitas exsolvit! Dicamus enimverò, quod res est, Vir sapientissime, neque dubito, quin idem pro tua sagacitate jam diu senseris. Senescit sensim hominum genus, & deterior in dies nostra conditio fit. Quis porrò deploret satis, ac lugeat illam malorum eluviem, quæ magis, ac magis orbem hunc nostrum inundat, ac perdit? Quis offusam ubique vitiorum caliginem sine gravissimo acerbitatis sensu sustineat? Quis tam parum cupidus, amánsque probitatis, quem tantæ depravationis aspectus non offendat? Quæ dum ego contemplor attentiús, non tam ereptos tibi à Diis immortalibus oculos, quàm eosdem ab infami servitute vindicatos puto. Crescat enimverò, & augeatur in immensum hominum improbitas, nullam deinceps ab ea parte mœstitiam capies. Non videbis deformatam morum corruptelâ civitatis totius faciem, non inertem, ac desidiosam adolescentiam, non intemperantem, ac libidinosam juventutem, non virilem ætatem fluctuantem curîs, ac solicitudinibûs agitatam, non morosam, & avaram senectutem: non lites, non jurgia, non dissensiones, non inimicitias, non bella, & alia id generis incommoda, quæ eadem videntibus graviorem afferunt ipsa cæcitate molestiam. Hoc

Hoc igitur accedat cæcitati tuæ solatium, vir præstantissime, & cùm habeas tam multa, unde ereptam tibi oculorum facultatem consoleris, atque etiam compenses, noli jacturam tam levem maiorum in numero computare.

ALIA EXERCITATIO.

Veras esse in Paupertate divitias.

Veræ divitiæ non sunt in divitiis positæ: ergo in Paupertate.

SYNOPSIS.

Exord. Dicet Orator, nihil esse, in quo fallantur homines graviùs, quam in ea, quam habent, de divitiis opinione.

Rationem afferet, quæ Propositionem continebit, quia non in pecuniis, non in pretiosa suppellectili, &c. quæ tantoperè illi æstimant, divitiæ reponendæ sunt.

Confirmationem ex ea ratione petet, quia isthæc omnia non habent, unde animum expleant: quam rationem tractabit per interrogationem, & per viam Negationis, & Affirmationis. Age enim, qui demum divitiarum fructus? an ut contempleris in arca &c.

Hoc ipsum illustrabit ditissimorum hominum exemplô, puta, Crœsi, Midæ, Crassi, qui, quò haberent plura, eò plura appeterent, dicétque eos nunquam fuisse divites.

Denique dicet, illum verè fuisse divitem, qui in summa rerum indigentia contentus sua sorte oblatos ab Alexandro thesauros rejecerat.

Conclusio. Pauperes consolabitur, quibûs, si velint, contentos esse liceat.

ORA-

ORATIO.

Cùm in rebus æſtimandis errare graviter ſolet hominum genus; tum certè nunquam hallucinari turpiùs, aut à recta ratione ſenſiſſe quidquam viſi ſunt alienum magis, quàm cùm futilibus, inanibúsque momentis divitiarum nomen poſuêre.

Nam quæ eſt iſta multorum in commemoranda pecunia, in jactanda pretioſa ſuppellectili, in recenſendis latifundiis ſuperba, & inſolens oſtentatio? quo tandem jure divites appellant, iſta qui habent, & in ejuſmodi rebus aut conſectandis, aut aſſequendis curas, ſtudia, contentiones collocant? Soline igitur divites, qui magnam vim auri & argenti, qui aurea tecta, qui villas, qui ſigna, qui tabulas, qui ſuppellectilem, ac veſtes infinitè poſſident? Quid ſi nec divites quidem, quid ſi etiam pauperes meritò nuncupandi videantur? Quem enim intelligimus divitem? aut hoc verbum in quo homine ponimus? opinor in eo, cui tanta poſſeſſio eſt, ut ad beatè, liberalitérque vivendum contentus ſit: qui nihil quærat, appetat nihil, nullâ re egeat, nihil ſentiat ſibi deeſſe, nihil omnino requirat. Animus enim hominis oportet ſe judicet divitem, non vulgi opinio. Divitiarum fructus omnis atque utilitas in copia eſt: copiam declarat ſatietas rerum, atque abundantia, quam qui non aſſequentur, nunquam divites futuri ſunt.

Nunc verò date mihi unum aliquem ex pecunioſis illis, & copioſis hominibus, cui ſatis illud ſit, quod habet, qui ſatiatus omnino ſit; qui nihil curet amplius; qui propter aviditatem pecuniæ nullum quæſtum turpem faciat, neminem fraudet, decipiat, expilet. Revocate ex omni temporum ſerie divitis alicujus memoriam, qui in ſumma rerum aliarum, quas iſti bona appellant, poſſeſſione laudabilem tenere potuerit continentiam. Crœſum ſcilicet divitem nuncupabis, qui regnô locupletiſſimo non con-

ten-

teatus insatiabili habendi plura cupiditate in extremum egestatis, ac calamitatis discrimen devenit. Venditabis mihi Midam tanquam locupletissimorum hominum è numero, quem insanabilis auri, argentique amor eo demum adduxit, ut medias inter opes crudeli fame, ac siti tantùm non interiret? Crassum verò inter homines ditissimos censebis reputandum, cui cùm privato homini tantæ possessiones suppeterent, ut integro exercitui suis impensis alendo par esset, novos tamen in singulos dies thesauros aggerebat?

Quinam igitur divites dicendi sunt, si divites illi non debent appellari? Ille, ille dives erat, qui oblatas ab Alexandro ingentes pecunias in magna rerum indigentia sic rejecit, ut ipso etiam Principe beatior, ac fortunatior videri posset.

Vos ergo, quotquot tenues, & exiles fortunas nacti estis, quantum vel in vestra illa egestate, atque inopia ad veras solidásque divitias præsidium habetis, quibus tam facilè licet, quod est divitiarum proprium, vestris rebus esse contentos!

ARTICULUS V.

De Negantibus, seu Repugnantibus.

Quid sunt Negantia, seu Repugnantia, seu Contradicentia?

R. Sunt ea, quorum unum negat aliud; ùt: Est sapiens, ne igitur dicas insipientem, vel non sapientem.

Quot modis erui potest argumentum ex hoc Loco?

R. Duobus præcipuè. Primus est, si duo Contradicentia secundùm varios effectus, causas, & adjuncta sumpseris; v. g. amor, & odium sunt Contradicentia? hinc sequitur amoris effectus, causas, & adjuncta odio repugnare. Ita rectè concluderes: Non odit ille DEUM, qui sæpè sacrificium cum magno pietatis sensu offerre consuevit, qui preces assiduas

duas fundit, quem uberrimis lacrymis sibi propitium reddit, quem ut alii colant, ac venerentur, omni studiò, ac diligentiâ contendit E contrario autem: Si me amas, cur me verberibûs excipis? cur criminaris? cur conviriis oneras? cur ùt inimicum aversaris? cur jacentem erigere abnuis?

Alter modus est, si antecedentibus, ac consequentibus adjeceris particulam *non* Tunc enim argumentum facies a Regugnantibus, v. g. Sol ortus est: ergo dies est; adde particulam *non*. Non sol ortus est: ergo non est dies.

Habes exempla apud Ciceronem Repugnantium plurima. Pro Cœlio n. 5. ubi probat à Repugnantibus falsò objectum fuisse Cœlio, quòd apud suos probatus non fuisset. *Nam quod objectum est Municipibus esse adolescentem non probatum suis. Nemini unquam præsenti Puteolani majores honores habuerunt quàm absenti M. Cœlio, quem & absentem in amplissimum ordinem cooptârunt: & ea non petenti detulerunt, quæ multis petentibus denegârunt: iidémque nunc lectissimos viros, & nostri ordinis, & Equites Romanos cum legatione ad hoc judicium miserunt cum gravissima, atque ornatissima legatione &c.*

Et pro Sylla n. 83. probat à Repugnantibus, cum nullam habuisse in conjuratione Catilinaria partem. *Sed quid? Ego qui Catilinam non laudavi, qui reo Catilinæ Consul non adfui, qui testimonium de conjuratione dixi in alios, adeóne vobis alienus à sanitate, adeò oblitus constantiæ meæ, adeò immemor rerum à me gestarum esse videor, ut, cùm Consul bellum gesserim cum Conjuratis, nunc eorum Ducem conservare cupiam, & in animum inducam, cujus nuper ferrum retuderim, flammámque restinxerim, ejusdem nunc causam, vitámque defendere. Ego ille conjurationis investigator, atque ultor certè non defenderem Syllam, si conjurâsse arbitrarer.*

Quis est usus Repugnantium?

R. Mul-

R. Multiplex, ac frequens. 1. Deservit hic locus amplificationi, ùt probat laudatus numerus 85. pro Sylla. Item Verrinâ. 7. n. 84. *Vide, quid intersit inter tuam libidinem, Majorúmque auctoritatem; inter amorem, furorémque tuum, & illorum consilium, atque prudentiam. Illi aditum litoris Syracusanis ademerunt; tu maritimum Imperium concessisti. Illi habitare in eo loco Syracusanum, quò naves accedere possent, noluerunt; tu classi, & navibus praeesse Syracusanum voluisti. Quibus illi suae urbis; artem ademerunt, iis tu Imperii nostri partem dedisti.*

Et pro Cœlio n. 45. probat non deditum ipsum fuisse amoribus, quia repugnat, tantam eloquentiam, quanta elucebat in Cœlio, stare posse cum amorum blandimentis, atque deliciis. *Atque scitote Judices, eas cupiditates, quæ objiciuntur Cœlio, atque hæc studia, de quibus disputo, non facilè in eodem homine esse posse; fieri enim non potest, ut animus libidini deditus, amore, desiderio, cupiditate, sæpè nimiâ copiâ, inopiâ etiam nonnunquam impeditus, hoc quidquid est, quod nos facimus in dicendo, non modò agendo, verùm etiam cogitando possit sustinere*... Et n. 47. *An hic si se isti vitæ dedisset, Consularem hominem admodùm adolescens in judicium vocavisset? hic, si laborem fugeret, si obstrictus voluptatibus teneretur in hac acie quotidie versaretur? appeteret inimicitias, in judicium vocaret, subiret periculum capitis, ipso aspectante populo Rom. tot menses aut de salute, aut de gloria dimicaret?*

Et pro domo sua n. 4. ubi probat, non fuisse se expellendum à Clodio, quem ejectum omnes boni luxerunt; quo carere Civitas se non posse profitebatur.

2. Hic locus Orationem illustrat; ùt pro Milone n. 2. *Nam illa præsidia, quæ pro templis omnibus cernitis, etsi contra vim collocata sunt, afferunt tamen Oratori horroris aliquid, ut in foro, & in judicio, quamquam præsidiis salutaribus, & necessariis septi sumus, tamen ne non timere quidem sine aliquo timore possimus.* Item

Item Verrinâ 4. n. 159. ubi probat, fieri non potuisse, ut Siculi sua voluntate, & non coacti statuas Verri erexissent, quas decedente ipso è Sicilia dejecerant.

Quomodò tractandus hic Locus?

R. Vel per Affirmationem, cùm ex affirmatione unius infertur negatio alterius, vel per Negationem, ex qua inferatur affirmatio. Sic dum affirmat Tullius, magnos honores habitos fuisse Cœlio etiam absenti, negat eundem fuisse non probatum suis Municipibus. Sic negat, Syllam habuisse ullam in coniuratione Catilinaria partem, quia ipsum laudaverat, & ejus defensionem susceperat.

EXERCITATIO.

Roscius paternæ cædis accusatus, quòd in perempti patris cubiculo dormiens inventus esset, defenditur.

Locus à Repugnantibus.

SYNOPSIS.

Exord. Conqueretur Orator de Accusatorum iniquitate, qui confectum dolore Roscium ob peremptum patrem, novo accusationis genere exaniment.

Propositio. Patrem Roscius non occidit; id tractabit per aliquam figuram.

Confirmatio. Petetur à Repugnantibus 1. quia dormiens filius in occisi patris cubiculo inventus est. Repugnat, ut quis occiso patre ullam quietis partem capiat; sed Roscius dormiens inventus est: ergo repugnat, ut Roscius patrem occiderit. Incipiet ab expositione Assumptionis, quod unum Argumentum afferunt adversarii ad probandam accusationem, dicéntque, hoc uno satis eximi suspicione sceleris miserum adolescentem; quam complexionem tractabit per va-

varias interrogationes. Tum veniet ad propositionem, ostendétque fieri non potuisse, ut Roscius ullam quietis partem caperet, si occidisset patrem. Hoc probabit

1. Ratione petita à testimonio conscientiæ, quæ reum tanti sceleris perpetuò exagitat, hoc esse primum nocentis supplicium.

2. Orestis exemplô, qui matre interfectâ etiam ad vindicandam patris mortem, exagitatus fuit à furiis, quantò magis Roscius, si parentem optimum interfecisset.

3. Ab iisdem Repugnantibus ex parte amoris, quo Roscius filium, & filius vicissim patrem complecteretur. Repugnat, ut patrem occiderit Roscius, quem amabat, & à quo amabatur, sed &c. Omissâ propositione veniet ad Assumptionem, ostendétque, quantus esset patris in filium amor, & vicissim filii in parentem.

4. Ex ante acta Roscii vita aliud argumentum à Repugnantibus eliciet. Non potuit cadere parricidium in eum, cujus vita fuit innocens; sed Roscii vita fuit innocens, &c. Propositionem tractabit, dicétque scelus ejusmodi non cadere, nisi in eum, cujus vita fuerit perdita, quia nemo repentè fit pessimus: ergo ostendatur in vita Roscii flagitium, per quod, quasi per gradus ad parricidium pervenerit. Deinde Assumptionem tractabit, & invitabit adversarios, ut probent corruptam fuisse Roscii adolescentiam.

Conclusio. Fiet per vehementem Deprecationem, quâ commiserationem Judicum excitabit.

ORATIO.

Quod unum Adolescenti optimo restabat in acerbissimo parentis amantissimi desiderio doloris solatium, ut ad persequendos impiæ cædis auctores curas omnes, ac studia converteret; id hodie novæ

atque

atque inaudito ſcelere non ſuſtulerunt modò homines perditiſſimi, ſed recens adhuc, ac cruentum miſerabiliter vulnus inſanabili plagâ ulcerârunt.

Accuſatur enimverò, & in veſtrum judicium Roſcius adducitur; compeſcere cogitur pias lacrymas, quibus filius optimus parenti optimo parentabat; & quàm nefariis interfectoribus vindictam meditabatur, eandem à ſe ipſo jubetur propulſare. Adeò nullum furori ſuo ponunt modum, quos Roſcius adverſarios patitur; niſi adoleſcentem miſerum, quem erepto patre luctu perdiderunt, eundem incredibili accuſationis genere exaniment.

Quid agam, Judices? quid loquar? an diluendam ſeriò accuſationem illam aggrediar, quæ per ſe ſatis ipſa refellitur? ſcilicet ullam inveniat apud vos fidem, quod illi mentiuntur turpiter; aut erit veſtrûm quiſpiam, qui ſibi perſuadeat interfectum à Roſcio parentem ſuum? Tam parùm vobis notus eſſet adoleſcens ſuaviſſimus, ut vel leviſſimam ſceleris tanti ſuſpicionem in eum cadere poſſe putaretis?

Atenim inclamantes audio ipſius adverſarios. Eadem ipſa nocte, qua peremptus eſt Roſcii pater, inquiunt, inventus filius patris in cubiculo altùm dormiens. Egregium enimverò judices, & ad faciendam fidem comparatum bellè argumentum. Roſcius occiſi patris in cubiculo dormiebat. *(Repugnantia ab Adjunctis.)* Ecquis ex vobis, judices, qui vel ex hoc uno, quod firmiſſimum ponunt accuſatores contentionis iniquæ fundamentum, ſuſpicione ſceleris miſerum adoleſcentem non liberet? quis ſtatim non perſpiciat, conflatam hanc eſſe malevolorum invidiâ ad labefactandam innocentiam Roſcii calumniam? Non viderunt illi ſcilicet delatores minimè mali, hac ipſa parte ruere accuſationem, qua fulciendam eandem eſſe arbitrabantur?

Agite porro, judices æquiſſimi, putatis quemquam, cùm omnia divina, atque humana jura ſcelere nefario polluiſſet, ſomnum ſtatim capere potuiſſe? creditis, licuiſſe huic ſine cura quieſcere, qui ne ſpirare quidem ſine metu ſuſtinuiſſet? Etenim ſua quemque fraus, ſuus error maximè perturbat: ſuum quemque ſcelus exagitat, amentiáque afficit; ſuæ malæ cogitationes, conſcientiáque animum terrent; atque illud ſolet primum eſſe nocentis ſupplicium, ut horrificis admiſſi ſceleris imaginibûs torqueatur. Ita ſe res habet, judices, magnam vim, magnam neceſſitatem, magnam religionem poſſidet paternus præſertim ſanguis; ex quo ſi qua macula concepta eſt, non modò elui non poſſit, verùm usque permanet ad animum, ut ſummus furor, atque amentia conſequantur. Hæ ſunt impiis aſſiduæ domeſticæque furiæ, quæ dies noctéſque parentum pœnas à conſceleratiſſimis filiis repetent.

Hinc Oreſtes ille, quem patris ulciſcendi causâ ita ſumpſiſſe legimus de matre ſupplicium, ut Deorum immortalium monitis, atque oraculis id feciſſe dicatur, perpetuis tamen agitabatur furiis, quæ nec quieſcere usquam miſerum paterentur; quòd ne pius quidem ſine ſcelere eſſe potuiſſet. Interim Roſcius nullâ impulſus ad interficiendum patrem contumeliâ, nullo parentis odiô provocatus, in recenti memoria peracti ſceleris, conſperſis adhuc, ac cruentis ſanguine paterno manibus, tam ſecurus debitæ parricidis vindictæ, tam quietus perſtitiſſet, ut alto demergi ſomnô potuiſſet?

(Repugnantia à Cauſis.) Atenim quid his immoror diutius, judices? jam ſenſiſtis inflictam optimo adoleſcenti calumniam: jam illatam ſceleris nefandi labem tacitis ſuffragiis depuliſtis. Notus vobis nimirum Roſcii animus, ſpectata primis ab annis la[illegible]ſſima juvenis indoles, & tenerrimus in optimum curas[illegible]n amor; qui non modò tanti ſceleris ſocietatem

tatem non admittit, sed etiam vel levissimam suspicionis umbram amolitur. Scilicet Roscius parentem occidisset, quem amabat tantùm, & à quo vicissim tantoperè amabatur? O si loqui posset infelix Roscius! si redire rursum in hanc lucem, quo sensu doloris summo capitis in discrimine positum suâ causâ videret eum, quem non tam ipsa communio sanguinis, quàm eximia spectatæ pietatis officia, & singularis quædam in parentem charitas amabilem efficiebant.

Sed redeat vobis in memoriam, Judices, qualis ab ipso ineuntis ætatis exordio Roscius extiterit; hæc enim ipsa maleficii, quod irrogatur, ipsi magnitudo facit, ut nisi adolescentis in vita ostendantur expressa parricidii vestigia, res profectò tanta, tam scelesta, tam atrox, tam nefaria credi non possit. Proferatur ergo necesse est turpis adolescentia, omnibus flagitiis vitæ inquinata, sumptus effusi cum probro, ac dedecore, prorupta audacia, summa temeritas, quæ ab insania non abhorreat. Accedat huc oportet odium parentis, animadversionis paternæ metus, amici improbi, servi conscii, tempus idoneum, locus opportunè captus ad eam rem, pœnè dicam, respersas manus sanguine paterno judices videant oportet, si tantum facinus credituri sint.

(Repugnantia ab Effectis.) Vos, vos appello, Accusatores nefarii, & tam inauditæ calumniæ nequissimi artifices; edite nobis, excogitate, fingite etiam, si potestis, aliquod in tota Roscii adolescentia flagitium, per quod, quasi per gradus, ad istam, quam imputatis ipsi, impietatem ascenderit. Nemo repentè fit pessimus, sed in minimis noxis, & levioribus peccatis exercitatum esse quempiam oportet, antequàm in extrema scelera prorumpat; vos mihi eripitis, quod vitiorum omnium extremum est, relinquitis illa, quibus remotis hoc ipsum esse non potest. Nulla culpanda familiaritas, non amor, non

risus, non convivia, non levitas animi ulla ostenditur, & cùm ea non reperiantur, quæ sceleris umbram habent, in eo summum furorem, atque impietatis cumulum reperiri posse insulsissimi accusatores mentiuntur.

Videte ergò, judices, quô tandem animô in hac causa vos esse oporteat. Vestris in manibus adolescentis miseri salus posita est. Videtis testes innocentiæ lacrymas, auditis suspiria, acerbissimum, quô jam exanimatus pœnè est infelix Roscius, luctum intuemini, ah utinam vel hôc pretiô redimere parentis vitam liceret! utinam effusione sanguinis eum ab interitu revocare posset! Hoc ergò date misero adolescenti solatium, ut cum parente optimo, etiam boni nominis famam, quod unum bonum superest, amisisse per vos non videatur.

ALIA EXERCITATIO.

Religio Christiana per universum orbem propagata, magnum miraculum.

Locus à Repugnantibus.

SYNOPSIS.

Exord. & Prop. Dicet Orator, felix illud fuisse Religionis fatum, ut cùm tam multa propagationi ejusdem obsistere viderentur, tamen longè, latéque disseminata sit.

Confirmationem petet 1. à Repugnantibus effectis. Religio Christiana multa præcipit, quæ sunt naturæ contraria, puta, abjicere se infra cæteros, cupiditates domare, colere paupertatem, oblivisci injurias, inimicos diligere, &c.

2. A Causis Repugnantibus. An adhibitus ad id operis Tullius aliquis, qui eloquentiâ, an Philosophus

ſophus, qui argumentorum momentis, an Imperator, qui potentiſſimo inſtructus exercitu Religionem illam colendam eſſe perſuaderet, aut ad eandem amplectendam cogeret, &c. Id perfecêre viliſſimi homunciones, piſcatores duodecim, &c.

3. Ab Adjunctis Repugnantibus, reſiſtentibus ſcilicet populis, qui falſis addicti jam pridem eſſent Numinibus, vetantibûs Imperatoribûs, & vim tormentorum omnium adhibentibús, ne Religio nova induceretur.

Denique veram cauſam afferet, potentiam nimirum divinam, quâ inſtructi duodecim homines, rebus alioquin humanis deſtituti, difficultates omnes ſuperavêre.

Concludet exclamandô: ô miraculum, &c.

ORATIO.

Quàm felici Religionis Chriſtianæ fatô fieri dicam, ut, quæ evellendis ex hominum animis priſcis erroribus, & depravatis longo uſu moribus amandandis nata videbatur; ea tamen in orbem terrarum univerſum ſic diſſeminata, ac propagata ſit, nulla ut regio quantumvis recondita, ſuaviſſimo divinæ illius lucis ſplendore caruerit.

(*Repugnantia ab Effectis.*) Agite enimverò; quot, & quantas habuit Religio Chriſtiana ſuperandas difficultates, quot infirmanda corruptæ naturæ præjudicia, antequàm fidem apud mortalium animos aliquam inveniret? Illa compellebat homines abjicere ſe infra cæteros; at ii parati ſemper aſſurgere, ſubjacere nemini, omnibus ſuperiores eſſe volunt. Illa coërcere libidines, cupiditates frœnare, animo dominari præcipiebat; at ii cupiditatibus liberiùs indulgent, & nullô temperari eas frœnô patiuntur. Illa diſtribuere facultates egentibus, diligere paupertatis incommoda admonebat; at ii cu-

mulandis opibus inhiant, summámque in divitiarum possessione felicitatem esse positam arbitrantur.

Quid cætera appellem Religionis illius quot documenta, tot obstacula? condonare injurias, inimicos diligere; lacessitum silere, benè precari maledicentibus, contumeliis affectum beneficia rependere; à quibus quantum hominum indoles abhorreat, testes ipsi sumus, qui præceptionibus iisdem jam dudum imbuti, vix, ac ne vix quidem in iis exequendis dociles, atque obsequentes invenimur.

(Repugnantia à causis.) Verùm quibûs tandem artibûs adducti sunt homines, ut Religionem naturæ tam adversam, tam repugnantem moribus amplecterentur? an adhibitus Tullius aliquis, qui sermonis elegantiâ demulceret animos, & eloquentiæ vi Religionis dignitatem extolleret? an Philosophus, qui rationum, & argumentorum pondere suscipiendæ illius necessitatem demonstraret? an Imperator potentissimus, qui armorum metu cogeret populos, & extrema quæque contumacibus minaretur? Nullam, mihi credite, ex ista laude partem sibi vindicant, vel Orator, vel Philosophus, vel Imperator; totum illud, quantum quantum est, aggressi sunt duodecim vilissimi homunciones, qui fame morerentur, nisi pisciculos caperent, rudes illiterati, contemptibiles, ignoti. Et tamen, quis credat? opus tam arduum, tam difficile, tam humanis impar viribus perfecêre, quod neque Eloquentiæ subsidiis Oratores, neque argumentorum momentis Philosophi, neque Imperatores numerosissimis exercitibus non dicam exequi, sed ne tentare quidem ausi fuissent.

(Repugnantia ab Adjunctis.) Quanquam ne quis existimet sic invectam in orbem terrarum ab istis hominibus Christianam Religionem, ut conspirantibûs in unum animis excepta sit. Imò tantò in-

infensiores habuit adversarios, quantò graviores leges imponebat. Obstitêre populi, quibus, dum inanem falsorum Numinum cultum proscriberet, interdictum volebat, quidquid in deliciis, atque in amoribus aliquando habuissent. Obstitêre Principes, quorum dissolutos, & omni flagitiorum genere inquinatos mores arguebat. Obstitêre, quantum erat in ipsis, Romani Imperatores, ne fidem obtineret illa Religio, quæ retundebat fastum ipsorum, atque superbiam, quæ effrœnatam dominandi libidinem intra justos limites coërcebat. Quas porrò illi artes, quas non admovêre machinas, ut serpentem, manantémque latius invitîs ipsis, ac repugnantibus Religionem Christianam reprimerent, & suo in ortu penitùs extinguerent? Quid hîc referam equuleos, flagella, rotas, cruces, ferventia liquati plumbi balnea, ardentes craticulas, incensos rogos, & alia id generis crudelissima supplicia, in quibus Neronum furor, Diocletianorum, ac Caligularum immanitas triumphabat. Quid eloquar blanditias, promissa, divitiarum, voluptatúmque illecebras, quibûs vires frangere, enervare animos, eorúmque debilitate constantiam pertentârunt, quos aperta vi superare non potuerant. Verùm neque blandîs deliciarum irritamentîs emolliti, neque suppliciorum infracti terroribûs Piscatores illi duodecim obstacula quæque fortiter devicêre; & pugnantibus nequicquam contra ipsos rebûs, ut sic loquar, universis, Christianam ubique terrarum Religionem stabiliêre.

Atenim sic destituti præsidiîs unde vim roboris tantam hausêre? Repetamus altiùs prodigiorum tam insolentium magnitudinem. Aderat nimirum ipsis è cœlo Deus, cujus causam agebant in terris; hinc periculis omnibûs confidentia illa superior, hinc ex ipsis difficultatibus, rerúmque angustiis fortitudo animi major crescebat. Quid enim divinæ potentiæ, qua

freti tam ardua, támque inaudita moliebantur, resistere valeat? quid hominum consilia contra supremam voluntatem potuissent? O vim divinæ potentiæ admirabilem! O miraculum nullâ temporum memoriâ conticescendum.

CAPUT IX.

Locus ab Adjunctis.

FRequentissimus est hujus Loci usus, & Oratori maximè necessarius, cùm nulla pars sit Orationis, cujuscunque generis illa sit, cui non inserviat.

Quid sunt Adjuncta?

R. Sunt ea, quæ cum re, de qua agitur, non necessariò quidem, sed probabiliter cohærent.

Quot sunt Adjunctorum genera?

R. Tria: Prædentia, quæ rem præcedunt; Comitantia, quæ rem comitantur; Consequentia, quæ consequuntur.

Quid sunt Adjuncta Præcedentia?

R. Causa, concilia, injuriæ illatæ, vel acceptæ, consuetudo, minæ, susceptum iter, omnis denique institutus ad rem apparatus.

Habes exemplum in Oratione pro Sylla n. 52. ubi ab Adjunctis præcedentibus probat, ipsum cum Catilina non conjurâsse. *Nam quis est igitur, qui tum dicat in campum adspirâsse Syllam? atqui si tum se cum Catilina societate sceleris conjunxerat, cur ab eo discedebat? cur cum Antonio non erat? cur in pari causa non paria reperiuntur signa criminis .... hoc tempore cùm maximè arderet conjuratio, cùm Catilina egrederetur ad exercitum; Cassius incendiis, Cethegus cædi præponeretur, Lentulus in urbe relinqueretur: Antonio, ut occuparet Etruriam, præscriberetur; cùm omnia ordinarentur, instituerentur, pararentur? ubi fuit Sylla, Corneli?*

neli? num Romæ? imò longè abfuit. Num in iis legionibus, quò fe Catilina referebat? multò etiam longiùs &c.

Et pro Milone n. 51. *Video adhuc conftare omnia, Judices, Miloni etiam utile fuiffe Clodium vivere? illi ad ea, quæ concupierat, optatiffimum interitum Milonis fuiffe, odium illius in hunc acerbiffimum, in illum hujus nullum; confuetudinem illius perpetuam in vi inferenda, hujus tantùm in repellenda....* Ex his Antecedentibus trahat, Clodium fuiffe infidiatorem.

Et pro Muræna n. 13. probat faltatorem non fuiffe Murænam, quia in eo non reperiuntur ea omnia, quæ faltationem vulgò antecedunt; qualia funt, intemperantia, convivium intempeftivum, & aliæ id genus deliciæ, quarum extrema eft faltatio.

Quænam funt Adjuncta Comitantia?

R. Ad feptem genera vulgò revocantur, quæ hoc verficulò continentur:

Quis, Quid, Ubi, Quibus Auxiliis,
Cur, Quomodò, Quando.

Habes illuftre comitantium Adjunctorum exemplum pro Milone n. 54. *Si hæc non gefta audiretis, fed picta videretis, tamen appareret uter effet infidiator, uter nihil cogitaret mali,* (Quid) *cùm alter veheretur in rheda pennulatus, unà federet uxor; quid horum non impeditiffimum? veftitus, an vehiculum* (Quis) *an comes? quid minùs promptum ad pugnam, cùm pennulâ irretitus, rhedâ impeditus, uxore pœnè conftrictus effet? Videte nunc illum* (Quando) *primùm egredientem è villa fubitò; cur vefperi?* (Cur) *Quid neceffe eft? quî convenit præfertim id temporis? Divertit in villam Pompeji, Pompejum ut videret?* (Quibus auxiliis) *Sciebat in Alfienfi effe, villam ut perfpiceret? millies in ea fuerat. Quid ergò erat mora, & tergiverfationis? dum hic veniret, locum relinquere noluit. Age nunc iter expediti latronis cum Milonis impedimentis comparate.* (Quomodò) *Semper*

per ille anteà cum uxore, tum sine ea, nunquam non in rheda, tum in equo! Comites Graculi, quocumque ibat, etiam cùm in castra Etrusca properabat; tum nugarum in comitatu nihil. Milo, qui nunquam, tum casu pueros symphoniacos uxoris ducebat, & ancillarum greges? ille, qui semper secum scorta, semper exoletos, semper lupas ducebat, tum neminem, nisi ut virum à viro lectum diceres. Cur igitur victus est? (Ubi) *quia non semper viator à latrone, nonnunquam etiam latro à viatore occiditur: quia, quanquam paratus in imparatos Clodius, tamen mulier inciderat in viros...* Habes præcedente numero 53. circumstantias Loci. *Videamus nunc, quod caput est, locus ad insidias ille ipse, ubi congressi sunt, utri tandem fuerit aptior, &c*

Quænam sunt Adjuncta Consequentia?

R. Sunt ea, quæ rem gestam subsequuntur; ùt pallor, rubor, incessus titubans, frequens anhelitus, reprehensio publica, hæsitatio, exhaustum patrimonium, morbi, gladius cruentus, clades, &c.

Habes egregium exemplum Adjunctorum subsequentium pro Milone n. 61. *Quòd si nondum satis cernitis, cùm res ipsa tot, tam claris argumentis luceat, pura mente, atque integra Milonem, nullo scelere imbutum, nullo metu perterritum, nullâ conscientiâ exanimatum Romam revertisse; recordamini per Deos immortales, quæ fuerit celeritas reditûs ejus, qui ingressus in forum, ardente Curia; quæ magnitudo animi, qui vultus, quæ oratio? Neque verò se Populo solùm, sed Senatui tradidit, neque Senatui modò, sed etiam publicis præsidiis & armis; neque iis tantùm, verùm etiam ejus potestati, cui Senatus totam Remp. omnem Italiæ pubem, cuncta Populi Romani arma commiserat; cui se nunquam profectò tradidisset, nisi causæ suæ confideret, præsertim omnia audienti, magna metuenti, multa suspicanti, nonnulla credenti. Magna vis est conscientiæ, Judices, & magna in utramque partem, ut neque timeant, qui nihil*

com-

commiserint, & pœnam semper ante oculos versari putent, qui peccârint.

Et pro Flacco n. 99. *Cùm tabella vobis dabitur, Judices, non de Flacco dabitur solùm, dabitur de ducibus, auctoribúsque conservandæ civitatis: dabitur de omnibus bonis civibus: dabitur de vobismetipsis; dabitur de liberis, dabitur de vita, de patria, de communi salute. Non judicatis in hac causa de exteris nationibus, non de sociis, de vobis, ac de vestra Republica judicatis.*

Idem Philippicâ septimâ pœnè totâ negat, Antonium admittendum esse in civitatem, ídque probat ex iis malis, quæ secum importaturus in urbem esset.

Et pro Milone n. 78. recenset pericula, quæ Reip. imminebant, si Clodius à Milone interfectus non fuisset. *Mandate hoc memoriæ Judices: spero multa vos liberósque vestros in Repub. bona esse visuros: in his singulis ita semper existimabitis, vivô P. Clodio nihil horum vos visuros fuisse. In spem maximam, & quemadmodùm confido, verissimam adducti sumus, hunc ipsum annum, hoc summo viro Consule concussâ hominum licentiâ, cupiditatibus fractis, legibus, & judiciis constitutis salutarem civitati fore. Num quis igitur est tam demens, qui hoc P. Clodiô vivo contingere potuisse arbitretur? Quid? ea, quæ tenetis privata, atque vestra, dominante homine furiosô, quod jus perpetuæ possessionis habere potuissent? &c.*

Quis est Adjunctorum usus?

R. Frequentissimus est quàm qui maximè; præsertim tamen valet ad laudem, ac vituperium, item ad describendum, & narrandum. Etiam in exquirenda intentione, formandisque conjecturis plurimum potest. pro Rosc. Amer. n. 85. *Hunc quæsitorem, ac judicem fugiebant, atque horrebant ii, quibus periculum creabatur, ideò quòd tametsi veritatis erat amicus, tamen naturâ non tam propensus ad misericordiam, quàm implicatus ad severitatem videbatur.*

Quomodò amplificandus, & ornandus hic Locus?

R. Primò expendendum eſt, quid uniuſcujusque circumſtantiæ nomine intelligatur. 2. Conſulendus eſt Cicero, & ad ejus imitationem recurrendum. Atque ut diligentior habeatur Adjunctorum notio, ſingula explicabimus, & petitis ex Cicerone exemplis illuſtrabimus.

Quis. Perſonam ſignificat, in qua ſpectare oportet affectiones animi varias, amorem, iram, artes, virtutes, puta, juſtitiam, prudentiam, fortitudinem &c. Item vitia: v. g. avaritiam, ambitionem, iracundiam, & reliquas animi labes. Præterea in perſona, de qua agitur, attendenda figura corporis, deformitas, pulchritudo, fortunæ, ſive bona externa, nomen, genus, conditio vitæ.

Adjuncta Perſonarum tractat Cicero Ver. 7. n. 143. *In externorum hominum, & maleficorum ſceleratorúmque, in prædonum hoſtiúmque cuſtodias, tu tantum numerum civium Rom. includere auſus es? Nunquámne tibi judicii, nunquam concionis, nunquam hujus tantæ frequentiæ, quæ nunc animô te iniquiſſimo infeſtiſſimóque intuetur, venit in mentem? Nunquam tibi Populi Rom. abſentis dignitas, nunquam ſpecies ipſa hujuſcemodi multitudinis in oculis, animóque verſata eſt? Nunquam te in horum conſpectum rediturum, nunquam in forum Populi Rom. venturum, nunquam ſub legem, & judiciorum poteſtatem caſurum eſſe putâſti? At quæ erat iſta libido crudelitatis exercendæ? quæ tot ſcelerum ſuſcipiendorum cauſa? Nulla, judices, præter prædandi novam ſingularémque rationem.*

Et n. 147. *Videtis cives Romanos gregatim conjectos in latomias, videtis indigniſſimo in loco coacervatam multitudinem veſtrorum civium. Quærite nunc veſtigia, quibus exitus illorum ex illo loco compareant, nulla ſunt, &c.* Idem perſequitur n. 148. & 149.

Ita defendit Roſcium Amer. n. 39. & ab Adjunctis per-

personæ probat non fuisse ab eo patrem occisum. *Patrem occidit Sext Roscius? qui homo? Adolescentulus corruptus, & ab hominibus nequam inductus annos natus magis quadraginta? Vetus videlicet sicarius: homo audax, & sæpè in cæde versatus? At hoc ab accusatore ne dici quidem audistis. Luxuries igitur hominem nimirum & æris alieni magnitudo, & indomitæ animi cupiditates ad hoc scelus impulerunt? de luxuria purgavit Erutius, cùm dixit, hunc ne in convivio quidem ullo ferè interfuisse: nihil autem unquam debuit. Cupiditates porro, quæ possunt esse in eo, qui ùt ipse accusator objecit, ruri semper habitârit, & in agro excolendo vixerit, quæ vita maximè disjuncta à cupiditate, & cum officio conjuncta.*

Et pro Dejotaro n. 26. probat eum non saltâsse senem, qui puer gravissimus, & severissimus fuerat.

Pro Cœlio n. 42. excusat liberiorem consuetudinem à persona Cælii, cujus adolescentiæ multa ignosci oportebat.

Pro Comœdo n. 20. Hominem defendit ex Adjunctis personæ, quibus Chæream fraudulentum probat, & ab eo deceptum Roscium ostendit.

Catilinariâ 3. n. 13. ab Adjunctis personarum conjuratos sceleris reos arguit. *Ac mihi quidem Quirites, cùm illa certissima sunt visa argumenta, atque indicia sceleris, tabellæ, signa, manus, denique uniuscujusque confessio: tum multò illa certiora color, oculi, vultus, taciturnitas. Sic enim obstupuerant, sic terram intuebantur, sic furtim nonnunquam inter se aspiciebant, ut non jam ab aliis judicari, sed ipsi à se viderentur.*

Et Catilinariâ 2. n. 5. Conjuratorum vim, & copias à vilitate personarum elevat, ac deprimit, eosdem describit n. 10. & 18.

Verrinâ 7. n. 139. flagitium Verris exaggerat à dignitate civium Romanorum, quos virgis cædi cruentum in morem jusserat.

Phi-

Philip. 3. à n. 28. ad bellum ſuadet in Antonium ab Adjunctis perſonæ ipſius Antonii, cujus mores, ac vitia deſcribit.

Quid. Negotium ipſum, vel rem, de qua agitur, explicat.

Habes exemplum illius Adjuncti Verrinâ 7. n. 148. ubi crudelitatem Verris in cives Romanos exaggerat. *Si quis Rex, ſi qua civitas exterarum gentium, ſi qua natio feciſſet aliquid in civem Rom. ejuſmodi, nónne publicè vindicaremus; non bellô perſequeremur? poſſemus hanc injuriam, ignominiámque nominis Romam inultam impunitámque dimittere? Quot bella Majores noſtros, & quanta ſuſcepiſſe arbitramini, quòd cives Rom. injuriâ affecti, quòd navicularii retenti, quòd mercatores ſpoliati dicerentur? At ego retentos non queror; ſpoliatos ferendum puto; mancipiis, mercibus ademptis in vincula conjectos eſſe mercatores, & in vinculis cives Rom. necatos eſſe arguo, &c.*

Et ibid. n. 166. *Si tu apud Perſas, & in extrema India deprehenſus, Verres, ad ſupplicium ducerere; quid aliud clamitares, niſi te eſſe Civem Romanum? &, ſi tibi ignoto apud ignotos, apud barbaros, apud homines in extremis, atque ultimis gentibus poſitos nobile & illuſtre apud omnes nomen tuæ civitatis profuiſſet; ille, quiſquis erat, quem tu in crucem rapiebas; qui tibi eſſet ignotus, cùm civem ſe Rom. eſſe diceret, apud te Prætorem ſi non effugium, ne moram quidem mortis, mentione, atque uſurpatione civitatis aſſequi potuit.*

Ubi. Differentia loci compleсtitur, & varias ſpecies; út ſi profanus, ſi ſacer, ſi publicus, ſi privatus, ſi agreſtis, ſi urbanus.

Luculentum Adjuncti illius exemplum Philip. 2. n. 62. *Sed hæc, quæ robuſtioris improbitatis ſunt, omittamus. Loquamur potiùs de iniquiſſimo genere levitatis. Tu iſtis faucibus, iſtis lateribus, iſta gladiatoriâ totius corporis firmitate tantum vini in Hyppiæ nuptiis exhauſeras,*

ſeras, ut tibi neceſſe eſſet in conſpectu populi Rom. vomere poſtridie. O rem non modò viſu fœdam, ſed etiam auditu! Si inter cœnam, in tuis illis immanibus poculis hoc tibi accidiſſet, quis non turpe duceret? in cœtu verò Populi Rom. negotium publicum gerens, Magiſter Equitum, cui ructare turpe eſſet is vomens fruſtis eſculentis vinum redolentibûs gremium ſuum, & totum tribunal implevit.

Et n. 68 *Tu ingredi domum illam auſus es? tu illud ſanctiſſimum limen intrare? tu illarum ædium Diis Penatibus os importuniſſimum oſtendere? quam domum aliquandiu nemo aſpicere poterat, nemo ſine lacbrymis præterire, hac te in domo tamdiu diverſari non pudet? in qua, quamvis nihil ſapias, tamen nihil tibi poteſt eſſe jucundum. An tu illa veſtibula, roſtra, ſpolia cùm aſpexiſti, domum tuam te introire putas? .... Me quidem miſeret parietum iſtorum, atque tectorum; quid enim unquam domus illa viderat niſi pudicum, niſi ex optimo more, & ſanctiſſima diſciplina? Fuit enim ille vir, P.C.* (Pompejus) *ſicut ſcitis cùm foris clarus, tum domi admirandus, neque rebus exteris magìs laudandus, quàm inſtitutis domeſticis. Hujus in ſedibus, pro cubiculis ſtabula, pro tricliniis popinæ ſunt!*

Ejusdem compotationes, & luxum in domo Varronis, hominis abſtinentiſſimi, exaggerat n. 104.

Et pro Milone n. 53. ex opportunitate loci, ex quo pugnabat Clodius, arguit Milonem fuiſſe inſidiatorem.

Et ibid. n. 90. ſcelus Clodii, qui incenderat Curiam, à loci ſanctitate amplificat: *Templum ſanctitatis, amplitudinis, mentis, conſilii publici, caput urbis, aram ſociorum, portum omnium gentium, ſedem ab univerſo Populo Rom. uni ordini conceſſam vidimus inflammari, exſcindi, funeſtari!*

Et oratione 2. in Rullum n. 94. Campanos arrogantes, libidinibúsque perditos à natura loci arguit.

Quibus Auxiliis, hoc eſt, quibús inſtrumentis, ac præſidiis, an baculô, an gladiô, an ſicâ? vel quibus miniſtris, auctoribus, adjutoribus?

Exemplum habes pro Milone in loco jam laudato, ubi tam Milonis, quàm Clodii apparatum deſcribit. *Age nunc iter expediti latronis, &c.*

Et Philip. 2. n. 58. deſcribit apparatum, quô Antonius incedebat cum Mima ſua: *Vehebatur in eſſedo Tribunus plebis, lictores laureati antecedebant, inter quos apertâ lecticâ Mima portabatur, quam ex oppidis Municipales homines honeſti obviàm neceſſariò prodeuntes, non noto illo & mimico nomine, ſed Volumniam conſalutabant. Sequebatur rheda cum lenonibus, comites nequiſſimi, rejecta mater amicam impuri filii tanquam nurum ſequebatur.*

Adde Clodianam cædem, quæ Milonianâ totâ ab eo Loco deſcribitur.

Cur, cauſam ſignificat maximè efficientem, & finalem, ùt quo conſilio, quâ ſpe, quo motu, &c.

Eô Locô Cicero utitur ad Milonis defenſionem n. 32. *Satìs eſt quidem in illa tam audaci, tam nefaria bellua docere, magnam ei cauſam, magnam ſpem in Milonis morte propoſitam, magnas utilitates fuiſſe.*

Et ibidem n. 49. *Age, ſi ita factum, quæ cauſa, cur Romam properaret? cur in noctem ſe conjiceret? quid afferebat feſtinationem? quòd hæres erat? primò erat nihil, cur properato opus eſſet. Deinde, ſi quid eſſet, quid tandem erat, quod ea nocte conſequi poſſet, amitteret autem, ſi poſtridie Romam veniſſet?*

Quomodò, Totius rei geſtæ varios modos complectitur, ùt ſi triumphus, ſi cædes, ſi ſacrificium narratur, ſtatim modus ipſe, & ratio ponitur ante oculos. Poteſt enim diversâ ratione triumphus decerni, & inſtitui, item & cædes.

Exem-

Exemplum habes 7. Verrinâ n. 160. *Ipse inflammatus scelere, & furore in forum venit. Ardebant oculi, toto ex ore crudelitas emicabat; expectabant omnes, quò tandem progressurus, & quidnam acturus esset, cùm repentè hominem proripi, atque in foro medio nudari, ac deligari, & virgas expediri jubet. Clamabat ille miser, se civem Rom. esse .... Cadebatur virgis in medio foro Messanæ Civis Romani, cùm intereà nullus gemitus, nulla vox alia istius miseri inter dolorem crepitúmque plagarum audiebatur, nisi hæc: Civis Rom. sum, hâc se commemoratione civitatis omnia verbera depulsurum, cruciatúmque à corpore dejecturum arbitrabatur. Is non modò hoc non perfecit, ut virgarum vim deprecaretur; sed cùm imploraret sæpiùs, usurparétque nomen civitatis, crux, crux, inquam, infelici & ærumnoso, qui nunquam istam potestatem viderat, comparabatur, &c.*

Ad eum porrò locum referuntur, quidquid tam de Hypotyposi, quàm de Ethopœia, in libro de Figuris diximus. Duæ enim istæ figuræ natæ sunt ad rerum gestarum rationem graphicè describendam.

Quando, Tempus significat, quod aliquid sit actum, an nocte? an pleno die? an æstate, an hyeme, &c.

Pro Quintio n. 81. Nævium Tullius coarguit, probátque, septuaginta passuum millia, aut esse biduô decursa, aut Sext. Nævium compluribus diebus antè misisse in possessionem, quàm postularet, ut ipsi bona possidere liceret.

Pro Lege Manilia n. 35. Pompeji victoriam commendat à celeritate: *Tantum bellum, tam diuturnum, tam longè latéque dispersum, quo bellô omnes gentes ac nationes premebantur, Cn. Pompejus extremâ hyeme apparavit, ineunte vere suscepit, mediâ æstate confecit.*

Pro Milone n. 49. *Atque ut illi nocturnus ad urbem adventus vitandus potiùs,, quàm expetendus fuit: sic Miloni, cùm insidiator esset, si illum ad urbem noctu acce-*

 cessu-

cessurum sciebat, subsistendum, atque expectandum fuit. Noctu, invidioso & pleno latronum in loco occidisset, nemo ei neganti non credidisset, quem omnes salvum esse, etiam confitentem volunt. Sustinuisset hoc crimen primum ipse ille latronum occultator, & receptator locus, dum neque muta solitudo indicâsset, neque cæca nox ostendisset Milonem.

EXERCITATIO.

Goliath immanis Gigas à juniore Davide prostratus.

Locus ab Adjunctis Comitantibus.

SYNOPSIS.

Quis. AN ille est tam timendus hostis populo Israëlitico?

Quid. Describetur infra cadaver, immanis truncus avulso capite, spirantes adhuc minas oculi, &c.

Ubi. Invitabit Orator Philistæos, ut propioribûs oculis aspiciant Imperatorem suum, tingentem suo sanguine terram illam, in qua laurearum segetem metere cogitabat.

Quibus Auxiliis. Tractabit locum illum per Sustentationem. An exercitus totus in hominem irruit? an bellator aliquis egregius illum oppressit? an Saul ipse? hoc perfecit adolescentulus.

Cur. Sic mortalium fastus reprimit DEUS, sic amat hostes suos levibus instrumentis profligare, ne, &c.

Quomodò. Non percutit semper DEUS nocentes fulmine, non ferrum adhibet, aut faces, &c. Erit posteris documentum prostratus bellator fundâ, & lapide.

Quando. Hortabitur Israëlitas, ut agant gratias DEO, cujus in extremo rerum suarum discrimine amicam manum senserint.

ORA-

ORATIO.

Quid video? quale ſe meis oculis offert ſpectaculum! Hiccine eſt immanis Gigas Iſraëlitico populo tam timendus hoſtis? (*Quis*) quem aggredi nemo ſuſtinuit, nemo provocantem ad pugnam auſus eſt opperiri; qui ſolus magni inſtar exercitûs haberi poterat; cujus vel ad aſpectum fortiſſimi bellatores expaveſcebant; tantum animi ferocitate, virium præſtantiâ, corporis immanitate cæteris mortalibus prævalebat. Proh! quàm mutatus à ſemetipſo, quàm diſſimilis diſſolvitur.

(*Quid*) En jacet informe cadaver, extenditur truncus ingens, & avulſum humeris caput ſuo natat in ſanguine. Fruſtra reſides iras ſpirant adhuc oculi, & in torva fronte prioris audaciæ veſtigia deprehendas; ſilet lingua procax in omne tempus, & lumina in æternam noctem clauduntur.

Adeſte Philiſtæi, quotquot eſtis, tanto præſidio, dum viveret, tumidi nimiùm, & inſolentes, accedite propiùs; aſpicite curioſîs oculîs veſtrum Imperatorem. Ecce terram illam ſuo inficit ſanguine, quam inacceſſam fore, & ab armis noſtris intactam confidebatis: (*Ubi*) hîc dedecoris, & opprobrii multa vobis ſeges exurgit, ubi laurearum, ac palmarum meſſem amplam exſpectabatis.

At quis proſtravit tam terribilem, tam metuendum bellatorem? quis ſpes cum eo veſtras afflixit! quis illatam toti populo, ipsíque Deo injuriam vindicavit? (*Quibus auxiliis.*) An irrumpens in eum univerſus exercitus ſua hominem unum multitudine oppreſſit? an ſelectus ex omni populo vir aliquis fortiſſimus formidandum Gigantem aggreſſus eſt? an ipſe Saul tot palmîs, & partis toties de Philiſtæa gente victoriis conſpicuus tumidos viri inſolentis faſtus repreſſit? Exſpectate dignius aliquod

admiratione facinus, & prædicandum posteris miraculum suspicite. Rem peregit pastor imbellis; rudis, & imperitus belli adolescentulus, & tractandis armis nondum idoneus.

(*Cur.*) Sic mortalium superbiam contundis ô Deus! ac ne quid suo confisus robore, & solertiâ ferox insolescat; ne debitam tibi rei benè, feliciterque gestæ gloriam audeat sibi vindicare; quos adversarios experiris, quos plectere pro tua æquitate statuisti, eosdem amas levibûs quibusque instrumentis profligare.

(*Quomodò.*) Neque verò fulmine semper nocentes feris, & dejicis superbos; non adhibes ferrum, & faces ad vindicandas hominum injurias. Erit in omne tempus salubre mortalibus documentum immanis ille Colossus fundâ prostratus, & lapide, quid valeas, quàm frustra tibi genus hominum illudat; quàm sit inutile ac supervacaneum, quidquid contra voluntatem tuam struit, ac molitur.

(*Quando.*) Vos verò dilectus supremo Numini, & amabilis populus, plaudite Israëlitæ, & immortales liberatori vestro gratias persolvite. Sic ille vestræ saluti consulit, sic opitulatur suis, & in extremo rerum discrimine, cùm spes affulget nulla, cum retrò fluere, ac desperata prorsus esse cuncta diceres, acerrimum se defensorem, ac præsentissimum vindicem exhibet.

ALIA EXERCITATIO.

Trajectus à Gallis Rhenus inspectante, & obsistente in adversa ripa hostium exercitu.

Ab iisdem Adjunctis comitantibus.

SYNOPSIS.

Quis. EXord. à laudatione gentis Gallicæ, cui nihil dicet esse impossibile, quantumvis plenum periculis videri possit.

Quid

Quid. Deſcribet objectas Gallicæ virtuti moras. Non foſſæ, non paludes, non propugnacula hoſtium manibûs extructa, ſed flumen rapidiſſimum, & altiſſimum naturâ ſuâ Gallorum impetus retardabat.

Quibus auxiliis, & Quomodò. Dicet Orator, Gallos non conſtruxiſſe pontem exemplô Xerxis ; non derivâſſe flumen, ùt fecerat olim Cyrus, non comparâſſe navigia, ſed ingreſſos flumen ipſum, & rapidiſſimas aquas equô trajeciſſe, in quibus ſtare pontium ſtructura non potuiſſet.

Ubi, & Quando. Deſcribet expertes formidinis Gallorum animos mediis in periculis, ſtantes adverſa in ripa hoſtes, & tormenta omnia in Gallos explodentes.

Cur. Oſtendet unò comparandæ gloriæ, & oſtentandæ fortitudinis deſideriô impulſos ad tentandam tanti periculi aleam.

Concludet extollendo, prodigium illud vix ullam apud poſteros fidem inventurum.

ORATIO.

Ne pigeat revocare in memoriam illuſtriſſimum Gallicæ fortitudinis ſpecimen, & facinus omnium linguîs, ac ſermonibûs decantatum toties, etiam poſt longum tempus retractare. (*Quis*) Crederent unquam poſteri, quod dicturi ſumus ; & rei tam fidelibus monumentis conſignatæ fidem adjungerent, niſi jam diu eam obtinerent Galli apud univerſos populos famam, nihil ut ſit tam arduum, quod non aggrediantur, nihil tam plenum periculîs, quod non ultrò ſubeant, nihil tam inexpugnabile, quod vincere non ſoleant, ac ſuperare.

(*Quid*) At quantum illud fuit, quámque ad admirationem ſingulare, quod de ipſa rerum natura triumphare Galli viſi ſunt, neque oppoſitis ab ea potentiſſimis obicibus potuit virtus eorum invicta re-

tardari. Vidit enimverò noſter exercitus objectam ſibi non foſſæ, non muri, non propugnaculi, non paludis moram, aut quidvis aliud inuſitati operis repagulum, quod hominum manus fabricaverant, ſed altiſſimi, rapidiſſimique fluminis alveum. Rhenum uno verbô, quem non tum muniti undique aggeres, propugnacula, inſulæ tuerentur, quàm vis aquarum immenſa, & nusquam hactenus pertentata defenderet: vidit, inquam, neque has ſibi vias inſuperabiles putavit.

(*Quibus auxiliis & Quomodo.*) Tamen non contabulavit fluvium, ut Xerxes, aut Cæſar; non derivavit, ùt Cyrus; non adhibuit navigia, ùt mos eſt bellorum, Martisque communis; ſed immenſos aquarum vortices, illud pelagus ſecurus eques ingreditur, pedem figit, ubi ſtare pontium ſtructura non potuiſſet, aquas ambulat, quas navigiis transmittere periculoſum fuiſſet.

(*Ubi & Quando.*) Quod ſi feciſſet unus aliquis in tanto exercitu, ſi imminentis hoſtis contemptor in adverſam ripam evaſiſſet, hominis induſtriam, fortitudinem miraremur. Nunc autem trajeciſſe turmas integras, inſpiciente hoſte, ripam inſidente, tormentis, jaculis, telis omnibus ingruente non repulſas fuiſſe, non territas: ſed in hoſtium arces intonuiſſe, ex inferiore loco irruiſſe in propugnacula, obſiſtentes, ac repugnantes trucidâſſe, mactâſſe, occidiſſe: id ſi admirabile quiddam ac prodigioſum non dicimus, veſtram fidem! quid deinceps à nobis in miraculorum numero reponetur?

(*Cur.*) Neque verò hæc patrata quis putet à Gallis aut periculi metu, quod inſtaret, aut potiundæ ſpe prædæ, quam ambirent, aut propagandi longius imperii gratiâ, quod interpoſiti fluminis repagulum arctiùs coërceret; fuerint illa priſcis Heroibus virtutis incitamenta. Hæc una genti Gallicæ merces propoſita, unum hoc erit tantæ fortitudinis

præ-

præmium, si nova quædam fiat ad comparatam jam laudem acceſſio, & inuſitatum anteà invicti roboris exemplum futuris ætatibus oſtentetur.

Gaudeat ergò partâ tam inſigni facinore gloriâ, & apud ſeros nepotes eam, quam meruit fortitudinis invictæ laudem, ſibi gratuletur.

EXERCITATIO.

Vitellii in Senatu Oratio, quâ Piſonem illatæ Germanico mortis reum accuſat.

Locus ab Adjunctis, Antecedentibus, & Conſequentibus.

SYNOPSIS.

Exord. DIcet, non venire ſe, aut communi, aut propriò inflatum odiò ad Piſonem accuſandum.

Propoſitio. Deferre ſe ad Senatum extrema morientis Germanici verba, quibûs ipſorum æquitatem adversùs interfectorem ſuum flagitabat: quod unum etſi ſufficeret ad probandam accuſationem, multa alia ad eandem confirmandam concurrere.

Confirmatio. Petetur ex duplici capite. 1. Ab Adjunctis antecedentibus, & ab odio Piſonis in Germanicum, quod probabit tam à publica oratione, quam habuerat Piſo in Germanicum Athenis, quàm à privatis ſermonibus, in quibus carpere Germanicum affectabat.

2. A corrupta militia in Syria, ſuffectis fortiſſimorum Centurionum in locum ignavis militibus, quos ea ratione conciliatos in Germanicum incitaverat.

3. A miſſis frequenter exploratoribus, dum Ger-

manicus ægrotaret, qui morbi, & porrecti veneni eventum nunciarent.

Deinde idem arguet ex Adjunctis consequentibus & 1. à ludis,& sacrificiis, & aliis lætitiæ signis, quæ Piso post Germanici mortem ediderat, quem locum tractabit per Antitheses, comparando Pisonis gaudium cum publico Romæ, civitatum, totius exercitûs mœrore.

2. Ab alba veste, quam Plancina Pisonis conjux induerat, atrâ, quam gerebat, depositâ.

3. Ab oppugnata Agrippinæ classe, quæ Germanici cineres cum universa ejus familia veheret. Non habuit satis Piso, tollere Germanicum de medio, nisi totam ejus familiam perderet, quasi verò speravisset defuturos accusatores, si spem Gentis inclytæ totam excidisset.

4. Ab absentia Pisonis, qui venire Romam jussus ad purgandum illatum crimen, abnuerat obsequi.

Denique ab ornata Pisonis domo, quam, ut Judicees subire velint, sceleris vestigia deprehensuri, hortabitur.

Conclusio. Per Deprecationem, &c.

ORATIO.

Etsi incredibilis civitatis totius in præmatura Germanici morte luctus, ac mœror, meáque cum fortissimo Principe necessitudo satis adhortantur, ut meritas ab æquitate vestra, judiciorúmque vestrorum severitate in parricidam ipsius repetam pœnas; nolite tamen existimare Patres conscripti, me vel publicó, vel privato adductum odió in istud sanctitatis domicilium accessisse, ut Pisonem, virum post hominum memoriam longè scelestissimum, in tam frequenti consessu accusarem.

Quare ignoscet mihi vel in istis rerum adjunctis universus populus, si neque suis, neque meis ipsius ini-

inimicitiis hodie serviam. Satis habebo deferre vobis, Patres conscripti, tristes infortunatissimi Principis querelas, qui nefario adversariorum suorum scelери coactus cedere, hoc unum habuit acerbissimæ mortis solatium, si suam vestris in manibus causam deponeret. Utinam extremos morientis spiritus excipere, & ultimas voces audire vobis contigisset. Parcite, inquiebat, unumquemque nostrûm, fidissimos rerum suarum comites respiciens, parcite, amici, inanibûs lacrymis miseri Principis funus prosequi. Exteræ gentes Germanicum lugeant; vos, si quid amico indultum volueritis, facite, Senatus ut sciat, me Pisonis odiô, atque insidiis interceptum interire. Hæc una vox, hoc unum fortissimi viri testimonium etsi sufficeret per se satis ad evincendam interfectoris perditissimi improbitatem; tamen offerunt se mihi tam multa sceleris argumenta, ut perstringendis eorum nonnullis temperare non possim.

(Adjuncta antecedentia, Odium &c.) Oderat Germanicum Piso, P. C. & ita oderat, ut nullâ provocatus unquam injuriâ suam Germanico salutem, ac vitam deberet. Sed quid adeò mirum est, si Pisoni cum tanto viro tam parùm conveniret? Nam quæ poterat esse societas rationis cum amentia, pudoris cum libidine, fortitudinis cum ignavia, virtutum omnium cum nequissimo vitiorum omnium comitatu? Quid dicam quàm sæpè privatis in colloquiis maledicendi de Germanico, vellicandi res ab eo præclarè gestas, allinendi labem ipsius moribus occasionem arriperet? Saltem si pestiferum invidiæ suæ viros inter angustos nefarii pectoris limites continuisset; si tantùm inter paucos contentæ jam diu malevolentiæ labem effudisset, *(Maledicta privata, & publica.)* At media in luce, coràm universo exercitu detrectare de Germanico cruentum in morem non dubitavit. Neminem urebat scilicet, quòd æqui-

æquitatem populi Romani apud exteras gentes Germanicus humanitate sua commendabat? quod significatione benevolentiæ Atheniensium animos demerebatur. Volebat Piso eos haberi duriùs, & quod obtineri clementiâ poterat, id verberibûs, ac plagis malebat extorqueri.

(Corrupta à Pisone militia in Syria.) Quamquam ne quis existimet, constantem esse in ea morum severitate Pisonem; non est ille tam rigidus, ac ferreus, ut flecti, ac mansuescere nesciat. Voluit interdum videri clemens, ac misericors. Testis Syria, in qua tam insignia mansuetudinis suæ vestigia hominum suavissimus impressit. Hîc habebant hyberna castra legiones nostræ, quæ sub Germanici institutione hanc erant assecutæ militaris disciplinæ laudem, ut neque minus segniter suas quisque vices obiret, quàm si à tergo institisset hostis, neque modestè minùs, ac civiliter viverent, quàm si medios inter vices versarentur. Non placuit Pisoni ista vivendi forma; offendit hominem mitissimum asperior ratio disciplinæ. Positas ab Imperatore leges reformandas putavit legatus consultissimus, idémque blandissimus; novum in castra morem induxit, & ejectîs fortissimîs quibûsque Centurionibûs ignavos eorum in locum milites suffecit; hac spe fretus nimirum, ut dum indulgentiâ suâ foveret militum socordiam, rigidioris invidiam disciplinæ in Germanicum traducere.

(Exploratores à Pisone missi, dum Germanicus ægrotaret.) Et dubitaret aliquis, conjurâsse Pisonem illius in vitam, quem càpitali odiô persequebatur? Parco hîc memorare P. C. ut ægrotante Germanico frequentes in ejus castra exploratores, atque emissarios Piso mitteret, qui morbi illius, cujus auctor ipse & causa extitisset, seriem, vim, progressus in dies singulos referrent; ut, crescente malô, cresceret pariter Pisonianæ familiæ gaudium, & remittente inter-

dum

dum fatalis veneni contagio, singulorum ora contabescerent.

(Adjuncta consequentia.) Sed quid in istis diutiùs immoror, quæ si Pisonem illatæ Germanico mortis reum non arguerent, quæ sunt obitum ejus consecuta, ejusdem parricidii conscium satiùs evincant. *(Pisonis gaudium in publico mœrore.)* Revocate, quæso, animis P. C. quanto bonorum omnium luctu perlatus ad nos fuerit de Germanici morte nuncius; quanta singulos Ordines invaserit, & quàm sincera comploratio; ut universa hæc civitas repentino concussa metu lamentari cœpit, quasi Parens patriæ occidisset. Interim Piso, quasi re gestâ feliciter, sacras Diis immortalibus hostias immolabat; dum populi totius suspiriis, ac gemitibûs Roma personaret, Piso festas solennis lætitiæ voces incendebat: dum squalerent municipia, afflictarentur coloniæ, civitates hujus imperii universæ civi fortissimo parentarent, Piso triumphalem ludorum pompam populo exhibebat: dum orbatæ invictissimo duce legiones abjectis hastis, amarissimo sese luctui permitterent, Piso militum suorum voluntates, ac gaudia effusis largitionibûs redimebat. Ipsa, ipsa viri nequissimi conjux Plancina noluit in tanta gestientis familiæ exultatione sui pariter gaudii publicum negare monimentum, & quæ fuerat sceleris particeps ac machinatrix, rebús ad votum fluentibus sibi non gratulari. Hinc positâ veste, quam gerebat, pullatâ, quasi metuisset lætissimi triumphi diem lugubri cultu funestare, decentiorem ornatum induit, & candidis amicta vestibûs sese palàm ostentavit.

At ista levia sunt, P. C. attendite animis ad graviora. *(Oppugnatio Agrippinæ classis à Pisone.)* Non stetit per Pisonem, quin unà cùm Germanico tota Cæsarum familia occumberet; ac nisi tutelares Imperii hujus genii paratam Agrippinæ, Germanicíque liberis cladem avertissent, orbatum fortissimo robore

re Rempublicam nostram lugeremus. Nam quid loquar, quod nemo vestrûm ignorat, P. C. quales per insidias, & quàm validâ manu oppugnata classis illa fuerit, quæ tristissimas Germanici reliquias, desolatámque ipsius familiam Augusti nepotes deportaret? Grates enimverò vobis, Superi, qui nobis charissima illa capita, dum graviùs lacesserentur, conservâstis; qui contra spem omnem, expectationémque nostram publicæ incolumitati, ac saluti providistis.

Te verò, hominum sceleratissime, quis demum furor in tot innocentes victimas armabat? quis erat sensus pestiferæ conjurationis? qua spe ad fundendum tot Cæsarum sanguinem incitabâre? Putabas nimirum, si Germanici Familiam sustulisses, neminem imposterum adfore, qui parricidii tui immanitatem revelaret; qui te huic Ordini amplissimo meritâ mulctandum pœnâ deferret? At quàm fallus opinione tuâ es! Tot habebis accusatores, quot sunt in hac urbe cives optimi, quot in Romanis legionibus fortunati Germanici commilitones, quot sunt in tota Italia Reipublicæ nostræ defensores acerrimi, (*Absentia Pisonis ab urbe.*) Verùm quia nec eâ parte salvum se, & incolumem fore sensit, aliam homo vaferrimus ineundam putavit exitii, quod imminere sibi videbat, declinandi rationem. Scitis ipsi, P conscripti, quâ contumaciâ venire jussus, ut illatâ accusatione sese purgaret apud vos, parere abnuerit; quàm ægrè demum hinc judiciorum vestrorum æquitate perterritus, inde amicorum consiliis, qui spem impunitatis, si adesset, injiciebant, victus, & impulsus in hanc urbem redierit.

(*Ornata Pisonis domus.*) Quanquam videte, quæso, P. C. ut ipsa se prodit improbitas, & in paratos laqueos ultrò irruit, & fuci, quem obduxerat, impatiens, talis postmodùm, qualis est, videri amat. Venit Piso, ut objectum sibi crimen dilueret, ut osten-

de-

deret, nullam habuisse se in Germanici morte partem; tamen dum mœrent omnes, dum jacet confecta seniô tota civitas, dum luctum, ac mœstitiam spirant omnia, sola Pisonis domus luctu vacat. Succedite enimverò P. C. Pisonis in domum; quid hîc pompam lætissimam, celebrem triumphi apparatum, quid gratissimam festivitatem non sapit? Quid igitur moræ est, quin latentem etiam reum vestris sententiis eruatis, &, quam meritus est scelere suo pœnam, irrogetis? Hoc repetunt pii Germanici cineres, hoc desolata liberorum ipsius orbitas, hoc Augusti neptis Agrippina flagitat, & obtestatur.

ALIA EXERCITATIO.

Romani cujusdam ad Coriolanum Oratio, cùm matris, & uxoris precibûs expugnatus, Romam ab obsidione solvere statuisset.

Locus ab Adjunctis antecedentibus, & consequentibus.

SYNOPSIS.

Exord. Rem ipsam, quam facere parat, exhibebit, scilicet expugnatum fuisse mulierum precibûs illius animum, quem Legati Romanorum, amor patriæ invictum senserant.

Propositio. Petet, an abjecerit laudabile consilium, quod inierat, vindicandi Romam ab iniqua plebis dominatione; an non videat periculum, quod adeat, si ab incœpto destiterit.

Priorem partem probabit ab Antecedentibus, jubebitque ipsum meminisse, quo studiô libertatis arma sumpserat; non te privatæ injuriæ, non populi odium, sed patria jugo mancipata stimulavit; non potuisti ferre dominantem nobilitati, & leges imponen-

nentem populum. An elanguit ardor ille muliercularum precibûs evictus, &c. an docilis populus factus est, &c.

Alteram partem probabit à Consequentibus, exponétque, quàm multum timendum habeat à Romanis, qui seriùs ociús illatas injurias ulciscentur; quam multa ab ipsis Volscis, qui patientur iniquiùs initum cum ipsis fœdus abrumpi, &c.

Conclusio. Per vehementem Deprecationem.

ORATIO.

Ergo vinceris, Dux fortissime? metuenda tuis hostibus, & fatalia postmodùm futura ponis arma? Roma pacem obtinet? Scilicet imbelles fæminæ animum illum expugnant, quem nulla unquam bellorum pericula, nullæ Senatûs preces, nullus mœrentis, & obsequentis populi dolor, nullæ quantumvis honorificæ oblati fœderis conditiones, non ipsa ruituræ jam jam in cineres patriæ charitas inflexerat? Equidem non incusem ego pietatem tuam, Dux fortissime; scio, quid blanda conjux apud fidum conjugem, quid verenda mater apud amantem filium possit. At patere, meum ut stuporem tibi, & incredibilem, qui pro te me angit, metum aperiam. Nam quid putem demum, vel quid loquar? An oblitus hodie tui es? an periculum non vides, quod subis? Sic inchoata tanto ambitu cœpta momentô excidunt? sic propriæ salutis contemptor in apertum exitium corruis?

(*Antecedentia.*) Ah! liceat revocare tibi in memoriam, quo te consiliô ad oppugnandam Romam accinxeris; quis fuerit sensus armorum tuorum, cùm inferre bellum patriis mœnibus statuisti. Non te impotens ambitio, non cæca dominandi cupiditas, non civium tuorum odia, non injuriarum recordatio, non implacabilis vindictæ furor manum armârunt,

runt. At te sincera patriæ charitas, libertatis amor, Romæ gloria, Imperii salus ad suscipiendum bellum hoc pepulêre. Non potuisti ferre dominantem plebem, dum nobilitas sentiret: doluisti, illam regnaro, quæ parere didicerat, hanc obsequi, quam imperare decuisset. Exarsisti nobili studiô vindicandæ ab infami jugo patriæ, quam diligis, & in pristinum libertatis decus restituendæ. Tu suum sacris legibus vigorem, suam Magistratibus reverentiam, Patribus auctoritatem asserere meditabaris. Huccîne tandem recidit dignum Coriolano consilium? tam citò ardor ille nobilis deferbuit? remisit virtus illa, & , quam superba Roma vereri primùm visa est, adversùs muliercularum lacrymas elanguit? At ni te gloriæ studium, libertatis decus, tuorum amor, patriæ salus moveat: piget dicere, moveat te periculi gravitas, quod imminet, si rerum hoc in discrimine inflecti te indignis precibus permiseris.

(Consequentia.) An ergo tam parùm nôsti populum illum perduellem, cui parcis? Nempe jam posuit furores, jam docilis factus est, & mansuescere didicit, jam patiens excipiet jugum; nihil ille deinceps iniquum meditabitur; nihil retinebit veteris pertinaciæ; exosus turbas, ac tumultus innatæ levitatis obliviscetur? non dolebit unquam illatam sibi ab eo fuisse vim, quem expulerat? nihil pigebit, abjecisse se illius ad pedes, quem olim proscribere meminerit? reverebitur usque, aut etiam amabit Coriolanum, quem, nisi obstitisset conjux, nisi vetuisset mater, ferocem victorem, & implacabilem expugnatorem expertus fuisset?

Sed esto: Romani nihil in te peccent; tam mites in posterum, tam dociles habeas, quâm rebelles olim, quàm contumaces persensisti. Nihilne videtur tibi, quod à Volscis metuas? Non iniquo ferent illi animô violari fœdus, quod sancitum a te cum ipsis

eſt? Non indignabuntur, deſeri ſe ab eo turpiter, quem ejectum patriâ, exulem, & egentem conſilii exceperunt? non irruent in te tanquam in proditorem? non te repetent ad pœnas, devotam furori ſuo victimam, & conceſſam ingratæ urbi pacem tuo ſanguine non redіment?

Ah! ne tuam ipſius in ruinam præceps corruas, Dux fortiſſime! Si tuæ conſultum gloriæ in perpetuum tempus eſſe volueris; ſiqua tuendæ ſalutis cura te remordeat; niſi laborum tuorum ſocios, tuæque ſortis comites in apertum capitis diſcrimen objicere volueris; perſta firmiter in eo conſilio, quod iniiſti tam laudabiliter, tam feliciter promoviſti. Securus eſto matris ac conjugis, quibus nihil periculi imminet, ſi viceris. Permitte illas tantiſper dolori ſuo, dum triumphi tui magnitudo lacrymas abſtergat, & breviſſimi luctûs moram magno gaudii fœnore conſoletur. Interim Romæ mœnibus exercitum admove. Rerum mox dominus, atque arbiter, ſi quid indulgere patriæ volueris, tantò gratius beneficium impendes, quantò minus exſpectatum illa ſibi gratulabitur.

CAPUT X.

Locus à Cauſis.

Quid eſt Cauſa?

R. Cauſa vulgò definitur à Philoſophis: Id, unde res aliqua eſt.

Quotuplex eſt Cauſa?

R. Quadruplex. Efficiens, Materialis, Formalis, & Finalis.

Quid eſt Cauſa Efficiens?

R. Eſt id, à quo res habet, ut exiſtat. Alia autem eſt Phyſica, ùt artifex domûs, alia Moralis, ùt ſpes præmii.

Quid eſt Cauſa Materialis

R. Eſt

R. Est id, in quo, vel ex quo fit aliquid, ùt lignum est causa materialis scamni, parietes domûs; quia ex ligno fit scamnum, domus constat ex parietibus.

Quid est Causa Formalis?

R. Est ratio quædam, & forma, per quam res alîqua in sua natura ita constituitur, ut per eandem à cæteris distinguatur. Hæc porrò triplex vulgò numeratur; Essentialis, ùt anima in homine, Accidentalis, ùt calor in igne, Artificialis, ùt color ductus in tabella.

Quid est Causa Finalis?

R. Est ea, propter quam aliquid fit. Ita beatá vita est causa finalis hominis, quia agit omnia, ut illam acquirat.

Quomodò ducitur argumentum à Causis?

R. 1. Si tollantur Causæ, & negentur, tolluntur pariter, & negantur Effectus: v. g. nullus fuit Architectus, ergo nulla domus.

2. Si affirmetur causa necessaria, effectus quoque affirmabitur. v.g. Fuit ignis in hoc loco, ergo & calor.

3. Si res possibilis ostendatur ex vi, & potentia Causarum. Ita probare poteris resurrectionem esse possibilem ex eo, quòd DEUS sit Causa efficiens, & materia, sive Causa materialis, homine etiam mortuo, superstes maneat.

Exempla Causæ Efficientis pro Rosc. Amer. n. 38. ubi probat, eum non esse parricidii reum: quia caret iis vitiis, quibûs ad parricidium stimulari aliquis, & incendi possit: *Quibus tandem te, C. Eruci, argumentis accusatorem censes uti oportere? Nónne & audaciam ejus, qui in crimen vocetur, singularem ostendere, & mores feros, immanémque naturam, & vitam vitiis, flagitiisque omnibus deditam, & denique omnia ad perniciem profligata & perdita; quorum tu nihil in Sex. Roscium ne objiciendi quidem causâ contulisti.*

In Pisonem n. 41. Carpit in ipso mollitiem vitæ

tanquam causam vitiorum omnium, quibus erat deditus : *Nam ille gurges atque belluo natus abdomini suo, non laudi atque gloriæ cùm Equites Rom. in provincia, tùm Publicanos nobis & voluntate, & dignitate conjunctos omnes fortunis multos famâ vitáque privásset, cùm egisset aliud nihil in illo exercitu, nisi ut urbes depopularetur, agros vastaret, exhauriret domos, ausus est à Senatu supplicationem per literas postulare. Tunc etiam atque adeò vos geminæ voragines, scopulíque Reipublicæ, vos meam fortunam deprimitis, vestram extollitis.*

Sic in Oratione pro Milone exponit causis, cur Clodius Milonem odisset, n. 35. & pro domo sua, cur multi à se descivissent. n. 6. & 7. Et pro Sylla n. 48. probat nihil esse, cur irascatur Torquatus, quòd Syllam defendat.

Quis est usus Causæ Efficientis?

R. Valet maximè ad rem amplificandam. Sic in Verrina 3. n. 7. Verrem exhibet agitatum scelerum pœnis, quæ tam in Deos, quàm in homines commiserat. *Agunt eum præcipitem pœnæ civium Rom. quos partim securi percussit, partim in vinculis necavit, partim implorantes jura libertatis, & civitatis in crucem sustulit. Rapiunt eum ad supplicium Dii patrii, quòd iste inventus sit, qui è complexu parentum abreptos filios ad necem duceret, & parentes pretium pro sepultura liberûm posceret. Religiones verò, ceremoniæque omnium sacrorum fanorúmque violatæ, simulacráque Deorum, quæ non modò ex suis templis ablata sunt, sed etiam jacent in tenebris, ab isto retrusa, atque abdita consistere ejus animum sine furore, atque amentia non sinunt.*

Valet etiam ad rem minuendam. Ita Cicero extenuat res bellicas Cæsaris tanquam Imperatoris minùs proprias, ut ejus clementiam extollat, quâ Marcello injurias condonárat n. 6. pro Marcello. *Bellicas laudes solent quidam extenuare verbis, eásque detrahere ducibus, communicare cum militibus, ne propriæ sint*

Im-

Imperatorum. Et certè in armis militum virtus, locorum opportunitas, auxilia sociorum classes commeatus multum juvant. Maximam verò partem, quasi jure suo, Fortuna sibi vindicat, & quidquid est prosperè gestum, penè omne ducit suum, &c.

Valet etiam ad hortandum. Sic 2. Verrinâ n. 51. Glabrionem hortatur hôc modô Tullius ad suscipiendam judiciorum causam: *Cogita, qui sis, quô locô, quid dare populo Rom. quid reddere majoribus debeas. Fac tibi paternæ legis Acilia veniat in mentem qua lege populus Romanus de pecuniis repetundis optimis judiciis severissimis que judicibus usus est. Circumstant te summæ auctoritates, quæ te domesticæ laudis oblivisci non sinant, quæ te dies, noctésque commoneant. fortissimum tibi patrem, sapientissimum avum, gratissimum socerum fuisse.*

Item & ad dehortandum ille Locus utilis est. Sic in libro de Senectute n. 40. 41. ut excitet voluptatis odium, & ab ea deterreat, exhibet perniciosos voluptatis affectus: *Hinc patriæ proditiones, hinc rerum publicarum eversiones, hinc clandestina cum hostibus colloquia nasci dicebat; nullum denique scelus, nullum magnum facinus esse, ad quod suscipiendum non libido voluptatis impelleret. Stupra verò, & adulteria, & omne tale flagitium nullis aliis illecebris excitari nisi voluptate; cùmque homini sive natura, sive quis Deus nihil mente præstabilius dedisset, huic divino muneri ac dono nihil tam esse inimicum, quàm voluptatem! nec enim dominante libidine temperantiæ locum esse omnino, nec in voluptatis regno virtutem posse consistere.*

Exempla Causæ Materialis habes Verrinâ 6. n. 64. Exaggerat furtum Verris à materia candelabrorum, quæ rapuerat, quia gemmis, & aurô constabant. *Candelabrum è gemmis clarissimis opere mirabili perfectum.* Et Ibidem n. 62. *Non pauca etiam pocula ex auro, quæ, ut mos est regius, & maximè in Syria, gem-*

mis erant distincta clarissimis. Erat autem vas vinarium ex una gemma pergrandi, trullâ excavatâ cum manubio aureo.

Et Verrina 4. n. 83. Sthenii elegantem à materia comendat suppellectilem, quam Verres variis modis suam fecerat. *Etenim Sthenius ab adolescentia studiosiùs paulò hæc comparârat, suppellectilem ex ære elegantiorem & Deliacam, & Corinthiam. Tabulas pictas etiam argenti benefacti, prout Thermitani hominis facultates ferebant. Quæ posteaquàm ipse abstulit, alia rogando, alia poscendo, alia sumendo, ferebat Sthenius, ùt poterat, &c.*

Item lib. 2. de natura Deorum n. 39. Sidera commendat à materia. *Atque hâc mundi divinitate perspectâ tribuenda est sideribus eadem divinitas, quæ ex nobilissima, purissimáque ætheris parte gignuntur, neque ullâ prætereà sunt admista naturâ, totáque sunt calida atque perlucida.*

Quis est usus illius Loci?

R. Valet hic Locus ad commendationem manufactorum, ad extollendum rei alicujus pretium, aut idem minuendum. Sic pro Muræna Jurisprudentiam elevat ab exilitate rerum, circa quas versatur n. 19.

Exempla Causæ Formalis suppeditat Oratio pro Sextio n. 47. ubi Tullius probat, mortem sibi expetendam fuisse potiùs, quàm timendam, quia hominis animus immortalis est: *An mihi ipsi, ùt quidam putant, fuit mors æquô animo oppetenda? quid tum? mortémne fugiebam? an erat res ulla, quam mihi magis optandam putarem? aut ego illas res tantas in tanta improborum multitudine, cùm gerebam, non mihi mors, non exilium ob oculos versabantur? Non hæc denique à me tum, tanquam fata, in ipsa re gerenda, continebantur? an erat mihi in tanto luctu meorum, tanta disjunctione, tanta acerbitate, tantâ spoliatione omnium*

ue-

ta pendebant ab humero: sinistra manu retinebat arcum, dexterâ ardentem facem præferebat.

Item candelabrum jam à nobis laudatum extollit ab egregio operis artificio n. 65. ibidem. *Etenim erat eo splendore, qui ex clarissimis, & plurimis gemmis esse debebat; ea varietate operum, ut ars certare videretur cum copia: ea magnitudine, ut intelligi posset, non ad hominum apparatum, sed ad amplissimi templi ornatum esse factum.*

Quis est usus illius Loci?

R. Valet ad explicandam, & describendam rem clariùs, etiam ad amplificandam.

Habes exempla Causæ Finalis pro Roscio Amer. n. 84. ubi Tullius probat à Fine, non fuisse Roscium patris interfectorem, quia nullum habere poterat ipsius occidendi propositum finem: *Sic vita hominis est, ut ad maleficium nemo conetur sine spe atque emolumento accedere. Lucius ille Cassius, quem populus Rom. verissimum & sapientissimum judicem putabat, identidem in causis quærere solebat, cui bono fuisset.*

Sic & pro Millone n. 32. concludit Cicero, insidias non ab alio, sed à Clodio fuisse comparatas; quia spes emolumenti Clodium respiciebat, non Milonem.

Quonam igitur pactô probari potest, insidias Miloni fecisse Clodium? Satis est quidem in illa tam audaci, tam nefaria bellua docere, magnam ei causam, magnam spem in Milonis morte positam, magnas utilitates fuisse. Itaque illud Cassianum, cui bono fuerit, in his personis valeat: etsi boni nullo emolumentô impelluntur in fraudem, improbi sæpè parvo. Atqui Milone interfecto Clodius hoc assequebatur, non modò Prætor ut esset, non eo Consule, quo sceleris nihil facere posset; sed etiam ut his Consulibus Prætor esset, quibus si non adjuvantibus, at conniventibus, certè sperâsset, se posse Remp. eludere in illis suis cogitatis furoribus.

Et pro Sexto n. 98. & 99. Optimates commendat

rerum, quas mihi aut natura, aut fortuna dederat, vitâ retinendô? tam eram rudis? tam ignarus rerum? tam expers consilii, aut ingenii? nihil audieram? nihil videram? nihil ipse legendô, quærendóque cognoveram? Nesciebam vitæ brevem esse cursum, gloriæ sempiternum? cùm esset omnibus definita mors, optandum esse, ut vita, quæ necessitati deberetur, patriæ potiùs donata, quàm reservata naturæ videretur? Nesciebam inter sapientissimos homines hanc contentionem fuisse, ut alii dicerent, hominum animos, sensúsque morte restingui; alii autem tum maximè mentes sapientum, ac fortissimorum virorum, cùm è corpore excessissent, sentire, ac vigere? Quorum alterum fugiendum non esse, carere sensu; alterum etiam optandum, meliore esse sensu.

Et lib. 1. Officiorum n. 106. concludit, homini fugiendam esse voluptatem ab excellentia ingenii, seu animi, quâ polleat. *Ex quo intelligitur, corporis voluptatem non satis esse dignam hominis præstantiâ, eámque contemni, ac rejici oportere. Sin sit quispiam, qui aliquid tribuat voluptati, diligenter ei tenendum esse modum ejus fruendæ. Itaque victus, cultúsque corporis ad valetudinem referantur, & ad vires, non ad voluptatem. Atque etiamsi considerare volumus, quæ sit in natura excellentia & dignitas, intelligemus, quàm sit turpe diffluere luxuriâ, & delicatè ac molliter vivere; quámque honestum parcè, continenter, severè, sobriéque.*

Et Verrinâ 6. n. 72. Exaggerat sacrilegium Verris ab egregia forma simulacri Dianæ, quod Verres sustulerat. *Fuit apud Segestanos ex ære simulacrum Dianæ, tum summa atque antiquissima præditum religione, tum singulari opere, artificióque perfectum.*

Et n. 74. de eodem Dianæ simulacro: *Hæc posita Segestæ sanè in excelsa basi, in qua grandibûs literis P. Africani nomen erat incisum . . . Erat admodùm amplum & excelsum signum cum stola: verumtamen inerat in illa magnitudine ætas atque habitus virginalis: sagit-*

dat ab eo fine, quem sibi proponunt: *Quid est igitur propositum his Reip. gubernatoribus? quid intueri, & quò cursum suum dirigere debeant? Id quod est præstantissimum, maximéque optabile omnibus sanis & bonis, & beatis, cum dignitate otium. Hoc, qui volunt, omnes Optimates; qui efficiunt, summi viri & Conservatores civitatis putantur. Neque enim rerum gerendarum dignitate homines ita efferri convenit, ut otio non prospiciant, neque ullum amplexari otium, quod abhorreat à dignitate, &c.*

Et lib. 8. Epist. 11. ad Atticum ita commendat hominis politici finem. *Ut Gubernatoris cursus secundus, Medico salus, Imperatori victoria; sic huic moderatori Reip. beata civium vita proposita est, ut opibus firma, copiis locuples, gloriâ ampla, virtute honesta sit. Hujus enim operis maximi inter homines, atque optimi illum esse effectorem volo.*

Quis est illius Loci usus?

R. Valet imprimis ad amplificandum, & movendum. Ita Rosc. Amer. n. 145. Tullius ostendit, nullum adversario subesse causam Roscii accusandi; cùm ea omnia, quibus induci potuisset ad accusandum eum, jam esset consecutus. *Quid vis amplius? quid insequeris? quid oppugnas? qua in re voluntatem tuam lædi à me putas? ubi tuis commodis officio? quid tibi obsto? si spoliorum causâ vis hominem occidere? spoliâsti. Quid quæris ampliùs? si inimicitiarum? quæ tibi sunt inimicitiæ cum eo, cujus ante prædia possedisti, quam ipsum cognôsti? sin metuis? ab eone aliquid metuis, quem vides ipsum à se tam atrocem injuriam propulsare non posse? sin, quòd bona, quæ Roscii fuerunt, tua facta sunt, idcirco hunc illius filium studes perdere? nónne ostendis, id te vereri, quod præter cæteros tu metuere non debeas, ne quando liberis proscriptorum bona patria reddantur.* Sic in Pisonem n. 56. probat Cicero, nihil habere Pisonem, quod tot patrata à se scelera excuset, nisi se cupidum fuisse triumphi, quod negabat, fateatur.

Et. Orat. 2. in Rullum n. 74. deterret populum Rom. ab agro Campano divendendo, exponendo finem, quò Decemviri ad vendendum movebantur. *Non obscurè regnum constituitur, non obscurè libertas vestra tollitur; nam cùm iidem totam Italiam suis opibus obsidebunt, iidem libertatem vestram suis præsidiis & coloniis interclusam tenebunt, &c.*

EXERCITATIO.

Innocentii IV. Summi Pontificis ad S. Ludovicum Galliarum Regem Oratio, cùm is ad Hierosolymitanam Expeditionem proficisceretur.

Locus à Causis.

SYNOPSIS.

Exord. A Causa Efficiente felicem appellabit Ludovicum, qui consilii ejusmodi habeat auctorem DEUM; removebítque alias causas, puta ambitionem, dilatandi Imperii desiderium; gratulabitur etiam operis sociis, ac comitibus.

2. Hortabitur ipsos à Causa Materiali, ne deterreantur iis laboribûs, quos in expeditione illa ferendos habuerint, majorem inde gloriæ segetem habituri.

3. A Causa Formali dicet, tantò illustriorem fore ipsorum triumphum, si regionem illam occupaverint, quantò terra illa præstat cæteris; terram illam esse, quam Christus suis laboribûs, suóque adeò sanguine nobilitavit: indignum quid esse, terram illam à Barbaris possideri.

Conclusio fiet à Causa Finali, ostendétque, quantam hoc facinore gloriam DEO paraturi sint, quantam Christianorum genti lætitiam, quibûs victoriâ suâ aditum in loca sancta aperturi sint; quantum sibiipsis decus: jubebítque ipsos hac spe sustentare sese

ORA-

ORATIO.

Felicem te, fortunatúmque, Princeps religioſiſſime, qui DEO duce, atque auſpice, dignum animô, dignum Imperii majeſtate, dignum Rege Chriſtianiſſimo facinus aggrediare. Nam quid aliud præter incredibile divinæ gloriæ ſtudium, quô flagras, tibi mentem illam inſpiret, ut compoſitis feliciter domi, foriſque rebûs, & parta lætiſſimi Regni tranquillitate, tam durum, támque laborioſum expeditionis genus ſuſcipias? *(A Cauſa Efficiente)* & avulſus medio regni de ſinu, fidelibus populis ereptus, peregrinas procul in oras viam pertentes; ut certam apud tuos gloriam ſpei dubiæ, & ancipiti, glorioſæ pacis otium novis bellorum tumultibus, regales aulæ delicias longis viatorum, obſidionúmque defatigationibus poſtponas? Non te, quæ cæteros Heroes exſtimulare, & accendere ſolent, vel impotens ambitio, vel comparandæ gloriæ cupiditas, vel dilatandi Imperii ſpes, & exſpectatio incitârunt. Totum hoc ſibi DEUS vindicat, quodcunque apud Barbaros quæris: tu promovendæ ipſius gloriæ, propagandis ulterius ipſius regni finibus adlaboras. Et vos, quos tanti operis ſocios, atque adjutores ſibi Ludovicus adſcivit, æſtimate, ùt par eſt, conditionis veſtræ dignitatem, & honorificum ſapientiſſimi Regis judicium factîs confirmate.

(A Cauſa Materiali.) Neque enim id difficultatibûs, ac periculis vacat conſilium illud, quod ſuſcipitis, neque ad facilem, vel certam gloriæ ſegetem advolatis. Nôſtis varios, & ancipites armorum exitus, & veſtra Martis in laboribus virtus jam diu exercitata ſortis cujuſcunque diſcrimen pati didicit. At nondum experti eſtis, quid ſit pugnare cum Barbaris, & quanta vos ignotis in regionibus pericula maneant? quot parta laboribûs, quàm multo redimenda ſanguine ſit illa victoria, quam animô præcipitis.

Sed

Sed quid ego hic vel periculorum magnitudinem, vel difficultatem operis, vel laborum multitudinem extollam, unde tantò major gloriæ vestræ, meritorumque vestrorum seges exurgit? non illa caduca, vel fragilis, non inanis aut peritura, qualem plerique mortalium ambiunt, sed vera, sed certa, sed incorrupta, & nullis unquam temporum spatiîs conscribenda.

(A Causa Formali.) Nam quis unquam triumphus, quæ victoria tantam olim peperit priscis Heroibus gloriam, quantam regiones illæ, quas paratis armis vestris subjicere, vobis offerunt? Mementote, quæso, quàm uberem illam palmarum segetem, quàm fœcundam laurorum sylvam tellus ostentet, quam Christus ipse dignam suis laboribûs inter cæteras judicavit. Hæc ipsa terra est, quam delapsus è pulcherrimo cæli domicilio sibi ad habitandum elegit, quam impressis vestigiis, peregrinationibûs decoravit, tinxit sudoribûs, illustravit miraculîs, & totius effusione sanguinis purpuravit. Et hanc sibi terram tot abhinc annis Barbari vindicent, fœdissimis dæmonum religionibûs polluant, infami lucro mancipent, & sanctissimæ Religionis nostræ spoliis divites nobis audeant insultare? Excitetur ad tanti dedecoris memoriam Christianorum Heroum fortitudo, incendatur studium, pietas inflammetur. Videte, quæso, ne cùm nullus in toto terrarum orbe locus sit sanctior, nullus cultu vestro dignior, nullus meliori jure vobis mancipatus, tantò tolerandum minùs videri debeat, hæreditatem tam sanctam, tam verendam, tam expetendam ab impiis hominibus occupari. Ite igitur alacres, perficite fortiter, quod tam viriliter inchoâstis.

(A Causa finali.) Quòd si difficultates itinerum, rerum angustiæ, laborum asperitas, gravioris belli fastidia constantiam vestram pertentabunt, & incredibilem illum, quô jam succensi estis, ardorem vi-

debun-

debuntur temperare; ſpes illa, quam vobis ipſi proposuiſtis, vos ſuſtentet, & præclari facinoris, cui navatis operam, conſcientia conſoletur. Veniat frequenter vobis in mentem, quòd Religioni, ipſíque DEO militatis; quòd univerſæ Chriſtianorum genti tutum ac facilem in illas terras aperitis aditum, in quibus ſanctiſſima ſalutis noſtræ myſteria patrata ſunt; quòd vobiſmetipſis intermoriturum nunquam apud poſteros decus, & coronam in cælo quovis pretiô redimendam comparatis.

ALIA EXERCITATIO

A Cauſis.

Adhortatio ad Mortales, ut abjecto rerum terrenarum amore, ad ſectanda cæleſtis atriæ Phona contendant.

SYNOPSIS.

Exord. DEplorabit Orator ſortem hominum, qui nati perfruendis æternis bonis, rebus perituris adhæreſcunt.

Propoſitio. Hortabitur ipſos, ut poſito fucatæ beatitudinis amore, ad felicitatem veram adſpirent.

Confirmatio. Oſtendet à Cauſis cæleſtis patriæ pretium Et 1. à Cauſa Efficiente, hoc eſt à DEO ipſo, qui cæleſtem patriam ſuis ipſe manibûs condidit, comparabitque illam cum cæteris rebus, quæ admirationem hominum ſtimulant; puta palatiorum magnificentiam, hortorum amœnitatem, argenti aurique ſplendorem, lucem gemmarum; dicétque DEUM luſiſſe quodammodò reliquis in rebus; at ſuam in ædificanda cæleſti Patria induſtriam exhauſiſſe.

2. A

2. A Causa Materiali. Quæret à Mortalibus, quæ tandem maximo in pretio habeant? an aurum? an argentum? an lapides pretiosos? dicétque Cœlum aurô stratum esse, muros ex margaritis conflatos, portas totidem esse pretiosissimos lapides, &c. qualis describitur in Apocalypsi B. Joannis sancta civitas.

3. A Causa Formali. Dicet loci illius pulchritudinem exurgere ex ipsa DEI majestate, quæ cælestem regionem ornabit, ex Christi præsentia, qui Solis instar cælum collustrabit. Hinc fore, ut his rebus perfruentes nunquam satientur, sed novo semper easdem videndi, & possidendi desiderio accendantur.

4. A Causa Finali. Condita est cælestis Patria, ut esset merces rerum piè sanctéque gestarum. Jubebit ergo homines pensare labores Sanctorum, vigilias, cruciatus, &c. Christi ipsius meritorum magnitudinem, quæ DEUS, ut compensaret, videtur exhausisse suas opes, ut Cœlum ornaret.

Concludet: & erit aliquis tam fastidiosus cælestis Patriæ contemptor, qui, &c.

ORATIO.

Cùm altissimis mortalium animis sic insitus est à natura veræ, ac sinceræ beatitudinis amor, ut in ea vel possidenda, vel saltem consectanda expleri penitùs, ac satiari nequeant; tum certè quis non mirabitur, in persequendis fragilibus, caducísque rebus plerosque hominum tam esse pertinaces, ut solidis, & nunquam perituris carere bonis facilè posse videatur.

(*A Causa Efficiente.*) Nam quis vos error, mortales miseri, quis demens furor obcæcat? quò fucatæ larva beatitudinis insanos rapit? Tantúmne vobis infelix placet exilium? sic perpetuæ mortis habitacu-

taculum delectat æternitati destinatos? Respicite enim vosmetipsos; intelligite tandem aliquando conditionis vestræ nobilitatem, & dignos naturæ vestræ excellentiâ sensus induite. Cogitâstis unquam cælestis illius regionis, quæ nostris capitibus imminet, eximiam pulchritudinem, magnitudinem immensam, splendorem admirabilem? Hic scilicet beatum pacis, ac quietis domicilium vos expectat: in hac regione fortunatissima, elaborata ipsius omnipotentis DEI manibûs, jucundissima felicis ævi domus vobis præparatur. Ah! si vos tantoperè delectat, ac capit regalis palatiorum magnificentia, amœnissima ruris varietas, hortorum deliciæ; si perstringit oculos argenti nitor, ac spendor auri, si gemmarum fulgor, lux syderum, firmamenti majestas in administrationem rapit, cogitate præstantius aliquid, ac magnificentius in hac cælesti Patria, quæ hominum generi perfruenda destinatur. Scilicet in rebus universis, quæ sub aspectum cadunt, aut condendis, aut exornandis lusisse quodammodò divini Numinis potentia visa est: at in extruendo, exornandóque cælestis gloriæ domicilio operam suam, atque magnificentiam collocavit, ut opes exhausisse suas, & vim industriæ adhibuisse omnem videri voluerit.

Qualem enimverò putatis esse augustissimi illius palatii apparatum, quod ex pretiosissimis quibusque rebus conflatum est? (*A Causa materiali.*) Agite, vosmetipsi mortales, quid vobis videbitur in bonis creatis pretiosissimum? quid inter cætera aut admirationem concipiat, aut cupiditatem vestram incendit? an argentea suppellex, & aurea? an adamantini lapides perstringunt oculos, & suis vos illecebris pertentant? Bene est; erit, unde cupiditatis vestræ satietur sitis: nihil erit ultra, quod expetendum vobis relinquatur; dabitur vobis aliquando, si vultis, in eam civitatem ingredi, quæ purissimô strata sit aurô, cujus muri integri gemmis, & margaritis colluceant, quam

portæ

portæ, totidem pretiosi lapides, exornent, quæ nativa quadam, & nunquam obscuranda luce collustretur.

(*A Causa Formali.*) Sed quid hìc aurum, quid gemmas, quid pretiosos lapides appello, quasi suam ab ejusmodi rebus pulchritudinem totam admirabilis ille locus mutuetur? Altiùs, mihi credite, cælestis Patriæ magnificentia petenda est. Ipsa est DEI omnipotentis majestas, quæ suum cælo pretium facit; quæ domum illam exornat; eámque rebus omnibus, quæ vel fingi, vel cogitari possunt, exhibet multò magis expetendam: hanc suâ ipse præsentiâ Christus illustrat, & splendidissimi Solis instar novam illi lucem impertit. Quid porro de Virgine sanctissima, quid de variis cælestium Spirituum Ordinibus, quid de innumero beatarum mentium comitatu loquar, quæ de sua omnes gloria ad decorandam regionem illam fortunatissimam conferunt? Nihil ergo jam mirer, si purissimæ cujusdam voluptatis torrentibûs, & incredibili deliciarum ubertate cælestis Patria designetur: si, quicumque illam affecuti sunt, eâ sic perfruantur, ut novò semper ejusdem potiundæ incendantur desiderio; si satietas illic sine nausea, diuturnitas sine fastigio futura sit.

(*A Causa Finali.*) Hanc tamen tantam bonorum omnium copiam, ac suavitatem ad cumulandam cælestis Patriæ magnificentiam confluxisse, qui mirabitur, reputet ille secum, quòd illa piorum hominum remunerandis laboribus destinata sit. DEUS scilicet, qui in perficiendis cæteris naturæ operibus tam liberalis, tam munificus, tam prodigus extitit, nihil ut immortales divinæ potentiæ divitias non loquatur, parcus in benefaciendo, in remunerando parùm magnificus videretur? Etenim bonorum illorum copiam, atque affluentiam, quibus hæc terrarum universitas abundat, ex æquo probis atque improbis reliquit ad arbitrium: potentior

sæpè,

ſæpè, qui pejor; ditior, qui rapacior; felicior, qui ſceleratior eſt. Communis hæc nobis rerum abundantia cum beſtiis etiam, cum impiis potiunda permittitur; aliam ergo ſuis poſſeſſionem, opulentiorem illam, meliorémque ſepoſuit. Si tamen hæc publica, hæc vulgaria, & in communi poſita tot habent illecebras, tot deliciis perfuſa ſunt; quid de ſpeciali, ac prærogativa felicitate ſperandum videbatur? ſi tanta indulſit alienis, peregrinis, & hoſtibus; quid amicis, quid hæredibus, quid filiis erat exſpectandum, qui virtutum ſtudio, qui divinæ legi conſtanter adhæſiſſent; qui labores innumeros, vigilias, ſolitudines, flagella, mille dolorum, ac mortis ſpecies ipſius causâ pertuliſſent? qui Chriſti ipſius merita, cruciatus, ſupplicia, necem acerbiſſimam ſuis ipſorum in meritis computarent?

Erigite igitur animos, Mortales, non jam miſeri, ſed fortunati, quos tanta beatitudinis æternæ magnitudo reſpicit. Dilatate veſtri pectoris anguſtias; frena cupiditati laxate; optate, appetite, aſpirate ad illa bona, quibus in perferendis animus ſic acquieſcat, ut neque ea conſervandi anxietate torqueatur, neque eadem amittendi metu.

CAPUT XI.

Locus ab Effectis.

Quid ſunt Effecta?

R. Sunt ea, quæ ſunt orta de Cauſis. Unde ſequitur tam multa illa eſſe, tam varia, quàm variæ, multiplicéſque ſunt Cauſæ. Imò quia notior ſunt Effecta, quàm Cauſæ, ideò multò frequentiorem apud Oratores uſum habent.

Effectus, qui reſpondet Cauſæ materiali, is eſt, qui prodit ex materia. Ita ſtatua dicitur Effectus reſpectu æris, aut ligni, quia ex ære, vel ex ligno fit.

Effectus, qui respondet Causæ formali, est ipsa actio, quæ procedit à forma; sic formalis animæ immortalis Effectus est, facere hominem immortalem. Effectus Causæ finalis est, quodcumque suscipitur ad finem consequendum. Ita labores, vigiliæ, virtutum exercitatio suntEffectus finalis beatitudinis; quia hæc omnia ad eandem beatitudinem consequendam adhibentur.

Denique Effectus Causæ efficientis est id, quod ab illa efficitur, ùt imago à pictore.

Quomodò ducitur argumentum ab Effectis?

R. Si ex affirmatione Effecti Causa affirmetur. v. g. fumus; igitur ignis aut est, aut fuit. Vel si ex negatione Effecti à Causa necessaria provenientis negatio elicitur. v. g. nullus est calor: ergo nullus ignis.

Quomodò tractandus hic Locus?

R. 1. Per Congeriem. Ita Cicero lib. de Senectute numeris 40. & 41. à nobis supra jam laudatis in capite de Causis, funestissimos voluptatis effectus recenset. *Hinc patriæ proditiones &c.*

Et pro Muræna n. 22. commendat militarem virtutem ab Effectis per Congeriem: *Hæc nomen populo Rom. hæc huic urbi æternam gloriam peperit. Hæc orbem terrarum parere huic imperio coëgit. Omnes urbanæ res, omnia hæc nostra præclara studia, & hæc forensis laus, & industria latent in tutela, ac præsidio bellicæ virtutis; simul atque increpuit suspicio tumultûs, artes illicò nostræ conticescunt.*

Sic paulò antè eodem numerô probaverat virtutem militarem plus præsidii attulisse Murænæ ad Consulatum adipiscendum, quàm Jurisprudentia Sulpitio contulisset. *Vigilas tu de nocte, ut tuis consultoribus respondeas: ille ut eò, quò intendit, maturè cum exercitu perveniat: te Gallorum, illum buccinarum cantus exsuscitat. Tu actionem instituis, ille aciem instruit.*

struit. Tu caves, ne tui consultores, ille ne urbes, aut castra capiantur. Ille tenet & scit, ut hostium copiæ, tu ut aquæ pluviâ arceantur. Ille exercitatus est in propagandis finibus, tu in regendis.

Ita pariter Eloquentiæ dignitatem, jucunditatem, ac necessitatem ab Effectis commendat per Congeriem lib. 1. de Oratore n. 30 31. 32. *Neque verò mihi quidquam præstabilius videtur, quàm posse dicendo tenere hominum cœtus, mentes allicere, voluntates impellere, quò velit; unde autem velit, deducere. Hæc una res in omni libero populo, maximéque in pacatis tranquillísque civitatibus præcipuè semper floruit, sempérque dominata est. Quid enim est aut tam admirabile, quàm ex infinita multitudine hominum existere unum, qui quod omnibus naturâ sit datum, vel solus, vel cum paucis facere possit? aut tam jucundum cognitu atque auditu, quàm sapientibus sententiis, gravibúsque verbis ornata oratio ac perpolita? aut tam potens, támque magnificum, quàm populi motus, Judicum religiones, Senatûs gravitatem unius oratione converti? Quid tam porro regium, tam liberale, tam munificum, quàm opem ferre supplicibus, excitare afflictos, dare salutem, liberare periculis, retinere homines in civitate? Quid autem tam necessarium, quàm tenere semper arma quibûs vel tectus ipse esse possis, vel provocare improbos, vel te ulcisci lacessitus?*

Et Philip. 5. n. 24. & 25. Antonium Annibali comparat, eúmque dicit tam perniciosum Italiæ extitisse: *Pòst autem neque solennibûs sacrificiis factis, neque votis nuncupatis non profectus est, sed profugit paludatus. At quò? in provinciam firmissimorum ac fortissimorum civium; qui illum, ac si ita quidem venisset, ut bellum inferret, ferre potuissent; impotentem, iracundum, contumeliosum, superbum, semper poscentem, semper rapientem, semper ebrium. At ille, cujus ne pacatam quidem nequitiam quisquam ferre posset, bellum intulit provinciæ Galliæ, circumsedit Mutinam firmissimam &*

splendidissimam populi Rom. coloniam; oppugnat D. Brutum Imperatorem Consulem designatum, civem non sibi, sed nobis & Reip. natum. Ergo Annibal hostis, civis Antonius? quid ille fecit hostiliter, quod hic non fecerit, aut faciat, aut non moliatur, & cogitet? Totum iter Antonii quid habuit, nisi depopulationes, vastationes, cædes, rapinas? Quas non faciebat Annibal, quia multa ad usum suum reservabat, &c.

Item Phil. 2. n. 67. Antonii intemperantiam per Congeriem ab Effectis describit: *Quæ Charybdis tam vorax, &c.*

Et in Pisonem n. 26. probat ab Effectis, eum non fuisse Consulem: *An tu eras Consul? &c.* Et pro Arch. n. 16. *Hæc studia adolescentiam alunt, &c.*

2. Tractatur Locus ab Effectis per Conversionem. Ita Cicero Phil. n. 55. Malorum omnium, quæ Italiæ acciderant, auctorem facit Antonium. *Doletis tres exercitus populi Rom. interfectos? interfecit Antonius. Desideratis clarissimos cives? eos quoque vobis eripuit Antonius. Auctoritas hujus Ordinis afflicta est? afflixit Antonius.*

3. Per Complexionem. Exemplum esto Locus hic lib. 4. ad Heren. n. 18. *Qui sunt, qui fœdera ruperunt? Carthaginenses. Qui sunt, qui crudele bellum in Italia gesserunt, Carthaginenses. Qui sunt, qui sibi postulant ignosci, Carthaginenses.*

Quis est usus illius Loci?

R. Valet plurimùm in descriptionibus, in amplificationibus, in motibus excitandis.

Exemplum habes pro Cluentio n. 23. *Memoriâ teneo, Milesiam quandam mulierem, cùm essem in Asia, quòd ab hæredibus secundis acceptâ pecuniâ partum sibi ipsa sibi medicaminibûs abegisset, rei capitalis esse damnatam neque injuriâ: quæ spem parentis, memoriam nominis, subsidium generis, hæredem familiæ, designatum Reip. civem sustulisset.*

Va-

Valet etiam in ſuadendo, & in laudando. Sit illud exemplum ex oratione pro Plancio n. 26. *An Minturnenſes coloni, quòd C. Marium ex civili errore, atque ex impiis manibus eripuerunt, quòd tectô receperunt, quòd feſſum inediâ, fluctibúsque recreârunt, quòd viaticum congeſſerunt, quòd navigium dederunt, quòd eum linquentem terram eam, quam ſervaverat, lacrymis, votiſque omnibus proſecuti ſunt, æterna in laude verſantur. Plancio, quòd me vel vî pulſum, vel ratione cedentem tempori receperit, juverit, cuſtodierit, his & Senatui, populóque Rom. ut haberent, quod reducerent, conſervarit; honori hanc fidem, miſericordiam, virtutem fuiſſe miraris?*

Valet pariter hic Locus in vituperando. Habes exemplum in Piſonem n. 18. *Edicere eſt auſus, cum illo ſuo pari, quem tamen omnibus vitiis ſuperare cupiebat, ut Senatus, contra quam ipſe cenſuiſſet, ad veſtitum rediret. Quis hoc fecit ullus in Scythia tyrannus, ut eos, quos luctu afficeret, lugere non ſineret? mœrorem relinquis, mœroris aufers inſignia: eripis lacrymas, non conſolandô, ſed minandô, &c.*

EXERCITATIO.

Eloquentiæ Commendatio.

Locus ab Effectis.

SYNOPSIS.

Exord. Dicet Orator, duabûs potiſſimùm rebûs moveri hominum animos, gloriâ ſcilicet, & utilitate.

Propoſitio. Dicet ſuam hinc Eloquentiæ commendationem, ac pretium contingere, quòd gloriam, & utilitatem pariat.

Confirmationis prima pars probabitur ab Effectis; demonſtrabítque per Congeriem, quàm glorio-

 ſum

ſum ſit Eloquentiæ, inclinare poſſe voluntates hominum quocunque velit, regere animos, ferre opem laborantibus, liberare periculis, &c. id ipſum oſtendet exemplô Demoſthenis, & Ciceronis, qui dicendô conſecuti ſunt, ut alter Athenis, alter Romæ dominaretur.

Secunda pars ab Effectis probabitur, Eloquentiæ ſcilicet utilitas: dicétque plus illam ad incolumitatem, ſalutémque publicam contuliſſe armata manu; quod probabit cum exemplo Demoſthenis, qui proſperas Philippi res infregit, tum Ciceronis, qui Catilinæ impetum coërcuit. Id tractabit per Interrogationem, Repetitionem, Collectionem.

Denique oſtendet, quantam eadem Eloquentia gloriam, & utilitatem attulerit iis, qui ea laude præſtiterunt; quod conficiet ab Effectis recenſendô honores, quos homines novi adepti ſunt Eloquentiæ beneficiô.

Concludet hortando Candidatos, ut aſſequi contendant Eloquentiæ laudem: quæ & ipſis, & Patriæ tantum gloriæ, & utilitatis afferre poſſit.

ORATIO.

Cùm ea mortalium omnium, quantum eſt, qui vivunt, neceſſaria quædam conditio eſt, ut alii gloriæ ſtudiô, alii propriæ utilitatis exſpectatione moveantur; tum, ſi quid erit hujusmodi, quod glorioſum pariter, atque utile videri poſſit, id certè ſingularem, ac præcipuam in humanis rebus commendationem habere neceſſe eſt.

Atque hinc facilè quivis intelligat, quantam apud hominum animos laudem, quàm non vulgare pretium ſibi Eloquentia vendicet, cui dos illa gemina, veluti propria, atque innata ſit, ut incredibilem gloriam cum ſumma utilitate conjungat.

(*Ab Effectis per Congeriem.*) Age enim verò, quid glorioſum magis, & ad ſtimulandam ingenitæ laudis am-

ambitionem potentius, quàm dominari ubique dicendò posse; nihil ut tam sit arduum, ac difficile, quod Eloquentiâ non vincas, ac superes? Nam ubi tandem Eloquentia imperium non exercet suum? ubi singularis illius, quod habet ad permovendos animos, roboris vestigium non deprehendas? Dominatur in foro, & Judicum religiones, Senatúsque auctoritatem sic regit, ut mentes vel ad iram, vel ad odium, vel ad dolorem incitet, si velit, aut ab hisce permotionibus ad lenitatem, misericordiámque revocet. Dominatur in civitate, populíque motibus ita moderatur, ut vel errantes ab errore deducat, ut excitet languentes, vel effrenatos, ac furentes compescat, ac mitiget. Dominatur in castris, eósque militum animîs stimulos acuit, ut, qui armîs vicerint, eos sæpè vincendos priùs Eloquentiâ Imperator habuerit. Jam verò quid tam magnificum, ac regium, quàm ferre opem supplicibus, amicorum periculis adesse, revocare perditos, jacentes erigere, afflictos consolari, tueri innocentes ab improborum injuria, novis denique singulos in dies beneficiis bonorum omnium gratiam, ac benevolentiam promereri? Hâc ipsa fretus facundiâ legimus duo Eloquentiæ lumina Demosthenem, ac Ciceronem, alterum Athenis, Romæ alterum tantam sibi apud omnes auctoritatem conciliâsse, ut civium regerent animos, &, quamcunque vellent in partem, voluntates inclinarent.

Quòd si tam gloriosum est, existere in conferta multitudine unum aliquem, qui in mentes hominum singulare quoddam imperium exerceat; quantam id ipsum utilitatem affert benè moratis civitatibus, cùm ad tuendam populorum gloriam, tum ad earum incolumitatem, salutémque conservandam. Est enim hoc plerúmque in Oratore diserto præsidium, quòd vis armata non sufficiat. Testis est laudatus jam à me divinus ille Demosthenes, qui solâ

 lin-

linguæ facundiâ perfecit, ut prosperas Philippi rei infringeret. Indormiscebant omnes utilitati publicæ; nemo conferre quidquam ad belli sumptus, nemo arma sumere, nemo subire fortunæ periclitantis aleam sustinebat; adeò rerum suarum gloria omnium animos Macedonum Rex perculerat! Adfuit Demosthenes, qui civium somnolentiam argueret, increparet ignaviam, & resides jam dudum animos ad magna quæque incenderet. Testis & ipse Romanæ linguæ gloria Marcus Cicero, cujus facundia multò plus ad salutem Imperii, ac tutelam contulit, quàm fortissimi Imperatores profuissent. (*Ab Effectis per Repetitionem.*) Nam quis Romam illam gentium omnium Dominam, cùm in ruinam suam præceps rueret, ab interitu vindicavit? Quis nefarias improborum civium machinationes retexit? quis contudit impetus? quis eripuit arma furentium de manibus? quis urbem ab incendio, cives ab internecione, Italiam totam ab exitio revocavit, nisi una Marci Tullii Elòquentia quòcumque præsidio potentior, atque efficacior?

Verùm si tantam ex eruditis disertorum virorum laboribus gloriam cum tanta utilitate conjunctam comparârunt civitates illæ, apud quas isthæc Eloquentiæ lumina refulserunt; non habuerunt vicissim Oratores illi præstantissimi, quod de patria quærerentur, aut minùs vel emolumenti, vel gloriæ ab eadem percepisse se postularent. Nam, quibus tandem non nituêre conspicui honoribûs? aut quod tam excelsum dignitatis fastigium est, cujus facti compotes non fuerint? Vidimus homines novos, nullâ majorum gloriâ, nullo generis splendore spectatos, iis defunctos fuisse Magistratibus unius Eloquentiæ præsidiò, quibus nobilissimi quique viri excluderentur. Vidimus eam adeptos fuisse in opinione hominum famam, ut quot eorum dicta, tot effata, quot verba, tot decreta, quot responsa, tot oracula haberentur.

Et

Et erit quisquam tam parùm cupidus patriæ laudis, aut suæ tam negligens vel publicis, vel privatis in rebus, ut facilem utriusque colligendæ viam, si possit, ingredi refugiat? Vos hæc potissimùm spectat oratio, quotquot capessendæ Eloquentiæ navatis operam; hæc vobis proponitur digna laboribus vestris merces, atque compensatio: hi stimuli teneris adhuc ac recentibus animis adjiciuntur, ut si quam afferret moram asperioris studii diuturnitas, tam gloriosæ mercedis exspectatio novum ad superandos obices quoscumque robur, novos animos sufficiat.

ALIA EXERCITATIO.

Laudatur Institutum illud, quô laboriosæ Juventuti præmia proponuntur.

Locus ab Effectis.

SYNOPSIS.

Exord. & Prop. DUcetur à commendatione eorum, qui laboriosæ Juventuti præmia proposuerunt.

Confirmatio. Ab Effectis, & 1. per Congeriem quæret, quid sit constitutum utiliùs, quàm quod ingenium acuit, diligentiam stimulat, studiorum molestias, scientiarum asperitates lenit, ac mitigat.

2. Per Complexionem dicet, hunc fuisse Institutionis illius effectum, ut tot olim Athenis, tot Romæ, tot hodie apud nos in liberalibus Artibus excellant.

3. Per Distributionem ostendet, nullum esse, qui mercedis exspectatione non stimuletur; nobiles æ-

què, ac ignobiles, ingenioſi pariter, atque hebetes, ſtrenui ac ſocordes accendantur.

Concluſio continebit Regis Chriſtianiſſimi præconium, cujus munificentiâ perpetua fit, ut nunquam Pariſienſi in Collegio laborioſæ Juventuti præmia defutura ſint.

ORATIO.

Cùm multa ſunt in omni Rep. ad Juventutem inſtituendam inventa feliciter, ac ſapienter conſtituta; tum nihil præclariùs, quàm quòd ſtimulandæ Juvenum induſtriæ propoſita præmia eſſe voluerunt, ut inſitam ſingulorum animis educationis bonæ ſementem mercedis exſpectatio promoveret.

(*Ab Effectis per Congeriem.*) Quid enim poterat ad excolendam ſedulò Juventutem potentius excogitari, vel ſanciri efficacius, quàm illud, quod ingenii aciem acuit, vim ejusdem promovet, diligentiam excitat, fugat ſocordiam, accendit æmulationem, laborum faſtidiis occurrit, ſtudiorum moleſtias mitigat, ſcientiarum aſperitates emollit, & quidquid in aſſidua corporis, atque animi contentione durum, ac moleſtum eſt, neſcio qua ſuavitate, aſpergit, & condit?

Miramur, inter breves Athenarum anguſtias tot prodiiſſe ingenii, doctrinæque lumina, tot ornamenta liberalium Artium, tot in una quaque diſciplina illuſtria perfectiſſimæ cujusdam abſolutionis exempla extitiſſe; totum hoc, quodcumque eſt, protulit, ornavit, ac perfecit mercedis exſpectatio. Miramur, incenſos nobili quadam æmulatione Romanos inſtitiſſe Græcorum veſtigiis, pari contentione animi ad capeſſandos ſtudiorum labores acceſſiſſe. (*Ab Effectis per Complexionem.*) Athenienſium induſtriam, eruditionem, & ſummum ſingulis in rebus laudis cumulum Romam aut æquâſſe, aut etiam ſuperâſſe;

tam

tam laudabile æmulationis ſtudium excitavit, fovit, incendit mercedis exſpectatio. Miramur etiam, florere apud nos hodie in omni doctrinarum genere præſtantes viros, qui nec ingeniô, nec eruditione, nec dicendi, ſcribendíque gloriâ veteribus Græcis, aut Romanis cedant; hanc & noſtris temporibus conciliat laudem, ac gloriam mercedis exſpectatio.

(Ab Effectis per Diſtributionem.) Nam quis eſt tam æmulationis expers, tam averſus à Muſis, tam parùm veræ, germanæque laudis ſtudioſus, quem propoſita induſtriæ, atque eruditioni præmia non commoveant, & ad ſuperandas ſtudiorum aſperitates non ſuſtentent? Scilicet hæc comparandis laboribus parata merces ſic nobilibus, & natis ad magna quæque viris novos addit animos, ut tenues, atque abjectos aculeis pungere non deſiſtat; ſic ingenioſos exſtimulat, ut hebetes, ac plumbeos otiari non patiatur; ſic ſtrenuis, ac ſedulis incitamenta ſufficit, ut ignavos, & inertes ad excutiendam vecordiam invitet.

Laudentur igitur homines illi litterarii ludi Moderatores, qui tam ingens, tam potens ad incitandam Juventutis ſolertiam momentum addidêre. At quantas, quàm immortales gratias Ludovico Magno habebimus, cujus liberalî munificentiâ factum eſt, ut in florentiſſimo totius orbis Lyceo, nunquam ſua laborioſæ Juventuti præmia defutura ſint? Celebretur enimverò tam benefici Principis glorioſum nomen, & quamdiu florebunt liberales Artes, nulla poſteritas de laudibus ejuſdem conticeſcat.

CAPUT XII.

Locus à Comparatione.

Quid eſt Comparatio?

R. Eſt duarum, vel plurium rerum inter ſe Collatio.

Quo-

Quotuplex eſt Comparationis genus?

R. Triplex. Primum majoris cum minore. Alterum minoris cum majore. Tertium paris cum pari. Res enim, inter quas inſtituitur Comparatio, vel májores ſunt, hoc eſt, veriſimiliores, & quibus id, de quo agitur, potiori jure conveniat. Vel minores, id eſt, minùs veriſimiles, quibus non æquè res aliqua conveniat, ac ei, cum qua conferuntur. Vel æquales in gradu veritatis, ut utris res potiùs conveniat, illísne, quæ conferuntur, an iſtis, quibuscum conferuntur, non ſatis intelligas.

Quomodò fit argumentum à majori ad minus?

R. Quando minus probabile concluditur ex magis probabili v. g. Catoni licuit ſequi bellum civile, ergo licebit & Ciceroni.

Cicero pro domo ſua n. 108. probat, Deos immortales domum ſuam non concupiſſe, quòd ne homines quidem ſceleratiſſimi, quos illam concupiiſſe æquiùs erat, illam expetiverint.

Civis eſt nemo in tanto populo extra contaminatam illam & cruentam P. Clodii manum, qui rem ullam de meis bonis attigerit, qui non pro ſuis opibus in illa tempeſtate defenderit. At qui aliquâ ſe contagione prædæ, ſocietatis, emptionis contaminaverunt, nullius neque privati, neque publici judicii pœnam effugere potuerunt. Ex his igitur bonis, quorum nemo rem ullam attigit, qui non omnium judiciô ſceleratiſſimus haberetur, Dii immortales domum meam concupiverunt?

Sic & pro Roſc. Amer. probat, nihil eſſe mirum, quòd Sylla omnia animadvertere non potuerit, cùm ne ipſe Jupiter id poſſit n. 131. *Quid miramur L. Syllam, cùm ſolus Rempubl. gereret, orbémque terrarum gubernaret, imperiíque majeſtatem, quam armis receperat, legibús confirmaret, aliqua animadvertere non potuiſſe, niſi hoc mirum eſt, quodvis divina aſſequi non poſſit, ſi id mens humana adepta non ſit.*

Et

Et Divinat. in Verrem n. 40. ita diſputat contra Cæcilium: *Quòd ſi ego hac propter magnitudinem rerum ac difficultatem aſſequi non potui, qui in omni vita nihil aliud egi: quàm longe tu te ab iis rebus abeſſe arbitrare, quas non modò anteà non cogitâſti, ſed ne nunc quidem, cùm in eas ingrederis, qua & quanta ſint, ſuſpicari potes.*

Pro Muræna verò n. 9. probat eleganti, & plenâ aſſentationis allegoriâ, non potuiſſe ſe à defendendo Muræna temperare: *Atque hujusce rei de tuo ipſius ſtudio conjecturam, Servi, facillimè ceperis. Nam ſi tibi neceſſe putas etiam adverſariis amicorum tuorum de jure conſulentibus reſpondere; & ſi turpe exiſtimas, te advocato, illum ipſum, quem contra veneris, causâ cadere, noli tam eſſe injuſtus, ut cùm tui fontes vel inimicis tuis pateant, noſtros rivulos, etiam amicis putes clauſos eſſe oportere.*

Pro Milone probat, longâ amplificatione non eſſe habendam novo more de P. Clodii morte quæſtionem, cùm non eſſet id anteà factum in nece clariſſimorum virorum à n. 16. ad 22.

Pro Sylla n. 21. confutat à majori ad minus, quod Torquatus dixerat, ſe regnum Ciceronis ferre non poſſe: *Quod tandem, Torquate, regnum? Conſulatûs, credo, mei, in quo ego imperavi nihil; ſed contrà Patribus conſcriptis, & bonis omnibus parui; quo in Magiſtratu non inſtitutum eſt à me regnum, ſed non permiſſum. Quem tum in tanto imperio, tanta poteſtate non dicis fuiſſe Regem, nunc privatum regnare dicis; quo tandem nomine?*

Pro Plancio n. 78. probat, agendas ſibi fuiſſe Plancio gratias, à quo defenſus fuiſſet, ſiquidem id Populus Rom. publicô decretô feciſſet.

Quomodò ducitur argumentum à minori ad majus?

R. Quando magis probabile, ſeu magis veriſimile ex minùs probabili, ſeu minùs veriſimili concluditur.

tur. Cujus argumenti vis ea est: si quod minùs probabile est, nihilominùs verum est: ergo & quod erit, magis probabile, verum erit existimandum; v. g. si duabûs legionibûs vinci potuit hostilis exercitus, certè poterit idem à quatuor superari; si Martyres pro Christi causa vitam effuderunt, nos pro eodem levem contumeliam ferre detrectabimus?

Actione 2. in Verrem n. 28. à minori ad majus Cicero argumentatur: *Quid est, quaeso, Metelle, judicium corrumpere, si hoc non est? Testes praesertim Siculos, timidos homines, & afflictos non solùm auctoritate deterrere, sed etiam Consulari metu, & duorum Praetorum potestate? Quid faceres pro homine innocente & propinquo, cùm propter hominem perditissimum, atque alienissimum de officio ac dignitate decedis?*

Pro Lege Manilia n. 11. Populum Rom. Tullius hortatur à minori ad majus, ad tuendam Imperii dignitatem: *Majores vestri saepe Mercatoribûs ac Naviculatoribus injuriosiùs tractatis bella gesserunt; vos tot Civium Rom. millibûs uno nuntio, atque uno tempore necatis, quo tandem animô esse debetis? Legati quòd erant appellati superbiùs, Corinthum Patres vestri totius Graeciae lumen extinctum esse voluerunt; vos eum Regem inultum esse patiemini, qui legatum Populi Rom. Consularem vinculis ac verberibûs, atque omni suppliciô excruciatum necavit? Illi Civium Rom. libertatem imminutam non tulerunt; vos vitam ereptam negligetis? Jus legationis verbô violatum illi persecuti sunt: vos Legatum Populi Rom. omni suppliciô interfectum inultum relinquetis? Videte, ne, ut illis pulcherrimum fuit tantam vobis Imperii gloriam relinquere, sic vobis turpissimum sit, illud, quod accepistis, tueri ac conservare non posse.*

Eodem argumento utitur Orat. post reditum in Senatum n. 2. probátque, tantò majus esse Populi Rom. beneficium, per quem omnia bona recepisset, quanto singula chariora sibi extitissent.

Et

Et Oratione pro Cœlio n. 54. à minore ad majus auctoritatem exaggerat Luceji cujusdam, quâ abutebantur adversarii in Cælium: *Habeo, Judices, quem vos socium vestræ Religionis, jurísque jurandi facilè esse patimini* L. *Lucejum sanctissimum hominem, & gravissimum testem, qui tantum facinus in famam atque fortunas suas, neque non audîsset illatum à Cœlio, neque neglexisset, neque tulisset. An ille vir illâ humanitate præditus, illis studiîs, artibûs, atque doctrinâ, illius ipsius periculum, quem propter hæc ipsa studia diligat, negligere potuisset? & quod facinus in alienum hominem illatum severè acciperet, id omisisset curare in hospites? quod per ignotos actum cùm comperisset, doleret, id à suis tentatum esse negligeret? quod in agris, locisque publicis factum reprehenderet, id in urbe, ac sua domi cœptum esse leviter ferret? quod in alicujus agrestis periculo non prætermitteret, id homo eruditus in insidiis doctissimi hominis dissimulare putaret?*

Et in Orat. de Provinciis Consularibus probat n. 2. sibi acriùs læso jus fuisse majus Pisonem, & Gabinium notandi, quàm Servilio fuisset carpendi utrumque propter leviorem injuriam.

Habes similia argumenta petita à minori ad majus, pro Cæcinna n. 45. pro Plancio n. 26. 3. Catil. n. 24. & 25. in Pisonem, n. 18. pro Milone n. 80. pro Cluentio n. 32.

Quomodò fit argumentum à pari?

R. Quando pariter probabile ex pariter probabili colligitur; v. g. Beati omnes innocentiâ vitæ, virtutis exercitatione, laborum tolerantiâ ad gloriam æternam pervenerunt; ergo & nos oportet eisdem gradibûs ad eandem gloriam ascendere.

Habes illius Loci exempla apud Ciceronem illustria. Pro Sylla n. 48. *Neque verò, quid mihi irascâre, intelligere possum. Si, quod eum defendo, quem tu accusas; cur tibi quoque non succenses, qui accusas eum, quem*

quem ego defendo? inimicum, inquis, accuso meum: & amicum ego defendo meum. Non debes quemquam in conjurationis quæstione defendere; imò, nemo magis eum, de quo nihil est suspicatus, quàm is, qui de aliis multa cogitavit.

Ibid. n. 4. probat à pari, se non esse reprehendendum, quòd Syllam defendat, qui ab Hortensio, aliisque viris clarissimis defensus fuerit: *Ista conjuratio si patefacta per me est, tam patet Hortensio, quàm mihi: quem cùm videas honore hoc, auctoritate, virtute, consilio præditum non dubitâsse, quin innocentem P. Syllam defenderet: quæro, cur, qui aditus Hortensio ad causam patuerit, mihi interclusus esse debuerit? Quæro illud etiam si me, qui defendo, reprehendendum putas esse, quid tandem existimes de his summis viris & clarissimis civibus, quorum studio & dignitate celebrari hoc judicium, & ornari, causam defendi hujus innocentis vides? ....* Et n. 7. *Quamobrem quid est, quòd mirêre, si, cum iisdem me in hac causa vides adesse, cum quibus in cæteris intelligit abfuisse? Nisi verò me unum vis ferum præter cæteros, me asperum, me inhumanum existimari, me singulari immanitate, & crudelitate præditum.*

Philippicâ 5. n. 25. probat Antonium eodem debere haberi locô, quô Annibalem, quia tam hostiliter egit, quàm Annibal.

Et pro Rosc. Amer. n. 50. probat, non esse probro vertendum Roscio, quòd subigendæ terræ operam dederit; quia multi alii opibûs, dignitate præstantes idem fecerint: *Ne tu Erusci accusator ridiculus esses, si illis temporibûs natus esses, cùm ab aratro arcessebantur, qui Consules fierent. Etenim qui præesse agro flagitium putas, profectò illum Attilium, quem sua manu spargentem semen, qui missi erant, convenerunt, hominem turpissimum, atque inhonestissimum judicares. At hercle Majores nostri longè aliter & de illo, & de cæteris talibus viris judicabant: suos enim agros studiosè colebant non alienos cupidè appetebant, &c.* Pro

Pro Muræna n. 31. bellum Mithridaticum, quod consiliô, armísque promoverat, à paribus bellis exornat.

Ibidem n. 35. probat, nullô Murænæ detrimentô vertendum, quòd Murænâ prior Sulpitius in petitione Præturæ renunciatus fuisset.

Catilinariâ 1. n. 17. probat Catilinæ ex urbe discedendum esse, quia pari omnium bonorum judiciô damnatus: *Quô tandem animô hoc tibi ferendum putas? Servi, me hercule, mei si me istô pactô metuerent, ùt te metuunt omnes cives tui, domum meam relinquendam putarem; tu tibi urbem non arbitraris? Et, si me meis civibus injuriâ suspectum tam graviter, atque offensum viderem, carere me aspectu civium, quàm infestis omnium oculis conspici mallem. Tu cùm conscientiâ scelerum tuorum agnoscas omnium odium justum, & jam tibi diu debitum, dubitas, quorum mentes, sensúsque vulneras, eorum aspectum, præsentiámque vitare; si te parentes timerent, atque odissent tui, neque eos ullâ ratione placare posses, ùt opinor, ab eorum oculis aliquò concederes. Nunc te patria, quæ communis est omnium nostrûm parens, odit, ac metuit, & jam diu te nihil judicat nisi de parricidio cogitare, tu neque auctoritatem verebere, neque judicium sequêre, neque vim pertimesces?*

EXERCITATIO.

Simon Judæorum Dux & Sacerdos ad Commilitones suos, de vindicanda Fratris sui Jonathæ, ipsiúsque liberorum morte, quos Tryphon acceptô redemptionis pretiô per fraudem malam interfecerat.

Locus à Comparatione.

SYNOPSIS.

Exord. A Minori ad majus dicet, facturum se injuriam ipsorum cùm fortitudini, tum grato

animo, si longiori Oratione cohortandos ipsos putaret, ad vindicandam illius mortem, qui dux ipsorum, & custos Religionis tam multa pro tuenda ipsorum Religione, & salute suscepit.

Propositio continebit brevem rei gestæ narrationem, exponetque, ut Tryphonis fraude interierit Jonathas, postquàm pro ipso, ipsiúsque liberis pacta pecunia persoluta fuisset.

Confirmatio à Comparatione ducta à majori ad minus, jubebit ipsos meminisse, quantam majores ipsorum in suis contra Barbaros bellis fortitudinem exhibuissent; quoties pro Religione veri Numinis decertássent; non licere ipsis ab antiqua virtute esse degeneres. Admonebit, causam Jonathæ cum ipsius DEI causa esse conjunctam; neque occisum fuisse Jonatham, nisi in odium veri Numinis.

Deinde per Comparationem à Simili dicet, par ipsis exspectandum esse à DEO præsidium illi, quod jam paribus in præliis pro ipsius causa susceptis experti essent, si idem studium, eundem ardorem præseferrent.

Conclusio fiet per Anacephalæosim rerum jam dictarum, cum valida cohortatione ad rem strenuè gerendam.

ORATIO.

(*A majori ad minus.*) Facerem ego vestræ fortitudini injuriam, aut certè de vestro in Jonatham animo viderer iniquiùs æstimare, Commilitones amantissimi, si, dum illatum tanti viro funestissimæ mortis dedecus, ac probrum paramus vindicare, longiori vos oratione ad rem viriliter gerendam exhortandos putarem.

Nôstis enimverò, qualis, & quantus vixerit apud vos frater ille mihi charissimus, Dux idem vester, & Sacrorum custos, ac propugnator acerrimus. Meministis laborum ipsius comites, ac periculorum socii, quotquot estis, quàm ultrò discriminis cujuscumque

que aleam subierit, quàm parùm fortunis, capitíque pepercerit, quoties aut vestra salus, aut Religionis studium reposceret. Nunc ille Tryphonis impii dolo, ac scelere nobis ereptus, videte, quos à vobis animos ad exigendam effusi sanguinis ultionem exspectet. Equidem cùm interceptus hostium insidiis unà cum liberis suis Jonathas Tryphonis in manus venisset, doluimus, ùt par erat, infelicem strenui bellatoris casum, quem sua virtus in tantum periculum adduxisset; at non erat sine solatio tanti viri calamitas, & hostis avari cupiditas effrænata certam maturæ redemptionis spem afferebat. Neque verò nos fefellit improbi hominis aviditas. Redimi iniquò pretiò captivos jubet: infinitam pecuniæ vim sibi mitti postulat, si salvum Jonatham cum ipsius liberis cuperemus. Nihil moramur; explemus insanam hostis sitim, nec parcendum auro ducimus, qui nec sanguini parcitum vellemus. At quàm frustrà! Aurò potitur infamis prædo, & captivos obtruncat! Nos inultum patiemur scelus, fortissimi Commilitones?

(*A minori ad majus.*) Nam quo exarsisse studiò legimus Majores nostros, si quando Barbari aut pactam infregissent fidem, aut aliquâ nostros homines contumeliâ affecissent, aut religionis nostræ sanctitatem violâssent? Impatientes probri, acceptæ injuriæ usque memores non deponebant arma, donec hostili in sanguine probrum eluissent. Nos hæredes tanti nominis, & avitæ virtutis æmulatores, segnes, & otiosi torpescemus, dum pacti fœderis jura despiciuntur, dum palàm nobis illuditur, dum gentis decus, ac caput contrariis omne perimitur, dum veri Numinis cultus, ac religio impetitur? Dico impeti veri Numinis cultum, ac religionem, Commilitones. Neque enim existimate, dum Jonatham ulciscimur, aut suscipi à me unam fratris charissimi defensionem, aut à vobis Imperatoris fortissi-

tiſſimi mortem tantùm vindicari. Agitur cauſa DEI ipſius, quem colimus; agitur honos Religionis, quæ Sacerdotem ſuum deſiderat, & Sacrorum cuſtodem acerrimum requirit: non occidiſſet ille ab impiis, niſi ſe tam ſtrenuum impietatis hoſtem, quàm egregium patriæ propugnatorem exhibuiſſet. Videte ergo, ne cùm DEI ipſius cauſa cum Jonathæ cauſa conjuncta ſit, cùm in odium Iſraëliticæ Religionis occubuerit, cùm illius crimen omne fuerit divini cultûs amor, ac ſtudium; videte, inquam, ne ſit impium, violatam tam iniquâ cæde pietatem negligere, & inultam pati.

(Aptri.) Quàm erit hodie vobis honorificum, quàm glorioſum memoriæ Jonathæ, cùm eôdem, quô flagravit ipſe, veri Numinis ſtudiô incenſi procedetis in aciem. Quantam hæc una generoſi facinoris conſcientia noſtris hoſtibus formidinem, quàm certam nobis victoriæ fiduciam afferet! Nam quis jam armis ſuis diffidat, qui bûs inſtructum ſe ab ipſo DEO meminerit? Nempe qui veſtras olim injurias tam luculenter ultus eſt, non aderit hodie ſuas ulciſcentibus? qui vos impares numero, formidoloſos contra exercitus decertantes, ſuo robore confirmavit, numero jam, animis, cauſâ ſuperiores deſtituet? Idem hodie ſtudium, eandem alacritatem præſtate; idem viciſſim vindex DEUS præſidium, idem robur præſtabit.

Oro vos igitur per ſuaviſſimam Jonathæ memoriam, cujus ſub vexillis tot annos militâſtis; per illam ſanguinis communionem, quàm in Simone Duce veſtro veremini; per arma illa, quæ geritis, Barbaris nuper tam fatalia; per veſtram fidem, ac Religionem, quæ ſociorum veſtrorum in cæde violata eſt; ite fortiſſimis animis Ducem veſtrum, ac Sacerdotem, DEUM ipſum, & Religionis jura vindicate.

ALIA

ALIA EXERCITATIO.

Marci Tullii Ciceronis Oratio in Senatu pro interficientis Catilinæ sociis, qui in carcere detinebantur.

SYNOPSIS.

Exord. DEmonstrabit, quàm alienam à suis moribus rem agat, dum inferendam esse Civibus Rom. mortem persuadere aggreditur.

Propositio. Dicet, versari in eo periculo Remp. ut, nisi severitas ejusmodi statuatur in cives nefarios, stare non possit; neque se posse alia ratione ejusdem incolumitati consulere.

Confirmatio excitabit Senatûs odium in conjuratos. 1. Comparatione ductâ à pari: quàm severè nimirùm Majores in eos animadverterint, qui res novas in Rep. molirentur, aut aliquod usurpare in Remp. dominium cogitarent: reducétque in exemplum Gracchos, Saturnium, &c. qui in re simili oppressi fuerant.

2. Ducta Comparatione à majori ad minus dicet, universum Populum Rom. in perditos cives conjuràsse: an lentus, segnísque Senatus unus videbitur? quid tota Italia? &c.

3. Per Comparationem à minori ad majus adducet in exemplum, & concludet: Videte ergo, ne cùm mihi honorificum fuerit, vitam, salutémque pro patria devovisse, vobis turpe sit &c.

ORATIO.

Quàm infelici meô fatô fieri dicam, Patres conscripti, ut cùm mea ab ineunte ætate vel consilia, vel dicta, vel facta humanitati, ac clementiæ semper serviêrint; hodie conversis in contrarium studiis,

nihil præter cædem, atque ſanguinem aut velle; aut etiam perſuadere videar!

Atque utinam, P.C. Civitatis hujus incolumitas, Reip. ſalus, & impoſiti mihi à vobis muneris ratio paterentur carere me hodierno conſeſſu veſtro, & tam triſti miniſteriò abſtinere! Fruerer ea, quam ſum conſecutus ad hunc usque diem, humanitatis laude, & ad ferendas miſeris, calamitosísque civibus ſuppetias, ſtudium, atque induſtriam converterem. Verùm, cùm ex illa, in qua me conſtituiſtis, ad invigilandum ſecuritati publicæ, ſpeculâ proſpexerim, Remp. ſalvam eſſe non poſſe, niſi perditi, ac nefarii cives de medio tollantur; priſtinum mihi exuendum putavi amorem clementiæ, ut dignam Conſule ſeveritatem induerem.

(*Comparatio ducta à Pari.*) Nihil ego vos moror P.C. vel in convincendo conjuratorum ſcelere, vel in gravitate flagitii, quod illi meditabantur, exaggeranda. Paruêre inſidiæ: clandeſtina cum hoſtibus conſilia retecta ſunt; patratum in ipſis patriæ viſceribus crimen intellexiſtis. Quid reſtat, niſi ut pares ad vindicandam injuriam animos afferatis? Majores noſtri ſtare poſſe Remp. non putârunt, niſi publicæ tranquillitatis oſores, tanquam putrida totidem membra, reſecarentur. Nam quid ego ſpectata ſatis Romanæ ſeveritatis etiam in cives Rom. exempla commemorem? Quid vel ipſa conditæ Urbis repetam exordia? quid Manlium loquar, quid Craſſum, quid Melium, quid Flaccum, quid Gracchos, quid Saturnium proferam? quos vel nefaria cum hoſtibus Reip. conſilia molientes, vel effuſis largitionibûs ad populi gratiam adrepentes, vel alienum à libertate noſtra dominatum affectantes, graviſſimîs quibusque ſuppliciis civitas iſta mulctavit? Vos ejuſdem auctoritatis hæredes, & gloriæ inultos eſſe patiemini, qui urbem hanc incendere, labefactare Remp. communem extinguere libertatem cogitârunt? Ah!

Ah! ne, per Deos immortales, P. C. ſtulta, ac præpoſtera reorum commiſeratio flectat vos, aut commoveat. Quos meritis ereptos pœnis volueritis, hos univerſus populus ad ſupplicium repoſcit. Fuit hæc mihi, ut fatear, quod res eſt, P. C. inter graviſſimos, quos nefaria conjuratio metus incuſſit, conſolatio non levis, cum paratos multitudinis totius ad repellendum commune malum, animos deprehendi: erexit ſpem Conſulis, & novos etiam addidit ſtimulos conſpirans civium omnium ad tuendam libertatem noſtram voluntas, nec prævalituram putavi paucorum improbitatem, quam ad coërcendam, quidquid in hac Urbe ſanctum, atque integrum eſt, incenderetur. *(A Majori ad Minus.)* Videte ergò, qualem in re tali perſonam tueri vos oporteat. Cogitate, quales vos ſitis, & ad quantum dignitatis gradum evecti. Nolite hanc inurere Ordini veſtro labem, ut jactare quis poſſit, dum præter ſortem fortis, & animoſus populus apparuit, ſegnem ac lentum in vindicanda communi injuria Senatum extitiſſe.

(A Minori ad Majus.) De me verò nihil dicam, P. C. Intellexiſtis enim ipſi ſatis, quantò capitis mei periculò imminentem vobis, totique Populo Romano cladem averterim; quantam in me ſceleratorum civium iſto facinore invidiam concitaverim; quibùs meis laboribus quietem, ac tranquillitatem huic Imperio redemerîm. Videte hoc unum, ne, cùm mihi honorificum fuerit, fortunas, ſalutem, vitam pro communi bono devoviſſe: ita vobis turpe ſit, inani metu deterritos ab extirpandis tanti mali reliquiis abſtinuiſſe.

CAPUT XIII.

De *Locis Aſſumptis*, *ſeu extrinſecùs petitis.*

QUid ſunt Loci Aſſumpti, ſeu extrinſecùs petiti?

 R. Sunt

R. Sunt ii, qui petuntur aliunde, quàm ex naturâ rei, neque pendent ab arte, ut excogitentur, sed ut tractentur.

Quot sunt Loci extrinsecùs petiti?

R. Sex vulgò nominantur, Leges, seu Præjudicia, Jusjurandum, Fama, Tabulæ, Tormenta, Testes, de quibus singulis seorsim nobis dicendum incumbit.

ARTICULUS I.

De Legibus, seu Præjudiciis.

Observandum est, Legem aliam esse æternam, quæ DEI est, aliam naturæ, quæ ab eodem DEO est, ùt auctore naturæ, aliam humanam, quæ ab hominibus posita est.

Humana iterum dividitur in Ecclesiasticam, in Militarem, in Civilem sive Togatam, pro varia hominum conditione.

Rursum alia Lex est communis, quæ ad omnes, alia propria, quæ ad aliquos tantùm pertinet, puta ad Regnum, aut ad Provinciam.

Quomodò confirmatur Locus à Lege?

R. 1. Si ostenderis per Amplificationem à definitionibus conglobatis, Leges esse vincula Reipublicæ, Regnorum fundamenta, procreatrices tranquillitatis. 2. Si Leges commendaveris ab eis, à quibus latæ sunt. 3. Si per Amplificationem à frequentatione Consequentium, damna, quæ ex earum violatione secutura sunt, demonstraveris.

Legum necessitatem, dignitatémque multis commendat Cicero pro Cluentio n. 146. *Ut tibi concedam hoc indignum esse, quod, cujusmodi sit, jam videro, tu mihi concedas, necesse est multò esse indignius in ea civitate, quæ legibus contineatur, discedi à Legibus. Hoc enim vinculum est hujus dignitatis, quâ fruimur in Republica, hoc fundamentum libertatis, hic fons æquitatis:*

mens,

mens, & animus, & consilium, & sententia civitatis posita est in Legibus. Ut corpora nostra sine mente, sic civitas sine Lege, suis partibus, ùt nervis, ac sanguine & membris uti non potest. Legum ministri Magistratus, Legum interpretes judices; Legum denique idcirco omnes servi sumus, ut liberi esse possimus.

Lib. 1. de Inventione n. 70. monet Judices, Legum juratos custodes, ne à Legibus discedant. *Judices, qui ex Lege jurati judicatis, Legibus obtemperare debetis. Obtemperare autem Legibus non potestis, nisi id, quod scriptum est in Lege, sequamini. Quod enim certius Legis scriptor testimonium voluntatis suæ relinquere potuit, quàm quod ipse magna cum cura atque diligentia scripsit. Quòd si literæ non exstarent, magnoperè eas requireremus, ut ex his scriptoris voluntas cognosceretur &c.*

Quomodò refutatur Locus à Lege?

R. 1. Si probetur, mutari posse Legem humanam hominis ad arbitrium. 2. Si ostendatur, causam Legis non esse ampliùs. 2. Si retegatur aliquid iniquum in Lege. 4. Si Lex Legi opponatur. 5. Si necessitatem agendi contra Legem fuisse demonstretur.

Tullius pro Rabirio Perduelli n. 13. eludit Legem, ostendendô Legem non esse ampliùs in usu, nec superesse causam, propter quam lata fuisset. *Tu mihi etiam Legis Porciæ, tu C. Gracchi, tu horum libertatis, tu cujusquam denique hominis popularis mentionem facis, qui non modò suppliciis inusitatis sed etiam verborum inaudita crudelitate violare libertatem hujus populi, tentare mansuetudinem, commutare disciplinam conatus es? Namque hæc tua, quæ te hominem clementem popularémque delectant,* I. Lictor, colliga manus; *quæ non modò hujus libertatis, magnitudinísque non sunt, sed ne Romuli quidem, aut Numæ Pompilii, sed Tarquinii superbissimi atque crudelissimi Regis. Ista sunt cruciatûs carmina, quæ tu homo lenis libentissimè commemoras,* Caput ob-

nubito, arbori infelici suspendito. *Quæ verba, Quirites, jam pridem non solùm tenebris vetustatis in hac Rep. verùm etiam luce libertatis oppressa sunt.*

Sic pro domo sua n. 53. Legem impugnat, quòd per vim sit lata. *Quid si per vim tulisti? taménne Lex est? aut quidquam jure gestum videri potest, quod per vim gestum esse constet? An si in ipsa latione tua, captâ jam urbe, lapides jacti, si manus collata non est, idcirco tu ad illam labem, atque eluviem civitatis sine summa vi pervenire potuisti?*

Ibidem Legem Clodiam injustè latam ex causa efficiente, & ex partibus Legis demonstrat. n. 47. *At quid tulit Legum scriptor peritus, & callidus?* Velitis, jubeatis, ut M. Tullio aquâ, & igni interdicatur. *Crudele, nefarium, ne in sceleratissimo quidem cive ferendum sine judicio? Non tulit, ut interdicatur. Quid ergo? ut interdictum sit. O cœnum! ô portentum! ô scelus! Hanc tibi Legem Clodius scripsit, spurciorem linguâ suâ, ut interdictum sit, cui non sit interdictum?*

Ibidem Legum oppositione domum suam sibi non justè ereptam demonstrat n. 43. *Fueris sanè Tribunus plebis, tam jure, quàm Lege, quàm fuit hic ipse Rullus vir omnibus rebus clarissimus, atque amplissimus; quo jure; quo more, quo exemplo Legem nominatim de capite civis indemnati tulisti? Vetant Leges sacratæ; vetant duodecim Tabulæ, Leges privatis hominibus irrogari? id est enim privilegium. Nemo unquam tulit, nihil est crudelius; nihil perniciosius, nihil quod hac civitas minùs ferre possit.*

Et pro Milone n. 10. Legem scriptam per Legem naturalem destruit: *Est enim, Judices, non scripta, sed nata Lex, quam non didicimus, accepimus, legimus, verùm ex natura ipsa arripuimus, hausimus, expressimus: ad quam non docti, sed facti, non instituti, sed imbuti sumus, ut si nostra vita in aliquas insidias, si in vim, si in tela aut latronum, aut inimicorum incidisset, omnis honesta*

ſtratio eſſet expedienda ſalutis. Silent enim Leges inter arma, nec ſe expectari jubent, cùm ei, qui expectare velit, antè injuſta pœna luenda ſit, quàm juſta repetenda.

EXERCITATIO.

Accuſatur apud Patrem, eundémque Conſulem Manlius victor, quòd contra datam ſibi legem cum hoſte conflixerit.

Locus à Legibus.

SYNOPSIS.

Exord. DIcet Accuſator à commentatione Legum univerſim; quod tractabit per Prætermiſſionem, quia dicit apud virum Conſulem, eundémque magnum Imperatorem.

2. Deinde deſcendet ad commendandas præſertim Leges militares, quarum infractio multò majoris momenti eſt, propter audaciam vitæ militaris, quæ frænô indiget, & propter clades, quæ conſequuntur.

3. Oſtendet, Filium Manlii hac Lege obſtrictum fuiſſe; debent enim viri Principes prælucere cæteris exemplô, & ùt majores ſunt eorum virtutes, ſic & majora ſolent eſſe eorum vitia.

4. Oſtendet, Manlium patrem teneri Legem infractam vindicare, eò magis, quòd & à filio, & à victore infracta ſit. Nam ſi filium non punierit, dicetur plùs naturæ, quàm æquitati conceſſiſſe; ſi victori parcat, hoc peſſimum apud poſteros exemplum violatæ Legis relinquet.

Concludet, infelicem appellandô Manlium, cui plùs viciſſe noceat, quàm ſi victus eſſet.

ORATIO.

Si mihi apud aliquem alium, quàm apud virum Con-

Consulem, eundémque rerum bellicarum peritissimum Imperatorem habenda esset oratio, hodiernam, quam invitus, ac reluctans fortissimo Juveni inferre cogor, accusationem singulari Legum commendatione præmuniendam censuissem. Verùm quid attinet commendare Leges apud eum, quem Legum ministrum, ac Custodem sanctissimum, eundémque sapientissimum interpretem reveremur? Scilicet in hoc apice dignitatis constitutus, unde domi, forisque cuncta moderaris, nôsti unus omnium optimè, Tite Manli, quantus honor, quanta haberi debeat Legibus reverentia, quæ vincula Reipublicæ, fundamenta Imperiorum, tranquillitatis, ac pacis procreatrices nuncupantur. Hinc illa Majorum nostrorum, vel ab ipsis conditi primùm Imperii temporibûs, constans opinio, tam esse necessarias Leges ad tuendam Reipublicæ dignitatem, incolumitatémque conservandam, ut sine gravissimo ejusdem detrimento infringi illas posse non putarent.

Quòd si cæterarum Legum infractio tantoperè metuenda est, quantò præcavere diligentiùs oportet, ne qua militari disciplinæ labes inferatur. Ut enim confidentiores esse solent præter vulgus hominum, arma qui tractant; & ipsa militiæ dignitas quædam, ac gloria impunitatis fiduciam inspirat, nisi coërceatur frænô ejusmodi hominum temeritas, atque intra justos obsequii limites retineatur, nemo non videt tristissimam ab iis impendere Reipublicæ perniciem, qui ejusdem tutores, ac conservatores reputantur.

Quâ igitur confidentiâ, Tite Manli, tuus ille filius, juvenis alioqui laudatissimus, consulare Imperium infregit? An quia excelsiore loco positus nemini latere poterat, quod contra Legem admisisset? an quia vicariam adeptus à te potestatem tantò impensiùs primariam in Imperatore, ac Consule revereri debuisset? an quia contempto per summum ne-

nefas paterno, ac Consulari imperiô perniciosum cæteris defectionis exemplum ostentaret?

Tu verò, qui tanti sceleris sedes arbiter, ac judex, vide, Tite Manli, vide quàm severam tibi ipse legem dixeris. Præclusisti omnem tibi ad misericordiam aditum, qui de filio pater, de victore Consul, & Imperator judicium susceperis. Si paternæ charitatis studiô victus indulgendum aliquid tuo sanguini censueris, quam tibi apud omnes concitabis famam, qui plus amori tenero pater, quàm studio Reip. Consul tribuisse videâre? Si victoris gloriâ placatus, & inflexus ignoscendum juvenili temeritati existimas, quantum detrectandi deinceps obsequii Juventuti Romanæ momentum sufficies Imperatorum jussa, quoties aut illecebra victoriæ, aut spes illustrandi nominis, aut virtutis ostentandæ locus se offeret; si polliceri sibi possit temeritas impunitatem, & rei gestæ feliciter obtentæ contumaciæ memoriam obliterare? Imò quis virtutum in numero docile mentis obsequium reponendum putet, quod contemni impunè possit, & felicibus armorum eventis postponi intelligat?

Infelicem te, Juvenis fortissime; qui judicem eum offendas, à quo sine magno dedecore sperare quidquam non ausis. Miserum te, cui relatæ victoriæ decus plus nocuisse videatur, quàm si victus in acie temeritatis tuæ pœnas dedisses. Faceret acceptæ cladis opprobrium, ne quid tentare ejusmodi exemplô tuo cæteri præsumerent. Deterruisset omnes suscepti infeliciter operis calamitas, ne militaris imperii Leges violandas esse arbitrarentur, & junioris Manlii exitium salubre toti Juventuti obsequii documentum extitisset. Quid restat, nisi ut partam imprudentiâ tuâ offensionem repares, &, quod meruisti, capitis suppliciô prætergrediendi deinceps militaris imperii metum incutias?

ALIA

ALIA EXERCITATIO

Defenditur Junior Manlius.
Locus à Confutatione Legis.

SYNOPSIS.

Exord. PRofitebitur Orator, ſe cum adverſario de dignitate Legum, ac neceſſitate convenire, neque alia ſe ratione uſurum ad defenſionem Manlii, quàm Legum auctoritate: quod ut faciat

1. Legi humanæ, quam dicet mutari poſſe hominis ad arbitrium, Legem naturæ multò validiorem opponet, fatebitúrque, ſi habeatur humanæ Legis ratio, puniendum eſſe Manlium. At Lex naturæ reclamat, prohibétque eum ſuppliciô affici, qui victoriâ ſuâ plus utilitatis Reip. attulit, quàm mali infractione Legis.

2. Dicet, interpretatum eſſe juniorem Manlium conſilium Legis, qua ſe teneri in ea occaſione non putavit; quia, ſi ſervâſſet Legem, certiſſimæ victoriæ locum amiſiſſet.

3. Excuſabit illum, quòd neceſſitate magis, quàm voluntate Legem violaverit; nam quid aliud faceret juvenis naturâ fervidus, cùm ab hoſte provocaretur, & à ſuis propriè cogeretur, ut certaret?

Denique perorationis locô petet, ne Manlio noceat, quòd patriæ profuerit; quòd patrem habeat judicem, quòd Remp. defenderit.

ORATIO.

Novimus enimverò, Judices, neque opus erat, ut in commendandis Legibus tam inutilem operam accuſator poneret; novimus, inquam, quanta debeat eſſe Legum auctoritas, in hac præſertim Republica,

blica, quæ ſuum à bonis moribus, atque inſtitutis momentum, atque ornamentum accepit. Imò adeò non velim vel in hac cauſa infirmare quidquam ex iis, quibus adverſus Manlium abuti viſus eſt, ut ad illum defendendum nullum aliud lubentiùs, quàm Legum ipſarum patrocinium adhibendum putem. Habeant ergo Leges pondus illud apud nos, quod ſemper habuerunt: Sint illæ fundamenta hujus Imperii, Reip. vincula, & amicæ pacis, atque tranquillitatis fons, & origo cenſeantur. Nefas ſit illas infringere, & earum contemptores meritis, ùt par eſt, pœnis coërceantur.

(*Lex legi oppoſita.*) At quibus, amabo, Legibus primus debetur honos? quæ Leges tandem ſingularem à nobis cultum, atque Religionem vindicant? An illæ, quæ ùt hominum conſiliò prodierunt in hanc lucem, ita eorumdem arbitriò refringi pariter, atque infirmari ſolent? an illæ potiùs, quæ non tam ſcriptæ, quàm natæ nobiſcum videri debent? quas non didicimus, accepimus, legimus, verùm ex natura ipſa hauſimus, arripuimus, expreſſimus; ad quas non docti, ſed facti, non inſtituti, ſed imbuti ſumus? Eſto videri nocens poſſit, & dignus morte junior Manlius, ſi latæ à parente, eodémque Conſule Manlio Legis ratio habeatur; at ſi reclamat ipſa naturæ lex, ſi reum abſolvit, ſi ampliſſimò præmiò remunerandum dictitat; ſi ſecutus illius vocem fortiſſimus juvenis, graviſſimum ſe Reipúblicæ detrimentum, ſi Conſulis edictum ſervaret, utilitatis plurimum, ſi idem prætermitteret, allaturum prævidit: rogo vos Judices, quò demum recidet Accuſatoris Oratio? quàm habere vim ad condemnandum victorem videbitur? Senſit enimverò junior Manlius, cùm in iis rerum articulis deprehenderetur, certiſſima victoriæ ſpes affulgeret, cùm affligendus, ac profligandus hoſtis objiceretur, non audiendum eſſe Conſulis imperium, qui depugnare pro-

prohibuiſſet; (*Interpretatio legis.*) vidit non fuiſſe illud patris conſilium, dum ferret Legem, ut oblatam rei feliciter gerendæ occaſionem eriperet, non dubitavit, quin liceret ſibi imperantis voluntatem ſibi interpretari, ut latum imperium in Reip gloriam, atque perniciem cederet. An licebat aliter ipſi de Patre, de Conſule, de Manlio exiſtimare.

(*Neceſſitas violandæ legis.*) Quanquam habuerit Manlius aliam de Conſulis voluntate opinionem: crediderit illum tam tenacem imperii ſui, ut vel cum Reip. detrimento ſervari vellet: an debuit propterea ſtudioſiſſimus rerum noſtrarum juvenis oblatum navandæ feliciter operæ locum negligere? Nempe inſtabat imprudens hoſtis numerô, viribus animo inferior? Manlius copiarum multitudine, robore, virtute ſuperior certamen non iniiſſet? Provocabat ille Romanos ad pugnam, & nobis tantùm non inſultabat, Manlius juvenis naturâ fervidus, & gloriæ noſtræ ſtudiô incenſus, lentus, ac ſegnis dedecus pertuliſſet? Commodam ille finiendi belli graviſſimi opportunitatem ſufficiebat; Manlius vel ipſo capitis periculô anferri ſibi de manibus tam amplam gloriam, triumphíque ſegetem ſuſtinuiſſet? Næ vicem hodie noſtram doleremus, Judices, niſi in tam felici rei benè gerendæ occaſione prætergrediendum patris, ejusdémque Conſulis imperium junior Manlius judicâſſet! Videte ergo, Judices, ne fortiſſimo juveni ſuus in patriam amor, & ſingularis in unumquemque noſtrûm charitas nocuiſſe videatur; facite, nemo ut explorare nobis poſſit, eum à nobis affectum fuiſſe ſuppliciô, cui triumphi gloria ſuis in Remp. meritis debebatur; ſic temperate auſteram Conſulis ſeveritatem, ut amor parentis filium abſolvere, ac tueri non erubeſcat.

AR-

ARTICULUS II.

Locus à Jurejurando.

QUid eſt Jusjurandum?

R. Eſt affirmatio, vel negatio alicujus rei religioſo ritu facta.

Quomodò confirmatur hic Locus?

R. 1. Si oſtenderis, quàm inviolabile debeat eſſe promiſſum, quô DEO quis obſtringitur; ídque à minori ad majus. Nefas eſt, pacta cum homine violare; quantò magis cum DEO, cui debemus id omne, quod ſumus!

2. Si per enumerationem partium recenſuimus pœnas, quæ Jurisjurandi violatores conſequuntur; experiuntur enim homines in ſe perfidos, qui DEO perfidi extiterunt, & ſceleris conſcientiâ cruciantur.

3. Si magnam in jurante vel auctoritatem, vel probitatem demonſtraveris.

Cicero lib. 3. de Officiis n. 111. ita de Jurejurando loquitur: *Nullum vinculum ad aſtringendam fidem Jurejurandô Majores arctius eſſe voluerunt. Id indicant Leges in 12. Tabulis; indicant Sacra, indicant fœdera, quibûs etiam cum hoſte devincitur fides; indicant notationes, animadverſionésque Cenſorum, qui nulla de re diligentiùs, quàm de Jurejurando judicabant.*

Eô locô pluribûs agitat Cicero Quæſtionem illam: utrùm Regulus teneretur perſolvere fidem, quam Carthaginenſibus dederat; & probat, non potuiſſe ipſum frangere fidem datam vel hoſti.

Hanc porro formulam Romani in Jurisjurandi formulis adhibebant: *Si ſciens fallo, ita me Dieſpiter, ſalva urbe hac, arcéque bonis me dejiciat, & ego hunc lapidem jacio.*

Quomodò refutatur hic Locus?

R. Primò, si ostendatur Jusjurandum opponi Legibus, vel juri scripto, vel naturali.

2. Neminem adstringi ad id, quod iniquum est, posse; id autem iniquum esse, quod dicitur sacramentô fuisse confirmatum.

3. Si demonstretur, id, de quo agitur, non expressè contineri in Jurejurando, nec fuisse hanc jurantis mentem, ut in eo contineretur.

4. Si probetur missum Jusjurandum ex iracundia, vel ex imprudentia, vel extra locum.

Ita Cicero pro Rabirio Posthumo n. 36. probat eum, qui falsum semel dixerit, facere fidem non posse, vel si per Deos omnes juraverit: *Ubi semel quis pejeravit, ei credi posteà, etiam si per plures Deos juret, non oportet.*

Idem omnino confirmat pro Comœdo n. 46. *Qui mentiri solet, pejerare consuevit; quem ego, ut pejeret, exorare facilè potero. Nam qui semel à veritate deflexit, is non majore religione ad perjurium, quàm ad mendacium perduci consuevit. Quis enim deprecatione Deorum, non conscientiæ fide commovetur? propterea quæ pœna à Diis immortalibus perjuro, hæc eadem mendaci constituta est. Non enim ex actione verborum, quibus Jusjurandum comprehenditur sed ex perfidia & malitia, per quam insidiæ tenduntur alicui, Dii immortales hominibus irasci, & succensere consueverunt.*

Et lib. 3. de Officiis n. 108. docet, non pejerare eum, qui falsum juraverit, sed quòd ex animi sententia juraverit: *Non enim falsum jurare, pejerare est, sed quod ex animi sententia juraveris, sicut verbis concipitur more nostro, id non facere, perjurium est.*

Ibidem n. 107. postquàm probavit, vel hosti Jurisjurandi fidem servandam esse, negat eandem esse rationem prædonum, quibus negari possit, quod Jurejurando promissum est: *Est autem etiam jus bellicum, fidésque Jurisjurandi sapè hosti servanda,*

Quod

Quod enim ita juratum est, ut mens deferentis conciperet, fieri oportere, id servandum est; quod aliter, id si non feceris, nullum perjurium est. Ut si prædonibus pactum pro capite pretium non attuleris, nulla fraus est, ne si juratus quidem id non feceris. Nam pirata non est ex perduelium numero definitus, sed communis hostis omnium. Cùm hoc nec fides debet, nec Jusjurandum commune.

EXERCITATIO.

Herodias ad Herodem, ut pro edito Jurejurando Joannis Baptistæ caput in disco dedat.

Locus à Jurejurando.

SYNOPSIS.

Exord. Dicet, non petere se tantùm, ut datam fidem, qua nihil est apud Reges sanctius, sed ut dictum sacramentum perficiat.

Propositio. Jubebit meminisse ipsum, quàm solenniter vel tertiam regni partem promisisset. Hoc tamen non peto, sed unius hominis multis tibi nominibûs invisi caput.

Confirmatio. Ostendet 1. quàm perniciosum daturus sit toti populo exemplum, si inani subterfugiô eludi à se posse sacramenti religionem arbitretur.

2. Dicet, non esse clàm sacramentum, sed aulæ toti notum; & per Apostrophen ad testes illius sacramenti, rogabit ipsos, ne tantam injuriæ labem inuri Regis nomini patiantur.

Concludet, vehementer deprecando Herodem, ut datam non solenni sacramentô fidem statim exsolvat.

ORATIO.

Si postularem à te, datam mihi fidem ut exsolveres,

res, Princeps invictiſſime, cùm nihil eſſe debeat apud Reges illâ ſanctius, nihil inviolatum magis, non poſſem ſalvâ regiæ majeſtatis dignitate repulſam pati; nunc freta religione Jurisjurandi, quod emiſiſti tam ſolenniter, quô fieri pactô dicam, ut te in perficiendo ſacramento difficilem, ac tergiverſantem experiar?

Tamen non peto pro jure meo partem Imperii tui tertiam, quam daturum te, ſi vellem, promiſiſti; nihil ejusmodi efflagito, quod annuere durum eſſe tibi debeat, aut moleſtum, quod improbare quisquam, ſi conceſſeris, aut velit, aut ſuſtineat; quod nemo, ſi negaveris, negatum non expoſtulet, ac reprehendat. Hominis peto tibi tam multis nominibus inviſi caput: peto detentum in carcere violatæ majeſtatis reum debitâ pœnâ multari: peto de medio tolli Joannem illum Baptiſtam, cujus compeſcere effrænem maledicendi, obtrectandíque licentiam, niſi hâc unâ viâ, non poſſis.

Quòd ſi nullam habere vis tam juſtæ poſtulationis rationem; ſi nihil apud te jam poſſit Herodias, quam modò regni tui parte potiorem æſtimâſti; cogita, quæſo, quàm pernicioſum toti populo exemplum daturus ſis, ſi futili, inaníque ſubterfugiô eludere te poſſe ſacramenti tui religionem arbitraris. Nam quô deinceps erit apud Judæos locô Jurisjurandi ſanctitas, quam nullum apud Regem ſapientiſſimum pondus habuiſſe cognoverint? quis religioni ducet non exequi, quod promiſerit, cùm violatam à te ſolennis ſacramenti fidem intelliget? quis peccare poſteà verebitur, qui tam idoneum in te auctorem, aut ſaltem tam juſtam in Rege ſuo, legitimámque excuſationem oſtentare poſſit?

Utinam enimverò clàm, atque in tenebris Jusjurandum illud emiſiſſes? utinam Herodias una teſtis illius, ac conſcia extitiſſet! utinam denſiſſimâ oblivionis caligine poſſet etiamnum ſepeliri ejusdem memoria! At tot habes illius teſtes, quot Aulicos,

tot

tot futuros postmodùm exempli illius pravi censores, quot domesticos, tot obtrectatores tui nominis, quot Judæos. Vos, ô fidissimi comites Principis invictissimi, tantam Regis vestri inferendam nomini injuriam defendite; contendite pro virili parte, ne tam turpis Herodis memoriæ labes adhærescat; depellite metus illos, quos nimia ipsius humanitas, atque clementia injecit.

Quanquam nihil tibi hortatore opus est, Princeps invictissime; tua te fides tam solenniter obligata, & illa sacramenti, quod emisisti, religio satìs adhortantur, ut perficias sedulò, quod tam expressè promisisti. Age ergò; mitte quàm primùm speculatorem, qui hominis invisi caput auferat, qui te, aulámque tuam, totámque Judæam importuno publicæ quietis perturbatore liberet. Sic Herodiadem, quæ placere tibi meruit, compotem voti dabis; sic oppigneratæ fidei conscientiam exsolves, & novam dicto sacramento religionem, atque auctoritatem conciliabis.

ALIA EXERCITATIO.

Oratio viri Judæi contra Herodiadem pro Joanne Baptista.

Locus à Jurejurando confutatus.

SYNOPSIS.

Exord. Mirabitur, eam fuisse puellæ impudentiam, ut sanctissimo fidei nomine, ac sacramenti religione ad extorquendam rem iniquissimam abuti non dubitaverit.

Propositio. Petet ab Herode per Apostrophen, num reverà se putet ulla sacramenti religione obstrictum, ad imperandam viri innocentis mortem.

Confirmatio, Ostendet, nullam vim emissum ab Herode Jusjurandum habere oportere Joannis in perniciem. 1. Quia non potuit quidquam promittere, multò minùs jurare, quod esset iniquum; demonstrabitque, quàm iniquus haberetur, si innocentem virum ad votum impudentis puellæ interficeret. 2. Quæret, an fuerit unquam mens Herodis, ut obligaret fidem, ad violandas sanctissimas æquitatis leges.

Concludet dicendô nihil esse, quod Rex pertimescendum habeat ab eorum testimonio, qui jurantem audierant. Laudaturos illos potiùs Regis humanitatem, atque clementiam, qui scelere non perfecisset, quod sine scelere jurare non potuerat.

ORATIO.

Et fucum faciet præstigiis etiamnum suis procax, atque impudens Puella, &, quod apud Reges sanctissimum est, fidei, atque Jurisjurandi nomen, eo per summum nefas, ad extorquendam rem iniquissimam abutetur?

Itáne verò, Princeps invictissime, pondus apud animum tuum aliquod habuisset insolens Herodiadis oratio? an persuasisset illa tibi tam indignum humanitate tua facinus? Téne futili, inanique Jurisjurandi specie obstrictum arbitrareris, ut Viri sanctissimi necem properares?

At enim promisisti Saltatrici impiæ, fore illam voti compotem sui; obligâsti regiam spectantibus Aulicis fidem, inviolabilem solennis sacramenti religionem adjecisse. Scilicet, ut iniquum quid admitteres? ut ignominiosam nomini tuo labem inureres? ut Regum majestatem turpi flagitiô dedecorares? Hoc si postulat à te insipiens puella, túne id facturum te aut promisisti, aut promittere potuisti? Nam quod illud tandem est, quod petit? quò impia sceleratæ Herodiadis vota feruntur? quod sibi saltationis

tionis laſcivæ præmium donari poſcit? ô ſingularem, inauditámque in ætate tam tenera impudentiam! Tu, ne puellam mœſtam, ac dolentem abire patereris, verendum toti Judææ caput proſcriberes? Tu virum innocentem, nulla in re malè meritum de te perderes? Tu divinum illum veritatis, æquitatiſque præconem, quem miratus es ipſe toties, quem dicentem æſtimâſti, quem benè monentem, & ſana conſulentem ultrò, voléns que ſuſtinuiſti, inani ſacramenti religione perculſus interficeres?

An hic tibi, Princeps ſapientiſſime, fuit animus, cùm ſaltantis puellæ captus gratiâ, quodcunque poſtulâſſet illa, pollicereris; cum datam fidem interjectâ ſacramenti religione confirmares; cùm vel tertiam regni tui partem non dubitares oppignerare; an hic, inquam, tibi fuit animus, ut in rebus etiam iniquiſſimis repulſam non ferret? Ergò ſi leges refringi ſanctiſſimas, ſi jura violari omnia, ſi quiquid in regno tuo ſancitum ſapienter, labefactari, ac peſſumdari precaretur, tu puellæ impudentis ad votum miſcere ſuſdéque omnia, atque evertere cogitares?

Et hoc credis, fore aliquem è conſultiſſimo Aulicorum cœtu, qui approbet? qui tam impium admitti à te facinus ultrò, voléns que patiatur? qui ſuccenſeat tibi, quòd inſipientis puellæ preces rejeceris? qui violatam jurisjurandi fidem expoſtulet? Imò, imò; ne dubita Princeps ſapientiſſime, collaudabunt omnes ſapientiam tuam, quam intercipi doloſis vafræ puellæ illecebris non permiſeris; prædicabunt humanitatem tuam, qui afflictæ innocentiæ contra vim, atque audaciam adfueris. Extollent ſummam æquitatem tuam, qui perficere cum ſcelere nolueris, quod polliceri ſine ſcelere non potueras. Vive ergò ſecurus aulæ tuæ; rejice à te longiùs conſultam malè, & imprudentem nimis puellam; &, quæ tam iniqua donari ſibi poſtulavit, eam debitâ etiam pœnâ multare non dubites.

ARTICULUS III.
De Præjudiciis, Fama, & Testibus.

Etsi Præjudicia vulgò confundantur cum Legibus, quia nihil sunt aliud, quàm Senatûs consulta, seu Decreta jam antè facta, quibûs Orator utitur ad similem causam simili modô definiendam; tamen usurpatur aliquando latiùs pro quacunque præjudicata opinione, quam aliquis afferat ad causam, sive illa decretô aliquô, aut exemplô nitatur, sive nulla certa oratione animos videatur imbuisse. Quare Oratoris est, ire obviàm ejusmodi Præjudiciis exemplô Ciceronis pro Cluentio n. 6.

Quamobrem à vobis, Judices, antequàm de ipsa causa dicere incipio, hæc postulo. Primùm id quod æquissimum est, ut ne quid præjudicati afferatis: etenim non modò auctoritatem, sed etiam nomen Judicum amittemus, nisi hîc ex ipsis causis judicabimus; ac si ad causas judicia jam facta domô deferremus. Deinde si quam opinionem jam vestris mentibus comprehendistis, si eam ratio convellet, si oratio labefactabit, si denique veritas extorquebit, ne repugnetis, eámque animis vestris aut libentibus, aut æquis remittatis.

Ratio vero confirmandi, vel infirmandi hunc Locum repetenda est ex iis, quæ dicta sunt in Articulo de confirmandis, vel infirmandis Legibus.

Quid est Fama, seu Rumor?

R. Est sermo sine ullo certo Auctore dispersus.

Quomodò confirmatur hic Locus?

R. Si ostendatur 1. magnam esse vim, & auctoritatem Famæ ab exemplis Virorum illustrium, qui bonæ Famæ tam impensè studuerunt. 2. Si probetur, Famam vix unquam decipi, quia videtur esse vox publica; notum est autem illud: vox Populi, vox DEI. Præterea si testimonium unius, aut alterius ad hominem

nem puniendum sufficit: quantò magis fama, quæ velut omnium hominum testimonium est?

3. Etsi non est negandum, Famam sæpè mentiri; tamen non est retinendus in consessu nobili vir sinistri nominis; id enim toti Ordini perinde probrosum est, seu vera sit Fama, seu falsa.

4 Quærendæ sunt rationes, quæ causæ, de qua agitur; sint propriæ, per quas sparsi rumoris veritas confirmetur.

Ad confirmandam rumorum auctoritatem sit illud Plinii Junioris in Panegyrico Trajani: *Cæsar tales nos crede, qualis Fama cujusque est; huic aures, huic oculos intende; ne respicias clandestinas existimationes, nullísque magìs, quàm audientibus insidiantes susurros. Meliùs omnibus, quàm singulis creditur; singuli enim decipere, & decipi possunt; nemo omnes, neminem omnes fefellerunt.*

Quomodò refutatur hic Locus?

R. Ostendendô 1. quàm sit inanis Fama, quæ apud solam plebem valere debet, non apud viros prudentes, & peritos Judices; quod amplificabitur ab exemplis virorum innocentium, quibus sæpè aspersit maculam.

2. Demonstrandô, Rumores ejusmodi esse opus hominum otiosorum, qui amant falsa in vulgus spargere.

3. Juverit investigare, unde nata sit Fama, ut meliùs probetur ejusdem levitas.

4. Afferendæ erunt rationes, ex quibus Famæ falsitas demonstretur.

Ita Tullius contra Famam disputat pro Cœlio n. 38. *At fuit Fama, Quotus quisque istam effugere potest in tam maledica civitate? Vicinum hujus mulieris miraris malè audisse, cujus frater germanus sermones iniquorum effugere non potuit.*

Et pro Plancio à n. 56. orat Judices, ne dissemina-

tis rumoribus fidem habeant: *Illud unum vos magnoperè oro atque obsecro, cùm hujus, quem defendo, tum communis periculi causâ, ne fictis auditionibus, ne disseminato, dispersóque sermoni fortunas innocentium subjiciendas putetis. Multi amici Accusatoris, non nulli etiam nostri iniqui, multi communes obtrectatores, atque omnium invidi multa finxerunt. Nihil est autem tam volucre, quàm maledictum, nihil faciliùs emittitur, nihil latiùs dissipatur. Neque ego, si fontem maledicti reperietis, ut negligatis, aut dissimuletis, unquam postulabo. Sed si quid sine capite manabit, aut si quid erit ejusmodi, ut non extet auctor, qui audierit, aut ita negligens vobis esse videbitur, ut, unde audierit, oblitus sit, aut ita levem habuit auctorem, ut memoriâ dignum non putârit: hujus illa vox vulgaris,* Audivi, *ne quid reo innocenti noceat, oramus.*

Quotuplex est Testimonium?

R. Triplex. Divinum, Angelicum, & Humanum. Ad Testimonium divinum referebantur olim Oracula, Auspicia, Vaticinationes, Responsa. Oraculum est vox Dei vel per se, vel per alium loquentis. Auspicium, seu Augurium est testimonium captum ex cantu, volatu, & pastu avium. Vaticinatio est responsio alicujus Vatis. Denique Responsum dicebatur olim, vel quando Sacerdotes, & Aruspices res futuras ex inspectione extorum conjiciebant, vel quando Conjectores somnia exponebant.

Quomodò confirmandus est Locus à Testibus?

R. Primò. Laudandi sunt Testes, vel à nobilitate, vel à probitate, vel ab alio quovis capite, quò major ipsis accedat auctoritas.

Ita Cicero Divinat. in Verrem n. 13. *Sunt testes viri clarissimi nostræ civitatis, quos à me omnes nominari non est necesse: eos qui adsunt, appellabo, quos si mentirer, testes esse impudentiæ meæ minimè vellem. Scit*

is

is qui est in consilio, C. Marcellus, scit is, quem adesse video, Cn. Lentulus Marcellinus; quorum fide atque præsidio Siculi maximè nituntur; quòd omnino Marcellorum nomini tota illa Provincia adjuncta est.

Item pro Comœdo commendat Testes n. 44. *Manilio, & Luscio negas esse credendum? dic, aude. Est tua arrogantia, contumacia, vitaque universa vox. Quid exspectas, quàm mox ego Luscium, & Manilium dicam, ordine esse Senatores, ætate grandes natu: naturâ sanctos & religiosos copiis rei familiaris locupletes & pecuniosos? Non faciam, nihil mihi detraham; cùm illis exactæ ætatis severissimè fructum, quem meruerunt, retribuam. Magis mea adolescentia indiget illorum bona existimatione, quàm illorum severissima senectus desiderat meam laudem.* Vide etiam n. 42.

Secundò quærendi sunt Testes maximè oculati, qui rem non audierint tantùm, neque per alios, sed per se viderint.

Exemplum habes pro Archia n. 6. *Quid enim horum infirmari, Gracche, potest Heracléane esse eum adscriptum negabis? Adest vir summa auctoritate, & religione & fide, qui se non opinari, sed scire, non audivisse, sed interfuisse, sed egisse dicit. Adsunt Heraclienses Legati nobilissimi homines, qui hujus judicii causâ cum mandatis, & cum publico testimonio venerunt: qui hunc adscriptum Heracliensem dicunt.*

Et 7. Verrinâ n. 165. *Jam mei Testes veri sunt, quid enim dicit aliud C. Numitorius? quid M. & P. Cotti nobilissimi homines ex agro Tauronimitano? quid C. Lucceius, qui argentariam Rhegii maximam fecit, quid cæteri? adhuc enim Testes ex eo genere à me sunt dati, non qui novisse Gravium, sed qui vidisse dicerent; cùm is, qui se Civem esse Romanum clamitaret, in crucem ageretur.*

Tertiò. Dicet Orator nulla spe illos, nullis inimicitiis impulsos fuisse ad dicendum testimonium.

Quar-

Quartò. Dicet, rem totam esse Jurejurandô confirmatam. Pro Comœdo n. 42. *Hôc ego locô solutô, & quieto sum animô, & quorsum recidat responsum tuum, non magnoperè laboro; firmissimîs enim, & sanctissimis testimoniis virorum optimorum causa Roscii munita est.*

Inter omnia Testimoniorum genera valet illud plurimùm, quod Oratoris arte, atque industriâ ab adversario petitur.

Ita Cicero Verrinâ 7. n. 165. *Hoc tu Verres idem dicis, hoc tu confiteris illum clamitâsse, se Civem esse Rom. apud te nomen civitatis ne tantùm quidem valuisse, ut dilationem aliquam crucis, ut crudelissimi teterrimique supplicii aliquam parvam moram saltem posset afferre. Hoc teneo: hîc hæreo, Judices, hoc sum contentus uno, omitto, ac negligo cætera, sua confessione induatur, ac juguletur necesse est.*

Quomodò infirmandus hic Locus?

R. 1. Si pravi Testium mores ostendantur; si proferentur Accusatorum testimonia non modo veritati, sed ne sibi quidem cohærentia.

Ita Cicero lata adversùs Flaccum testimonia confutat ab iis ipsis, qui illa tulerant n. 6. *At à Testibus læditur? antequàm dico à quibus, qua spe, qua vi, quare concitatis, qua levitate, qua egestate, quâ audaciâ præditis, dicam de genere universo, & de conditione omnium nostrûm.*

Et n. 9. *At quot Testes? Primùm dicam id, quod est commune apud Græcos. Non quò nationi huic ego unus maximè fidem derogem... Verum tamen hoc dico de toto genere Græcorum: tribuo illis literas; do multarum Artium disciplinam, non adimo sermonis leporem, ingeniorum acumen, dicendi copiam: denique etiam, si qua sibi alia sumunt, non repugno: testimoniorum religionem, & fidem nunquam ista natio coluit: totiúsque hujusce rei quæ sit vis, quæ auctoritas, quod pondus, ignorant.*

Bona

Bona pars Orationis pro Fontejo occupatur in confutandis testimoniis à persona Testium, quibus omnem fidem, & Jurisjurandi religionem adimit. A n. 13. lege, & pro Rosc. Amerino n. 102.

Secundò. Si Testes dicantur esse inimici, allatis odiorum causis.

Ut pro Rosc. Amer. n. 104. *Quid tu vir optime? ecquid habes, quod dicas? mihi ausculta: vide, ne tibi desis. Tua quoque res per magna agitur. Multa scelératè, multa audacter, multa improbè fecisti. Unum stultissime, tuâ sponte, non de Erucii sententia. Nihil opus fuit te istbic sedere. Neque enim accusatore mutuo, neque teste quisquam utitur eo, qui de Accusatoris subsellio surgit.*

Tertiò. Si infames, & contempti probentur, ita Cicero pro Cœlio n. 63. elevat testium fidem, quia illi erant impudicæ fœminæ familiares.

Quartò. Si Testes auctoritate digni proferantur, quibûs ignobilium Testium fidem infringas. Hoc præstat Cicero laudatô locô pro Fontejo n. 13.

Denique ad elevandam vim Testium, qui nullam vel improbitatis, vel inimicitiarum suspicionem habere possint, geminam init Tullius rationem; alteram ut in amicorum periculis locum esse honesto mendacio putet: alterum, ut Judices obsecrentur, ne ullâ dignitatis Testium habitâ ratione, tantùm quid dicant illi, intueantur.

Prioris exemplum habes pro Ligario n. 16. *Quod si Cæsari probare possemus, in Africa Ligarium omnino non fuisse, si honestô & misericordi mendacio saluti civis calamitosi consultum esse vellemus; tamen hominis non esset, in tanto discrimine & periculo civis refellere, & coarguere nostrum mendacium, & si esset alicujus, ejus certè non esset, qui in eadem causa & fortuna fuisset.*

Posterioris exemplum erit, quod dicit pro Muræna ad elevandum Catonis testimonium n. 58. *Venio nunc*

nunc ad M. Catonem, quod est firmamentum ac robur totius accusationis, qui ita gravis est accusator, ac vehemens, ut multò magis auctoritatem, quàm criminationem pertimescam. In quo ego accusatore, Judices, primum illud deprecabor, ne quid L. Murenæ dignitatis illius, ne quid exspectatio Tribunatûs, ne quid totius vitæ splendor, & gravitas noceat; denique ne ea soli huic obsint bona M. Catonis, quæ ille adeptus est, ut multis prodesse posset.

Sequentes Exercitationes tria capita, de quibus dictum est in hoc Articulo, promiscuè complectentur.

EXERCITATIO.

Melampus celebris Medicus accusatur, quòd auditus sit in Templo orare Deos, ut redeuntem annum sibi fortunatum reddant.

Locus à Præjudiciis, Fama, & Testibus.

SYNOPSIS.

Exord. Fatebitur Accusator, ægrè se descendere ad accusandum Melampum, qui videri quibusdam possit de civitate benè meritus.

Propositio. Dicet, hodierni facti dedecus omnem præteriti beneficii, si quod est, gratiam abolevisse.

Narratio referet, uti Melampus medias inter populi preces auditus, Deos dum oraret, ut sibi annum fortunarent: quod factum probabit à Testibus, qui audierunt, eósque dicet viros graves, & probos, quorum valere testimonium debeat.

Confirmatio petetur 1. à Præjudiciis. Dicet, Populum universum exhorruisse ad preces hujusmodi, & invaluisse eam apud omnes opinionem, ut credant omne malorum genus in civitatem erupturum. Ostendet, quanta pernicies metuenda sit ab iis præjudiciis, nisi plectatur Melampus, aut Medicam artem exercere prohibeatur.

2. A

2. A Fama; dicet, Melampum audire apud multos avidum lucri, qui ad rem faciendam curare morbos malit, quàm ad eosdem ſanandos.

Concluſio. Malè haberetur civis, qui civi alteri perniciem machinatus fuiſſet; quô haberi locô debet, qui toti civitati exitium meditatus eſt?

ORATIO.

Etſi, Judices integerrimi, videri quibusdam poſſim aut temerarius, aut invidus, qui hominem, quem putant de Repub. noſtra benè meritum, accuſare aggrediar: tamen vel ſi mihi tam iniqua ſuſpicio ſubeunda ſit, plus apud me publicæ utilitatis ratio valebit, quàm vulgi opinio.

Equidem non ſum ego, Judices, tam iniquus rerum æſtimator, aut tam detractor alienæ famæ, ut diffitear gratiſſimam huic civitati Melampi induſtriam, atque operam exſtitiſſe. Feciſſe viſus eſt ad hunc usque diem, quod ſtudioſi Medici, & rerum noſtrarum cupidi officium poſtulabat. At hodierni facti dedecus ſic omnem præteritæ gratiæ, quantacumque ſit, memoriam labefactavit, nihil ut deinceps præter ſeveram judiciorum veſtrorum æquitatem ferre mereatur.

Conveneramus in Templum, uti fert priſtina conſuetudo, felicem redeuntis anni curſum oraturi. Aderat magna populi frequentia, quem vel rerum ſuarum neceſſitas, vel communis boni ſtudium adduxerat. Interim, dum intenti omnes precibùs Deorum immortalium opem efflagitant; erupit Melampi vox; &, quod tacito in corde perperàm, atque impiè conceperat, id efferre palàm non erubuit. Adeſte Melampo, dixit, faventes Dii, & hunc mihi, rebúsque meis præſentem annum fortunate.

(*A Teſt.*) Neq; verò vel paucos, vel parùm idoneos poſtulationis impiæ teſtes habemus. Auditus Melam-

pus ab iis, qui circùm aderant, probi omnes, & spectatâ toti populo fide, quorum nec ipse reus testimonium audeat inficiari. Continuò singulorum per ora tam iniqui voti rumor propagatur. Exhorruit ad hujusmodi voces universa civitas, nec fuit quisquam, qui nefariæ precationis, consilium, vímque omnem statim non intelligeret. Sensit unusquisque provideri non posse Melampi commodis, nisi magnô omnium detrimentô, &, quod in ipsius utilitatem verteret, id totius urbis in ruinam esse refundendum. Nam quid hominis Medici rem adjuvet, aut fortunare ipsum queat, Judices, nisi languentium multitudo, morborum copia, & afflictæ civitatis infirmitas?

Hinc jam sibi metuere omnes graviter, & infelicem morborum catervam, quasi jam accidisset, formidare; jam vexandos se febribús, cruciandos fame, pestilentiâ vastandos augurantur: ac, si Melampi vota audiantur, actum de civitate nostra, atque conclamatum putant. (*A Præjudiciis.*) Non ignoratis, Judices, quàm sit sententiæ pertinax populus, ubi semel opinionem aliquam induit, & quàm non refugiat moliri quidlibet, ubi communis avertenda pernicies incumbit. Ego certè tranquillitatem huic urbi, vobis ipsis securitatem præstare non ausim, nisi malo quamprimùm eatur obviàm, & vel tollatur de medio futurum postmodùm turbarum, atque rixarum caput; vel certè, quod pœnarum genus levissimum est, Medicam deinde exercere Artem Melampus prohibeatur.

Hæc porro tam injusta Melampi precatio suscitavit quorumdam hominum curiositatem, ut in Medici vitam, morésque studiosiùs inquirerent. Atque utinam minùs avidus lucri, minùs rerum suarum cupidus audiisset. (*A Fama.*) Equidem novi, Judices, non ponendum esse plurimùm in rumoribus, quibus plerumque malignitas initium dedit, incremen-

mentum crudelitas. Tamen mirum est, viro Medico quantum hæc noceat fama, ubi semel vulgi animo insedit. Tunc enim non tam creditur ad ægros accedere, ut depellat mòrbos; quàm ut eosdem foveat, ac perpetuet. Atque hæc avaritiæ labes, quam Melampo imputant non pauci, vix credatis, Judices, quantam ad confirmandas sinistras hodierni facinoris opiniones vim habuerit. Non dubitant illi, quin sua illum avaritia impulerit, ut malorum omnium congeriem huic civitati precaretur.

Quare si inultam esse civis illius malignitatem non pateremini, qui alteri civi perniciem esset machinatus, videte, quô animô esse vos in eum oporteat, qui civitatis totius ruinam, atque exitium postulavit.

ALIA EXERCITATIO.

Melampus nobilis Medicus defenditur.

Locus à Præjudiciis, Testibus, & Fama confutatus.

SYNOPSIS.

Exord. Dicet Melampi defensor, novum esse criminis genus, quod Melampo imputatur.

Propositio. Fatebitur, quod objicitur ab adversario, oràsse Melampum, ut Dii præsentem annum fortunarent; non inficiabitur testimonium petitum à Testibus, sed damnabit eorum malignitatem, qui pias Melampi preces pravum in sensum detorquent.

Confirmatio petetur 1. à Confutatione Præjudiciorum, dicétque, Melampum uno civitatis studiô impulsum fuisse, ut tales preces funderet: hoc fuisse ipsi in animo, ut mederetur feliciter ægrotantium languoribus, & cognitis morborum causis, idonea remedia præpararet. Fieri posse, ut pro sua saga-

ſagacitate cognoverit ex varia aëris temperie im minere graves ægritudines, pro quibus ſanandis præſentius Deorum auxilium poſtulârit. Addet, optandum videri, ut Medici omnes preces ejusmodi funderent.

2. Confutabit argumentum petitum à Fama, oſtendétque, quàm iniquè ipſius famæ detrahatur; appellabit teſtes eos omnes, ad quos ægrotantes acceſſit, quos dicet, nullum in Melampo avaritiæ veſtigium deprehendiſſe.

Concludet, dignum illum potiùs mercede, quàm pœnâ videri.

ORATIO.

Niſi mihi longâ judiciorum veſtrorum experientiâ notum eſſet penitùs, atque perſpectum, quanta ſit veſtrûm omnium in cognoſcendis cauſis perſpicacia, & in ferendis ſententiis æquitas, Judices integerrimi; haberem ſanè in ſumma accuſationis hodiernæ acerbitate, quod infelici Melampo non mediocriter pertimeſcerem. Novum enimverò criminis genus, & ante hunc diem inauditum adverſarius meus veſtrum ad tribunal detulit, propter quod, ſi quid accuſatori creditur, nobiliſſimus Medicus, vir ſpectatæ jam diu probitatis, & de noſtra civitate optimè meritus, graviſſimô ſuppliciô plectendus eſſe videatur.

Scilicet auditus ille inter ardentiſſimas preces, quas pro veſtra omnium ſalute, atque incolumitate funderet, obteſtari Deos, ut ſibi præſentem hunc annum fortunarent. *(Confutatio Argumenti à Teſtibus petiti.)* Adducuntur Teſtes omnium judiciô probatiſſimi, qui rem ſuffragiô ſuô comprobent, qui ſuîs ſe percepiſſe auribûs tam impia, ſi Superis placet, vota profiteantur. Nihil inficiabor ego, Judices, clariſſimorum virorum teſtimonia. Sit ita ſanè

nè, ùt teſtantur illi, nam cur ampliſſimam laudis ſegetem Melampo invideam? (*Confutatio Præjudiciorum.*) At unde accuſatoris malignitas vertit in opprobrium, quod dari gloriæ debuiſſet? Non potuit ergo Melampus, conſcius ſibi, quàm difficilem, & plenam periculi artem exerceat, ſingulare à Superis præſidium poſtulare, quin continuò morborum omne genus, & triſtiſſimam toti civitati perniciem precaretur? Non potuit veſtræ ſalutis aut tuendæ, aut etiam reparandæ cupidus videri, quin ejusdem infenſus hoſtis audiret? non potuit felicem in curandis veſtrûm omnium ægritudinibus exitum ambire, quin fatalem civium capitibus Superûm vindictam accerſeret!

Nam quid aliud eſt homini Medico orare Superos, annum ut fortunatum ſibi reddant, niſi ut ſua apud vos opera collocata feliciter ſuccedat? niſi ut in tractandis morbis ſua ſpes eum non fruſtretur, certámque omnibus afferat ſanitatem? niſi ut cognitis veris morborum cauſis remedia paret idonea, quæ medentem nunquam fallant, & ægros ſemper conſolentur? Atque utinam Judices, quantum eſt iſtorum hominum, qui lubricam Medicæ artem profitentur, ſalutiferis ejusmodi precibûs ſæpè interpellarent Superos, & audiri ab iis merentur! Non illuderetur quotidie noſtris corporibus tam miſerabiliter, neque Medicorum inſcitiam noſtris impenſis doleremus.

Quid ſi Melampus peculiari quodam Deorum immortalium afflatus ſpiritu, aut pro ſua perſpicacia cognoviſſet ex aëris intemperie, novum aliquod, & metuendum imprimis morborum genus noſtris cervicibus imminere? Non debuit in his rerum adjunctis ſtudioſus uniuscujusque noſtrûm Medicus, ac publicæ incolumitatis cupidiſſimus, novam viciſſim ſibi apprecari ſolertiam, & opem à Superis non vulgarem poſtulare, quæ vim impendentium

morborum infringat, & tam gravibus incommodis medeatur?

(Confutatio Argumenti à Fama petiti.) Verùm quis in accusatoribus Melampi tantam improbitatem ferat, ut de probatissimi viri moribus, ac fama detraherent? Scilicet non senserunt illi persuadere facilè se posse, quod confinxerant, nisi intactam hactenus optimi Medici vitam in invidiam adducerent. Audistis, Judices, nec sine tacita indignatione audístis, exprobratam Melampo fuisse avidam sordidi lucri cupiditatem, quasi non tam impertiendæ salutis, quàm rei faciendæ studiô ad nos accederet. Qua in re testor multorum, qui hîc adsunt, fidem, qui Melampi solertiam, studium, sedulitatem, labores experti, nullum unquam in eo avaritiæ vestigium persensêre. Surgant enimverò, si qui sunt in tam frequenti civium consessu; prodeant in medium, per me licet, qui Melampum aut avaritiæ, aut inertiæ, aut cupiditatis cujuspiam reum criminentur.

Vos verò, Judices, qui viri de nobis tam benè meriti innocentiam perspicitis, videte, ne, quod verti in Melampi laudem debuit, illud in opprobrium cedat; ne pro gloria contumeliam, odium pro amore, pro mercede supplicium patiatur.

ALIA EXERCITATIO.

Aulicus Clusinus ad Porsennam Regem, ut de pace cum Romanis facienda cogitet, post interfectum à Scævola Regis Scribam.

Locus à Præjudiciis, & à Fama.

SYNOPSIS.

Exord. Dicet, gloriosum quidem esse Romanos aggredi, vincere: at bellum fore Clusinis, & Regi ipsi exitiosum.

Pro-

Propositio. Dicet, maturandam esse cum Romanis pacem.

Confirmatio petetur à Præjudiciis, & 1. ab eo, quòd Scævola dixerat, trecentos esse Romanos ita paratos, ut vel propriô capitis periculô Porsennam interficerent. Nihil ergò tibi metuendum putas ab iis, qui tuam unius in perniciem conjurârunt? 2. Ab ipso Scævolæ facto. Vide, quàm parùm abfuerit, ne à Scævola interficereris: eandem illi perniciem tibi machinantur. An continuo te vivere in periculo oportet?

Secunda pars Confirmationis petetur à Fama, quam sibi apud vicinas gentes Romani fecerunt. Nemo est, qui sibi ab eorum armis non metuat.

Conclusio. Vide ergò, si tuæ, si Clusinorum saluti consultum volueris, ut consilia pacis ineas, &c.

ORATIO.

Si, quàm gloriosum tibi existimâsti fore, acerrimô persequi Romanos bellô, tam facilem de eisdem referre victoriam posses, Rex fortissime; nunquam vel dissuasor tanti operis, vel maturandæ cum gente ferocissima pacis auctor accessissem. Verùm cùm præviderim satis, intellexerímque penitùs, bellum hoc, quod suscepisti tam acriter, non tuâ ipsius modò, sed totius etiam populi Clusini clade esse concludendum; non dubitavi, opponere me consiliis tuis, & generosum illum, avidúmque imprimis gloriæ animum parumper retardare.

Nam quæ spes tandem tibi belli infelicis affulget, aut quid potiùs metuendum tibi non putes ab ea gente, quam in tuam unius perniciem conjurâsse non ignoras? (*Argumentum à Præjudiciis.*) Audîsti modô tuîs ipse auribus, quàm pertinaci odiorum acerbitate tuum in caput involare meditetur Juventutis Romanæ flos lectissimus: nullum proprii capitis

pitis periculum pertimescunt hostes illi tui, si modò perficere possint, quod animô destinârunt; & levem vitæ suæ jacturam arbitrantur, quam pro acceleranda morte tua devoverint. Tu singulorum animos æstima ex uno perfidi Scævolæ facinore. Cogita, qua spe Romanorum præsidia deseruerit; quâ audaciâ nostra in castra penetrârit; quâ temeritate tuum ipsius in tentorium fuerit ingressus; quô furore sceleratas manus Scribam in tuum regio deceptus apparatu tulerit, quâ animi pertinaciâ, aut potius ferocitate & professus fuerit crimen, quod parabat, & errorem suum, sui ipsius vindex, ac tortor deplorârit. Hôc eôdem trecenti Juvenes incensi studiô tentabunt idem facinus, & feliciori fortè exitu perficient. Proinde in hoc discrimen, si juvat, accinge te, ut in singulas horas de capite tuo dimices: habe paratos semper in vestibulo Regio ad vim repellendam milites, & indictum tibi uni à Juventute Romana bellum, si potes, sustine.

(*Argumentum à Fama.*) Jam verò reputâsti tecum satis, Rex fortissime, quibus cum hostibus decertandum habeas; qualem illi apud vicinos latè populos nominis sui terrorem injecerint; quantam sibi apud omnes fortitudinis, atque constantiæ famam concitaverint? Nam quid ego Vejentes, ac Fidenatos loquar funesta clade toties afflictos? quid Sabinos appellem, vel in ipso Romæ nascentis exordio Romanorum robur expertos, & ad ineundam cum ipsis pacem coactos? Quid Volscos multiplici prælió subactos? quid Latinos recenseam, qui nullum in bello præsidium contra pertinacem Romanorum constantiam nati, ab infelici tandem Marte destiterunt?

Quamobrem vide, Rex fortissime, si tuæ, si Clusinorum saluti consultum velis, ut omnem statim inauspicati belli moram amputes; ut obsidionem, quam inchoâsti, quamprimùm solvas; ut querelarum

ſum caput infelicem Tarquinium tuis de finibus exturbes; neque tibi ſocietatem nullam cum hoſtibus Populi Romani eſſe patiaris.

ALIA EXERCITATIO.

Aulicus Cluſinus ad Porſennam Regem, ut in ſua de obſidendis Romanis ſententia perſtet.

Locus à Præjudiciis, & à Fama confutatur.

SYNOPSIS.

Exord. Mirabitur, fuiſſe aliquem tam invidum Regis gloriæ, aut tam timidum, ut conſilium Porſennæ daret de ſolvenda obſidione.

Propoſitio. Hortabitur Porſennam, ut perſtet in conſilio ſuo.

Confirmatio. Refutabit primum Præjudicium petitum à trecentis Juvenibus, qui dicuntur Regis in caput conjurâſſe; ac dicet inventum illud à temerario Scævola, ad incutiendos metus. Sed eſto: an non adſumus, qui corpus Regis noſtro corpore tueamur, & vel inſidias, vel apertam vim repellamus?

Secundum Præjudicium petitum ab audacia Mutii Scævolæ ſic confutabit, ut dicat, plectendam eſſe juvenis temeritatem, cæteróſque ejus ſuppliciô deterritos nihil auſuros ejuſmodi.

Quod pertinet ad Famam, quâ Romani dicuntur invicti, dicet eos non fuiſſe victos, quia nemo illos aggreſſus eſt fortiter, experturos in Porſenna, & in Cluſinis eos hoſtes, à quibus vinci poſſint.

Concludet, hortandô Regem, ne ſe vinci inani metu patiatur.

ORATIO.

Cùm ea est apud omnes, & nos præsertim Clusinos opinio Romani nominis, Rex fortissime, ut in iis aggrediendis, atque superandis plurimùm esse gloriæ nemo dubitet; tum certè nunquam induxissem animum, futurum aliquem, aut tam invidum rerum tuarum, aut nostris viribus tam parùm confidentem, qui te à persequendo, quod inchoâsti tam feliciter, cum Romanis bello revocare sustineret.

Ego certè, si quid in præsentia adversùs futilem ignavi militis orationem dicturus sum, si promovendam acriùs Romanæ urbis obsidionem demonstrabo, indictum à me ne sic existimes, Rex fortissime, quasi invictum animi tui robur haberem minùs perspectum, aut de tua in perficiendis consiliis constantia dubitarem. Verùm, ne quem fortè Clusinorum animis injecerit scrupulum Orator ille magnificus, ne, quod insinuare visus est, capitis tui periculum infelicis belli fastidium attulerit, silendum mihi in re momenti hujus non putavi.

(Confutatio Argumenti à Præjudiciis petiti.) Quandoquidem trecenti Juvenes vitam in tuam conjurârunt: imminet præsens capiti tuo periculum, nisi conflatam in te tempestatem maturata pace depellas, ac disturbes. Jam adsunt illi nostris in castris, jam tribunal regium obsident. Et erit aliquis, qui rem illam sibi tam facilè persuadeat, quàm temerè, quàm audacter fuit à maligno Juvene pronuntiata? Scilicet hoc inveniat fidem apud cordatos viros, quod ab hoste confictum ingeniosè fuit, vel ad incutiendos Clusinis metus, vel ad declinandam, quam meruit, suppliciorum acerbitatem? Sed esto: verum illud sit, quod commentus hostis est; (nam vel in fictis periculis esse nos timidos oportet, cùm de Regis optimi salute, atque incolumitate agitur) esto inquam; hoc inierit in rebus perditis furiosum Romana Juventus consilium, ut per insidias, ac cuniculos

culos perficiat, quod vi aperta tentare non audet. An ergò nos non adſumus, qui Regis latus noſtro corpore tueamur? qui ſuſtineamus impetum armata manu? qui temerariæ Juventutis audaciam reprimamus? Veniant illi, &, ſi quid audent aperto Marte, veniant, & nos oppugnent palàm; vel ſi rem agere per malas artes meditentur, vigilantiam occupent, ſi poſſunt, & perpetuas Cluſinorum excubias fallant.

(*Confutatio Argumenti à Fama petiti*) Interim, Rex fortiſſime, plecte, ùt meritus eſt, furioſi Juvenis temeritatem; debitas cruenta morte pænas exſolvat; diſcat revereri Regum majeſtatem. Sapient, mihi crede, ipſius ſuppliciô deterriti, ſi qui ſunt ejusdem furoris æmulatores, neque tam gravi ſuô periculô inauditum ante hunc diem facinus pertentabunt.

Nos verò inſtabimus acriùs cœptæ jam tam feliciter obſidioni. Dicent tandem aliquando Romani, non eſſe ſe tam invictos, ut vinci non poſſint. Noverint hodie, quibuscum hoſtibus decertandum habeant; experientur periculô ſuô, quàm metuendi Cluſini ſint, qui Porſenna duce militant. Nihil moræ eſt, Princeps inviCtiſſime, patere, rem ut agamus viriliter, ac ſi modò ſecuros eſſe de periculo tuo Cluſinos juſſeris, certam tibi, promptámque de Romanis victoriam pollicemur.

ALIA EXERCITATIO.

Defenditur Hippolytus, apud Theſeum Patrem â Phædra Noverca accuſatus.

Locus à Teſtibus, & à Fama.

SYNOPSIS.

Exord. EX abrupto. Ergò Filium abjicis, & ſpem domûs unicam morti devoves? &c.

Propositio. Petet, an satis perpenderit pondus, ac momentum illatæ accusationis, jubebitque Theseum brevem sumere ad deliberandum moram, antequàm Hippolytum condemnet.

Confirmatio petetur 1. à Confutatione Testium, ostendétque, non esse legitimum illud testimonium, quod tulit noverca, quia frequentissima sunt novercarum in privignos odia; addet, nolle se penetrare altiùs odiorum causas, quæ fortè Phædram nocentiorem faciunt, quàm Hippolytum. Tum Phædræ accusationi opponet clarissimorum virorum testimonia, qui innocentem Hippolytum profitentur.

2. Illatum crimen destruet à bona fama, quâ gaudet apud omnes Hippolytus. Dicet, raro falli Famam, quæ est veluti vox publica. Quòd si unius, aut alterius testimonium valet ad aliquem absolvendum, quantò magis vox communis?

Conclusio per Deprecationem.

ORATIO.

Ergò ratum est, Rex fortissime? peribit infelix Hippolytus, & spem domûs unicam, suavissimum patris solatium iratis precibus devoves? Equidem scio, quid asperet animum, & quàm grave sit illud contumeliæ genus, quod illatum tibi quereris. Non te ullum fortissimi Juvenis odium, non præcepta, atque impotens animi furor impulerunt. Amas, quem vis perdere: velles carere culpâ, quem invitus, ac reluctans plectis; & feralis, quæ filium obruet, sententia eodem miserum patrem ictu percutiet. Ergò sustine tantisper funestas illas preces, quibûs insontem fortè è medio tollere meditaris: da brevem maturæ deliberationi moram, dum constet facinus, & gravius accusationi pondus, ac momentum accedat. Age, quid urget? quod instat peri-

cu-

culum, si supplicium distuleris? Hoc tibi ipsi, hoc amori in filium tuo permitte, nihil ut properâsse nimis te pigeat. At enim Phædra nocentem profitetur! noverca privignum accusat, conjux regia vindictam de Hippolyto reposcit.

Utinam apud alium, quàm apud Theseum pro Hippolyto perorandum esset! Utinam liceret in hac causa infames novercarum dolos, & iniqua in privignos odia commemorare! utinam demonstrare impunè possim amaros parentum luctus, ac desideria, dum uxoribus plùs æquo creduli filios in suos sævierunt? Non ego curiosiùs inquiram in acerbæ Phædræ odia, neque scrutabor, quæ possint esse tam subitæ, tam novæ, tam parùm expectatæ odiorum causæ, quibûs in Hippolytum exarsit. *(Confutatio Testium à testantium persona.)* Dolori tuo parcam, Rex sapientissime; neque committere velim, ut crudius tibi, quàm sit illud, quod doles, vulnus inferam. At si meruit videri nocens Hippolytus, dum accusatur à noverca; non videbitur idem innocens, dum innocentiæ suæ testes tot inveniet, quot habet clarissimos cives Regia civitas? Una fidem obtinebit Phædra, dum privigno stupri crimen infert, reliqui omnes infidi censebuntur, dum integerrimi juvenis castimoniam extollunt?

(Famæ vis, & auctoritas.) Ah! si nôsses Rex fortissime, quàm singularî pudicitiæ famâ gaudeat apud omnes tuus Hippolytus! quàm sincerus cultor suavissimæ illius virtutis habeatur? quàm apertus, juratúsque audiat domi, forísque omnium illecebrarum hostis, quæ probatis moribus inferre vitium, ac labem solent! Non imponitur facilè multitudini; aut si quis est tam peritus simulationis artifex, ut fucum tantisper faciat, seriùs ocyùs fraus patet, & fallax dolus innotescit. Nempe tam potens sui sit amor; tam suis motibus imperet, ut latere diu possit simulationem involucris occultus? Sic exarserit intus

in-

incendium, ut nulla unquam ſcintilla foràs eruperit? Non eſt hæc amoris indoles, Rex ſapientiſſime, vel invitus amor ſe prodit; aut ſi pectoris inter anguſtias contineri ſe patitur, amor non eſt. Neque porrò mirum eſt, ſi amoris faces ille non ſenſerit, qui tam alienam ab iis illecebris, quæ irritare amorem ſolent, vitam inierit. Qualis enim tibi filius fingitur? Venator à prima juventute aſſiduus, & cupidiſſimus idem Veneris ſectator! ſylvarum cultor, ac luſtrorum malorum incola, mulierum ad unam omnium oſor infenſus, & amaſius idem infamis! Quô quid dici, quid excogitari poſſit, quod aut cohæreat minus, aut ab ipſa ſceleris ſuſpicione fortius Hippolytum exſolvat?

Tuum eſt, Rex ſapientiſſime, conſulere apud temetipſum, quid faciendum tibi ſit, & quam habere fidem illatæ filio accuſationis crimen debeat.

ARTICULUS IV.

Locus à Tabulis.

QUid Tabellarum nomine intelligitur?

R. Tabulæ ſunt teſtimonia, quæ proferuntur ex ſcripto, quibûs Pacta, Conventa, Contractus, & Codicilli, Stipulationes, aut Teſtamenta, vel quidvis aliud ejuſdem generis continetur.

Quomodò confirmandus eſt hic Locus?

R. 1. Per Negationem exaggerari poteſt vis illius ad exemplum Ciceronis pro Sextio n. 10. *Non recito vobis Decretum officiô aliquo expreſſum vicinitatis aut clientelæ, aut hoſpitii publici, aut ambitionis, aut commendationis gratiâ. Sed recito memoriam perfuncti periculi, prædicationem ampliſſimi beneficii, vicem officii præſentis, teſtimonium præteriti temporis.*

2. Per Comparationem, conferendum erit teſtimonium ſcriptum cum fama, cæteríſque teſtibus, &

ra-

rationes quærendæ, quibûs probetur plus habere auctoritatis testimonium scriptum, quàm aliud quodlibet.

Ita Cicero pro Archiâ n.9. commendat Tabulas, quibûs constabat, Archiam domicilium Romæ habuisse. *At non est professus. Imò verò in Tabulis professus, quæ sola ex illa professione, collegióque Prætorum obtinent publicam Tabularum auctoritatem. Nam cùm Appii Tabulæ negligentiùs asservata dicerentur, Gabinii quamdiu incolumis fuit levitas, post damnationem calamitas omnem Tabularum fidem resignâsset; Metellus homo sanctissimus, modestissimúsque omnium tantâ diligentiâ fuit, ut ad L. Lentulum Prætorem, & ad Judices venerit, & unius nominis liturâ se commotum esse dixerit. His igitur tabulis nullam lituram in nomen A. Licinii videtis.*

3. Per frequentationem Consequentium, ostendendo, non posse violari testimonium scriptum, & relatum in Tabulis publicis, quin hæreat æterna labes ipsis impressa Tabulis publicis; adeóque nullum fore jus, quod non possit infringi.

4. Ab Adjunctís exaggerabitur commissum contra Tabulas scelus. Si reus est ignobilis, dicetur, neminem fore deinceps, qui id se impunè facturum non speret, quandoquidem violatæ Tabulæ violatores capite non vindicantur. Si reus est nobilis, ostendetur, pessimum apud posteros exemplum fore, si scelus impunitum relinquatur.

Quomodò refutandus hic Locus, aut infirmandus?

R. 1. Quærendum est aliquod Testimonium scriptum, quod Tabulis opponatur, & ejus auctoritas amplificanda.

2. Si nullum ejusmodi Testimonium occurrit, declinanda vis est Tabularum, adhibita interpretatione, quæ nisi accedat, dicendum est, multa fore incommoda, quæ ex scriptis legibus nascantur.

3. Si

3. Si nulla afferri poterit probabilis interpretatio, probandum erit, non esse majorem vim testimonii scripti, quàm vocalis; cur enim tanta vis est calami, aut typographiæ, ut si accesserit, continuò ex Testimonio faciat oraculum?

4. Tam mutari possunt Tabulæ, quàm cæteræ Leges, quia non majoris auctoritatis fuerunt, qui tulerunt, quàm si sancitas, scriptas acceperunt.

5. Quò major est Tabularum antiquitas, eò videtur esse major nonnunquam mutationis in illas inducendæ ratio; quia pro varietate temporum ùt sunt variæ consuetudines, variíque mores, ita varia decreta.

6. Quærenda sunt exempla factæ aliàs in Tabulis mutationis.

Denique si non integræ, nec incorruptæ Tabulæ sunt, fides Tabulis derogari potest. Ita Tullius pro Cluentio n. 91. corruptas Tabulas esse contendit, propter quasdam lituras, quæ factæ fuerant. *Quòd C. Verres Prætor, urbanus homo sanctus, ac diligens subsortitionem ejus in eo codice non haberet, qui tum interlitus proferebatur.*

EXERCITATIO.

Oratio apud Moysen contra Israëlitas, qui vitulum aureum in Idolum conflârant, contra illud Tabularum Decretum : **Non facies tibi sculptile, ut adores illud.**

Locus à Tabulis.

SYNOPSIS.

Exord. Jubebit Orator, Moysen meminisse, in eo se dignitatis gradu positum, ut causam DEI auctoritate sua tueretur.

Propositio. Vide ergo, quô animô esse debeas in

eos,

eos, qui ſacrarum Tabularum auctoritatem ſuo ſcelere violaverunt.

Confirmatio. Præmittet id, quod eſt ſcriptum in Tabulis, & Tabularum auctoritatem amplificabit 1. Per Negationem ad exemplum Ciceronis: non recito vobis decretum humana voce ſancitum, non fragili calamô exaratum, non legem, quæ mutari poſſit hominum ad arbitrium, ſed, &c.

2. Per frequentationem Conſequentium dicet, nullum fore Jus tam ſanctum, quod humana perverſitas non violet, ſi divinæ leges impunè infringantur. Quos habebis tibi obſequentes, ſi impunitos relinquis, qui DEO obſequium negavêre?

Denique Perorationis locô petet à Moyſe, ut vel populum plectat, vel Tabulas proterat, ac conculcet. Videat, utrum præſtet.

ORATIO.

Cùm intellexiſti ſatis ad hunc usque diem, vir ſapientiſſime, quô te conſiliô ad eum, quem tenes, dignitatis apicem omnipotentis DEI manus evexerit; tum certè hodiernæ cauſæ gravitas, ac magnitudo poſtulat, ut auctoritatis tuæ vim omnem, ac robur cæteri omnes intelligant, & eô, quô par eſt, modô diſcant revereri. Nam ſi fuit unquam tempus ullum, cùm tibi tradita poteſtate ad tuendam DEI cauſam uti oportuit, nunc profectò eſt, cùm incredibili totius pœnè populi ſuffragio, atque impietate, divinæ legis majeſtas, atque reverentia contempta eſt.

Sed quid ego inſanientis multitudinis furores retractem, quos tuis ipſe oculis, non ſine incredibili dolore, conſpexiſti? Meminiſti, ùt oblitus ſui, ac DEI conflatum ex auro vitulum invocavit? ùt opes ſuas, gazáſque, & omnem pretioſam ſuppellectilem in ſceleſtum opus erogavit? Senſiſti, ùt ad increpationes

tiones tuas indocilis, ac durus vix, ac ne vix quidem ab immani ſcelere temperavit? Interim jacebit ſacrarum Tabularum vis, & auctoritas; nullum ad coërcendam populi levitatem, atque audaciam habebit pondus inculcata toties cervicibus duris lex illa: *Non facies tibi ſculptile, ut adores illud.* (*Auctoritas Tabularum per Negationem.*) Nihil hîc obſcurum, nihil ambiguum, nihil verborum caligine obvolutum; patent omnia. Lucem hanc non obſcurabit populus infidelis, aut robur illud DEI ipſius auctoritate confirmatum infringet. Neque enim hic recito Decretum humana voce prolatum, ſed ſacratiſſimô ipſius DEI oraculô ſancitum: non legem levi facilique calamô exaratam, ſed omnipotentis DEI digitô altiſſimis characteribûs impreſſam; non regulam morum, quæ varietati temporum, ac mutabilitati obnoxia ſit, ſed quam mortalium animis natura ipſa, aut potiùs naturæ auctor DEUS perennibûs notis inſcripſit.

(*Per Frequentationem Conſequentium.*) Quòd ſi hanc divinæ legis infractionem ſiveris impunitam, quid erit deinceps, amabò, tam ſanctum, quod humana perverſitas non violet? quò non prorumpet populi infidelis audacia? quem flagitiis, & impietati ſuæ modum eſſe patietur? Credis, ullam fore populi hujus in ſervandis legibus cæteris reverentiam, qui nullam legis omnium ſanctiſſimæ habuit rationem? Putas futurum, tibi ut pareant, ſi quid imperabis, quos contumaces, ac rebelles DEUS ipſe expertus eſt? Hos tu frænabis, ac circumduces ad arbitrium, qui impoſitum ſibi à præpotenti Numine jugum excuſsêre?

Vide ergo, quid ſtatuas, vir ſapientiſſime, aut quid conſilii capiendum putes. At cogita alterum è duobus ſupereſſe tibi, quod eligas; aut enim rebellis, detrectantiſque imperium populi curam, atque ſolicitudinem abjice; aut reprime furentem, & invi-

tum

tum, ac reluctantem ad obsequium revoca; aut injustam divinæ legi labem, atque contumeliam meritis, ùt par est, pœnis ulciscere; aut sacras pedibus Tabulas, quibus vis omnis, atque auctoritas adempta est, proculca.

Quanquam næ inconsultus ego, qui dubitare videar, num parere DEO malis, quàm rebelli populo favere impensiùs. Sequere ergo tam laudabilem impetum, ductor sapientissime; exerce in perfidos dignam scelere severitatem, & emendata per te gens tota discet divinas leges revereri.

ALIA EXERCITATIO.

Oratio ad Moysen pro populo rebelli.

Locus à Tabulis infirmatus.

SYNOPSIS.

Exord. JUbebit Orator, Moysen meminisse, evectum ipsum fuisse ad tantam dignitatem non tam ut populi Judex, aut vindex, quàm ut patronus, ac pater esset.

Propositio. Admonebit ipsum, ut pristinæ humanitatis memor populum benigniùs tractet, & pro eo deprecator apud DEUM accedat.

Confirmatio. Legem allatam interpretabitur, dicétque, prohibitum non esse, ne quid fieret sculptile, sed tantùm, ne adoretur illud; & scelus populi in levitatem ipsius magìs, quàm in malitiam cadere profitebitur.

Deinde per frequentationem Consequentium ostendet consecutura mala, si populum duriùs plectat. Vertetur hæc pœna in dedecus divinæ Majestatis, quæ servare suos non potuerit, vel noluerit.

Conclusio. Moysen admonebit, non esse periculum in divinis legibus, quemadmodùm in humanis;

quæ, si violentur, excidet legislator auctoritate sua. Denique hortabitur, ut utatur in populum ea benignitate, quam ipse in DEO expertus est.

ORATIO.

Nam quis ille est, Vir sapientissime, qui te in populum tuum incendit, & tristissimam ipsi perniciem meditatur? An oblitus est, qualem hic personam apud nos geras, aut cujus gratiâ supremus rerum omnium arbiter, ac moderator DEUS ad eum, quô defungeris, honoris apicem te evexerit? Nempe severus judex, & infensus ultor ad repetendam pœnam te accingas, qui studiosi patroni, & patris amantissimi partes tueris, ac sustines? Ah! potiùs pristinæ clementiæ memineris; te infelicis populi tangat calamitas, & quo deplorato magìs rerum in statu versatur, & ab irati Numinis inclementia gravius quiddam metuendum habet, tantò acriùs insiste, ut ab ejusdem cervicibus funestissimam cladem vehemens deprecator avertas.

Neque verò te sceleris ipsius gravitas, quam vehementiùs certè, quàm par erat, extulit accusator, ab impetranda venia dehortetur. Peccavit quidem infelix populus (nam quid flagitium aut negare, aut dissimulare videar?) peccavit, inquam; at peccatum illud tamen non est ejusmodi, ut omnem indulgentiæ locum sustulerit. (*Interpretatio Legis.*) Nihil ego detractum velim legis illius auctoritati, quam recitavit modò studiosus accusator; scio, quanta debeatur ipsi reverentia, & quàm graves mereatur pœnas experiri, qui sculptile quidpiam adorandum duxerit. Verùm quam intulit ille populo nostro labem, ut violatam ab ipso legem illam arbitretur, nec probabit unquam, nec fecisse fucum etiam videbitur. Putas nimirum, hanc fuisse mentem populi, ut, quod manibûs ipse suis conflaverat, in eo di-

vi-

vinum inesse quiddam existimaret? aut quod non expers modò Numinis, sed ratione ipsa, sensuque crederet destitutum, huic, tanquam Deo, cultum, ac religionem adhibendam esse censeret. Mihi crede, quantumvis nocens videri possit tuus ille populus, non cadit in eum pravitas tanta, ut sceleris hujus reus audiat. Illum non tam cordis malitia, quàm animi levitas, & inconstantia ab officio suo miserum in modum abduxit. Tunôsti indolem gentis illius, quam regis tot abhinc annis, ac moderaris; expertus es non semel voluntatis imbecillæ mutabilitatem; at nulla vel pravitatis, vel impietatis vestigia deprehendisti.

Si tamen culpam illam, quam admisit imprudens, extremô castigandam suppliciô æstimâsti: si delere populum illum paras, cujus tutorem te ac defensorem, vel ipsô capitis tui periculô, toties professus es; vide, amabò, qualem DEUM in ipsum calumniæ labem accersurus sis. (*Legis incommoda à Consequentibus.*) Non potes Israëliticum sanguinem fundere, nisi cædis auctorem DEUM facias, & odiosam ipsi crudelitatis famam imputes. Nam quid dicent Ægyptii? quid barbaræ Nationes loquentur, cùm deletos ad internecionem Israëlitas audient? Crudelem nempe DEUM nostrum, barbarum, humani sanguinis sitientem, qui populum in solitudinem, ut interficeret commodiùs, malas per artes ex Ægypto deduxerit, mentientur. Ne patere tantum inuri Religioni nostræ probrum. Utinam, utinam in Ægypto remansisset ille populus! Satiùs fuisset, ipsum inter gravissimas durissimæ servitutis molestias vitam agere miserabilem, quàm eundem, post exantlatos frustrà tot labores, indigna morte absumi.

At enim jacebunt divinæ leges in contemptu, nisi, qui illas violârunt, severè puniantur. Ipse legis auctor DEUS illudetur, nisi sumptum de nocentibus supplicium auctoritatem ejus fulciat. Scilicet: credis

dis ergo rem esse nobis cum eo Numine, cujus auctoritas ex hominum scelere detrimentum patiatur, cui dedecoris aliquid accedat, si populos minùs obsequentes sibi senserit? Putas egere ipsum hominum judicio, ut illatam sibi contumeliam vindicet? aut non posse eum, cùm volet, castigare per se, quos plectendos esse censuerit? Noli ergo prævenire supremi Judicis severitatem; & quem fortè conversus ad meliorem frugem populus placatum jam habet, rursus ad vindictam provocare. Utere potiùs tua apud ipsum DEUM gratia, ut si quid offensionis mitigandum superest, id tu pro tua in commissum tibi populum charitate perficias; &, quam toties expertus es, supremi Numinis in te benignitatem, eandem vicissim in tuos æmulari non dubites.

ARTICULUS V.

Locus à Tormentis, seu Quæstione.

Quid est Quæstio?

R. Est cruciatus, quò reus ad confessionem sceleris adigitur.

Quomodo confirmandus est hic Locus?

R. Primò. Dicet Orator, antiquissimam illam esse veritatis eliciendæ rationem, & à sapientissimis Majoribus usurpatam.

Secundò. Vix aliam esse in tanta nostrorum temporum dissimulatione veritatis extorquendæ viam.

Tertiò. Fieri poterit argumentum à Minori ad Majus: Si metus Quæstionis sæpè veritatem exprimit, quanto magis Quæstio.

Tullius de Quæstione ita loquitur in Topicis n. 74. *Facit necessitas fidem, quæ cùm à corporibus, tum ab animis nascitur. Nam & verberibus, tormentis, igni fatigati, quæ dicunt, ea videtur veritas ipsa dicere.*

Et

Et quæ à perturbatione animi sunt, dolore, cupiditate, iracundia, metu, quia necessitatis vim habent, afferunt auctoritatem, & fidem.

Quomodò infirmandus est hic Locus?

R. Primò. Si timori, & dolori tribuatur exorta confessio, non veritati.

Ita Cicero pro Sylla n. 78. *Quæstiones nobis servorum ac tormenta accusator minitatur; in quibus quanquam nihil periculi suspicamur; tamen tua tormenta gubernat dolor, moderatur natura cujusque tum animi, tum corporis; regit quæsitor, flectit libido, corrumpit spes, infirmat metus, ut in tot rerum angustiis nihil veritati loci relinquatur. Vita P. Syllæ torqueatur, ex ea quæratur, num quæ occultetur libido, num quæ audacia. Nihil erroris erit in causa; nec obscuritas, si à vobis, Judices, vita perpetua vox, ea, quæ gravissima debet esse, audietur.*

Auctor verò librorum ad Herrennium lib. 2. n. 10. *Qui in equuleo est positus, scire, aut suspicari facilè potest, quid audire quæsitor velit, quod cùm dixerit, intelligat sibi doloris finem futurum.*

Secundò. Observandæ sunt Leges à Tullio præscriptæ lib. Partitionum. n. 50. *Sæpè etiam Quæstionibus resistendum est, quòd & dolorem fugientes multi in dolore ementiti persæpè sunt, moríque maluerunt falsum fatendo, quàm infitiando, dolere. Multi etiam suam vitam neglexerunt, ut eos, qui his chariores, quàm ipsi sibi essent, liberarent. Alii autem aut naturâ corporis, aut consuetudine dolendi, aut metu supplicii, aut mortis vim tormentorum pertulerunt. Alii ementiti sunt in eos, quos oderant. Atque hæc exemplô confirmanda sunt.*

Tertiò. Quærendæ sunt ab Adjunctis rationes, quæ sint rei, de qua agitur, propriæ, ex quibus inanitas Quæstionis arguatur. Et hîc maximè insistendum. Quis contra reum deposuit? Contra vel

vel inimicus, vel despicatissimus, vel à natura timidus, & ignavus.

Quartò. Opponenda erunt testimonia clarissimorum virorum pro eo, contra testimonium per vim expressum ab homine ullius auctoritatis.

Ita Cicero vim Quæstionis infirmat pro Milone n. 59. quòd Appius & apud se servos habuisset, & ab Accusatore producerentur, & ipsemet Quæstionem urgeret de servis, qui ejus gratiâ facilè mentiri possent.

Sed Quæstiones urgent Milonem, quæ sunt habitæ nunc in atrio Libertatis. Quibusnam de servis? rogas? de P. Clodii. Quis eos postulavit? Appius. Quis produxit? Appius. Unde? ab Appio. Dii boni! quid potest agi severius? De servis nulla quæstio est in dominium, nisi de incestu, ùt fuit in Clodium. Proximè ad Deos accessit Clodius, propiùs quàm tum, cùm ad ipsos penetrârat. Cujus de morte, tanquam de cæremoniis violatis, quæritur: sed tamen Majores nostri in dominum de servo quæri voluerunt, non quia non posset verum inveniri; sed quia videbant indignum esse, & domini morte ipsa tristius. In reum de servis accusatoris cùm quæritur, verum inveniri potest? Age verò; quæ erat, & qualis Quæstio? heus ubi Ruscio? ubi Casca? Clodius insidias fecit Miloni? fecit. Certa crux. Nullas fecit. Sperata libertas. Quid hac Quæstione certiùs? Subitò abrepti sunt in quæstionem, tamen separantur à cæteris, & in arcas conjiciuntur, ne quis cum iis colloqui possit. Hi centum dies penès accusatorem cùm fuissent, ab eo ipso accusatore producti sunt. Quid hac Quæstione dici potest integrius? Quid incorruptius? Lege & numerum 57. ejusdem Orationis.

EXER-

EXERCITATIO.

Accusatur Maria Scotorum Regina apud Senatum Londinensem, quòd in Elisabetham conjurârit.

Locus à Tormentis.

SYNOPSIS.

Exord. Dicet Accusator, antiquam illam esse, & à sapientissimis Majoribus usurpatam consuetudinem, ut per tormenta veritas eliceretur. Et rationem afferet; quia in tanta temporum nostrorum dissimulatione vix alia videtur esse via veritatis inveniendæ.

Propositio. Dicet, si unquam valuit testimonium per vim extortum, valere debere in causa Mariæ.

Confirmatio petetur à variis Adjunctis adhibitæ Quæstionis in causa Mariæ. 1. Quia non unus, sed multi Mariam accusârunt in tormentis. Non est autem credibile, tam multos deceptores fuisse, vel deceptos. Si Maria esset innocens, inventus fuisset saltem aliquis, qui &c. 2. Quia non hostes, non ignoti, quibus parùm fidendum est, sed amici, sed domestici accusant, nulla proposita mercede, vel spe vitæ. 3. Quia vî Quæstionis extortæ sunt scriptæ à Maria literæ.

Conclusio. Quis ergò Mariam innocentem putet, quæ testimoniis hujuscemodi convincatur?

ORATIO.

Non est novus ille mos, sed vetus jam pridem consuetudo, quam non invenimus ipsi, sed à sapientissimis Majoribus traditam accepimus, amplissimi Senatores, ut à quibus latentem penitùs, abstrusámque veritatem elicere oporteret, ii variis Quæstionibus, ac tormentis adhiberentur.

Jam verò in hac tanta, quantâ laboramus hodie dissimulatione temporum, non potior modò, compendiosiórque videri debet isthæc veritatis indagandæ via, sed hanc unam superesse ad excitandas mendaciorum fallacias rationem cogimur magno omnium dolore profiteri.

(Commendatio Testium in Quæstione confitentium.) Quòd siqua valuit unquam in causa extortum, vi Quæstionis, veritatis testimonium, quantum habere pondus debet in probata jam tot nominibus Mariæ conjuratione? Nam qui sunt illi, amabò vos, qui Mariam accusant, & læsæ in Elisabetha majestatis ream criminantur? Accusant illam, qui? non unus aliquis, aut pauci tantùm, sed numerò plurimi, sed omnes quicunque cruciatibus appliciti, quod negârant hactenùs, per fas, & nefas, idipsum modò coacti sunt confiteri. Nos interim arbitrabimur tam multos vel deceptores fuisse, vel deceptos? Non inventus saltem fuisset aliquis, qui stetisset pro Maria, vel inter suppliciorum acerbitates invictus, hunc si vacare culpâ, scelere reverâ credidisset? Et cùm à tuendo pertinaciter mendacio nullis tormentorum doloribus revocari complures possint, nemo in hac causa constans veritatis assertor ipsô capitis periculô exstitisset? Accusant Mariam, qui? non hostes, quorum testimonium suspectum meritò, ac mala plenum fide habendum esset; sed amici, ac familiares, quos sancta amicitiæ jura, si salva veritate licuisset, in defendenda Maria fortes, ac generosos præstitissent. Accusant Mariam, qui? non ignoti homines, qui per incertos rumores de Mariæ criminibus audierint; sed domestici, qui res ipsas suis usurpârunt oculis, & sceleris ipsius magna pars exstiterunt. Accusant Mariam, qui? non corrupti beneficiô, non proposita irrogandæ veniæ, aut evitandæ mortis exspectatione adducti, sed rebellionis participes, & ferali capitis sententiâ jam multati.

De-

Denique accuſant Mariam, qui? homines, quorum è ſcriniis exaratas ipſa Mariæ manu literas extorſimus, quæ ſcelus ipſum ſine dubitatione ulla, ſine erroris ullius metu teſtantur.

Quis igitur erit deinceps tam obſtinatus Mariæ fautor, ut, quam tam aperta, tam multa teſtimonia ream læſæ Majeſtatis revincunt, eam nihilominùs aut innocentem, aut nulla puniendum pœnâ arbitretur?

ALIA EXERCITATIO.

Defenditur Maria Scotorum Regina apud eundem Senatum Londinenſem.

Locus à Tormentis infirmatus.

SYNOPSIS.

Exord. Dicet defenſor Mariæ, neſcire eos, qui tantum ponunt in teſtimonio per vim Quæſtionis elicito, quanta ſit vis doloris ad extorquendum quidlibet: hinc accidiſſe plerumque, ut multi dolorem fugientes in tormentis mentiti ſunt, maluerintque mori falſum teſtandô, quàm inficiando, dolere.

Confirmatio petetur à confutatione ſingulorum capitum, quæ contra Mariam aliata ſunt. 1. Multos quidem tuliſſe teſtimonium, at ſervos omnes, quibus Veteres nullam fidem contra Dominos habuerunt; quia ſi hoc liceret, ſervi metum Dominis incuterent. 2. Nihil eſſe faciliùs, quàm homines venales corrumpere propoſita immunitate à dolore, vel promiſsâ etiam vitâ. Sed hæc ſunt promiſſa ſervis. 3. Mariæ vitam innocentem, ac pacatam refragari ejuſmodi teſtimoniis. Quod ſpectat ad literas, dicet illas ſpurias eſſe, & exaratas à librario Mariæ.

Concludet, excitandô Judicum commiſerationem, propoſita Mariæ calamitate per annos 20. captivæ, & tumulo proximæ.

ORATIO.

Neſciunt illi profectò corporis humani imbecillitatem, aut inſuperabilem certè doloris acutiſſimi vim ignorare videntur, qui in teſtimoniis per Quæſtionis acerbitatem elicitis tantoperè ponendum putant, ut quæcunque mediis in cruciatibus miſeri homines effutierint, iis tanquam totidem oraculis habendam eſſe fidem arbitrentur. Tamen, quid eſt, amabò vos, Judices, perpetua quadam exemplorum ſerie ſpectatum magis, atque confirmatum, quàm vel utrumque, vel alterutrum ſic valuiſſe ſemper apud eos, qui torquerentur, ut dolorem fugientes multi in tormentis ſæpè mentiti ſint; moríque maluerint falſum teſtandô, quàm inficiandô, dolere.

Quòd ſi unquam nullius eſſe ponderis, ac momenti viſa ſunt expreſſa tormentorum aſperitates adversùs innocentiam teſtimonia; audeo dicere, Judices, hodiernæ cauſæ naturam eſſe hujusmodi, ut extortæ in Mariam criminationes vim Quæſtionis omnem infringant, atque debilitent.

Nam qui ſunt illi, quantumvis multi proferantur, qui ſuppliciorum vel metu, vel dolore compulſi conflatæ in Eliſabetham conjurationis Mariam accusârunt? Nullos hîc ego tot inter teſtes, & accuſatores agnoſco, præter Mariæ ſervos, ac domeſticos; quorum teſtimoniis quanta fides habenda ſit, unanimis populorum pœnè omnium conſenſus ſatis declarat. (*Confutatio Teſtimonii per Quæſtionem expreſſi.*) Noluerunt plerique vel audire tantùm, qui do-

dominum accusaturi descenderent; adeò non cruciandos illos esse existimabant, ut injuriosum quid, atque impium dominorum in perniciem extorquerent. Id porrò quàm sancitum prudenter, quàm sapienter observatum, Judices! Nam cui tandem domino secutum esse liceat, aut quem vacare unquam metu posse censebitis, si servorum calumniis, atque criminationibus locus patuerit? Quis deteriorem multò eorum, qui imperant, quàm eorum, qui serviunt, conditionem non putet, si minitari dominis accusationes servi audeant? si trahere eos in judicium quacunque tandem de causa confidant?

Et illud adjicite, Judices, eam esse ejusmodi hominum naturam, atque indolem, ut tentari mercede, corrumpi beneficiô, perterreri minîs, superari mortis metu, obtinendæ salutis expectatione allici facilè possint. Atque illa sunt, quæ causæ suæ firmamenta contra Mariæ innocentiam adhibuerunt homines malevoli, & instructæ in Reginam sanctissimam calumniæ artifices. Hinc enim promissa, inde graves minas: hinc mercedem amplissimam; inde cruciatus acerbissimos: hinc spem impertiendæ vitæ, inde mortis metum composuêre; ut, quos non alliceret spes præmiorum, eosdem suppliciorum timor infringeret.

Valeant ergò, Judices, illa testimonia per cruciatus expressa; nullô habeantur in loco eorum accusationes, quos sic gubernat dolor, flectit libido, corrumpit spes, infirmat metus, nullus ut veritati locus relinquatur. Torqueatur Mariæ vita, & ex ea quæratur, num quod lateat facinus, num quæ insidiæ occultentur, num quæ in Elisabetham conjuratio se prodat? Nihil erit erroris in causa, nec obscuritatis; si à vobis vitæ integerrimæ perpetua vox, quæ gravissima debet esse, audiatur. Tunc patebit vobis, quàm malignè literas illas à Maria scriptas accusa-

cusatores ostentent, quas vel accusatorum malitia supposuit, vel librarii perfidia exaravit.

Quid restat Judices, nisi ut per vestram fidem, per æquitatem vestram, per infortunatæ Reginæ calamitatem etiam atque etiam vos orem, atque obtester, ne serpere ulteriùs maledicentium invidiam patiamini. Si quam culpæ partem infelix Maria admisisset, an non illud, quodcunque est, videri potuit eluisse satis durissimâ viginti annorum captivitate? an non satiatus abundè est adversariorum furor, qui tales vel ab experte sceleris pœnas repetierint? Quidam illius vitam inquirunt, quam brevi luctus, & dolor, tótque ærumnis afflicta valetudo eripiet? Sinite illam latebris immori; neque committite, ut exprobrari vobis aliquando possit, vos innocentis Reginæ sanguine vestras manus polluisse.

LIBER QUINTUS.

De Argumentatione.

POstquàm egimus de Locis Oratoriis tam insitis, quàm assumptis, seu de Locis, cùm intrinsecùs, tum extrinsecùs petitis, ex quibus eruuntur Argumenta ad faciendam fidem idonea; restat, ut, quô pactô tractari Argumenta illa, atque ornari possint, doceamus.

Quæres igitur: Quomodò tractantur, & ornantur Argumenta?

R. Per Argumentationem.

Quid est Argumentatio?

R. Est Dispositio quædam Propositionum, ac Sententiarum, ex quibus legitima conclusio elicitur.

AR-

ARTICULUS I.

De Argumentatione in genere.

QUotuplex eſt Argumentatio?

R. Alia Philoſophorum, alia Oratorum eſt propria.

Quotuplex eſt Argumentatio Philoſophica?

R. Duplex: alia perfecta, quam illi *Syllogiſmum* vocant, alia imperfecta, quam appellant *Enthymema*.

Quid eſt Syllogiſmus?

R. Eſt Argumentatio conſtans tribûs propoſitionibûs, quarum prima dicitur à Philoſophis *Major*, ſecunda *Minor*, tertia *Conſequentia*; quæ ita diſponuntur inter ſe, ut conceſſis duabus prioribûs, tertia neceſſariò admitti debeat, v.g. omnis Virtus eſt laude digna; ſed Temperantia eſt virtus: igitur Temperantia eſt laude digna.

Quid eſt Enthymema?

R. Eſt Argumentatio conſtans duabus propoſitionibûs, quarum alteram *Antecedens*, alteram *Conſequens* nuncupant, v.g. Omne Vitium turpe eſt: ergo Ebrietas eſt turpis.

Quare iſthæc Argumentatio vocatur imperfecta?

R. Quia in ea ſubauditur una è tribus propoſitionibus, ex quibus Syllogiſmus componitur; unde licet ſemper negare concluſionem, donec ad perfectam revocetur, v.g. Omne Vitium eſt turpe; ſed Ebrietas eſt vitium: igitur Ebrietas eſt turpis.

In quo differunt Argumentationes Rhetorum à Philoſophis?

R. 1. In hoc, quia Rhetorum Argumentationes non continent ſemper rationes veras, ſed interdum, aut etiam ſæpè veriſimiles tantùm. Philoſophicæ verò nihil habere debent, niſi verum.

R. 2. Quia Philoſophus habet Argumentationes nudas, ac ſimplices, quas certò ſemper propoſitionum

num ordine, & sine artificio exquisito proponit; Rhetor è contrario suam in collocandis, amplificandis, ornandísque Propositionibus ita ponit industriam, ut tamen artem dissimulet. Cujus rei ratio ex eo repetenda, quòd Philosophus probare tantùm, Rhetor & probare, & probando placere etiam intendat. Hinc fortè manavit tritum illud Zenonis Stoici dictum, qui Philosophiam adstrictæ manui, & in pugnum collectæ, Rhetoricam verò eidem expansæ, & explicitæ comparabat.

Quomodò utriusque crimen in exemplo revinceres?

R. Sit illud demonstrandum Judicibus, Æmilium fuisse à Lepido propinquo suo interfectum, ut hæreditatem ejus occuparet. Si nulli sunt testes illius parricidii, sed meræ tantùm conjecturæ, ita rem aggredietur Philosophus. Ille credendus est occidisse propinquum suum divitem, qui pauper erat, & hominis divitis hæres futurus; atqui talis erat Lepidus: ergo Lepidus credendus est occidisse propinquum suum.

Quomodò Rhetor eandem Propositionem probabit?

R. Hôc pactô. Inhiabat Lepidus, *inquies*, amplissimæ hæreditati, homo alioqui vitâ profligatissimâ. Accedebat ad singularem nequitiam scelerum omnium inventrix egestas; urgebatur à creditoribus, jámque ostentabantur misero carcer, ac compedes. Quo se verteret demum tanto in discrimine? quid expectandum ab homine sic comparato, nisi ut carcerem, & alia omnia pericula redimeret facinore sibi facili? Quanquam, quid immoror in convincendo auctore sceleris? non alia benè multa satis probant, quid in hac occasione potuerit? &c. Utra porrò Argumentatio alteri præferenda, sentient, qui intelligunt.

AR-

ARTICULUS II.

De Argumentatione Rhetorica.

QUid est Argumentatio Rhetorica?

R. Est apta, & exquisito cum artificio facta propositionum, ex quibus Argumentum constat, dispositio; unde legitima conclusio elicitur, & amplificata, ornatáque efflorescit Oratio.

Quotuplex est Argumentatio Rhetorica?

R. Multiplex: quas inter hæc vulgò quatuor recensentur. Ratiocinatio, Sorites, Enthymema, Dilemma.

Quid est Ratiocinatio?

R. Est Argumentatio omnium perfectissima, per quam tractatur, & amplificatur Argumentatio Philosophica, & quæ tunc adhibetur, cùm majori amplificatione indiget Oratio.

Quot in partes distribuitur Ratiocinatio?

R. In quinque partes, quas Tullius lib. 1. de Inventione n. 67. ita recenset. *Quinque sunt igitur*, inquit, *partes ejus Argumentationis, quæ per Ratiocinationem tractatur. Propositio, per quam breviter locus is exponitur, ex quo vis omnis oportet emanet Ratiocinationis. Propositionis Approbatio, per quam id, quod breviter expositum est, rationibus affirmatum, probabilius, & apertius sit. Assumptio, per quam id, quod ex Propositione ad ostendendum pertinet, assumitur. Assumptionis Probatio, per quam id, quod assumptum, rationibus probatur. Complexio, per quam id, quod conficitur ex omni argumentatione, breviter exponitur.*

Hæc porrò quæ de Ratiocinatione retulimus ex Tullio, ut clariora fiant, & ipsum Ratiocinationis artificium apertiùs pateat, rem in exemplo statuemus, quò juvari deinde Exercitatio possit.

AR-

ARTICULUS III.

De Artificio tractandæ Ratiocinationis Oratoriæ.

QUodnam eſt artificium tractandæ Ratiocinationis Oratoriæ ?

R. 1. Debet Orator attendere, quid ſibi probandum incumbat. 2. Rationes quærere ad id probandum idoneas. 3. Rationes illas revocare ad Argumentum Philoſophicum. 4. Argumentum tractare Oratoriò modò.

Quisnam ille eſt modus Oratorius ?

R. Ut duabus prioribus Propoſitionibus Argumenti Philoſophici, *Majori* nimirum ac *Minori*, quas vocant, ſua probatio adjungatur; quæ duæ partes tribus argumenti Philoſophici partibus additæ Ratiocinationem Oratoriam efficient quinque partitam. Prima pars vocatur Propoſitio. Secunda, Probatio Propoſitionis. Tertia, Aſſumptio. Quarta, Probatio Aſſumptionis. Quinta, Complexio. Unde patet, Ratiocinationem nihil aliud eſſe, quàm Syllogiſmum probatum, & dilatatum; cui deinde amplificatio, & ornatus accedit.

Sit itaque illa ſententia per Ratiocinationem Rhetoricam pertractanda. *Vitæ puritas imprimis colenda eſt, omníque ſtudiô retinenda.* Quærenda erit primùm ratio, quæ perſuadere illud poſſit ex Locis Oratoriis, v. g. hæc afferri poteſt ex Loco communi, quem appellavimus *ab Effectis*, quia vitæ puritas arctiſſimam cum DEO conciliat amicitiam. Unde eruetur hæc Argumentatio more Philoſophico. Colendum illud eſt, omníque ſtudio retinendum, quod arctiſſimum eſt cum DEO amicitiæ vinculum; ſed vitæ puritas arctiſſimum eſt cum DEO amicitiæ vinculum: igi-

gitur ea est magnoperè colenda, omníque studiô retinenda.

Deinde Argumentationem illam ita poterit Orator dilatare, & in quinque Ratiocinationis partes sic distribuere. 1. Ut Propositio sit hæc: *Divina amicitia omni studiô colenda, ac retinenda.* 2. Ut propositioni subjiciatur ista ratio, quæ ejus Probatio sit: *Quia à DEO omnia bonorum genera derivantur.* 3. Ut sequatur hæc Assumptio: *At vitæ puritas divinæ amicitiæ vinculum est.* 4. Ut afferatur Probatio Assumptionis, ista nimirum: *Quia similitudo amicitiam parit, cúmque DEUS sit ipsa puritas, non potest eos non diligere, qui hac virtute præstant.* Denique ut sequatur Complexio: *Colendam esse vitæ puritatem.*

Tum singulas illas quinque partitæ Ratiocinationis partes ita poteris amplificare, & ornare, & Oratiunculam conficere.

PROPOSITIO.

Divina Amicitia omni studiô colenda, ac retinenda.

Si communis amicitiæ ratio illud in hominum animis pondus, ac momentum habet, ut nihil huic præponendum Mortales existiment, quis erit tam parùm æquus rerum æstimator, qui sibi longè potiori jure, ardentiorique studiô, quæ DEUM inter, & hominem intercedit, amicitiam colendam non reputet, atque retinendam?

PROBATIO PROPOSITIONIS.

Quia à DEO omnia bonorum genera derivantur.

Etenim cùm utilitatis rationibûs maximè ducantur homines, quid est in humana vita boni, quod, ut inde acceptum, ita etiam huc referre non debeat?

Si enim vitam dices? & ipse DEUS hanc mortalibus omnibus impertiit. Si honores? ipse gloriæ omnis justissimus est & æstimator, & dispensator. Si voluptates? futiles sunt, & noxiæ, quæcunque ab eo non dimanant. Si divitias? & in eo tantæ sunt, ut cumulatissimè hominis quantumvis avidi cupiditatem explere possint.

ASSUMPTIO.

At vitæ puritas divinæ amicitiæ vinculum est.

Atque inde, arbitror, satis intelligitis, quæ sit divinæ vis amicitiæ, quam qui negligat, næ ille non impius modò, sed etiam stupidus, & amens haberi possit. Quod si ita est, quâ tandem ope, & cujus rei beneficiô bonum illud infinitum consequemur? an superbiâ fortasse, & cæcâ mentis temeritate? vanissimè. An vitâ molli, & deliciis, luxúque diffluente? stultissimè id quidem. An divitiarum jactantiâ? nequaquam. Quid est igitur? quâ tandem arte potissimùm divinam illam amicitiam nobis conciliare possumus? Vitæ puritas, & morum innocentia hujus est felicitatis conciliatrix, hujus conjunctionis vinculum, & amicitiæ nexus. Atque utinam cæcì mortales intelligerent, quantum in ea virtute momentum sit ad veram germanámque felicitatem! utinam omnia studia, viréśque eò conferrent, ut eam in se morum integritatem efformarent! Fugerent profectò molles voluptatum illecebras, & quantò cupidiùs laxioris, solutiorísque vitæ formam consectantur, tantò morum innocentiam ardentiùs concupiscerent.

PROBATIO ASSUMPTIONIS.

Quia similitudo amicitiam parit.

Neque enim fieri ullô modô potest, quin infinito quo-

quodam amore DEUS optimus maximus prosequatur eum, quem sui simillimum viderit. Et verò quæ major cum divina natura fingi similitudo potest, quàm si quis ipsius sanctitatem morum innocentiâ æmuletur; & quantum mortali fas est, in se quasi repræsentet? Etenim divina mens incorrupta est, & ab omni terrenæ concretionis, rerúmque corporearum contagione, atque affinitate remotissima; uti etiam ab omnibus corporeæ voluptatis sordibus vitæ puritas abstrahit. Divina mens immortalis est, ùt & sua est morum innocentiæ, vitæque integritati immortalitas.

COMPLEXIO.

Colendam esse Vitæ Puritatem.

Quis ergo jam de salute sua sit parùm adeò sollicitus, & inimicus puritatis, sanctitatísque, ut hanc non summo quodam amore, studióque prosequatur, quam noverit esse vinculum, quô humana natura divinæ conciliari possit? sine qua omnis virtutis splendor extinguatur necesse est, & intereat? quæ mundissimum est speculum, cujus beneficiô divinæ in se naturæ similitudinem efformet? quæ brevis est, & compendiosa via, quâ ad intimam cum divino Numine conjunctionem homo pervenire possit.

ARTICULUS IV.

Exempla Ratiocinationis è Cicerone.

Quoniam Ciceronem secuti sumus hactenùs viæ ducem, non est integrum, vel cùm metas propè contigisse nobis videmur, ab eodem declinare. Videamus

mus ergo, quommodò Ratiocinationem illam perfectam, de qua agimus, ipse pertractet.

Exemplum dabit Oratio pro Lege Manilia n. 47. Ubi probat, committendum esse Pompejo exercitus Romani imperium propter Imperatoris ipsius felicitatem. Hoc ergo argumentum habebat in Ratiocinationem oratoriam dilatandum: In diligendo Imperatore non bellicarum tantùm virtutum, sed felicitatis ipsius etiam ratio habenda est; sed Pompejus bellicas virtutes cum felicitate consociat: igitur Pompejus est Imperator deligendus. Rem ita conficit Ratiocinatione quinque partitâ, seu perfectâ.

PROPOSITIO.

In deligendo Imperatore non tantùm virtutis bellicæ, sed etiam felicitatis habenda ratio est.

Ego sic existimo, Maximo, Marcello, Scipioni, Mario, & cæteris magnis Imperatoribus non solum propter virtutem, sed etiam propter fortunam sæpiùs imperia, mandata, atque exercitus fuisse commissos.

PROBATIO PROPOSITIONIS.

Quia summis viris ad magnas res bene agendas divinitùs adjuncta est fortuna.

Fuit enim profectò quibusdam summis viris quædam ad amplitudinem, & gloriam, & ad res magnas bene gerendas divinitùs adjuncta fortuna.

ASSUMPTIO.

Pompejus fuit semper felix.

De hujus autem hominis felicitate, qua de nunc agimus,

mus, hac utar moderatione dicendi, non ut in illius potestate fortunam positam esse dicam, sed ut præterita meminisse, reliqua sperare videamur; ne aut invisa Diis immortalibus Oratio nostra, aut ingrata esse videatur.

PROBATIO ASSUMPTIONIS.

n. 48.

Magnas res domi militiáque, terrâ, maríque feliciter gessit.

Itaque non sum prædicaturus, Quirites, quantas res ille domi, militiaque, terrâ, maríque, quantáque felicitate gesserit: ut ejus semper voluntatibus non modò cives assenserint, socii obtemperârint, hostes obedierint sed etiam venti, tempestatêsque obsecundârint. Hoc brevissimè dicam, neminem unquam tam impudentem fuisse, qui à Diis immortalibus tot & tantas res tacitus auderet optare, quot & quantas Dii immortales ad Cn. Pompejum detulerunt: quod ut illi proprium sit, ac perpetuum Quirites, cùm communis salutis, atque Imperii, tum hominis ipsius causâ, sicut facitis, velle, & optare debetis.

COMPLEXIO.

Igitur Pompejus deligendus est Imperator.

Quare cùm bellum ita necessarium sit, ut negligi non possit, ita magnum, ut accuratissimè sit administrandum, & cùm ei Imperatorem præficere possitis, in quo sit eximia belli scientia, singularis virtus, clarissima auctoritas, egregia fortuna: dubitabitis, Quirites, quin hoc tantum boni, quod à Diis immortalibus oblatum & datum est, in Remp. conservandam, atque amplificandam conferatis?

Similiter in Miloniana hoc instituit argumentum, quod Ratiocinatione perfecta dilatat, atque exornat. Licet occidere insidiatorem; Clodius fuit insidiator: ergò licuit Clodium occidere.

Nam Propositionem, licet occidere Insidiatorem, primùm exponit, eandémque probat multis exemplis à n. 7. ad 23.

Deinde dilabitur ad Assumptionem, nempe Clodius fuit insidiator, cujus probationem affert in tota cædis narratione, quam ita comparat, atque instruit, ut ex singulis rerum adjunctis appareat, Clodium fuisse insidiatorem. à n. 24. ad n. 32.

Sequitur Complexio, quâ concludit, jure Clodium occisum fuisse.

Exercitationem geminam more nostro adjungemus, quæ exactam ad traditas suprà leges Ratiocinationem perfectam referent.

EXERCITATIO.

Lucilius Cæcilius Metellus, Pontifex Maximus, dum Vestæ Templo deflagrante, Palladium Trojâ quondam advectum mediis è flammis eripit, oculos amisit. Agitur in illum, contenditúrque, auferendam illi Pontificiam dignitatem.

Oratoria Ratiocinatio perfecta.

SYNOPSIS.

Quærenda 1. ratio est, quæ persuadere illud possit ex Locis Oratoriis. Ducetur illa à Consequentibus, quia non potest ampliùs eo munere defungi. Unde eruetur hæc Argumentatio Dialectico more. Non debet ille tolerari in munere præsertim sacro, qui non potest omninò eô defungi: sed Metellus non potest eô defungi; ergò non debet in eo retineri.

Deinde hæc Argumentatio in quinque partes distribuetur Oratoriô modô. Quarum erit prima Pars Propositio; nempe, non debet ille tolerari in eo mu-

munere, quo defungi non poteſt. Quam ſententiam dilatabit in Periodum, dicétque, Reip. munera non eſſe vana, ad quæ aſpirare non debet, qui illis defungi non poſſit.

Secunda pars erit Probatio Propoſitionis. Quia non decet dignitatem geri ab eo, qui illam adminiſtrare non valeat. Amplificabit hoc per varias Interrogationes, & Antitheſes. Illud eſt enim nomine, non re defungi: Magiſtratûs frui emolumentis, & honore, quæ officiò nullo promereri poſſit.

Tertia pars. Aſſumptio: Sed Metellus non poteſt defungi munere Pontificio; id tractabitur per Apoſtrophen ad Metellum, ſive per Communicationem cum auditoribus. Poterit præire Prolepſis, quá lugebit funeſtum & Metelli, & Reip. fatum, quòd vir tantus inutilis Reip. factus fuerit.

Quarta Pars. Probatio Aſſumptionis, quæ gemina erit: prima fiet per Enumerationem, recenſendò ea omnia officia, quæ Pontificia dignitas complectitur, ùt ſunt Auſpicia, Haruſpicia, Tripudium, victimarum inſpectatio, quæ homo cæcus præſtare non poteſt. Secunda, quia requiretur quotidie voluntas Deorum à Pontifice, qua in re ſatisfacere interrogantium votis non poterit; hinc Deorum indignatio.

Quinta pars. Complexio. Non eſſe retinendum Metellum: tractabit illam hortando Judices, ut aliis muneribus compenſent jacturam, quam Metellus ſui muneris patietur.

ORATIO.

(Propoſitio. *Non debet ille retineri in ea dignitate, quâ fungi non poteſt.*) Non eſt vacuum, & inane nomen, aut honorifica tantùm appellatio Pontificis

Maximi dignitas, Judices; sed veris, necessariisque officiis ita continetur tota, ut qui defungi illis non possit, is ad eandem vel obtinendam, vel etiam retinendam non debeat aspirare.

Probatio Propositionis. (*Quia non decet*) Quid enim est non modò ab institutis Reipublicæ alienum magis, sed ipsi etiam rationi minùs consentaneum, quàm ut decoretur quispiam amplissimo Reipub. totius Magistratu, qui ad obeundum illum ineptus ex omni parte videatur? Præfulgeat ille scilicet speciosis primariæ dignitatis insignibus, quam ad exercendam ineptus ex omni parte censeri debeat. Plenos honore titulos ambiat, quos nullo labore suo rependere, aut compensare teneatur? Eos percipiat fructus, & emolumenta sui muneris, quæ nullum obsequium, nullum officium valeat promereri? Hoccine putatis illustrari Magistrum, an potiùs eundem decorari? creditis hoc in honorem Reip. an non magis in contumeliam vertendum esse?

Assumptio. (*Non potest Metellus defungi officiô Pontificis*) Equidem fateor, Cœcili Metelle, hoc contigisse luctuosô Reip. fatô, quòd privatus oculis fueris. Amisimus in te civem optimum, & de hac civitate, totóque adeò Imperio bene meritum: dolemus virum egregium, & ad omnia Reip. munera non tam factum, quàm natum, ita repentè concidisse, ut ad capessendam, gerendámque dignitatem, quâ functus es tam egregiè ad hunc usque diem, ineptus omninò evaseris. Habet sanctissimorum Numinum Religio, quòd conqueratur ereptum sibi illum Pontificem, qui tantô pietatis studiô, tam singulari diligentiâ res sacras hactenùs obierat. Verùm quid aliud possit deinceps tuâ causâ hæc civitas, quàm dolere? quam navare ipsi tibi operam possumus, ex quo oculos amisisti? an superest tibi facultas aliqua; unde supplere oculorum vicem liceat?

Tunc

Túne ipse cùm retinere Magistratum sustineas, cujus peragendis officiis imparem te satis experiris.

Probatio Assumptionis. (*Quia captus oculis non potest observare volatum, aut pastum avium; neque inspicere varios palpitantium extorum motus.*) Nam quò tandem pactò sacris præpositus, & Sacrificiorum omnium supremus Moderator, atque arbiter aspicere possis volatum avium, aut earundem pastum observare? qua ratione solennes ritus, & sacras adhibere ceremonias, sine quibus stare Religio non valeat? Túne immolare victimas, & varios palpitantium adhuc extorum motus inspicere, aut perscrutari captus oculis aggrediare? Tamen hæc sunt, quibûs Pontificia dignitas continetur; his attendere summum Sacerdotem oportet, & iisdem totum occupari. Quod nisi exequatur diligenter, ac sedulò peragat, jacebit interim Deorum Religio, ceremoniæ negligentur, & omnis Sacrorum ritus penitùs exolescet. Erit nimirum cessante, atque otiante Pontifice, qui Deorum voluntatem dubiis in rebus exquirat? qui placare iratos Superos per Sacrificia satagat? qui Reip. detrimentis ire obviàm piaculares offerendô victimas necessarium putet?

Complexio. (*Non est retinendus in Pontificia dignitate.*) Videtis ergò, Judices, quanti momenti sit, præesse aliquem sacris solennibus, qui defungi isto munere cum dignitate possit. Quanquam ejicietur turpiter suo de loco civis optimus, & suis in Remp. meritis spectatissimus. Spoliabitur dignitatis suæ insignibûs verendus Pontifex, quam tot virtutum gloriâ ad hunc usque diem decoravit? Jacebit sine honore, sine virtutis præmio, qui proprio discrimine sacrum Palladium, præsidium hujus Urbis mediis è flammis eripuit? Absit hoc à nobis Judices: compensetur, ùt par est, tanti viri virtus, & perpetuis honorum monumentis cumuletur. At nunquid est nullum aliud in Rep. munus,

nus, quod exercere Metellus etiam privatus oculis possit? Non habetis dignum aliquod tanto viro præmium, quod impertiri liceat? Præficite illum consiliis vestris, Remp. nostram sapientiâ suâ regat, ac moderetur. Nihil, quod è re fuerit hujus Urbis, quod ad Imperii nostri dignitatem pertinebit sine ipsius suffragio, atque oraculo peragatur. Decorate illum perennibûs, debitisque tantæ virtuti insignibûs, cumulate opibûs domum ejus: familiam totam liberalitate, atque munificentiâ vestrâ exornate. Denique dum suus Religioni stet honos; dum sit aliquis summus Pontifex, qui varias dignitatis illius vices obeat, nulli rei parcite, ut aliquod in hac sua calamitate solatium Metellus consequatur.

ALIA EXERCITATIO.

Metellum in Pontificia dignitate esse retinendum.

Oratoria Ratiocinatio perfecta.

SYNOPSIS.

1. Ratio repetetur ab Effectis, & Consequentibus, quia nimirum Respub. eripiendo Pontificiam dignitatem Metello, sustineret labem ingrati animi, & ingentia ferret damna: unde eruetur hæc argumentatio: Non debet illud committere Resp. unde ingrati animi labem sustineret, & ingentia ferret damna; sed si auferatur Metello Pontificia dignitas, ferret damna: ergò, &c.

2. Tractabit hanc argumentationem, & distribuet in quinque partes, quarum pars prima erit Propositio; Nimirum tantô studiô cavere debet Respubli-

ca,

ca, ne ingrata videatur in cives, quantò, ne detrimentum ferat.

Secunda Pars erit Probatio Propositionis; quia debet alere in civibus studium Reip. compensandò accepta ab iis beneficia; hic est enim stimulus, quò provocantur ad magna quæque, quod nisi faciat, quis operam Reip. navare sustineat? Tractabitur hic Locus per Interrogationem, & Subjectionem.

Tertia pars, Assumptio: sed Resp. videbitur ingrata. Hoc tractabitur sola expositione facti.

Quarta Pars. Probatio Assumptionis ostendet, quàm sit ingrati animi non solùm non compensare hominem pro accepto beneficio, sed eundem privare dignitate sua. Describet hîc per Hypotyposim, quemadmodùm deflagrante Templo, se medios in ignes Metellus miserit, ut servaret Palladium, unde pendet Urbis incolumitas. Extollet etiam damna, quæ Resp. patietur, si mercedis locò plectetur Metellus.

Confutabit, quod objectum est ab Adversario, non esse idoneum Metellum ad officia sui muneris: ostendétque, posse ipsum præstare per Ministros, quod facere per se non posset; exemplò Consulum, & Imperatorum, qui in orbe toto multa præstant per alios; præfuturum Metellum consiliò, & sapientiâ in rebus divinis.

Quinta Pars, Complexio. Insectabitur adversarium, qui persuadere Reip. voluerit, ut esset ingrata, & deinceps careat bonîs civibus, qui navare operam velint.

ORATIO.

Propositio. *(Nihil tam vereri Resp. debet, quàm ne ingrata videatur.)* Cùm ad singularem Reip. nostræ providentiam pertinere dicendum est, Judices, ne quid committat unquam, unde capere detrimentum pos-

possit, tum certè minore studio præcavere illam oportet, ne beneficiorum immemor, & in bonos cives ingrata videatur.

Probatio Propositionis. *(Quia debet alere in civibus æmulationis studium.)* Etenim cùm nihil sit tam potens, tam efficax ad excitandos civium animos ad magna quæque, quàm si dignam rei bene gestæ mercedem expectare cum certa fiducia possint; hic autem stimulus ubi semel defuerit, languescere soleant animi, nec pares ad ferendum rerum pondus experiantur; necesse est profectò, vel ut bene meritorum de se civium operam, ac labores Respublica compenset; vel ut suæ sæpiùs oblita gloriæ, rerum suarum curam omnem, ac solicitudinem extingui penitùs, atque emori sustineat.

Nam quid aliud, amabò vos, suscitavit in unoquoque nostrûm robur illud, quod ad tuendam Remp. eandémque amplificandam, & ornandam sentimus nobis toties afflari? Quid Majores nostros ad tantam rerum gestarum gloriam accendit, nisi quòd persuaserant illi sibi, uti & nos ipsi facimus, rem habere se cum ea Rep. quæ pro navata quemque opera beneficiis afficeret, & nullius officii memoriam obliterari pateretur?

Assumptio. *Esset ingrata Resp. si Metellum removeret à Pontificia dignitate.)* Quòd si benè meritis civibus gratiam non modò Resp. non rependat, sed eos etiam multandos arbitretur, quis eò partam animo non abjiciat? quis ab ea deficiendum non putet? quis ingrati animi vitiô illam non arguat? Et tamen auctores erimus eidem Reip. ut Metello Pontificiam dignitatem eripiat? non videbitur illa vobis ingrata: dum hominis de se tam bene meriti labores aspernabitur, & amissum ipsius causâ lucis hujus beneficium æternô opprobriô cumulabit?

Probatio Assumptionis. *(Quia plecteret eum, cujus egregia merita tenetur remunerari.)* Revocate animis,

Judi-

Judices, gloriosum Cæcilii Metelli, & dignum perenni memoriâ facinus. Cogitate, quàm proximum ruinæ suæ discrimen hæc civitas adiisset! quantis hodie, quotquot sumus omnes, in angustiis versaremur, nisi viri optimi prudentia, magnanimitas, atque constantia prævenisset malum, & imminentem toti Imperio procellam avertisset. Nihil hic dicam, Judices, quod oculis ipsi vestris usurpare non potueritis; nihil exaggerabo magnificentius; nihil ad hominis fortissimi commendationem jactantius prædicabo. Ardebat fatalibus flammis ab omni parte Vestæ templum; jam superaverant ignes sacrarum ædium fastigia; nulla spes restinguendi incendii affulgebat: præsens periculum, non evitandæ mortis metus, ipsa temerarii consilii inutilitas ab admovenda operi manu cunctos deterrebat. Interim deflagrabant ipsa sacratissimæ Sedis penetralia, ubi Palladium asservabatur: Palladium illud dico, Judices, præsidium hujus urbis, Reip. columen, totius Imperii decus, & ornamentum; cujus Numen fortunatissimum tantam Populo Rom. gloriam peperit; quo pereunte, interituram simul Romæ fortunam Oracula toties declarârunt. In communi totius civitatis trepidatione pariter, ac luctu, inter gemitus, & comploratione m civium, in summa populorum desolatione, unus Metellus adfuit, qui jacentes erigeret, recrearet perditos, afflictos consolaretur. Vidistis ipsi, ut oblitus sui, periculi securus, salutis immemor, medios per flammarum globos, ac vortices irruerit, & crepitantibûs circumquaque ignibûs, certó vestigió in eum perrexerit locum, ubi furebat incendii vis major; ut suis ipse manibûs jam contactam flammis sacram Palladis imaginem eripuerit, & illæsam ad nos reduxerit. Vidistis, inquam, obstupuistis, collaudastis hominis fortitudinem, triumphanti applausistis. At ingemuistis multò magis, cùm redemptam tanta

Me-

Metelli calamitate salutem vestram animadvertistis. Nullus fuit è vobis, qui servatum optimo Pontifici oculorum usum suô ipsius periculô non voluisset. Et erit jam aliquis, qui multandum eum dignitatis suæ jacturâ arbitretur? Ecquis erit deinceps, qui positæ paribus in angustiis Reip. opitulari sustineat? qui capitis discrimine præstare vos incolumes velit?

Confutatio. (*Metellus vel orbatus oculis, est idoneus ad exercenda Pontificatûs munera.*) At enim non est idoneus Metellus, ut muneris sui partes per se ipse obeat. Hoc enim unum est, quod tam malignè, quàm magnificè adversarius noster jactavit; hoc fuit unum causæ ipsius, & prolixæ Orationis firmamentum. Sed esto: multa sint, quæ deinceps præstare Metellus non valeat; at nunquid eadem præstare non potest per alios? An ergo Imperatores nostri, an Consules, an cæteri, quos moderandæ Reip. præfecistis, suis ipsi oculis usurpant omnia, aut omnia per se exequuntur? Quid ergo prohibet? Judices, quo minùs, quemadmodùm illis, ita & Metello digni ministri seligantur, qui de omnibus ad eum referant, dum ipse consiliô, & prudentiâ pro more statuet, quidquid ad Religionis, Sacrorúmque curam pertinebit.

Complexio. (*Est Metellus retinendus in sua dignitate.*) Valeant ergo adversarii nostri præstigia, quibus scrupulum injicere Religioni vestræ aggressus est: occludite aures perniciosissimis consiliis, quæ tantam nomini vestro labem inferrent; neque in has angustias finite adduci Rempublicam, ut, dum in bonos cives ingrata videbitur, neminem deinceps habeat, qui laboranti succurrere, & egregiam periculô suo navare operam velit.

Hîc autem notabis, non servandum esse semper eundem in tractanda Ratiocinatione Propositionum ordinem; sed immutandum plerumque, cùm ad dissimulandum Ratiocinationis artificium, tum ad vitan-

vitandum tædium, atque satietatem. Quod ipsum monet Tullius lib. 2. de Oratore n. 177. *Tractatio*, inquit, *varia esse debet, ne aut cognoscat artem, qui audiat, aut defatigetur similitudinis satietate. Proponi oportet, quid afferas, & id quare ita sit, ostendere. Et ex iisdem illis locis interdum concludere, relinquere aliàs, alióque transire. Sapè non proponere, ac ratione ipsa afferenda, quid proponendum fuerit, declarare, si cui quid simile dicas, prius ut simile confirmes; deinde, quod agitur, adjungas: puncta argumentorum plerumque ut occultas, ne quis ea numerare possit; ut re distinguantur, verbis confusa esse videantur.*

Habes exemplum istius varietatis in Oratione pro Cœlio n. 45. ubi hoc argumentum instituit, quod Ratiocinatione tractat. Quisquis liberalibus disciplinis, ac studiis deditus est, non potest servire voluptatibus; sed Cœlius liberalibus artibus perdiscendis semper deditus fuit: ergo Cœlius non potuit servire voluptatibus.

Nam ad dissimulandum artificium Ratiocinationis, incipit à Probatione Assumptionis, seu à quarta Propositione Ratiocinationis, & probat Cœlium deditum fuisse semper liberalibus studiis hôc pactô: *Audistis cùm pro se diceret, audistis anteà, cùm accusaret (defendendi hac causâ, non gloriandi loquor) genus orationis, facultatem, copiam sententiarum, atque verborum, quæ vestra est prudentia, perspexistis. Atque in eo non solùm ingenium elucere ejus videbatis, quod sæpè, etiamsi industriâ non alitur, valet tamen ipsum suis viribus; sed inerat, nisi me propter benevolentiam fortè fallebat, oratio, & bonis artibus instituta, & curâ, & vigiliis elaborata.*

Deinde exposita, & probata Assumptione egreditur ad Propositionem ipsam Ratiocinationis, & demonstrat, non posse eundem hominem & studiis esse

esse deditum, & servire voluptatibus, eodem numerô 45. *Atqui scitote, Judices, eas cupiditates, quæ objiciuntur Cœlio, atque hæc studia, de quibus disputo, non facilè in eodem homine esse posse.*

Mox ejusdem Propositionis affert Probationem; quam fusè amplificat, & exornat... *Fieri enim non potest, ut animus libidini deditus, amore desiderio, cupiditate, sæpè nimiâ, copiâ, inopiâ etiam nonnunquam impeditus, hoc, quidquid est, quod nos facimus in dicendo, non modò agendo, verùm etiam cogitando possit sustinere. An vos etiam causam esse ullam putatis, cur in tantis præmiis Eloquentiæ, tanta voluptate dicendi, tanta laude, tanta gloria, tanto honore, tam pauci sint, sempérque fuerint, qui in hoc labore versentur? Omittendæ sunt omnes voluptates, relinquenda studia delectationis, ludus, jocus, convivium, sermo etiam pœnè omnium familiarium deserendus. Quæres in hoc genere homines à labore: studióque dicendi deterret, non quo aut ingenia deficiant, aut doctrina puerilis. An hic, si se isti vitæ dedisset, Consularem hominem admodùm adolescens in judicium vocavisset? hic si laborem fugeret, si obstrictus voluptatibus teneretur, in hac acie quotidie versaretur? appeteret inimicitias? in Judicium vocaret? subiret periculum capitis? ipso inspectante Populo Rom. tot menses aut de salute, aut de gloria dimicaret?*

Denique subjicit Complexionem, ac velut reportatâ victoriâ triumphat. n. 47. *Nihil igitur illa vicinitas redolet? nihil hominum fama? nihil Baiæ denique ipsæ loquuntur &c.*

Hujus Ratiocinationis hôc propè modô tractatæ sequens Exercitatio exemplum dabit.

(o)

EXER-

EXERCITATIO.

Alexandri Magni ad trecentos Milites Oratio; ut Petram in rupe inaccessa positam invadant.

SYNOPSIS.

HAc utetur Ratiocinatione. Petra non debet eos retardare, quos nullæ hactenùs difficultates retardârunt; sed nullæ hactenùs difficultates vos retardârunt: ergo Petra non debet vos retardare. Ratio, quæ vim argumento sufficit, petitur ab Antecedentibus: Nihil vos hactenùs retardavit.

Exordium ducetur à Complexione, nimirum ab ea sententia: Petra non debet vos retardare; quæ sententia ducetur in Periodum; v. g. si rem haberem cum iis Militibus, quorum spectata minùs virtus esset &c. sed, &c.

Deinde veniet ad Assumptionem: nullæ ad hunc usque diem difficultates vos retardârunt; quod tractabitur per Interrogationes, & Antitheses: quid enim tam invium, quod &c.

3. Descendet ad Probationem Assumptionis, quæ tractabitur enumeratione Expeditionum illarum, quas Alexandro Duce perfecerant. Narrabit disjecta munimenta, occupatos inaccessos aditus, juga montium superata, debellatos hostes fortissimos, &c.

Concludet per Propositionem; Petra non debet retardare, quos nihil hactenùs retardavit. Nunc igitur tot expugnatores urbium, tot victores hostium urbs una moraretur? &c. Probationem afferet, quia parùm honorificum ipsis foret, hîc invenire metam victoriarum, &c.

ORATIO.

Complexio. (*Petra non debet retardare Alexandri milites ab eadem oppugnanda.*) Si rem haberem hodie cum Militibus, quorum virtus ſpectata mihi foret minùs, quàm veſtra eſt, Commilitones fortiſſimi, vererer ego plurimùm, ne vel ad unum Petræ aſpectum, quam natura ipsa adversùs mortalium impetus videtur muniiſſe, arma pariter cum animis abjicerent. Nunc verò dum eos alloquor, qui ſuam in adeundis periculis conſtantiam toties approbârunt, non dubito, quin, quantum ad infringendos animos veſtros offert urbs illa difficultatis, atque pertinaciæ, tantum ad eam expugnandam roboris, atque audaciæ afferatis.

Aſſumptio. (*Nihil fuit tam difficile, quod illi non perfecerint.*) Quid enim eſt tam invium, per quod ſibi viam fortitudo veſtra non fecerit? quid tam arduum, quò non alacritas eruperit? quid tam invictum, & inſuperabile, quod inſitus animo vincendi ardor non fregerit, atque expugnârit?

Probatio Aſſumptionis. (*Rerum ab Alexandri militibus fortiter, & feliciter geſtarum enumeratio.*) Nam quid hîc ego memoriâ repetam, quæcunque mihi dediſtis ad hanc usque diem virtutis veſtræ monimenta? Urbium invictarum propugnacula disjeciſtis; montium juga perenni nive obruta emenſi eſtis; inacceſſos aditus occupâſtis; rapidiſſimos amnes trajeciſtis; anguſtias Ciliciæ intraviſtis; vim frigoris in India ſine laſſitudine perpeſſi tolerâſtis; experiendo, quæ cæteri deſperaverunt, Aſiam tenemus in poteſtate.

Propoſitio. (*Petra non debet eos retardare, quos nihil hactenùs retardavit.*) Nunc ergo tot expugnatores urbium, tot domitores hoſtium, tot populorum victores Urbs una moraretur? Triumphis noſtris Petra metam imponeret? hunc ad ſcopulum

allisa vis, atque acies armorum frangeretur, aut hebesceret? hîc præceptarum animo palmarum, ac laurearum spes, expectatióque rescinderetur, atque evanesceret?

Probatio Propositionis. (*Quia esset hoc Alexandri militibus minùs honorificum.*) Videte, fortissimi Commilitones, videte, ne cùm gloriosissimum vobis fuerit, nihil hactenùs fortitudini vestræ restitisse; ita foret jam turpissimum, si vos iniquior urbis moles retardaret. Cogitate, quæso, intentos esse in unumquemque vestrûm universi orbis oculos, qui facinorum vestrorum splendore perstrictus toties obstupuit, & novum in hodierna expugnatione roboris, atque constantiæ prodigium à vobis expectat. Ite igitur alacres Alexandro duce, atque auspice, & quem tanti facinoris habetis jam hortatorem, eundem fortitudinis vestræ muneratorem amplissimum speratote.

ARTICULUS V.

De Ratiocinatione imperfecta, seu quæ Quinquepartitâ minor est.

Hactenùs actum est à nobis de Ratiocinatione quinquepartita, cujus partes omnino quinque in Oratione tractantur, & quæ libro 2. ad Herennium n. 27. vocatur Ratiocinatio absolutissima, & perfectissima. Quibus verò deest pars aliqua, aut etiam plures ex illis quinque, Ratiocinationes imperfectæ dicuntur, non quòd careant aliqua perfectione, quam habere debeant, sed quòd quibusdam partibus destinentur, quæ prætermittuntur consultò, & quas supervacaneum esset operosiùs pertractare.

Sunt enim Propositiones quædam tam claræ, tam evidentes, ut probari non egeant; adeóque vel non est illis conquirenda probatio, vel ipsæ etiam

indictæ relinquuntur, v. g. initió Orationis Milonianæ hoc instituere argumentum videtur Tullius. Si licet aliquando hominem occidere, maximè insidiatorem; sed licet aliquando occidere hominem: ergo licet occidere insidiatorem.

Operam lusisset Cicero, si Propositionem primam probare voluisset, quæ quoniam revocari non potest in dubium, dilabitur statim ad Assumptionem, quæ facessere sola difficultatem poterat. Et probat multis, ac variis argumentis, licere aliquando hominem occidere; unde concludat posteà, posse jure interfici insidiatorem.

Sic & 7. Philippicâ n. 9. pacem nullam esse posse cum Antonio contendit, hac Ratiocinatione. Pax Populo Romano cum ullo mortalium turpis esse nulla debet; cui Propositioni per se notæ nullam rationem subjicit. At cum Antonio nisi turpis pax esse nulla potest; hanc verò partem pluribus probat. Denique concludit, alienos à pace animos esse oportere.

Quin & unica nonnunquam Propositione constare potest Ratiocinatio. Ita pro Plancio n. 49. *Sed cur ego sic ago? Quasi non comitiis jam superioribus sit Plancius designatus Ædilis?* Istæ enim voces continent solam Assumptionem hujus argumenti. Non est reddenda ratio, cur Plancius fuerit Ædilis renunciatus posterioribus Comitiis, qui superioribus jam fuerat designatus; sed superioribus jam fuerat designatus, ergo &c.

)o(

EXER-

EXERCITATIO.

Abigailis ad Davidem Oratio, cùm is ad perdendum Nabali domum pergeret.

Ratiocinatio imperfecta, in qua Propositio cum ejus Probatione, & Conclusio tractantur, relicta Assumptione.

SYNOPSIS.

Utatur hoc Argumento à Notatione Nominis petito. Nihil tam regium est, quàm hostibus parcere; tu Rex es: ergò debes hostibus parcere.

Exord. Ducetur à Prolepsi, dicétque, non venire se, ut factum conjugis excuset, aut de nimia Davidis severitate conqueratur; dignum esse Nabalum, qui pœnas luat; quandoquidem tanti Regis jussa despexit. At eò se venisse consiliò, ut ad ejus clementiam recurreret. Tum tractabit Propositionem, ostendétque, quàm sit dignum magnaminitate regia hostibus parcere.

Probationem afferet petitam à Comparatione; conferétque res à Davide præclarè gestas cum eo facinore, quò vindictæ desiderium reprimens Nabalo parcet.

Alteram Probationem afferet petitam ab ipsius Davidis facto, qui Saul hosti pepercit, cùm potuisset ipsum perdere. Unde eliciet argumentum à Majori ad Minus. Tu cùm versareris in continuo vitæ periculo, noluisti eum occidere, à quo uno timendum habebas; quantò faciliùs debes homini parcere, à quo nihil tibi timendum sit.

Tum relicta Assumptione, quæ clara est, per varios motus tractabit Complexionem: ergò debes Nabalo parcere.

ORATIO.

Supplicem vides, tuísque advolutam genibus Abi-

gailem Rex fortissime, non eô paratam animô, ut infelicis Nabali factum excuset, aut de tua in eum severitate conqueratur. Scio, quàm grave scelus sponsus imprudens admiseris; quascunque in eum statueris pœnas, etiam meritis leviores feret, qui regiæ contemptor Majestatis imperia tua neglexerit. Hoc unum mihi miseris in rebus perfugium est, hæc spes afflictæ salutis una, clementiam ut implorem tuam. Caruissem hodie conspectu tuo Rex fortissime: suis se in latebris unà cum infelici marito continuisset Abigail, fatalem capitis sententiam expectans, nisi tu, quem unum vereri debuimus, spem injecisses aliquam; nisi benignitatis tuæ fiducia jacentes, ac perditos excitâsset. Propositio. (*Nihil tam regium est, quàm hostibus parcere.*) Novimus enimvero, novimus, & tota, quàm latè patet, Judæa spectatum habet, quàm regium ad huncusque diem duxeris hosti, vel infensô parcere; hæc tibi semper placuit inter cæteras victoria, quam de te ipso, quam de iracundia retulisses; neque visus tibi est unquam triumphorum tuorum fructus dulcior, quàm si ex hoste capitali fecisses quempiam amicissimum.

Probatio Propositionis. (*A comparatione rerum à Davide gestarum.*) Equidem scio, Rex fortissime, prædicabunt posteri res à te bellô, & pace præclarè gestas, neque de laudibus tuis ulla unquam ætas conticescet. Te Gigantis immanis victorem gloriosissimum, te Philistæorum triumphatorem, te domestici tumultûs pacatorem extollent. Tuam in capiendis consiliis prudentiam, in agendis rebus fortitudinem, in perficiendis constantiam celebrabunt. At quæ par inveniri poterit Oratio, cùm animi tui mansuetudinem, tum temperantiam, atque moderationem exornare aggredientur. Credent illi, qui rerum tuarum historiam olim excipient, extitisse quempiam in victoria tam sui compotem, ut servare mallet, quos vicerat, quàm vincendô eosdem perdidisse.

se. Huic tu gloriæ, cujus socium habes neminem, patere, Princeps invictissime, ut infelix Nabalus cumulum adjiciat. Hoc habeat saltem in sua calamitate conjux meus solatium, ut per hunc tot patratis à te tanta cum laude facinoribus aliquod incrementum accedat. Is unus potest aliquid addere ad vulgatam jam de te apud gentes exteras bonitatis famam.

Altera Probatio. (*A comparatione Saulis, cui David pepercerat, cum Nabalo.*) Imò, imò indulta per te Nabalo venia suscitabit apud omnium animos gratissimam facti illius memoriam, quando inimico Sauli, & persequenti te acriùs, cùm interficere eum posses, pepercisti. Hic ille David est, inquient, tam bonus, tam facilis, tam mansuetus! ut constans sibi, ut sui semper similis, ut in parcendo tam imis, quàm summis semper magnificus! Hanc tu opinionem mansuetudinis non tuleris modò, si Nabalo parces, sed augebis. Jam haberi contemptor injuriam nullo tuo periculô potes, qui capitales iras tanto vitæ tuæ discrimine olim condonâsti. Nihil tibi jam metuendum habes à Nabalo, cui nihil non erat à Saule pertimescendum. Quantò stabit tibi illa victoria, quæ tantum tibi laudis accerset.

Complexio. (*Debet David Nabalo parcere.*) Miseresce igitur, Rex fortissime: vivat beneficiô tuô Nabalus; & quod ipsi, mihíque lucis exigendum superest, hoc Regis benignissimi clementiæ, ac bonitati debeamus.

ALIA EXERCITATIO.

Septimii apud Ptolomæum Ægypti Regem Oratio, quâ victum in acie Pharsalica Pompejum, & in Ægyptum confugientem servandum esse demonstrat.

SYNOPSIS.

GEmino illo Argumento utetur. 1. Quidem Magnani-

nimitatis est opem ferre miseris; Pompejus est miser, ergo magnaminitatis est opem ferre Pompejo. 2. Turpe est amicum adversâ fortunâ laborantem deserere; sed Pompejus est amicus tuus: ergo turpe est, Pompejum deserere.

Tractabitur 1. Assumptio, 2. Propositio prioris argumenti. Deinde sola Assumptio posterioris argumenti.

Ordietur ergo ab Assumptione prioris argumenti, nempe Pompejus est miser, repræsentabítque miserum ipsius statum per comparationem cum priori fortuna, & per Antitheses. Ecce venit ad te Pompejus accisis ac perditis rebus, qui, &c. victus, qui, &c. tuam implorat opem, qui, &c.

2. Gradum faciet ad Propositionem, ostendétque magnaminitatis esse, miseris opitulari. Ne te illa species supplicantis deterreat, memineris, nunquam fuisse tibi oblatam illustriorem occasionem, &c. nam cur in eo positus es dignitatis gradu; nisi ut &c. tum relictâ probatione Propositionis

3. Veniet ad Assumptionem alterius argumenti, jubebítque ipsum meminisse, quid Pompejo debeat, qui parentem ipsius de solio deturbatum restituit. Amplificabit beneficium per Narrationem, & Hypotyposim. Dejectus pater tuus suorum malevolentiâ propitium Pompejum expertus est, &c.

4. Veniet ad Complexionem omissa Propositione. Túne ergo dubites referre parem Pompejo vicem! hunc tu abjicias, per quem regnas, & sine quo non viveres?

ORATIO.

Assumptio prioris argumenti. (*Pompejus est miser.*) Ecce venit ad te Pompejus, Rex fortissime, non in ea quidem majestate, ac pompa, quâ totius Orbis victor ac triumphator incessit; sed accisis rebûs, ac perditis, sed victus, & amisso exercitu tristissimos inconstantis

ſtantis fati caſus repræſentans ad vivum. Ecce ſupplicantis in morem alienam opem implorat, qui opitulari cæteris, & afferre ſubſidium laborantibus noverat, Ecce tuam in fidem, ac clientelam ſe recipit, cujus in patrocinio, ac defenſione tam certum adversùs rebelles, & contumaces Ægyptios tuus parens, túque adeò paterni hæres Imperii præſidium habuiſti.

Propoſitio prioris Argumenti. (*Magnaminitatis eſt, miſeris opitulari.*) Neque te verò funeſtiſſimus ille ſupplicis Principis apparatus ab impertienda, quam enixè petit, fiducia deterreat. Imò, imò cogita, Rex fortiſſime, nunquam illuſtriorem oblatam tibi fuiſſe probandæ virtutis, & magnanimitatis Regiæ commendandæ occaſionem, quam quæ infortunati Imperatoris calamitas attulit. Quorſum enim putas ad tantum dignitatis apicem, atque faſtigium fuiſſe Reges evectos, niſi ut in altiore loco poſiti ad ſublevandam miſerorum inopiam ultrò deſcenderent, & lætioris, quo fruuntur, fati commoda cum afflictis, & iniquam ſortem patientibus partirentur. Hoc enimverò Reges habent ſupra cæteros mortalium, ſuas ut opes effundere poſſint uberiùs, & liberalitatis ſuæ magnificentiam illuſtriùs declarare.

Aſſumptio poſterioris argumenti. (*Multùm debes Pompejo.*) Sed quid ego te accendere iſtis meditor, aut nihil indigentem ſtimulis aggredior incitare, quaſi Pompejum ignorares, aut quid tanti viri benevolentiæ debeas, non meminiſſes? Nam cur tibi revocem in memoriam, ut pulſus è ſolio per ſummum nefas populorum malevolentiâ Ptolomæus parens tuus, in ſola Pompeji Magni liberalitate, atque fortitudine præſidium invenerit? Fruſtra vicinorum Principum fidem, ac clientelam imploraverat; fruſtra diverterat in varias plagas aliquam afflictis rebus fiduciam rogaturus; fruſtra digreſſus Romam tanquam in aſylum, & communem gentium omnium portum. Senatûs auctori-

tatem, Magnatum potentiam, veluti ostiatim emendicaverat. Inveniebatur nemo, qui jacentem erigeret, recrearet perditum, afflictum consolaretur. Unus repertus Pompejus est, qui amicas misero Regi tetenderat manus, & lentos nimis in ferendis suppetiis inflammaret. Nôsti, quo demum exitu excitârit unumquemque ad impertiendam, quam parens tuus opem, atque benevolentiam postulabat; qua auctoritate sua, ac gratiâ partem Senatûs longè potissimam, ipsósque adeò Consules suam in sententiam ire compulerit; quô studiô rerum vestrarum hanc sibi ipse sumpserit provinciam, tuum ut solio parentem redderet; quanto denique robore, quantâ prudentiâ rem totam promoverit, ac feliciter consummârit.

Complexio. (*Debet Pompejum adjuvare.*) Et tu interim parem referre Pompejo gratiam dubitabis? hunc tu jacere afflictum patiâre, qui parentem tuum erexit: hunc tu destitutum omni ope abjicies, sine cujus præsidio nunquam ereptum tibi Regnum recuperâsses? Vide ergò, ne, cùm olim Pompejo gloriosissimum fuerit, nullâ affectum beneficentiâ pulso regnô Ptolomæo tam impensè studuisse, ita turpissimum tibi sit tam singulari provocatum beneficiô, nullam supplicanti jam Pompejo benevolentiæ partem impertiisse.

ARTICULUS VI.

De Sorite.

De hac altera Rhetoricæ Argumentationis specie, quæ *Sorites* vocatur, dicemus pauca; tum quia non est illa tam frequens apud Oratores, tum quia non est difficilioris aut operæ, aut artificii.

Quid est Sorites?

R. Est Series, & veluti Catena multarum Propositionum, ex quibus gradatim, & acervatim collectis sequitur aliqua Conclusio. Ita Cicero per Soritem

pro

probat omne bonum esse honestum lib. 5. Quæstionum Tusculanarum n. 45. *Etenim quidquid est, quod bonum sit, id expetendum est: quod autem expetendum id certè approbandum: quod verò approbâris, id gratum acceptúmque habendum, ergo etiam dignitas ei tribuenda est; quod si ita est, laudabile sit necesse est. Bonum igitur omne laudabile; ex quo efficitur, ut quod sit honestum, id sit solum bonum.*

Et in Oratione pro Flacco n. 44. Soritem adhibet Tullius. *Si Prætor dedit, ut scriptum est, à Quæstore numeravit; Quæstor à mensa publica, mensa, aut ex vectigali, aut ex tributo. Nunquam erit istud simile criminis, nisi mihi totam rationem omni & personarum genere, & literarum explicâris.*

Ita pariter si quis rationis præstantiam velit ostendere, ita poterit instituere Argumentationem. Age, quidnam est in toto Orbe præcipuum, quid optimum homo. In homine verò quid? animus, mens. Quid in mente? ratio. Quid autem in ipsa ratione? Ipsamet ratio, quæ naturæ suæ prærogativâ divinam in se similitudinem exhibet.

Observabis autem, lubricum esse Soritem Argumentationis genus; adeóque cavendum esse diligenter, ne in illa serie Propositionum ullam admittas vel falsam, vel ambiguam. Alioqui tota rueret Argumentatio, ut exemplô sequenti patebit. Certum est, Bibliopolam multos libros evolvere frequenter: qui multos libros evolvit sæpè, multùm studet; qui multùm studet, procul dubiô fit doctissimus; qui autem factus est doctissimus, potest cum laude omnes scientias profiteri: igitur Bibliopola potest in celebri Academia omnes Artes profiteri. Falsa est isthæc Conclusio, ut facilè quivis intelliget; quare verò? nisi quia vox illa *evolvere* ambiguam patitur significationem, hoc est, vel attentè legere, vel solis manibus versare, quod ultimum proprium est Bibliopolæ, neque ad doctrinam multum confert.

Hoc

Hoc etiam animadvertendum, diligenter tunc valere plurimùm Soritem ad amplificationem Conclusionum, cùm rebûs anteà probatis in unam veluti catenam multæ Argumentationes coacervantur. Sit Sorites ille in Exemplum.

Quis dubitet, viros Principes in sua Regia tanquam in altissima specula collocatos esse, ut inde oculis quasi peragrantes Imperii sui magnitudinem solertî diligentia, curáque pervigili provideant, ne quid Resp. detrimenti capiat? Quale verò detrimentum acciperet, si pateret hostium incursionibus, si in Provinciis, atque Urbibus, in penatibus, ac focis domesticis Barbarorum arma grassarentur! Jam ad exitialem illam calamitatem evitandam, bella itentidem cum irrumpentibus hostium copiis sustinenda sunt. Bellum ut geri possit, conscribendæ sunt cohortes, omnibûs præsidiis legiones instruendæ. Quis autem cogere milites, conflare exercitum, instruere aciem possit, nisi stipendiô, muneribúsque propositis, quibûs milites incendi consuêverunt, atque ad difficillima subeunda pericula stimulari? Porrò ad numerandam infinitæ propè multitudini pecuniam opus est ærario locupletissimo. Quapropter ex omnibus Regni partibus, atque clientum fortunis necesse est, in ærarium regium vectigalia deportari.

ARTICULUS VII.

De Enthymemate.

Quid est Enthymema?

R. Est Ratiocinatio imperfecta, cui deest alterutra ex Propositionibus prioribus Syllogismi, seu Argumenti Philosophici, v. g. Fortitudine, atque prudentiâ singulari Pompejus præditus est: ergò dignus est, cui administrandi belli provincia committatur.

Omit-

Omittitur nimirum prima Propositio: ille dignus est, cui provincia administrandi belli committatur, qui fortitudine, & prudentia singulari præditus est; sed Pompejus fortitudine, & prudentia singulari præditus est: ergò, &c. Vel si quis ita concludat: Qui fortitudine, & prudentia singulari præstat, Imperio dignus est: ergò Pompejus Imperio dignus est. Tunc secunda Propositio, seu Assumptio omittitur, nimirum: sed Pompejus fortitudine, & prudentia præstat; ergò, &c.

Hinc alterutram ex Propositionibus, quæ deest, si restitueris, ex imperfecta Ratiocinatione perfectam efficies.

Porro hoc Argumentationis genus, quod Enthymema vocatur, frequentiori in usu est apud Oratores, quàm Syllogismus. Nam quoties Thesis omittitur, & Hypothesis una explicatur, toties pænè Syllogismus exulat, & regnat Enthymema.

Cicero pro Muræna n. 3. probat Enthymemate, à nemine æquiùs defendi Murænam, quàm à se. *A quo tandem, Marce Cato, est æquiùs Consulem defendi, quàm à Consule? Quis mihi in Rep. potest, aut debet esse conjunctior, quàm is, cui Resp. à me una traditur sustinenda, magnis meis laboribus sustentata?*

Ibid. n. 6. reddit rationem suæ lenitatis, ac misericordiæ hoc Enthymemate. Vincenda mihi fuit olim indoles mea, ut severus essem; ergò nunc, cùm me omnia ad mansuetudinem excitent, naturæ servire debeo. *Quòd si tum, cùm Resp. vim, & severitatem desiderabat, vici naturam, & tam vehemens fui, quàm cogebar, non quàm volebam, nunc, cùm me omnes causæ ad misericordiam, atque humanitatem vocent, quanto tandem studiô debeo naturæ meæ, consuetudinique servire?*

Quænam est ratio tractandi Oratorii Enthymematis?

R. Duplex. Prima, si contrahantur duæ partes in manu;

unam; secunda si utraque pars fusius explicetur. Habes prioris rationis exemplum Philipp. 5. n. 3. *Pacem vult Antonius? arma ponat, roget, deprecetur; neminem aquiorem me reperiet: cui quidem, dum se civibus impiis commendat, inimicus esse, quàm amicus maluit. Nihil est profectò, quod dari possit bellum gerenti; erit fortasse aliquid, quod concedi possit roganti.*

Aliud exemplum habes pro Milone n. 41. ubi Cicero probat, Milonem non cogitâsse de occidendo Clodio tunc, cùm reverà occidit, hoc Enthymemate. Milo non occidere voluit Clodium, cùm potuit id impunè facere; igitur non est credendus id voluisse, cùm exequi non potuit sine summo suo periculo. *Quem igitur cum omnium gratia noluit, hunc voluit cum aliquorum querela? quem jure, quem loco, quem tempore, quem impunè non est ausus, hunc injuriâ, iniquo locô, alieno tempore, periculô capitis non dubitavit occidere?*

Fusiùs verò tractat Enthymematis partes pro Mil. n. 79. *Quonam modô vos ille vivus afficeret, qui mortuus inani cogitatione percussit? quid si ipse Cn. Pompejus, qui ea virtute, ac sapientiâ est, ut ea potuerit semper, quæ nemo præter illum, si is, inquam, potuisset, ut de P. Clodii morte quæstionem ferre, sic eum ab inferis excitare, utrum putatis facturum fuisse? etiam si propter amicitiam vellet illum ab inferis revocare, propter Remp. non fecisset. Ejus igitur mortis sedetis ultores, cujus vitam, si putetis per vos restitui posse, nolletis? & de ejus nece lata quæstio est, qui si eadem lege reviviscere posset, lata lex nunquam esset* ... Hæc autem omnia hoc uno concluduntur Enthymemate. Nolletis Clodium vivere: ergo non debetis eum afficere pœnâ, qui Clodium occidit.

Est aliud pænè simile Enthymematis Exemplum Philipp. 2. n. 94. *Igitur à quo vivo, nec præsens, nec absens quidquam æqui boni impetravit, apud mortuum factus est gratiosus &c.*

EXERCITATIO.

Cnei Domitii ad Jul. Cæsarem post Pharsalicam pugnam Oratio, ut iis, qui contra ipsum arma tulerant, parcat.

Per Enthymema.

SYNOPSIS.

HOc utetur Enthymemate. Debes providere, ne quis susceptum à te bellum civile putet non Reip. gratiâ, sed ut privatas inimicitias ulciscereris: ergo debes iis parcere, qui contra te arma tulerunt.

Exordium sumet à Propositione, dicétque, hunc semper visum fuisse animum Cæsaris, ut solus Reip. causâ dimicaret.

Rationem afferet Propositionis. Quia id Cæsar reverà præ se tulerat, cùm neminem perire voluisset præter eos, qui in acie perierant; revocabítque ipsi in memoriam, quemadmodùm suis militibus præceperat, ut civium corporibus parcerent.

Mox veniet ad Complexionem, Cæsarem hortando, ut eos servatos velit, quibus belli furor pepercerat; ut Deos imitetur illis condonando, qui Deorum beneficiô viverent.

ORATIO.

Propositio. *(Debes providere, omnes ut putent, bellum civile unius Reip. gratiâ à te fuisse susceptum.)* Etsi nemo tibi, Cai Cæsar, succensere jure potest, si jam armorum tuorum gloriâ factus rerum omnium dominus justam in tuos, atque Reip. hostes severitatem exerceas, tamen cùm susceptum à te civile bellum tuendæ Reipublicæ, non vindicandi proprias inimicitias gratiâ omnibus semper approbaveris,

ris, non dubitavi, quin hosti profligato parcere, quàm eundem perdere præstabiliùs æstimares.

Probatio Propositionis. (*Qui neminem perire voluisti præter eos, qui in acie perierant.*) Enimverò liceat ibi revocare in memoriam tempus illud, quod amarissimis lacrymis sæpe deflevisti. Meministi, Cai Cæsar, nisi fortè, qui nihil oblivisci soles præter laudes tuas, excidit diei illius recordatio, cùm in acie Pharsalica victor, lectissimum Romanæ militiæ florem cerneres miserabilem ultrò in interitum ruere. Meministi, inquam, in illo armorum æstu, qui inimicus ùt plurimùm consilii est, & omnis expers humanitatis, quis fuerit animi tui sensus? ut pereuntium vicem doleres unus omnium maximè? ut civium nostrorum corporibus parcitum velles? ut salutis publicæ solicitus magis, quàm propriarum injuriarum memor, Romanum quoquô modô sanguinem redemptum optares? Audivimus illam, quotquot sumus, plenam clementiæ vocem, cùm victoriam ipse tuam, quæ tantâ cruoris copiâ constitisset, detestareris; &, cùm jam non esset integrum revocare ad vitam, qui inter arma ceciderant, palàm ediceres partâ jam victoriâ, ne quis in superstites belli reliquias peccaret.

Nunc ergo compositis tam fortiter, quàm feliciter, civicis motibûs, vide pro tua sapientia, Cai Cæsar, qualem tu medio pacis in sinu præstare debeas. An gloriæ tuæ sit, quisquam ut suspicetur, plus de privatis odiis, quàm publicæ utilitati serviisse; neque tam ad arma convolâsse, ut laboranti patriæ pacem, ac tranquillitatem redderes, quàm ut aut ambitionem, aut iracundiam expleres. Intentos habet in te universus Orbis oculos, & suspensus inter admirationem, ac metum expectas, qualem Pompejanis partibus animum allaturus bonis omnibus arma destinaris. Tuum est mo-

moderari hominum judicia, & quid de consilio tuo sentire illos velis, decernere. Non est tibi mora libera, ut in eos, quos armorum æstus, aut civilis discordia contrarias in factiones abduxit, statuas quidquam durius; si humanitatis, si clementiæ, si æquitatis ipsius famam affectas. Quidquid in te peccatum est, erroris vitium fuit, non voluntatis. Quare senserint hactenus Pompejani armatum Cæsarem, quamdiu armatum animum retinuêre; nunc victoris benignitatem implorantibus, nefas sit veniam abnuere, quàm precantur. Habes in ipsis Diis exemplum, quod sequaris. Quibus illi parcitum voluerunt, eósne tu misericordiâ indignos arbitrêre? &, quos tot ereptos periculis conservârunt, iísne tu calamitatem novam, ac perniciem rursum accersas? (Complexio. *Debes parcere.*) Ah! potiùs cumula Deorum beneficium tuô; fruantur hostes tui benevolentiâ illâ, quam per te impertiendam, Superi censuerunt, rati nullum ipsis fore perfugium, certius, quàm si tibi dederentur. Age, Cai Cæsar, absolve, quod incepisti: reportatam tot victoriis gloriam hodierna dies cumulet. Domuisti Pompejanos duces fortitudine insignes, numerô propè infinitos: quid restat, nisi ut deinceps vincas clementiâ, quos armis hactenus superâsti?

ALIA EXERCITATIO.

Romani cujusdam ad Neronem Oratio, ut à persequendis deinceps Christianis abstineat.

SYNOPSIS.

HOc Enthymemate utetur ad faciendam fidem: inutile est Christianos ulteriùs persequi; ergo debes ab iis persequendis deinceps abstinere.

Exordium. Dicet, nullo se Christianam in gentem amore adduci ad dicendum, imò sibi illam odio esse, & execrationi.

Deinde veniet ad Propositionem, ostendétque per varias Interrogationes, quàm sit inutile Christianos persequi, qui nulla pœnarum acerbitate, nullo mortis metu à proposito deterreantur. Id probabit ab Antecedentibus, jubebítque Neronem meminisse, quàm frustra fuderit hactenùs Christianorum sanguinem, crescere illos suîs cædibûs, non modò illos non extingui.

Idem probabit à Consequentibus. Nihil magis deinde proficies; tibi, Imperio nostro, Diis ipsis timendum, si gens illa pergat crescere.

Complexio. Sine ergo illos suis in tenebris inglorios immori; parce hujusmodi meditari in eos bella, quæ nullum felicem exitum habere possunt.

ORATIO.

Quamvis gentem in illam, quam tam acriter persequeris, gravissimô memet odiô sentiam exstimulari, nullíque rei parcitum velim, ut vel ipsa, si fieri possit, Christiani nominis recordatio penitùs extinguatur: tamen longâ doctus rerum experientiâ operæ pretium esse existimo, Princeps sapientissime. ut à cruenta Christianorum cæde tandem aliquando abstineas.

Propositio. (Inutile est Christianos persequi) Nam quid agimus? quid molimur? quid promovemus, dum nova quotidie suppliciorum genera ad extirpandam Nationem illam pessimam excogitamus? Hoc tibi persuaseras, & nemo erat, qui tibi non assentiret, genus istud hominum non esse tam invictum, ut alii pœnarum metu deterriti ad meliorem se frugem non reciperent, alii variis cruciatibûs, ac suppliciis perditi tristissimas secum gentis nefandæ reliquias non sepelirent. Institimus acriter, perfecimus quod erat imperatum; nullum vel sexûs, vel ætatis, vel conditionis, vel etiam sanguinis rationem habuimus. Sævitum est in amicos, non est parcitum

tum affinibus, aut consanguineis. Fratres ipsi fratres in suos, parentes in liberos, in conjuges mariti crudeles exstiterunt. *(Probatio Propositionis)* At quo successu tandem, quo exitu? Revoca, Princeps sapientissime, revoca in memoriam, quàm multos tot abhinc annis, ex quo funestum cum illis hominibus bellum exercemus, vario tormentorum genere perdideris. Numera, si potes, quot aquis submersi, quot enecti suspendiô, quot exusti flammis, quot ferrô, quot equuleis, quot rotis absumpti? Vidimus vicos, ac plateas natantes eorum sanguine; timuimus non semel huic urbi, ne cadaverum moles immensa luctuosam pestem, ac contagem inferret. Exhausimus ipsam tortorum industriam in inveniendis pœnarum monstris, quæ Christianos percellerent. Verùm quid promovimus ad hunc usque diem, quid perfecimus, aut quæ spes nobis deinde relicta est? Non modò non est imminutus illorum numerus, sed crevit: non infractus animus, sed erectus; non accisæ vires, sed confirmatæ furoribus nostris illudunt. Diceres fatalem hydram, quæ suis è vulneribus quotidie crescit, ac pullulat; sanguis eorum fatalis instar seminis est, unde nova singulas in horas monstra passim exsurgunt.

Quòd si tam frustra gentem in illam certatum est, Princeps sapientissime, quâ spe deinceps in eandem sævire parabimus? si crescere ulteriùs pergat, si sors illa suppliciorum est, quibus illam exercemus, ut novum robur sufficiant, nihílne metuendum putas, ne, cùm invaluerit tandem aliquando, tristissimam tibi perniciem, cladem Imperio, ipsi Deorum religioni ruinam moliatur?

Complexio. (Ergo abstine à persequendis Christianis) Patere igitur, Princeps sapientissime, ut illa deinceps cesset carnificina, quam in Christianum genus tam nullo fructu exercuimus. Suis illi addicti erro-

ribus inanes recentis, ac novæ religionîs larvas consectentur. Emoriantur illi natalibus in tenebris, & quando nullis tanti Imperatoris vel blanditiis, vel precibûs, vel minîs, vel terroribûs revocari ad meliorem frugem potuerunt, permitte illos infelici genio, neque tuam posthac aut quietem turbent, aut plenam bonitatis clementiam experiantur.

Hanc verò argumentationem, quæ Enthymema dicitur, facile est, uti jam monuimus, ad perfectam Ratiocinationem revocare, si nimirum, vel Propositio, vel Assumptio, quæ subticetur in Enthymemate, restituatur. v.g. ex illo Enthymemate, quod tractavimus, scilicet: inutile est ulteriùs Christianos persequi; ergo ab eorum cæde abstinendum, faceres Ratiocinationem, si Propositionem substitueres, quæ subauditur. Nempe, desistendum est à consilio inutili; sed inutile est persequi Christianos: ergo, &c.

Et illud pariter Enthymema, quod primô locô pertractatum est, nimirum: debes præcavere, ne quis susceptum à te civile bellum non Reip. gratiâ, sed ad vindicandas privatas injurias existimes; ergo debes parcere iis, qui contra te arma tulerunt; facilè mutabis in Ratiocinationem, si Assumptionem, quæ subticetur, restitueris hôc pactô: Præcavere debes, ne quis susceptum à te bellum existimet non Reip. gratiâ, sed ad vindicandas privatas injurias; sed nisi peperceris iis, qui contra te tulerunt arma, multi existimabunt, te privatis injuriis, non Reip. utilitate ad suscipiendum civile bellum fuisse adductum; ergo debes parcere, &c.

ARTICULUS VIII.

De Dilemmate.

Quid est Dilemma?

R. Est Argumentatio constans duabus Propositionibûs

ribus oppositis, quæ nihil medium patiuntur; adeò ut alteram concedi necesse sit. Tale est illud latronis stricto pugione peregrinum inermem alloquentis: aut crumenam dabis, aut vitam.

Frequentissima sunt apud Tullium hujus Argumentationis exempla. Philipp. secundâ n. 100. probat Cæsaris acta. quæ vulgaverat Antonius, fuisse adulterata. *Sed ad Chirographa redeamus. Quæ fuit tua cognitio? Acta enim Cæsaris pacis causâ confirmata sunt à Senatu. Quæ quidem Cæsar egisset, non ea, quæ Cæsarem egisse dixisset Antonius. Unde ista erumpunt? quo auctore proferuntur? si sunt falsa, cur probantur? si vera? cur vaneunt?*

Et pro Cœlio n. 50. Clodiam perstringit, & purgat Cœlium hoc Dilemmate: *Si qua mulier sit hujusmodi, qualem ego paulò antè descripsi, tui dissimilis vitâ, institutóque meretricio, cum hac aliquid adolescentem hominem habuisse rationis, num tibi perturpe, aut perflagitiosum esse videatur? Ea si tu non es, sicut ego malo, quid est, quod objiciant Cœlio? Sin eam te volunt esse; quid est, cur non crimen hoc, si contemnis, pertimescamus?*

Duplex est ratio tractandi Dilemmatis: prima consistit in Propositione simplici Dilemmatis, cujus utraque pars nuda effertur, quia veritas clara est. Tale est illud, quod proponit Cicero Philip. quintâ n. 15. *Legatos decernitis? si ut deprecentur, contemnet, si ut imperetis, non audiet.*

Et pro Quintio n. 41. ubi, postquàm probavit, Quintium nihil debere Nævio, quòd is debitum non postulâsset sibi persolvi, in magna ejusdem petendi facultate, hoc Dilemmate concludit: *Restat, ut summa tibi negligentia obstiterit, aut unica liberalitas; si negligentiam dices, mirabimur; si bonitatem, ridebimus.*

Habes ibidem aliud exemplum Dilemmatis n. 81.

pro Rosc. Amer. n. 74. pro Plancio n. 6. ibid. 85. Philip. 3. n. 22. Phil. 13. n. 17.

Alius modus est tractandi Dilemmatis, cùm amplificatione figurata pars utraque Dilemmatis exornatur. Tale est illud, quod habetur Phil. secundâ n. 31. *Nunquámne intelliges statuendum tibi esse, utrùm illi, qui istam rem gesserunt, homicidii rei sint, an vindices libertatis? Attende enim paulisper, cogitationémque sobrii hominis, & punctum temporis suspice. Etenim ego, qui sum illorum, ùt ipse fateor, familiaris, ut à te arguor socius; nego quidquam esse medium; confiteor eos, nisi liberatores populi Rom. conservatorésque Reip. sint, plùs quàm sicarios, plùs quàm homicidas, plùs etiam, quàm parricidas esse: siquidem est atrocius patriæ parentem, quàm suum occidere. Tu, homo sapiens, & consideratus quid dicis? si parricidæ, cur honoris causâ à te sunt, & in hoc ordine, & apud populum Rom. semper appellati? cur M. Brutus, te referente, legibus est solutus, si ab urbe plus quàm decem dies abfuisset? cur ludi Apollinares incredibili M. Bruti honore sunt celebrati? cur Provinciæ Cassio, & Bruto datæ? cur Quæstores additi? cur Legatorum numerus auctus? Atque hæc acta per te: non igitur homicidæ. Sequitur, ut liberatores tuo judicio sint, quandoquidem tertium nihil potest esse. Quid est? non conturbo te; non enim fortasse satis, quæ distinctiùs dicuntur, intelligis. Sed tamen hæc est summa conclusionis meæ, quoniam scelere à te liberati sunt, ab eodem te amplissimis præmiis dignissimi judicati sunt.*

Et primâ Verrinâ hoc utitur adversùs Cæcilium Dilemmate, probátque, non esse illum idoneum Verris accusatorem. n. 31. *Tu Cæcili, quid facies? Utrùm hoc tantum crimen prætermittes? an objicies? si objicies, ídne alteri crimini dabis, quod eodem tempore, in eadem Provincia tu ipse fecisti? Audebis ita accusare alterum, ut quò minùs tutè condemnere, recusare non possis?*

sis? sin prætermittes, qualis erit ista tua accusatio, quæ domestici periculi metu, certissimi, & maximi criminis non modò suspicionem, verùm etiam mentionem pertimescat?

Et Verrinâ quarta n. 155. *Utrùm tibi Siculos publicè privatímque amicos, an inimicos existimari vis? si inimicos, quid de te futurum est? quo confugies? ubi nitêre? modò Aratorum honestissimorum hominum, & locupletissimorum maximum numerum abs te alienâsti; nunc de civitatibus Siculis quid ages? Dices, tibi Siculos esse amicos? quî poteris? qui, quod in nullo homine anteà fecerunt, ut in eum publicè testimonium dicerent, cùm præsertim ex ea Provincia condemnati sint complures, qui ibi Prætores fuerunt, duo soli absoluti, huc conveniunt cum literis, veniunt cum mandatis, veniunt cum testimoniis publicis.*

Similiter probat adversùs Pisonem Dilemmate, eum oportuisse esse cupidum prædæ, qui se cupidum fuisse triumphi negaverat. Orat. in Pis. n. 56.

Item & pro Cornelio Balbo probat insigni Dilemmate, non fecisse quidquam Pompejum contra fœdera n. 13. In his omnibus locis utramque Dilemmatis partem tractat magnificè, & diligenter exornat.

Duplex est autem Dilemmatis diluendi ratio. Prima, cùm Dilemma totum invertitur. Scitum est illud Antigoni Regis, à quo frater cùm peteret, ut causa, quam habebat, non in foro palàm, sed domi privatim cognosceretur; respondit Antigonus hoc Dilemmate: Si causam injustam habes, cur litigas? si justam, cur conspectum hominum fugis? Cui frater respondere potuisset, utraque parte inversa: Si justa causa est, meliùs, & faciliùs domi cognoscetur; si injusta, minorem infamiam privatim subibo, quàm publicè.

Altera ratio diluendi Dilemmatis, cùm una duntaxat pars Dilemmatis infirmatur. Sic Herus ille

ſervum percutiens, roganti ſervo, cur ipſius operâ uteretur, ſi eſſet improbus; cur percuteret, ſi probus eſſet? reſpondit: non percutio te, quia probus es, ſed quia improbus, ut probô uti poſſim.

EXERCITATIO.

In eos, qui de eventuris ſibi calamitatibus Divinos, & Hariolos conſulunt.

Exemplum Dilemmatis.

SYNOPSIS.

Exord. Dicet, quosdam eſſe in torquendis ſe ipſis ingenioſos, quaſi non ſatis multa invenirent contra voluntatem ferenda.

Propoſitionem efferet per Apoſtrophen ad eos, qui de futuris calamitatibus Divinos conſulunt; dicétque, illos eſſe miſerrimos.

Confirmatio petetur ab hoc Dilemmate, quod ita proponet: Vel illi quod enunciant, eventurum eſt, vel non eventurum; ſtatuite ergò, quod vultis: verſate vos in omnem partem, nam alterutrum neceſſe eſt, ut admittatis.

Tum tractabit prius Dilemmatis membrum; oſtendétque, inſipientes eos eſſe, ſi calamitates, de quibus Hariolos conſulunt, eveniant; quia ſtultum eſt, ante tempus ſe macerare, bis miſeri, &c.

Deinde poſterius membrum tractabit, probabitque, non minùs eos infelices eſſe, ſi nihil eorum eveniat, quod Divini mentiuntur, quia nihilominùs torquebuntur perpetuò, inanique metu.

Concludet deterrendô ab ejusmodi curioſitate.

ORATIO.

Cùm tam multa ſint in hac, quam vivimus, vita homines miſeri, quæ contra ſpem, ac voluntatem nobis

nobis ab adversis rebus ferenda passim occurrunt; tum certè mirum est, inveniri quosdam in torquendis semetipsis, macerandísque tam ingeniosos, ut novum quemdam malorum cumulum ultrò, ac volentes sibi accersere non dubitent.

Nam quid aliud, amabò vos, facere dicendi sunt, qui insanabili quadam curiositate correpti eventuras sibi olim calamitates ex Hariolis, Divinísque sciscitari gestiunt, &, quod prudens rerum omnium moderator, atque arbiter DEUS, non sine amabili providentiæ suæ ordine occultandum censuit, id per fas, ac nefas magnô sui ipsorum damnô ambiunt pervidere?

Age enim, quisquis es hujusmodi, tam inimicus felicitatis tuæ, ut, si quid credis tibi metuendum gravius, id conjicere ex Hariolorum responsis, & malas per artes augurari gestias. Quis hanc misero mentem injecit, ut torquerere multò antè, quàm oporteat, atque etiam macerare frustra, ut plurimùm, mediteris? Illum te volo imprudentiæ tuæ testem, ac judicem; non ad aliud, quàm ad tuum ipsius tribunal appello. (*Dilemma.*) Dic mihi, quæso: vel illa evenient aliquando, quæ inanes illi Augures enunciant mala, vel ab illis eventura falsò prædicantur. Quid tibi videtur? ede responsum; quid siles? an facere tibi fucum velle videor? an captiosis argumentis credulitati tuæ insidias paro? Nullæ hîc ambages, nullus latet hîc dolus; clara sunt omnia, & aperta, nisi quod velis intervenire medium, ubi esse non potest. Fateris ergò, quod nemo sanus reverâ negaverit, aut eventura illa, quæ nôsse curiosiùs ambigis, aut certè non eventura? Benè est, utor responsô tuô, & rem ulteriùs prosequor. (*Pars prior Dilemmatis.*) Si, quod illi malum tibi perscrutanti cupidiùs præcinunt, eventurum reverà est, uti dictitant, næ tu hominum inconsultissimus, qui tantoperè te maceres, ac torqueas ad eas evitandas calamitates, quas declinare non possis, cur non

quietô potiùs, ac tranquillo exspectas animo, quidquid Superi de te statuerint? Num quid illa, quæ reformidas, mala cruciabunt te satis, cùm evenerint, nisi te ipse ante tempus ultrò vexaveris? bis miser, & infelix, quem impendentis fati metus multò graviùs jam cruciet, quàm ipsô fortè malô, cùm inciderit, cruciandus sis. *(Pars Posterior.)* At si nunquam evenient illa, quæ tibi jam tum solicitudinem tantam pariunt, quantæ stultitiæ est, inanibûs perturbari malorum umbris puerorum more, &, dum in portu navigas, adversas tempestates formidare?

(Complexio.) Videte ergò vos, quotquot mala isthæc prurigo incessit hactenùs; ne vos ullo fructu, atque emolumentô, sed magno, atque incredibili vestro suppliciô torqueatis; abstinete, ea velle percunctari, quæ sibi uni supremus fatorum omnium arbiter, ac moderator DEUS cognoscenda reservavit; hoc agite multò diligentiùs, ut æquam rebus omnibus, non adversis minùs, quàm prosperis mentem præparetis; &, quidquid vobis demum contigerit, facite, ne vos aut elatiùs extolli, aut deprimi humiliùs patiamini.

ALIA EXERCITATIO.

In degeneres Christianos.

SYNOPSIS.

DEgeneres Christianos urgebit hoc Dilemmate: Vel estis Christiani, vel non estis: si Christiani estis, cur Christi legibus non paretis? si non estis, cur gloriosum illud nomen usurpatis?

Exord. Dicet Orator defecisse Christianos à majorum suorum virtute, & plerosque nihil retinere præter inanem Religionis umbram.

Deinde proponet laudatum jam Dilemma, ídque urgebit variis interrogatiunculis, & quasi punctis.

Ter-

Tertiò. Priorem partem Dilemmatis per subjectionem exponet: si Christiani estis, cur igitur Christi legibus morem non geritis?

Quartò. Secundam partem tractabit, petétque, cur Christiani nomen usurpent, qui nihil hominis Christiani habeant, præter inane nomen? jubebit illos gloriosam istam appellationem deponere, quâ temerè superbiunt.

Denique concludet per Ironiam, hortandò illos, ut aliam Religionem amplectantur, nisi malint ad meliorem frugem se recipere.

ORATIO.

Quònam deplorandò temporum nostrorum fatò fieri dicam, ut cùm Majores nostri Christianæ Religionis institutum tam sedulò, tam severè coluerint, sic ab eorum virtute, & sacra velut hæreditate nepotes defecisse videantur, nihil ut præter vacuum, & inane duntaxat Christiani nomen, mendacémque religionis larvam retineant?

Nam quò, degeneres animæ, quò pristina pietas abiit? quò priscus recessit ardor? ubi prioris illius fortitudinis extant vestigia, quâ mediis vel in suppliciis parentes vestri invicti perstitêre? Quo ego vos nomine jam appellem, in quibus nulla avitæ pietatis exempla video? statuite tandem ipsi, quales velitis esse, quales appellari. *(Dilemma.)* Christiani estis, an non? responsum date. Nolite facere fucum hominibus, aut ementitam virtutis faciem prætendere. Nunc opus est, omnes ut intelligant, quo nomine vobis placeat unumquemque vestrûm designari.

Atenim audio communem omnium vocem: Christiani sumus, exclamatis. *(Pars prior Dilemmatis.)* Id ipsum piacularibûs sacri Lavacri fontibûs abluti professi sumus; hoc præclaro gloriamur nomine, Chri-

Christianorum Sacramenta usurpamus, Christianis institutis, ac Religionibus utimur. Cur igitur nomen tam sanctum flagitiis vestris polluitis? cur alienam à vita Christi vitam vivitis? cur præceptis ipsius, ac legibus rebelles usque, ac contumaces, hanc ipsam, quam videmini profiteri, doctrinam abjicitis? Christus voluptates damnavit, vos consectamini? Christus opibus maledixit, vos inhiatis? Christus honores contempsit, vos omni studiô, ac labore per fas, ac nefas aucupamini.

(Pars posterior.) Facessite mendacissimi hominum, larvati Christiani facessite; parcite speciosum illud nomen jactare ambitiosiùs; non est Christianum nomen positum in verbis, sed in factis: integritate vitæ, morum innocentiâ, virtutum exercitatione, gloriosa isthæc appellatio continetur. Non capiunt sordes vestræ, fœditas animi, morum corruptela tantum nomen, tam cæleste, tam divinum.

Ite, ite ad Mahumetanos, turpissimos illos fœdissimarum voluptatum cultores: Religionem eorum amplectimini, quorum mores imitari vos non piget. Hîc licebit omni vitiorum genere inquinare vos; hîc spurcissimis deliciis indulgebitis impunè; non erit quisquam, qui depravatam morum vestrorum turpitudinem arguat. Sed quid ego hæc? Ah! potiùs, si qua vos salutis vestræ remordet cura, si quis Christianæ Religionis amor tangit, recipite vos ad meliorem frugem, & Christiani nomen, quod usurpare placet, omnibûs Christianæ virtutis officiis decorate.

ARTICULUS IX.
De Dilemmate captiosô.

Quid est Dilemma captiosum?

R. Est Argumentatio, ita concludens ab utraque parte, ut adversarium simplicem, & imperitum illudat,

dat, nisi illius eludendæ artem noverit. Talis est ista Argumentatio, quâ Sacerdos quædam utebatur, ad suadendum filio, ne apud populum diceret. Nam si injusta dixeris, inquiebat illa, Deos habebis iratos, si justa, homines. Quam Argumentationem sic invertit Adolescens ingeniosus, & in matrem retorsit: Imò expedit apud populum dicere, nam si justa dixero, Deos amicos, si injusta, homines inveniam.

Huc referendæ sunt mentientes Propositiones, quæ se ipsas negant, vel se includunt, & falsum affirmant. Sic Poëta Cretensis, cùm dixisset omnes Cretenses esse mendaces, Propositionem certè mendacem attulit. Nam si Cretenses omnes sunt mendaces; ergo & ipse mendax, cùm Cretensis ipse omnes mendaces Cretenses dixerit. Si neget se mendacem, falsò dixerit, Cretenses omnes esse mendaces; erit itaque & simul mendax, & simul verax.

Denique eò etiam revocantur Crocodili, quos vocant, seu callidæ interrogationes, quæ fucum faciunt rudibus, & imperitis. Dicuntur autem Crocodili proptereà, quòd commenti sint Poëtæ, Crocodilum raptô mulieris viduæ filiô, sic cum ea fuisse collocutum: Reddam tibi filium, si verum dixeris. Responde igitur, utrùm sim tibi redditurus, an non? Negavit illa fore, ut redderet, & ob eam causam reddi debere, quòd verum dixisset. Cui Crocodilus: Atqui non reddam, inquit, si enim reddidero, verum non eris locuta: sin me redditurum dixeris, falsum dices; non enim certò reddam.

Similis est ludicra, & captiosa Adolescentis illius Argumentatio, qui, cùm se cuidam Rhetori instituendum tradidisset, grandi mercede pactus, si primam causam apud Judices evinceret, bellè tandem eruditus mercedem negavit. Cui diem Magister cùm dixisset, nihil debeo tibi, retulit Discipulus. Nam si vicero, ex Judicum sententia solutus, ac liberatus

sum;

ſum; ſi vincor, ex pactis nihil tibi debeo, ea tibi lege tantùm obſtrictus, ſi prima in cauſa palmam referrem.

At Diſcipulò peritò Magiſter ipſe peritior. Imò, mercedem debes, ſubjecit; ſi viceris, ùt pactus es; ſi non viceris: ùt condemnatus. Cauſam illam utrinque oratoriè tractabimus ad Rhetoricarum Exercitationum complementum.

EXERCITATIO.

Thiſias Adoleſcens Syracuſanus adversùs Coracem Rhetorem Magiſtrum ſuum.

Dilemma captioſum.

SYNOPSIS.

Exord. SUmet à Prolepſi. Significabit dolorem ſuum, quod adversùs Magiſtrum adhibere cogatur artem illam, quam ab eo didicerat.

Deinde allata Propoſitione narrabit breviter, quâ lege cum Corace pactus fuerit.

3. Per Interrogationem quæret à Magiſtro, quâ tandem in re poſitam artem putet, quam ab ipſo didicerat? tum per Subjectionem reſpondebit in perſuadendo.

4. Proponet hoc Dilemma: vel perſuaſero, Judicibus nihil me tibi debere, vel non perſuaſero. Si perſuaſero, dicta cauſa eſt; ipſo Judicum calculò ſolutus, ac liberatus ſum. Si non perſuaſero, nihil eſt, quòd mercedem petas, quam ex pacto nullam debeo, niſi causâ vincerem. Hoc argumentum urgebit variis interrogatiunculis.

Peroratio. Judices obteſtabitur, ut jus ſuum ſententiis confirment.

ORATIO.

Etſi injuſtus ego quibusdam, ut ſaltem accepti be-

beneficii parùm memor videri possum, qui post exactam sub eruditissimi Magistri disciplina adolescentiam, hâc ipsâ, quam sum edoctus ab eo, dicendi facultate adversùs eundem abuti mediter; tamen cùm res mihi sit hodie apud Judices æquissimos, & maximè perspicaces, ita dicturum me spero, ut non iniqui tantùm, sed ingrati animi suspicionem penitùs amoliar.

Postulor ego negatæ mercedis reus, quam sibi debitam Corax eruditus Rhetor vindicat. Næ injurius reverà sim, Judices, & dignus criminatione, quæ mihi clarissimos apud viros infertur, si defraudare hominem velim re sua, &, quam pro jure suo repetat, abnuam persolvere. Verùm hoc agitur inter nos, Judices, hoc contentionis hodiernæ caput, an debita sit merces illa, quam Corax pertinaciter exigit. Affirmat ille quidem confidenter, vocat me vestrum ad tribunal; infractæ fidei, & immemoris animi crimen objicit. Ego verò, Judices, non confidenter minùs, quàm verè debitam nego mercedem, ille quam petit? adsum paratus diluere calumniam, quâ me provocat, & inustam nomini meo labem accusatoris pœnâ multari postulo. Utri nostrûm ratio militet, & æquitas, per vosmet ipsi judicate.

Permotus ergò Adolescens Coracis eruditi Rhetoris famâ, veni ad eum Eloquentiæ perdiscendæ cupidissimus. Ille, ùt me aspexit, atque etiam interrogatiunculis quibusdam ingenii mei, si quod est, fecit periculum, non dubitavit affirmare, esse in me non ita contemnendam ad capessendam Eloquentiam facultatem; quæ si diligenti studiô, & peritô inprimis Magistrô excoleretur, fructus habere aliquando posset minimè pœnitendos. Exarsi continuò magis, ac magis nova divinæ illius artis cupiditate, & ad Coracem conversus: age sis ergo, dixi, hominum peritissime; ecce trado me tibi præceptis tuis in-

instituendum; hoc in me perfice, quod polliceris, nec levem impensi laboris mercedem exspecta. Accepit ille conditionem; pacta merces est, veni ad eum assiduè; excepi diligenter doctas periti Magistri lectiones, uno verbo artem didici, perdidici; imò, siqua homini fides est, novi, ut quisquam optimè. Mihi non ita videtur, Judices. Uter nostrûm opinione fallatur suâ, vestrûm est facere conjecturam.

Age verò, Rhetor facundissime, qua demum in re artem illam, quam edoctum esse me à te venditas, positam arbitraris? opinor in persuadendo: hoc enim decantâstis nobis centies; hôc ipsô, medius fidius, Scholæ nostræ parietes singulis propè diebûs personuerunt. Nunc igitur attendite, Judices, in ea facultate quid possim; quantùm sub Coracis disciplina profecerim, pro vestra cùm æquitate, tum perspicacia judicate.

Vel enim persuasurus sum vobis, Judices, tibíque adeò ipsi, Rhetor eruditissime, debere me tibi omninò nihil, vel non sum persuasurus. Nam alterutrum necesse est, ut eveniat, nisi fortè quid medium putes interesse, ubi esse non potest. Si persuasero, cur tu mercedem exigas, homo disertissime, quam non Judicum modò suffragiis, sed tuô ipsius calculô debitam fateare? an vicisse causam possum, simul & perdere? Quod si non persuasero? ô frustra tot exantlatos labores! ô collocatam malè industriam! ô te hominum, ne quid dicam pejus, minimè providum! qui mercedem eo nomine repetas, quòd nihil artis illius, quam profitêre, quidquam in me contuleris. Vide, quæso, Rhetor facundissime, ne, cùm ad eam, quâ polles, doctrinam minùs benè vertat, quòd in instituendo adolescente, quem ingeniosum esse jactitabas, tam parùm profecerit; multò sit turpiùs eam mercedem postulare, quàm eâ tantùm conditione promissam non diffiteris, ut me in arte tua peritissimum efficeres.

Quam-

Quamobrem peto à vobis, Judices integerrimi, ut quam inflixit mihi Corax, imprudens quidem (quod ego lubentiùs crediderim) ingrati animi labem, pro vestra æquitate eximatis, statuatísque, vel ut me suis præceptis diligentiùs erudiat, vel ut ab efflagitando præmio, quod non est meritus, deinceps absistat.

ALIA EXERCITATIO.

Corax Rhetor adversùs Thisiam Discipulum suum.

Ratio diluendi captiosi Dilemmatis.

SYNOPSIS.

Exord. DIcet, non existimare se locutum seriò fuisse Thisiam, cùm oratione publica pactam negavit solvere pecuniam. Probabit hoc ab opinione, quam habet de Adolescentis optimi moribus. Sed voluisse eum ostentare ingenium, & artis, quam didicerat, facere periculum.

2. Rem gestam eô modo, quô narravit Thisias, fatebitur, nec alio se velle uti argumento ab eo, quod Thisias adhibuit.

3. Eodem utetur Dilemmate, quod sic invertet: Vel persuasit vobis Adolescens eruditus, vel non persuasit; si persuasit, dicta causa est; hanc enim sibi dixit ipse legem, ut cùm persuadendi didicisset artem, pactam numeraret pecuniam; insistet maximè in ea tractanda Propositione. Si non persuasit: ergo vobis Judicibus, mihi debet pecuniam.

Conclusio. Hortabitur Judices, ut causam ludicram seriâ sententiâ finiant.

ORATIO.

Et fucum faciet eruditione suâ Discipulus ille no-

ſter? Artem in eum, à quo didicit, impunè convertet? Nudam, ac ſimplicem Eloquentiæ ſinceritatem compoſitis ad fallendum verborum phaleris perperàm adhibebit? Fallor, Judices; alius eſt ille prorſus ab eo, quem fortè exiſtimatis. Novi adoleſcentem, novi mores, novi ingenium. Scio, quâ mente, quô conſiliô rem illam, quam ſuſpicari falſi nemini veniat in mentem, quam inficiari ipſe seriò non audeat, revocare in dubium tentaverit. Voluit ſcilicet Adoleſcens minimè malus publica quadam exercitatione, & frequenti clariſſimorum virorum conſeſſu probare omnibus, quid poſſet dicendo, & quantos apud me progreſſus feciſſet. Gratulare tibi, Adoleſcens ingenioſe. id eviciſti, quod volebas; habes laborem tuorum fructum ampliſſimum; hoc tu conſecutus es omnium judiciô, ut diſertus, ut terſus, ut politus Orator haberêre. Nemo non ſuſpexit ingenii tui ſolertiam, concinnitatem in ſcribendo, in agendo gratiam omnes laudavêre Quid ambis ultrà? quid moliris? quid petis? Addam & illud, ſi voles, ad commendationem tui nominis ſingularem, quòd ſapiens ante pilos, quòd præter ætatem eruditus, quòd ſuprà hominum conditionem, ac naturam, in ipſa adoleſcentia, quæ ùt plurimùm fugitans eſt laboris, ſtrenuus, ac diligens videâre. Eſtne aliquid ampliùs, quod ab amantiſſimo Magiſtro tuo deſideres? ſuſpicor ego, quid velit, Judices; nolit haberi ſe à me duriùs in hac cauſa, vel dum ſe mihi adverſarium profitetur.

Eſto: dabimus hoc etiam illi perlubenter, Judices, minimè illum vexabo; conſulam indoli ipſius, parcam ingenuæ morum ſuavitati; non inficiabor quidquam ex iis, quæ diſſeruit tam eleganter in hac cauſa: fatebor rem ita geſtam eſſe, uti ipſe narravit; in quo maximè Diſcipulum agnovi, non adverſarium. Ludam ergo juveniliter in verbis, quod ille fecit tam ſubtiliter: nec aliud armorum genus ſtringere

gere

vere in eum velim, quàm id ipsum, quô me aggressus est.

Age, Adolescens erudite, ingredere ipse campum illum, quem aperuisti tu mihi, eandem permitto tibi, quam permittebas modò, exspatiandi liberiùs facultatem. Verte te ergo partes in omnes; statue, quod volueris; quære etiamnum, quod præstitisti jam tam mirificè, unde ingenium, & artem ostentes. At alterutrum fateâre necesse est; aut persuasisse te, quod volebas, aut non persuasisse. Si persuasisti, habes, quod tantoperè petebas, cùm venisti ad me. Te unum testem volo, nitor enim maximè ingenuâ Adolescentis sinceritate; unum te, inquam, testem appello: quid postulâsti aliud, cùm divertisti Ludum in nostrum, nisi ut persuadendi artem disceres? Hoc si consequereris, nihil esse ajebas, quod Magistro tuo donandum non censeres, promittebas montes aureos; composuimus: pacta merces est; quid igitur hodie renuis pactam numerare pecuniam? quid ambages quæris? quid negas? quid affirmas?

Quanquam, Judices, laudo Adolescentem, qui in eo, non me ut illuderet, sed ut daret aliquod ingenii sui specimen, inprimis elaboravit. Suspexistis enimverò, & mirati estis, ut rem clarissimam propè obscuraret Oratoriis artibûs, & causam, quam pro sua perspicacia noverat ipse desperatissimam, dicendo faceret probabilem, tantùm non veram. Optandum fuisset Adolescenti ingenioso, ut in deligendo argumento cautior, ac solertior extitisset!

At enim, inquiet aliquis, non persuasit; patuit futilis, & captiosæ Argumentationis artificium. Nunquam evincet ille, ut debitam quis non putet, quam repeto pro jure meo mercedem. Audio: restat hoc unum Adolescenti perfugium; non persuasi, reclamat ille. Bene est; non persuasisti? igitur dijudicata res est; causa victa est, quin pactam solvis pecu-

 niam,

niam, quam mihi non deberi persuadere nemini potuisti? Quid adhuc dubitas, quid tergiversaris? Quasi verò esset quid medium, in quo ludere etiamnum juveniliter posses? Sed jam omissô Ludô ad seria veniamus.

Videte ergo, Judices, ut de re tota pro vestra perspicacia, & æquitate statuatis, ut causam illam ludicram seriâ sententiâ terminetis; ut Thisias, cui pro vestra humanitate indulsistis, ut gravissimum hunc consessum jocando, nugandóque recrearet, non jam inanes Figurarum phaleras, sed solidos, & benè probatos nummos expediat.

Ultima huic Exercitationi aliquam Forensis Causa formam dabimus, constituendo super ea controversia Judicem, qui litem dirimat.

JUDEX.

Novum prorsus causæ genus, Judices, & ante hunc diem inauditum vestris dirimendum sententiis hodierna die delatum est. Ecce Adolescens ingeniosus cum nobili Rhetore, Discipulus cum Magistro, Thisias cum Corace componitur. Ecce non tam de mercede tragili, quàm de ingenii gloria, non tam de pecunia, quàm de eruditionis laurea certatur. Atque hæc certaminis ratio, Judices, est ejusmodi, ut alteri sit gloriosiùs vinci, quàm vincere: alteri sine dedecore contingere non possit ab altero superari. Nam quid sit honorificum magis Adolescenti ingenioso, quàm si vestris omnium judiciis eam adeptus in dicendo facultatem videri possit, ut pactam ea conditione pecuniam peritissimo Magistro solvere debeat? Quid verò sapientissimo Rhetori eveniat funestum magis, quàm si ad susceptos nullô emolumentô labores is accedat ignominiæ cumulus, ut nihil boni Thisiam docuisse judicetur?

Verùm,

Verùm, quoniam non cadit in hodiernam contentionem, quid utrumque deceat magis, aut minus, aut quid ad eorum utilitatem, detrimentúmve pertineat, nisi conjunctum idem cum æquitate censeri possit; video nostrarum esse partium, excutere diligenter litigantium jura, &, quibûs ad causam adjumentis accedant, sedulò demonstrare. Quod ut assequamur faciliùs, operæ pretium est videre, quid dederit hodiernæ controversiæ causam. Ac licèt Coracem inter, & Thisiam satìs super ea re conveniat, hoc ipsum tamen, utì gestum est, perstringere breviter non pigebit.

Non potuit ignorare Thisias, vel in hac ætate tam tenera, quanta Corax apud nos Eloquentiæ famâ floreret; atque ùt is fuit etiam ab infantia bonarum artium percupidus, nihil antiquius habuit, quàm ut se totum doctissimo Rhetori ad eam, quam ille profitebatur, artem informandum permitteret. Venit ergò Thisias ad Coracem, consilium aperit suum, & montes aureos pollicitus, si tanti Magistri sub disciplina peritum in Rhetorem olim evaderet; facilè persuasit homini, suam ut Candidato navaret operam, neque ad eundem instituendum labores ullos detrectaret.

Quippe sensit Corax in Thisia, postquàm pertentavit Adolescentis ingenium, quosdam fortunatæ indolis igniculos, qui si foverentur assiduis institutionis bonæ laboribûs, uberrimos fructus aliquando promitterent.

Verùm hæc fuit pacta Discipulum inter ac Magistrum mercedis conditio, ut Coraci Thisias nihil rependeret, nisi cùm persuadendi artem, quâ tota constat Rhetorica, assecutus videretur.

Ita profecit brevi Coracis in schola Thisias, ut jam peritus Magistri sui judiciò Rhetor haberi possit, & pactam solvere pecuniam teneatur. Id porrò ne-

gat Diſcipulus, Judices, atque, ut aliquod facultatis illius, quam adeptus dicitur, faceret veſtro in conſpectu periculum, voluit perſuadere vobis, nihil eſſe, quòd ſuus ille Inſtitutor mercedem exigat, aut eandem ipſe erogare cogeretur.

At quàm ſolerter id aggreſſus eſt, Judices, quàm proceſſit ingenioſè, quàm ſubtiliter peroravit! Rem pœnè adduxit eò, ut ſuam nos in ſententiam pertraheret; tam probabili in ſpeciem, tam idoneô ad faciendam fidem argumentô uſus eſt. Etenim niſi reverà perſuaderet vobis, nullis ſe pactæ cum Corace pecuniæ nominibûs obligari, veſtráque omnium eò confluerent judicia, ut ab omni exſolvendæ mercedis lege Adoleſcens ſolveretur, quid erit ultrà, quod à Diſcipulo ſuo Corax expoſceret, cui promiſſa merces ea tantùm conditione fuiſſet, cùm perſuadendi artem Thiſias videri poſſet attigiſſe?

Hic enimverò triumphavit Adoleſcens; hôc argumentô fretus veterano Rhetori, ac pugili jam dudum exercitato Novitius, ac Candidatus jocularitèr illuſit. Actum erat de Adverſario, niſi rem cum peritiore, quàm eſſet ipſe, Magiſtrô ingenioſus Diſcipulus habuiſſet.

Suſpexiſtis enimverò Coracis induſtriam, quem non ille artificioſæ orationis fucus perſtrinxit, non dejecit triumphantis Adoleſcentis cavillatio, non ipſe datus conſeſſu in celeberrimo plauſus perturbavit. Diceres verſutum quemdam, & longâ experientiâ contritum Ducem, qui comparatas ab hoſte ſpeculatus inſidias, non irruit ſtatim, illas ut dejiciat, ac labefactet; ſed conſcius ipſe ſibi, quid ſit acturus, & quem ex paratis ſibi laqueis poſſit fructum percipere, operitur tantiſper hoſtem, eundem etiam patitur propiùs accedere, donec ſuis ipſum in retibus implicet, tantóque illuſtriorem habeat ab eo ictoriam, quantò certiorem ad triumphum ille properа-

perabat. Neque enim disertissimus ille vir locuplete de penu, aut de armamentario suo varia depromsit arma, quibûs insultantem hostem conficeret: non recurrit ad amplam communium, quos vocant, Locorum segetem, unde validissimis argumentationibûs adversarium obrueret: non adhibuit illa Orationis lumina, multiplices Tropos, ac Figuras, quibûs in tractandis exercitatus jam pridem vestram omnium admirationem raperet, & de Judicibus suis totidem faceret causæ suæ patronos, ac defensores; sed habuit satìs, hostem si suum propriîs armis confoderet, si, quam instruxerat ille fallaciam, eâdem in ipsum abuteretur; si præstigias, quibûs ille fucum fecerat, easdem ad retegendam malignioris Discipuli versutiam converteret. Nam Judices, reposuit Corax, si meus ille Discipulus persuasit vobis, quod volebat, videtis, quantô meo jure postulem, quam oppigneravit mihi ea lege mercedem, si persuadendi peritus evaderet. Sin minùs oratione perfecit suâ, ut, quam repeto mihi pecuniam, hanc non deberi persuaderet, qua tandem æquitate illius persolvendæ necessitatem eludat?

Ex iis potestis intelligere, Judices, quàm parùm afferat captiosa utriusque Oratio præsidii ad præsentem contentionem dirimendam, nisi rem totam magis seriò, quàm sit hactenùs pertractata, excutiamus. Quare ut certi quidpiam statuatur in causa ejusmodi, hanc ineundam esse rationem putavi, quæ, utì spero, neque meritissimo Rhetori displiceat, neque Adolescenti ingenioso accepta esse non possit. Nolite existimare, Judices, hoc fuisse unquam Thisiæ consilium, ut susceptos institutionis suæ gratiâ labores debita mercede defraudaret. Novimus liberalem optimi adolescentis indolem, & plenam animi gratissimi memoriam; sentit unus omnium maximè, quantùm Magistro suo debeat, cujus bene-

ficiò ad eam, quam suspexistis, eruditionis, ac facundiæ laudem pervenit. Imò non censuit compensandam satis pro rei dignitate, quam accepisset à Corace educationem fortunatam, nisi hanc ipsam omnium in oculis, & in consessu tam honorifico demonstraret. Voluit notum vobis omnibus facere, quantum sub ipsius disciplina profecisset, & ex sua ipsius in dicendo facultate de Præceptoris peritia fieri conjecturam. Hinc susceptum ab eo illud causæ genus, in quo tantò majus ederet cùm ingenii, tum eloquentiæ specimen, quantò difficiliorem ingressus aleam videretur. Quid fecisset ille in causa bona, ac seria, qui malam, & ludicram non probabilem modò, sed vero proximam effecit?

Gratulare tibi, Rhetor peritissime, Discipulum tam solertem, tam benevolum, tam amabilem. Plus ille tuâ laboravit gratiâ, dum mercedem pactam negare visus est, quàm si eandem statim habens, ac volens condonâsset. Quis erit in hac civitate cupidus bonarum artium Adolescens, qui se tibi erudiendum ultrò non tradat, cùm tales è tua schola prodire discipulos intellexerit? Concurret Ludum ad tuum, mihi crede, Nobilitas tota, neque præter te deinceps quemquam ambiet Rhetoricæ Artis institutorem.

Igitur, Judices, sic adjudicemus Coraci, quam promeruit, mercedem, ut Thisiæ Adolescentis optimi ingenium, ac solertiam admiremur; qui subtili Oratiunculâ sua ingentem sibi ipsi eruditionis laudem, Magistro suo singularem gloriam, nobis omnibus honestam peperit delectationem.

Parcimus dicere de aliis Argumentationum generibus, vel quia non egent longiori explicatione, vel quia de illis jam diximus in alio Libro.

Tale

Tale est Epicherema, quod est Argumentatio quædam quasi ad manum, & quæ unica propositione totam vim Argumenti continet. v. g. Impiè vivat Christianus? hìs enim paucis verbis tota hæc Argumentatio continetur. Christianus vivere impiè non debet : tu Christianus es : ergò vivere impiè non debes.

Numeratur etiam Inductio, & Exemplum, de quibus abundè egimus in Libro de Locis communibus.

ARTICULUS ULTIMUS.

Quomodò Argumentationes illæ omnes sint in Oratione variandæ.

In hoc totum hujusce rei momentum vertitur, qua ratione variari debeant istæ Argumentationes, cùm in Oratione usurpantur, cùm ad levandum tædium, tum ad prolixitatem fugiendam.

Quæres ergò: quibûs variari modis debeant Argumentationes?

R. Variam esse rationem, ac multiplicem.

Prima, cùm rationes multæ, quæ tractandæ occurrunt, non eòdem, sed vario Argumentationum genere pertractantur, v. g. Si ad primam rationem amplificandam, & ornandam adhibita sit Ratiocinatio, secundæ Enthymema deserviat, tertiæ varia Epicheremata, aliis vel Dilemmata, vel Inductiones, vel Exempla.

Exemplum dabit Tullius primâ Catilinaria, in qua rationes quatuor, quibûs probat Catilinæ in

exilium esse abeundum, varietate Argumentationum illuminat. Prima est, quia ejus conjuratio patet, quam rationem quadripertitâ Ratiocinatione tractat. n. 6. *Etenim quid est jam ampliùs, Catilina, quod exspectes, si neque nox tenebris obscurare cœtus nefarios, nec privata domus continere parietibus vocem conjurationis tuæ potest. Si illustrantur, si erumpunt omnia. Muta jam istam mentem, mihi crede; obliviscere cædis, atque incendiorum; teneris undique; luce sunt clariora nobis tua consilia omnia, quæ etiam mecum licet recognoscas.*

Rationem affert Assumptionis à n. 7. ad 10. *Meministíne me ante diem 12. Calendas Novembris dicere in Senatu, certo die fore in armis Cajum Manlium audaciæ satellitem, atque administrum tuæ, &c.*

Secunda ratio est, quia nihil eum in urbe delectare potest, quam per Enthymema amplificat, cujus hæc est prima Propositio: Tibi nihil in urbe jucundum est à n. 13. *Quid enim est Catilina, quod te in hac urbe delectare possit, in qua nemo est extra istam conjurationem perditorum hominum, qui te non metuat, nemo qui te non oderit? Quæ nota domesticæ turpitudinis non inusta vitæ tuæ est? quod privatarum rerum dedecus non hæret infamiæ? quæ libido ab oculis, facinus à manibus unquam tuis, quod flagitium à toto corpore abfuit? Cui tu adolescentulo, quem corruptelarum illecebris irretîsses, non aut ad audaciam ferrum, aut ad libidinem facem prætulisti?*

Concludit n. 20. *Egredere ex urbe Catilina, libera Remp. metu: in exilium, si hanc vocem exspectas, proficiscere, &c.*

Tertia

Tertia ratio eſt; quia omnes boni cupiunt vehementer illum egredi; quam rationem tractat à n. 20. Optat Senatus, Equeſter ordo, Populus, &c. *De te autem, Catilina, cùm quieſcunt, probant; cùm patiuntur, decernunt; cùm tacent, clamant. Neque hi ſolùm, quorum tibi auctoritas videlicet eſt chara, vita viliſſima, ſed etiam illi Equites Romani honeſtiſſimi, atque viri, cæterique fortiſſimi cives, qui circumſtant Senatum, quorum tu & frequentiam videre, & ſtudia perſpicere, & voces paulò antè exaudire potuiſti, quorum ego vix abs te jam diu manus, ac tela contineo, &c.*

Concluſio n. 23. *Quamobrem, ut ſæpè jam dixi, proficiſcere, . . . ſin autem ſervire laudi meæ mavis, egredere cum importuna ſceleratorum manu; confer te ad Manlium; concita perditos cives; ſecerne te à bonis; infer patriæ bellum; exulta impio latrocinio, ut à me non ejectus ad alienos, ſed invitatus ad iſtos eſſe videâre.*

Quarta ratio, quia ipſe cupit ad Manlium proficiſci; quàm tractat Enthymemate n. 24. *Quanquam quid ego te invitem, à quo jam ſciam eſſe præmiſſos, qui tibi ad forum Aurelium præſtolarentur armati? ſciam pactam, & conſtitutam eſſe cum Manlio diem? &c.*

Secundus modus variandæ Argumentationis. Cùm Propoſitiones ipſæ immutantur, aut imminuuntur, uti jam diximus, ita ut, ſi primò locò ponatur Aſſumptio, & ejus Probatio, ſecundò locò ponatur Propoſitio, & ejus Probatio, & viciſſim: vel omittantur etiam Propoſitiones, maximè cùm claræ ſunt, & non egent Probatione.

Ter-

Tertius denique modus. Cùm variantur Figuræ, quæ ad amplificandas, & exornandas Argumentationes adhibentur. Hæc enim exornationis diversitas facit, ut eadem Argumentationis forma quasi altera appareat. Multùm etiam conferunt ad eandem varietatem Transitiones, quibûs ab una ratione gradus fit ad aliam. Sed hæc omnia meliùs deprehendi, atque observari non possunt, quàm ex attenta, assiduáque Ciceronis lectione, & singularî in scribendo diligentiâ.

FINIS RHETORICÆ.

INDEX
RERUM, ET VERBORUM.

A.

Beati-

C.

D. De-

D.

E.

F.

G.

H.

I.

N.

O.

P.

Q.

R.

S.

Simi-

T.

Exercitationes Rhetoricæ ad genus Deliberativum pertinentes.

Amilcar

Exercitationes Rhetoricæ, quæ ad genus Exornativum referri possunt.

Macha-

O. A. M. D. G.